J. B.

MORGAGNI

P. P. P. P.

DE SEDIBUS ET CAUSIS

MORBORUM

PER ANATOMEN INDAGATIS

LIBRI QUINQUE.

EX LATINA ANT. G. DEMONVILLE TYPOGRAPHIA.

J. B.

MORGAGNI

P. P. P. P.

DE SEDIBUS ET CAUSIS
MORBORUM
PER ANATOMEN INDAGATIS
LIBRI QUINQUE

IN QUIBUS CONTINENTUR DISSECTIONES ET ANIMADVERSIONES PROPEMODUM INNUMERÆ, MEDICIS, CHIRURGIS, ANATOMICIS PROFUTURÆ.

NONA EDITIO

AUCTORIS VITA ET TRIPLICI RERUM NOMINUMQUE INDICE ILLUSTRATA;
CURANTIBUS F. CHAUSSIER FACULTATIS MEDICÆ PARISIENSIS PROFESSORE,
ET N. P. ADELON EJUSD. FACULT. DOCT. MEDICO.

TOMUS SEXTUS.

LUTETIÆ,

APUD M. C. COMPÈRE JUNIOREM, BIBLIOPOLAM,
MEDICÆ SCHOLÆ VICO.

M DCCC XXII.

DE SEDIBUS

ET

CAUSIS MORBORUM.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XLVIII.

Verba fiunt de Graviditate falsa, Abortu, Partu infelici.

Si forte miraris tot ejuscemodi argumentis unam hanc a me epistolam tribui, miraberis magis, duas, haud amplius, neque eas longissimas, sectiones XXXVII et XXXVIII in Sepulchreto tribui non illis modo, sed simul etiam aliis pluribus, in quibus sunt gemellorum origo, hermaphroditi et virginitatis notæ. Quæ mihi argumenta neque hic tractanda arbitror, ubi institutum postulat, ne de aliis quam de abditis morborum causis per anatomen quæsitis agatur, neque, si tractanda essent, aut ullum, aut magnum apud me pondus haberent pleraque eorum quæ de illis, aliisque ejusmodi rebus in has sectiones relata video. Quod ne temere a me dictum putes, exempla nonnulla indicabo. Quid enim ad ge-

mellorum originem observatio ista (1) Gerardi Blasii, qui testium vesiculas, ne dicam hydatidem facile quamdam extra horum alterum hærentem, sine ulla dubitatione habet pro ovis? vel quid ad eamdem originem ista quæ subjicitur, appendix? in qua, ut alia prætercam, a sententia Blasii non discrepantia, *aura seminalis per vas deferens, sive ductum brevem*, id est testis vinculum teres, ut opinor, *ad* ipsum *usque* testem *traducitur;* quasi eo vinculo quadrupedum feminæ non carerent: *ovi ductus gallinarum rectus* esse dicitur *et laxior; in homine vero angustus, et* valde *tortuosus;* quasi cum in gallina laxior est, non simul esset, quanto muliebri tuba longior, tanto etiam, id est præter omnem comparationem, tortuosior. Adduntur et hæc; tubarum cum testibus connexio est magis indaganda, ne forte quæ laciniæ seu fimbriæ illarum dicuntur, effectus sint disruptionis, videlicet ne tubæ cum antea testibus secundum naturam fortasse adhæsissent, ab illis *per incuriam, dum intestina extrahuntur, communiter abrumperentur;* quasi tubæ ex longe tenuissima membrana fierent; earum autem fimbriæ ea structura, figuraque essent, ut possent ad eum modum produci: est inter uteri cervicem, et testem alter qui semen transvehit, ductus, qui *cervicalis dici non ab-*

(1) 4 in sect. 37.

surde posset; quasi ductum ejusmodi esse vas quodpiam sanguiferum, non constaret: denique, ne longior sim, per teretia uteri ligamenta *seminalis materia, nec non alia in utero coacervata excrementa ad inguina expelluntur;* quasi manifestum non esset, ea ligamenta cum uteri cavo non communicare. Et hæc quidem de gemellorum origine et generatione. De hermaphroditis autem quorsum dissectiones istæ tres (1)? quando cum femineo naturali penis conjunctus neque urethræ orificio erat præditus, neque urinam emittebat; ut vel sine ulla dissectione nihil esse aliud constaret, quam magnitudine monstrosa clitoridem. De virginitatis denique notis satius erat nihil attingere, quam duas, tresve istas (2) in extrema sectione XXXVII observationes proponere, ex quibus lectores partim vix sciant, quænam inter notas illas non sit ponenda, partim credant, ne hymenem quidem, qui tamen præcipua, siqua alia, virginitatis est nota, in illis esse commemorandum, præsertim cum in adjecto scholio carunculæ etiam solæ pro ea præcipua nota haberi posse dicantur, neque minus ad Pinæum hujus sententiæ propugnatorem, quam ad alios lector rejiciatur. Quibus de rebus tanto minus hic a me quidquam addendum puto, quod

(1) Ibid. obs. 6.

(2) Obs. 7 et 8.

satis alias quid observaverim, in Adversariis (1), quid autem censeam, fuse in eo responso dictum est quod inscribitur *super judicio obstetricum de mulieris virginitate.*

2. In sectione etiam XXXVIII non pauca sunt quæ aut non eo loco poni, aut adjecta animadversione aliqua omnino emendari debuissent. Neque enim pro his possis dicere quod pro plerisque eorum fortasse quæ supra notata sunt, nimirum quo tempore edebantur, necdum iis meliora fuisse proposita : quanquam et tunc multo meliora jam prodierant, et tanto magis eo tempore quo Sepulchretum recusum, et auctum est. Scilicet recentissimis observationibus opus non fuerat, ut hæc, quorum aliqua continuo indicabo, non sine emendatione proferrentur, observatione I. Ut omittam quædam in cujusdam fœtus (2) dissectione ita proponi, ut cum secundum naturam sint, ipsa quoque a plerisque lectoribus credi possint ad vitiosam constitutionem attinuisse; quis ferat (3) funiculum fœtuum umbilicalem *communiter et in omnibus ulnarum aliquot longitudine esse solere?* aut quis *mirum* esse credat (4) a femina, quæ septies abortiit, *nunc breviore, nunc longiore a conceptu temporis spa-*

(1) I. n. 39, et IV animad. 23 et 24.

(2) § 3.

(3) § 7.

(4) § 6.

tio, editos *omnes abortivos fuisse tamen ejusdem magnitudinis*, *pollicis articulum fere æquantes*; quis, inquam, hoc *mirum* credat, nisi forte qui non intelligat, alios quidem alio tempore fuisse ejectos, omnes tamen eodem mortuos? posse enim mortuum fœtum vel plures menses in utero retineri, etiam sine corruptione, et fetore ullo, satis præter alias, in primisque apud Ruyschium (1), ea monstrat, quæ continuo sequitur observatio (2). Observatione autem II (3), cum fœtus quidam, cujus exitum viarum tumor prohibuerat, compresso ab uno latere cranio repertus esset; inde hoc infertur : *ex quo clare elucescit, non solum vim expultricem uteri facere ad protrudendum fœtum*, *sed et ipsum infantem allaborare ad sui e carcere liberationem* : probaturne tibi hæc rei, cæteroquin per se non falsæ, consecutio : quando mater 5 *aut* 6 *diebus doloribus partus laborasse* dicitur, infans autem post primos illorum dolorum dies nullum vitæ signum edidisse; ut minime constet, an utriusque, an matris unius conatibus ea cranii compressio debeatur? Verum hæc satis sint. Per te enim quatuordecim exempla perlegens, quæ observatione I ita proferuntur, quasi omnia ad abortum attinerent, intelliges, num secundo, quod ad par-

(1) Thes. max. n. 40, 158, 210.

(2) 7.

(3) 3.

tum spectat, inter reliqua esset locus, multoque illud magis, num ad institutum pertineant omnes quæ in IX congeruntur, observationes; cum pleræque earum certe non ad præternaturalem, sed ad naturalem attineant uteri tum in gravidis, tum in puerperis constitutionem. De qua noli hic quidquam a me expectare. Ad scriptionem enim longe aliam pertinent quæ ipse quoque de constitutione illa neque semel, neque indiligenter observavi. Sed ut ingenue quo studiis inservirem tuis, hæc in memoratis Sepulchreti sectionibus notavi; sic ultro fateor, plurima in iisdem esse probanda. Quorum capita in his litteris sequar, alia tamen interjiciens, aut adjiciens quæ et necessaria esse, et huc spectare existimabo.

3. Et primum, quod ad graviditatem falsam attinet, nimis notum est haud ita raro medicos falli sive in vera pro falsa, sive in falsa pro vera habenda. Utinam vero certa semper exstarent signa; his enim freti docti saltem, attentique medici neutrum in errorem laberentur. Certum utique, et manibus, interdum oculis quoque, est obvium graviditatis veræ signum, fœtus in utero motus: quem qui semel, præsertim frigida (sic enim excitari solet) manu imposita, bene perceperint, non illis intestinorum a flatibus, non alii ulli motus imponent, usque adeo peculiaris ille est, et qui non nisi a vivo fœtus corpore edi possit. Verum primis non solum mensibus hoc signo caremus; sed et cæteris interdum, imo non nun-

quam postremis, sive ob fœtus infirmitatem, sive aliis de causis. Memini rogatum quondam me esse, ut adolescentulam inviserem, cui postquam chirurgus e mamma cancrosum, ut aiebant, tumorem abstulerat, venter a novem jam mensibus tumere cœperat. Quo minus renati, ut sæpius solet, et tunc in utero timebatur, cancrosi tumoris signa interrogando reperiebam, eo diligentius, ac diutius tumentem uterum contrectavi. Cum prægnans hic videretur, ego vero motum perciperem nullum; parentum autem præsentia non sineret me frigidam petere, in quam possem calentem, æstas enim erat fervidissima, manum demittere; sevocavi adolescentulæ medicum; negantemque se motum unquam in eo ventre animadvertisse, hortatus sum nihilominus, ut quamvis intactam eam virginem omnes crederent, caute ipse prudenterque ageret, nec quid in aliis ejus similibus paucis ante annis accidisset non sine medentium dedecore, oblivisceretur. Quid quæris? Intacta illa virgo paulo post infantem edidit. Est igitur signum quod dixi, certum, cum est; nec tamen non gravida potest esse mulier, cum abest. Aliud legi, ab doctis alioquin, et èxperientibus viris pro certo, et in omnibus gravidis occurrente propositum, umbilicum videlicet protuberantem contra atque in hydrope, cunctisque aliis ventris tumoribus. Sed num in ascite nunquam protuberet, quem ad aquas educendas nonnulli perforant protuberantem, item-

que num quam causam prominentis umbilici in gravidis ipsi proferunt, ea non sit aliis qui intestina sursum urgeant, tumoribus communis; hæc, inquam, aliaque non quæram, cum ipsi ante finem tertii mensis non exstare hoc signum fateantur, cumque insuper aliquando accidat ut gestatio uteri cum hydrope conjungatur. Ne Plateri matronam (1) hic memorem, solitam *quoties uterum gerebat, in ascitem incidere;* pauci sunt medici qui utrumque aliquando conjunctum non viderint, aut qui saltem, si cauti, prudentesque sint, alienorum errorum non ignari, an conjuncta essent, dubitaverint. Quo magis annis superioribus miratus sum, doctum cæteroquin medicum, et valde exercitatum, cum mecum consilia iniret pro illustri matrona, quæ anasarca, et ascite laborans huc venerat, de nulla alia re sollicitum quam de efficacibus adversus utrumque hydropem medicamentis statim propinandis, verba fecisse. Ego vero cum tenellos matronæ filios, ipsamque ætate florentem viderem, neque interrogando certior fieri possem, uterum tunc ferret, necne; ista, inquam, medicamenta omnia probo, sic tamen ut priusquam de hac re qua de quæro, non liqueat, in usum trahi non incipiant; interea autem levioribus quibusdam, et tutis in utramque partem remediis utatur, aptaque in

(1) Obs. l. 3 ubi de extuberantia.

primis vivendi norma. Sapiit mulier, mihique auscultans, domum reversa, suo tempore ad me misit qui gratias ageret, nunciaretque, filio edito, simul a morbis illis solutam, nihil ex iis, nisi crurum tumorem, superesse. Complures quoque esse video, qui signo nitantur vetustissimo, quippe in Hippocratis aphorismis (1) proposito : *quæ utero gerunt*, *his uteri os comprimitur*, indicio utique non contemnendo, et perutili primis illis mensibus, quibus priori, ut supra dictum est, non est locus. Itaque hoc feliciter usus sum, cum licuit; licuit autem perraro; nostratibus feminis ejusmodi explorationi plerumque repugnantibus. Nec temere tamen sum usus, non ignorans esse uteri morbos, in quibus, ut in parte docet Hippocrates (2), ejus osculum connivet. Imo ob eamdem causam non satis esse credidi, si ad constrictionem illam osculi ejus quoque coronæ incrementum aliquod additum esse, non imperitus explorator perciperet, aut si digito ea corona sursum nonnihil compulsa, mox hanc, subducto paululum digito, et stante muliere, relabi sinens, gravius uteri pondus animadverteret; aut denique si idem osculum posteriora versus inclinatum magis sentiret. Hæc enim etsi Hippocratico signo adjecta ipsius vim augent utique; tamen magnopere non fidendum censui,

(1) Sect. 5, aph. 52.
(2) Ibid. aph. 55.

nisi cum ea corona, ut Galenus (1) olim admonuit, æquo durior non esset, uteri autem morborum, vitiorumve, in quorum certe quibusdam inclinatio quoque antrorsum est, unde osculum retrorsum convertitur, omnia abessent indicia.

4. Igitur ne veram graviditatem pro falsa accipiamus, est ratio habenda accuratissime eorum omnium tum quæ adsunt, tum quæ absunt, in primisque si mulier antea gestavit uterum, an eadem quæ alias, signa initio præcesserint, ex quibus nunc pariter se gravidam factam censeat. Ob hujus enim rei, fallacis quidem interdum, sed non propterea negligendæ, contemptionem sæpe vidi medicos in errorem prolapsos, ut ex tribus saltem, quas placet subjicere, observationibus præclare intelliges. Hæ omnes ad feminas pertinent generosissimas, primam hujus, reliquas meæ civitatis.

5. Fœtus ante sex menses et dies aliquot, neque enim ab eo tempore mulier cum viro consueverat amplius, conceptus fuerat, matre ob solitas initio post cæteras conceptiones molestias, quin gravida facta esset, non dubitante. Jamque uterus tertio mense tumere cœperat, cum, profluente multo ex hæmorrhoidibus sanguine, detumuit, ut deceptam fuisse mulierem arbitrarentur. Itaque etsi postquam, eo fluxu conquies-

(1) De loc. aff. l. 6, c. 5.

cente, recreata erat, iterum venter intumesceret; non propterea gravidam putavere. Rediit novissime idem fluxus, eique febris accessit. Tunc vero cum ipsa jam, nedum medici, nihil de graviditate amplius suspicaretur; sanguis e brachio, et postmodum etiam e pede missus est, tum deinde medicamentum datum ad alvum solvendam. Paucis postquam datum fuerat, horis, ecce inopinantibus omnibus, fœtus ejicitur mortuus, et septima post hunc hora, secundæ. Quæ cum fœtu, et eorum quæ dixi, omnium relatione ad me allatæ fuerunt postridie mane, qui dies fuit IV kal. septembres anni 1727. Fœtus a vertice ad calces erat sex transversos digitos longus, funiculus umbilicalis novem, sed mira tenuitate, ut filum referret modicæ crassitudinis, sine ulla intorsione, ubique æquale. Corpusculum fœtus, qui erat masculus, bene intus extraque conformatum, nisi quod caput totum ita apparebat, quasi a lateribus fuisset compressum. Albus prodierat, nunc fuscus erat factus. Viscera fere omnia pallido et obsoleto colore, jecur in primis, quod ex subflavo erat pallidissimum. Non modo urinaria vesica inanis, sed et colon intestinum, et rectum. Cum sanguinei coloris, non modo sanguinis, nihil usquam se ostenderet quacumque sive fœtum secares, sive ejus funiculum, qui ad me integer, hinc umbilico annexus, inde placentæ, allatus fuerat, cumque primi saltem ab illo in hanc rami essent tenues, quidam quasi globi,

nonnihil in longum se extendentes, magni, nigricantes, et sanguine ferme fluido distenti, per secundarum membraneam faciem qua placentæ, hic revera pro parvitate fœtus amplissimæ, suberant, transpiciebantur. Cæterum etsi fœtus corpusculum neque erat exterius flaccidum, neque rugosis integumentis opertum, neque ex ipso, aut ex secundis quidquam gravis odoris usquam extitit; non dubitavi tamen quin diutius in occluso utero, aut mortuus, aut certe infirmissimus, et mortuo similis jacuisset, antequam prorsus moreretur.

6. Repentinus multi sanguinis fluxus exsanguem, ut ex dissectione apparuit, fœtum ejusque funiculum reddiderat, et hunc præterea adeo gracilem. In eo autem quod fœtus esse crederetur nullus, excusandus error medicorum aliquanto magis, quam in proxima historia.

7. Fœtum pariter immaturum, et mortuum ejecerat altera matrona mense sextili anni 1716. Huic se gravidam esse, ex consuetis sibi indiciis putanti, medicus ut abundantem, quemadmodum existimabat, minueret sanguinem, e brachio miserat pondo libræ. Cum venter postea non ita pro gestationis tempore tumeret, mulierque iis mensibus quibus fœtus motum animadvertere consueverat, non perciperet, tum obstetrix, tum medicus ipse, vir alioquin doctus, sed quam semel animo imbibisset opinionem haud facile deponens, non fœtum, sed molam utero geri, pro-

nunciarunt. Qua pronunciatione cum perculsus esset, gravique mœstitia afflictus mulieris animus; forte accidit ut ipse in patriam æstate illa secederem, insciusque rerum istarum, ejus rogatu a consanguineis, viris nobilissimis, meique amicissimis, ad ipsam adducerer. Quam bono, ut solebat, colore, et, nisi quod tristis erat, bene valentem cum aspicerem; quid tibi, inquam, medico opus est? Nempe, inquit, ut ex eo sciam, gravida sim, necne. Tum ego cum interrogando, et ventrem contrectando, nihil audirem, nihilque perciperem, unde non gravidam esse crederem, imo ex ipsa, itemque ex intima ancilla quæ ei semper fuerat a cubiculo, eadem omnia nunc esse, et fuisse intelligerem, quæ in prioribus fuerant uteri gestationibus, si duo illa exciperes de quibus antea dictum est : gravida es, inquam, nec duo ista, opinor, deessent, nisi quod in aliis gestationibus, cum junior esses, non fecisti, sanguinem eaque copia, mittendo, fœtus robur imminuisses, ejusque incrementum retardasses. Tum demum quis jussisset, ejusque de mola pronunciationem audivi. Ibi ego, quæ ipsum rationes permoveant, nescio : meæ certe me permovent, ut de mola ne suspicer quidem; fœtum vero imbecillem, et quem, nisi apta vivendi norma animique alacritate recrees, in periculum adducas, a te gestari, quoad licet ejusmodi in rebus, confirmo. Vera hæc erant; at serius quam oportuisset, inculcata. Cum enim ipse rus-

ticatum abiissem; non ita multis interjectis diebus, accidit, ut mulieri nec opinanti cruenti quidpiam e naturalibus prodiret. Medicus autem præjudicata opinione adductus, ut molam citius deturbaret, rhedam conscendere, et per inæqualia, atque aspera loca equis concitatis ire jussit. Dolores inde oboriuntur. Domum reditur. Mittuntur ad medicum qui consulant quid agendum. Hic vero clysterem imperat: quo reddito, se venturum, promittit. Dum redditur, una mortuus fœtus, secundæque ejiciuntur nulla cum mola. Venit non ita multo post medicus. Occurrit ancilla de qua antea dictum est, iisdemque propemodum verbis excipit, quibus in re non valde absimili, ut in Sepulchreto (1) habes, medicos olim excepit suos generosissima Veneta matrona Helena de Mocenicis. Ancilla enim illa fœtum ostendens, en mola, inquit, quam hera gestabat mea. Fœtum, cum, ut dixi, abessem, dissecare non potui. Sed gracilem, et nihil grave olentem fuisse, ab iis qui viderant, accepi.

8. Venia tamen digni sunt medici, nisi si pertinaciam falsa cum opinione conjungant. Multo dociliorem, ut continuo intelliges ibidem inveni alterum anno 1721.

9. Fœtus quem immaturum et mortuum ejecit mater, historiam nunc tertiam accipe, eo digniorem quæ diligenter scribatur, quod mola simul

(1) L. 3, s. 21, in schol. penult. ad obs. 58.

ejecta est, eaque præcesserant quæ, ut in observatione quadam Schacheri (1) cum hac quadantenus conveniente, opinionem veræ graviditatis propemodum tollerent. Matrona habitu et statura mediocri, sed de qua nullam facile memini quæ plus sanguinis gigneret, felix plurium liberorum mater, nonnunquam tamen etiam abortionibus obnoxia, cum post ultimum partum, quem immanis lochiorum copia erat consecuta, tristius hyemem traduxisset. Aprili mense ex consuetis sibi indiciis, cum menstruorum emansione conjunctis, se rursus concepisse censuit. Secuta est appetitus ciborum tanta dejectio, vix ut vespertino duntaxat tempore comederet, præsertim cum quidquid mane sumeret, vomitu rejiceretur. Huc accessit circa idus junias sanguinis ex utero profluvium. Adversus quæ mala ægræ non prorsus insolita, cum alias post multa incassum adhibita, aquæ nucerinæ usus profuisset, nunc minime profuit. Ob hæc julio circiter medio ab ægra advocor, venæ sectionem supra quam dici possit, perosa. Itaque ea saltem quæ pertinaciter non recusaret, commendo, ut puta usum *gelatinarum* ex vituli cruribus, coralia in pollinem redacta, cydonitem, et pauca alia de hoc genere quæ utrique malo ita adversarentur, ut sanguinis tamen cursum violenter cohibere non possent.

---

(1) Progr. de hæmorrhag. gravidar.

Utrumque interea perstabat malum, sic tamen, ut non difficulter ferretur. Quotidie enim mane surgebat mulier, stabat, sedebat, ambulabat, rheda etiam cum vellet, minus probantibus nobis, per urbem vehebatur, nec quidquam fere prodibat sanguinis. Noctu duntaxat, cum sive supina, sive in latus sinistrum cubaret, in dexterum enim haud poterat, profluebat, sive lecti calor moveret, sive non jacentis uteri osculo aliquid se opponeret quod operiret, aut quasi obturaret. Præter id quod noctu effluxerat, magna erat concreti sanguinis copia quæ cum primum surgeret, excidebat. Inter hæc ad cæteras mœroris causas gravissima quædam cum repentino terrore accessit ex nec opinato viri infortunio, quod ut civitas universa commiseratione, ita uxor lacrymis, et planctu excepit. Et ea quidem quæ prima insecuta est, nocte sanguis ferme omnino substitit. At proximis vel fusius effluxit. Jam non erat quispiam qui tanta, et tam crebra sanguinis effusione spectata, gravidam crederet esse posse mulierem; sed ne ipsa quidem credebat amplius. Mihi tamen, quamvis senior, auscultabat medicus sæpe inculcanti, judicium adhuc, ut in muliere quæ sanguine adeo abundaret, esse sustinendum: conceptionis solita indicia omnia præcessisse; abortionis in effuso sanguine, accurate semper inspecto, vestigia necdum ulla apparuisse: lente quidem uterum intumescere; verum si parcius tandem sanguis efflueret, citius

fortasse tunc se elaturum. Dandam igitur operam, ut ejus effluxus parcior fieret; sic enim mulieris quoque vires servari facilius posse, quarum lapsus jam incipientis crura indicium dabant non æque firma atque hactenus fuerant, et minus roseus quam antea, faciei color. Cum alia quæ ea mente exhibuerat, minus responderent; dare cœpit veterem rosarum conservam, ut vocant, vitriolatam, qua et confectione alkermes; sic enim appellant; sine odoribus excipiebat contusa citrea semina, et in boli formam redigebat. Hoc bolo et ventriculus aliquanto melius se habere incepit, et sanguinis multo minus profluere. Tunc vero, tertia jam pars præterierat augusti mensis, non solum tumere cœperant mammæ, ut in prioribus uteri gestationibus, sed etiam venter altius se attollere. Hic iterum mulier, cæterique in depositam graviditatis opinionem redire. Erat tamen insoliti aliquid, quod illius, meumque turbaret animum, creber in utero punctionum sensus. Quæ me res movit, ut ventrem manu diligentius contrectarem. Quod dum facerem, magis aliquanto turbatus sum, uterum percipiens, non umbilicum versus acuminatum: sed in transversum utroque latere magis extensum, nec, si paulo fortius premerem, sine dolore id ferentem, præsertim ad dexteram iliacam regionem. Vultu quidem, ut debebam, non modo verbis, apud mulierem suspicionem dissimulavi meam. Hanc medico tamen, et viro mox aperui,

vereri me, dicens, ne præter fœtum mola subesset: nec tamen propterea nisi id quod agebatur, agendum; neque enim ubi molæ suspicio esset, et majus in dies, quo minus sanguinis exiret, uteri incrementum, iis esse locum quæ vehementer adstringerent, præsertim cum sanguis nonnullis quidem noctibus haud ita parce, plerisque tamen satis modice jam prodiret: nec contra ubi facile profluvium redire posset, simulque cum mola, fœtus esse crederetur, ad pellentia, ne in solis quidem molis semper tuta, decurrendum; sed observando, et pro re nata moderando sanguinis fluxum, quiete præterea et animi et corporis, aptisque alimentis, mulieris vires ad cujuslibet enixus casum esse conservandas. Hæc igitur dum attente fierent, post dies non ita multos, XV kal. septembris, mulieri, dum forte staret, aquæ repente ex utero proruperunt neque odore, neque re alia ab iis quæ parturientibus prodire solent, nisi forte copia paulo majori, discrepantes. Vocata continuo obstetrix cum proximi partus nulla præterea videret indicia, imo uteri osculum occlusum digito perciperet; hæc nobis curavit significanda: qui nisi novi appareret aliquid, interea quiescendum esse respondimus. Unus, alter et tertius jam dies sic erant exacti, me non valde mirante, quippe memore, non modo apud Harveium (1), totque alios legisse, verum etiam

(1) In additam. ad exercit. de generat. ubi de uter. humor.

in cive altera mea nobilissima, aquarum effluxum multo ante extremum gestationis vidisse, felici nihilominus partu non ante legitimum tempus consecuto; ægre tamen hic ferente, ubi fœtum neque robustum, neque solum esse existimarem. Die autem quarto, cum venter qui ab aquarum exitu detumuerat, iterum cœpisset tumere, ingruentibus partus doloribus, mola primum, deinde fœtus mortuus ejectus est, novissime autem, tribus interjectis horis, nec sine difficultate et magna sanguinis profusione, secundæ exierunt. Servata est mater; quæ undetrigesimo post anno obiit ex maligno ulcere, ut accepimus, in utero, an vagina, sed postremis illis annis oborto. Certe eo tempore quo fœtum illum gerebat et eo quod portinus, et deinceps satis diu, insecutum est, nihil fuerat unde uteri, aut vaginæ exulcerationem jure posses suspicari, indeque sanguinis illas effusiones repetere, ut posses in femina, ab Raygero (1) descripta; quippe quæ cum acerbissimis lumborum et inguinum doloribus immanem primum uteri hæmorrhagiam passa est, sex septemve ante partum hebdomadas, post puerperium autem profluvium, quo intra per paucos menses confecta est, fetidissimi nigricantis humoris. Quod si nostrum cum propositis a Phil. Jacobo Hartmanno (2), et a cl. Gu-

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 3, obs. 135.
(2) Dec. ead. A. 4, obs. 84.

termanno (1) casibus tibi placeat conferre; non difficile intelliges, abortus, pariter cum mola conjunctos, quanta et quamdiu profusio sanguinis præcesserit, neque tamen hic ab aperto in vagina sanguifero vase, nedum ab uteri, aut vaginæ exulceratione, deductus sit, aut deduci debuerit. Sed cætera quæ ad abortum attinent, a nobis descriptum, persequamur. Mola, eloto qui adhæserat sanguine, haud crassior inventa est digitis transversis duobus, aliquanto autem longior, sectaque, nonnihil spongiosa, et quasi carnea apparuit. Secundæ nihil ostenderunt vitii; fœtus qui sequioris erat sexus, novem digitos transversos longitudine non æquabat. Caput universum, et collum a magna quasi sugillatione, sine ullo tamen fœtore, nigricabat. Cætera, etiam interius, nihil præter naturam, quantum videre potui, habebant. Inepta enim mulierum morositate, vix licuit ventrem aperire, in quo ventriculum non inanem, quædam autem intestina animadverti ab iis quæ secundum naturam continebant, subnigra. Sed ne id quidem permisissent, nisi, ut solari possent parentes, qui decepti marem amisisse tristius ferebant, uterum exiguum quidem, sed immisso per naturalis rimulam tenui specillo, cum hac manifestissime communicantem, sicuti curiosis ipsis pollicitus eram, ostenderem; clitoridis enim exstantior, rimulamque prætegens,

(1) Act. N. C. tom. 3, obs. 78.

ut in ejusmodi fœtibus solet, magnitudo illis pro pene imposuerat; nec mirum, quando sæpiu chirurgis, atque adeo medicis ad eumdem modum imposuit.

10. Neque immerito hoc a me dictum cognosces, ubi ab auctore Scepsis utriusque de vivipara generatione in harum altera describi fœtum animadverteris, qui *vix attingens tentiam partem digiti auricularis, completus tamen* erat *et distinctus in omnibus suis particulis, ita ut vel sexus masculinus optime distingueretur.* Scilicet in hunc errorem, quem verbum istud *optime* sine ulla adjecta dubitationis, aut accuratioris examinis mentione, satis indicat, non incidisset, si anatomes exercendæ magis, quam impugnandæ studiosus, eadem quæ solertes anatomici, in primisque Ruyschius (1), de tanto faciliori ob ea quæ diximus, in dignoscendo sexu deceptione, quanto minor est fœtus, animadvertisset. Quem vulgarem errorem exterminari, parentum interest, qui persæpe abortus eo gravius ferunt, quod marium illos quoque esse putant, qui sunt femellarum. Cæterum ut ad propositam historiam redeam, an sugillatio illa capitis inde orta sit quod aquis aut omnino, aut maxima ex parte jam effusis, non membranæ illis distentæ, sicque deorsum compulsæ ad viam fœtui dilatandam; sed fœtus, matris conatibus propulsus,

(1) Thes. anat. 6, n. 48, 51, 54 et 59.

ipse sibi per angustias oris uteri exitum aperire debuerit, an potius, si, quod facile acciderat, is credatur antea mortuus, læsionem ejusmodi quæ non nisi in vivens corpus, aut in cadaver recentissimum cadit, vel pridem, quæcumque ejus rei causa fuerit, vel statim a morte, capite jam antea deorsum converso, forte contraxerit, itemque an mola culpanda hic sit, quæ, ut ipsum præcessit, sic inter ejus caput, et os uteri interjici potuit, viamque angustiorem facere, eademque obstaculum illud fuerit, quod, ægra stante, sanguini exitum intercludere ex utero, quippe tum desuper compressa, videbatur, in medio relinquo. Quod vero aquas effusas ex amnio fuisse non dubitem, ejusdem fœtus, qui non nisi quarto post die exclusus est, cum alia faciunt, tum illud insuper quod copia esse visæ sunt paulo majori quam debebant. Neque enim ignoro fuisse ingeniose cogitatum, aquas ante justum tempus prodeuntes, non ad eum qui denique ejicitur, fœtum, sed ad alterum attinere qui simul quidem cum eo conceptus, verum in vitæ primordiis extinctus, et deinde colliquatus, istas quæ exitum anticipant, aquas reliquerit intra amnium proprium donec, earumque jugi incremento hoc adeo distendatur, ut alterius robusti, et ad maturitatem prope adducti fœtus vehementioribus motibus resistere nequeat. Sed, ut de aquarum illo incremento hic minime disputemus, atque ut præterea concedamus, huic cogi-

tato quibusdam in casibus esse locum fortasse posse, at non erat certe in nostro, utpote cum foetus imperfectus esset, ac debilis, neque in propositis a Petersonio (1), et Dethardingio (2); foetus enim qui caput, jam exertum, rursus in uterum retraxisse, ibique alter duas, alter septem hebdomadas donec partus tempore omnino prodirent, restitisse scribuntur, suis profecto, non alienis exitum aperuerant: aut si exempla hæc, quod ultro fateor, firmas requirebant probationes; alia tamen haud deerunt creditu faciliora, eodemque spectantia, si otium tibi ad quærendum fuerit. Cæterum præmaturum, et qui fere innoxius sit, aquarum exitum repetere plerumque solitus sum a rupto duntaxat chorio, sic effluere sinente, quod inter se, et amnium plus minusve illarum forte intererat secundum observationes Ruyschii (3), et aliorum (4); quanquam hi nescio quam inde allantoidem humano in genere commenti sunt. Aquarum vero ex amnio ipso ante justum tempus eruptionem illam esse non dubito, quam merito Hippocrates (5) *malam* pronunciavit. Quamvis enim post ipsam non semper infelix sit partus: sæpius tamen, minus est

(1) Eph. N. C. dec. 1. A. 1, obs. 62.

(2) Earumd. dec. 3, A. 5 in append. n. 8, ad cit. obs. 62.

(3) Thes. anat. 5, n. 56 prope fin. et thes. 10, n. 155.

(4) Vid. Littre Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1701, et Commerc. litter. an. 1732, hebd. 36, n. 3.

(5) Coac. Prænot. sect. 3, vers. 187.

ipse sibi per angustias oris uteri exitum aperire debuerit, an potius, si, quod facile acciderat, is credatur antea mortuus, læsionem ejusmodi quæ non nisi in vivens corpus, aut in cadaver recentissimum cadit, vel pridem, quæcumque ejus rei causa fuerit, vel statim a morte, capite jam antea deorsum converso, forte contraxerit, itemque an mola culpanda hic sit, quæ, ut ipsum præcessit, sic inter ejus caput, et os uteri interjici potuit, viamque angustiorem facere, eademque obstaculum illud fuerit, quod, ægra stante, sanguini exitum intercludere ex utero, quippe tum desuper compressa, videbatur, in medio relinquo. Quod vero aquas effusas ex amnio fuisse non dubitem, ejusdem fœtus, qui non nisi quarto post die exclusus est, cum alia faciunt, tum illud insuper quod copia esse visæ sunt paulo majori quam debebant. Neque enim ignoro fuisse ingeniose cogitatum, aquas ante justum tempus prodeuntes, non ad eum qui denique ejicitur, fœtum, sed ad alterum attinere qui simul quidem cum eo conceptus, verum in vitæ primordiis extinctus, et deinde colliquatus, istas quæ exitum anticipant, aquas reliquerit intra amnium proprium donec, earum jugi incremento hoc adeo distendatur, ut alterius robusti, et ad maturitatem prope adducti fœtus vehementioribus motibus resistere nequeat. Sed, ut de aquarum illo incremento hic minime disputemus, atque ut præterea concedamus, huic cogi-

tato quibusdam in casibus esse locum fortasse posse, at non erat certe in nostro, utpote cum foetus imperfectus esset, ac debilis, neque in propositis a Petersonio (1), et Dethardingio (2); foetus enim qui caput, jam exertum, rursus in uterum retraxisse, ibique alter duas, alter septem hebdomadas donec partus tempore omnino prodirent, restitisse scribuntur, suis profecto, non alienis exitum aperuerant: aut si exempla hæc, quod ultro fateor, firmas requirebant probationes; alia tamen haud deerunt creditu faciliora, eodemque spectantia, si otium tibi ad quærendum fuerit. Cæterum præmaturum, et qui fere innoxius sit, aquarum exitum repetere plerumque solitus sum a rupto duntaxat chorio, sic effluere sinente, quod inter se, et amnium plus minusve illarum forte intererat secundum observationes Ruyschii (3), et aliorum (4); quanquam hi nescio quam inde allantoidem humano in genere commenti sunt. Aquarum vero ex amnio ipso ante justum tempus eruptionem illam esse non dubito, quam merito Hippocrates (5) *malam* pronunciavit. Quamvis enim post ipsam non semper infelix sit partus: sæpius tamen minus est

(1) Eph. N. C. dec. 1, A. 1, obs. 62.

(2) Earumd. dec. 3, A. 5 in append. n. 8, ad cit. obs. 62.

(3) Thes. anat. 5, n. 56 prope fin. et thes. 10, n. 155.

(4) Vid. Littre Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1701, et Commerc. litter. an. 1732, hebd. 36, n. 3.

(5) Coac. Prænot. sect. 3, vers. 187.

felix, sive illam ut causam, sive ut effectum spectemus. Ut causam quidem, nam effusa tunc aqua viam opportune fœtui neque dilatat, neque lubrificat. Ut effectum autem, sive enim a minus firmis sit secundarum membranis, sive ab nimia aquæ copia, sive ab ejus denique acrimonia (id quod Martiano (1), neque injuria, magis displicet, quomodo hæc duo novissima internoscamus docenti); non bona certe aut de fœtus, aut de matris, aut de utriusque constitutione vel solidorum, vel fluidorum, vel utrorumque significat, contra atque ad partus, et puerperii optabilem felicitatem requiritur. Ex his proclive erit tibi explicare quædam ad præproperam aquæ eruptionem, ad aliaque in proposita matrona et ejus partu, et fœtu, spectantia. In molæ autem suspicionem quæ me signa induxerint, ex historia intelligis, ubi ipsa, qualiacumque sint, memoravi. Non facile utique est ita illius præsentiam cognoscere, ut audacter affirmes: ex signis tamen notis quæ majores nobis reliquerunt, prudenter licet suspicari. Eorum plurima, quanquam non omnia simul occurrere necesse est, collecta videbis a Lamzwerdio (2), ex cujus innominati libro, maxima alioquin ex parte infrugifero, a quibusdam ætate hac nostra fuisse descripta, animadverti. Nec tamen ego istam

(1) Annot. ad eumd. vers.

(2) Hist. nat. molar. uter. c. 16.

molam aut ante partum, aut post dissectionem ex iis esse quæ vere appellantur, censui; imo pro uteri polyposa concretione semper habui in muliere præsertim (quæ me res magis in eam suspicionem perduxit) cujus ex utero tantam prodire sanguinis copiam, et tam facile concrescentis, viderem.

11. Scilicet molarum aliæ cum legitimæ sint, aliæ quæ illegitimæ sic appellantur, ex utrisque tamen quædam possunt aut cum fœtu conjungi, et sæpe abortionis causam afferre, sive uterum irritando, sive ejus cavum non parva ex parte occupando: aut sine fœtu adeo increscere, ut graviditatem mentiantur. Sed illegitimæ possunt in virginibus quoque intactis, castisque viduis progigni; legitimæ, nisi apud eos qui, dissentientibus cæteris, ponunt in mulieribus subventanea ova, non possunt. Illegitimæ, ut de his primum dicamus, aut ex sanguine in uteri cavea subsistente, aut ex interiore aliqua ejus excrescentia fiunt. Has ex certa basi, pedunculove cognoscas, per quem, ut Ruyschius (1) proposuit, cum utero continuantur, aut certius ex sanguiferis hujus vasis in easdem productis. Illas autem quæ multo crebrius occurrunt, et ad quas plures quæ in Sepulchreto exstant, non difficile revocabis, non secus ac in vasis, et corde ipso cæ-

(1) Cent. obs. anat. chir. 58.

teræ polyposæ concretiones, ex sanguine fiunt: quas cur in uteris, ut Lancisius (1) docuit, etiam virgineis cum Hoffmanno (2) agnoscere nolimus haud satis causæ esse video, earum præsertim quibus menstrua uberius fluant, aut insolita non sit hæmorrhagia uterina; hoc enim, aut simili quopiam modo interpretandum censeo cel. virum Abrahamum Vaterum (3), qui in virginibus saltem *quibusdam* agnovit. Concretiones hujusmodi Ruyschius (4) docuit, qua ratione, etiamsi quidpiam membranarum instar adjunctum habeant, a molis quibusdam, inter legitimas ab aliis positis, distinguamus. Quibus de molis priusquam pauca attingamus, non est tibi quædam nostra observatio singularis conformationis polyposarum quarumdam uteri concretionum reticenda.

12. Nobilis in patria nostra matrona fuit, procera statura, colore et habitu laudabili prædita, quæ nonnullos quidem intra primos gestationis menses foetus ejecerat; sed inter eas abortiones sæpe tamen gestatione absoluta, vitales filios pepererat prægrandes, interdum et geminos, non sine gravi labore, et molesto puerperio. Inter hos difficiles partus fluori haud raro obnoxia fuerat albo, et innocuo, interdum levi etiam, me-

(1) Epist. ad Mulebancher.

(2) Dissert. de ignor. uteri struct. § 19.

(3) Diss. quæ mola prægnans, etc. thes. 12.

(4) Cent. citatæ obs. 29.

dio inter menstruas purgationes tempore, sanguinis stillicidio, quod semper viri congressus, paulo vehementior præsertim, non sine dolore aliquo renovabat. Hæc igitur mulier anno exacto circiter trigesimo quarto, cum fluor ille albus plane desiisset; novo morbi genere per intervalla cœpit laborare, sæpius intra biennium recurrente, novissimis autem tribus mensibus anni 1723 et primo insequentis anni, quo ego mense per litteras consultus sum, ad certum semper tempus redeunte, menstruorum videlicet. Tunc enim obortis partus doloribus et primo, aut altero die sanguinis cursu incipiente, vel uberius quam pro consuetudine effluentis, in medio ferè eo cursu ex utero ejiciebatur corpus; ut apparebat, membraneum, idque ea forma, eaque magnitudine quæ triangulari uteri caveæ satis responderent, modice convexum exterius, qua facie erat inæquale, nec sine plurimis filamentis, quæ ab sedibus ad quas adhæsissent, abrupta esse videbantur; cavum autem interius, qua facie erat læve, et madidum quasi ab aqueo humore, quem antea continuisset, in exitu autem, per amplum foramen, quod in uno erat angulorum, a distractione facile apertum, emisisset. Hujus ejectionem corporis lochia multa consequebantur, pro mulieris consuetudine sæpe interrupta. Quod si nonnunquam id corpus non integrum, sed in frustula divisum per vices prodiret; tum dolores, et lochiorum fluxus per vices pariter re-

non memini; quin Platerum memini diserte scripsisse, *nullam* se *cavitatem* in sua *potuisse cognoscere*. Eorum qui consulti fuerant, aliis uteri excrescentiam hanc nostram esse visum est; aliis polyposam quidem concretionem, sed ex sanguine per vas aliquod, in utero ipso erosum, destillante. Qui si, ut ego, aut inspexissent ipsi, aut in mariti multo accuratioribus quam medici, litteris ad me missis descriptam legissent; eas opiniones, ut puto, facile deposuissent, quas tempus quoque a vero alienas fuisse ostendit. Nam ut morbus postea diutius duraverit; finem per se, et per ætatem habuit tandem. Cum enim ad tempus accessit quo mulieribus solent desinere menstruæ purgationes; jam primum, non singulis mensibus, sed singulis annis, bis terve, duntaxat, redire cœpit: cum vero finem illæ habuerunt; et ipse habuit: neque ullius in utero vel levis erosionis indicium, aut qualiscumque ex utero incommodi unquam extitit quoad mulier vixit; vixit autem donec cancer, in altera postea mamma ortus, septuagesimo anno jam proximam confecit. Porro medici quo illa utebatur, sententia fuerat, concretiones illas de quibus dictum est, subventanea esse ova, cum idem, credo, spectaret quod illi qui polyposas molas ab iis quæ ex subventaneis ovis essent, per caveam quæ intra has, non intra illas foret, internoscere docuerunt. Qualia ova tametsi essent in mulieribus agnoscenda, difficile tamen esset dicere, cur in

ista se explicarent semper in trianguli formam, singulisque mensibus semper unum præsto esset quod in uterum descenderet. Sed hæc hactenus. Nunc de legitimis, sicuti promisimus, molis pauca adjiciamus.

13. Legitimas viri ætate nostra doctissimi eas duntaxat molas appellant quæ sine prævia conceptione non fiunt. Sed alii ex fœtu et secundis, alii ex placenta solum fieri posse credunt, si quacumque de causa rerum harum facies sic mutetur, ut facile pro iis quæ ab origine fuerant, agnosci nequeant, sive massam quasi carneam, imo carne multo duriorem, sive aggeriem vesicularum, ut quam olim Mercatus (1) vidit, repræsentent. Ruyschius tibi in manibus est, qui in placenta vel sola utrumlibet mutationis genus ostendit, cum alibi, tum præsertim in observationibus: ex quibus anno editis 1690, cur nihil eorum quæ hic, aut supra (2) indicavi, ad scholia saltem harum sectionum augenda, relatum sit in Sepulchretum, non video. Placentulas enim minorum fœtuum non rarissime in utero subsistere, ab eoque se constringente magis magisque compressas, longe aliud ac erant, non modo figura, sed et substantia, carni durissimæ simili, videri docuit (3). Placentas autem fœtuum

(1) Sect. hac Sepulchr. 37, obs. 1, § 4.
(2) N. 11.
(3) Obs. 28, 29 et 58.

majorum ibidem restitantes, interdum degenerare in vesiculas, humoris aquosi plenas, idem, siquis alius, præclare ostendit, cum unam eamdemque placentam invenit (1) ex parte sanam, ex parte in ejusmodi vesiculas jam mutatam. Quæ observationes etsi veræ sunt, tria tamen, aut quatuor sunt addenda. Primum, neque minorum fœtuum placentulas non aliquando in vesiculas degenerare, cum Ruyschius idem in placentula fœtus *trium fere mensium* initia hujus mutationis, in altera autem *placentula* ipsam *mutationem magis luculentam* demonstraverit (2). Alterum, nec soli placentæ mutationem hanc convenire, quando non tantum ex posterioribus observationibus Ruyschii constat, vel in funiculo umbilicali vesiculam ipsum *pluries vidisse* (3); sed et ex vetustioribus (4) manifestum est, eumdem funiculum tot vesiculis præditum ipsi nonnunquam occurrisse, *ut totus videretur concatenatio vesicularum aqueo humore refertarum*: quin etiam ex Vallisnerii nostri observatione (5) certum est, post immanem vesicularum numerum, ex utero ejectam esse placentam, ut, nisi hanc ad alterum fœtum pertinuisse comminiscaris, liqueret ex

---

(1) Obs. 33.
(2) Thes. anat. 6, n. 102, 103, et tab. 5, fig. 3, 4, 5.
(3) Ibid. n. 45 et tab. 2, fig. 3.
(4) Obs. 14 et fig. 15.
(5) Opere, tom. 2, p. 1 ubi de partu vesicular.

placentæ igitur mutatione illas non fuisse, quod ex aliorum quoque, ut puta cl. Gutermanni (1) inferre potes observationibus. Tertium, cum eodem Vallisnerio, quem ea pariter quæ modo adnotavi, fere omnia video animadvertisse, dubitari fortasse posse, num illa placentæ in vesiculas degeneratio tunc fiat cum in utero post exclusum fœtum subsistit, an priusquam is excludatur, sit facta. Ego certe in quadrimestris fœtus placenta, quæ simul cum eo exclusa fuerat, vesiculam vidi aqua plenam. Attamen sic ista mutatio sæpius in placentis quæ cum fœtu prodeunt, conspiceretur. Quartum denique, cum supra dictum sit, neutrum hoc molarum genus fieri non præcedente conceptione, et neutrum sane ab intactis virginibus, quod legisse meminerim; editum sit, summa profecto et peritia, et diligentia in examinando, nec minori prudentia in pronunciando opus esse, si quando ulla ex iis quæ a viro se abstinuisse creduntur, aliquid ejiceret quod ad alterutrum genus spectare a primo videretur, ne forte non placenta, sed mera sanguinis concretio, aut excrescentia quæpiam esset quæ carnis, aut vesicularum de quibus diximus, similitudinem gereret. Excrescentias enim quæ carnem referant, aut caro sint, passim exstare, est notissimum : quæ autem ipsarum vesicula-

(1) Act. N. C. tom. 3, obs. 78.

rum similes sint, litteris superioribus (1) est traditum. Quin etiam ut in ventris cavo hydrops est interdum ex hydatidibus; ut puta quales Ruyschius (2) pinxit peculiari sacco inclusas, ita non repugnat. hydropem uteri nonnunquam fieri ad eumdem modum, præsertim cum hunc; (nisi forte pro mola ex vesiculis, ut alii malunt, habendum) capite *de uteri hydrope* Aetius (3) descripserit: *Humoris copia*, inquit, *in uterum confluit, et aliquando corpuscula quædam, vesicæ fellis simillima, in ipso generantur, in quibus humor colligitur* : eaque corpuscula infra vocat *pelliceas, et aqua refertas vesicas.* Nec desunt exempla diuturni hydropis soluti per immanem ex utero excretum hydatidum numerum, quale propositum leges a cl. Kannegiessero (4) in vetula annos nata circiter septuaginta: quanquam esse aliqui possunt qui in hac quoque hydatides illas ad veram molam attinuisse suspicentur, nimirum ex placenta fœtus, dum ætas adhuc ferret, concepti, postque hujus obitum multos per annos gestata. Quod ideo dico, quia cl. Rideus (5) molam alterius, sed legitimi, ut non dubitat, generis, a vidua annum agente septuagesimum

(1) N. 20 et seq.

(2) Obs. cit. fig. 24.

(3) Medic. tetrabibl. 4, serm. 4, c. 79.

(4) Act. N. C. tom. 6, obs. 89.

(5) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1735.

septimum ejectam, quamvis ea magnitudine, et pondere, ut mirum sit, nullum unquam sui indicium dedisse, censet tamen ob eas quas profert, rationes, ex conceptu ortam mulieris cum annum ageret quinquagesimum quartum, nempe anno quo menstruæ purgationes, nihil ad id usque tempus imminutæ, repente desierunt; nonum autem filium anno ediderat quinquagesimo primo. Quibus positis duo colligas licet. Alterum, ut videas, an hinc possis ex aliqua saltem parte explicare, quomodo femina, de qua apud Vallisnerium (1) legeris, ipsa quoque totidem liberorum parens, quorum ultimum credebatur anno propemodum quinquagesimo peperisse, anno demum septuagesimo secundo placentam ejecerit, ad eamque annexum frustum, libræ pondo, carnis informis, si quamdam in summo excipias ocelli similitudinem, intus vero implexus quasi cujusdam intestinorum: item quomodo alia (2) hac postrema anno major, cui olim fœcundæ, nunc iterum menstrua uno atque altero mense redierant; cum multo grandiori carnis frusto *venas;* si veræ tamen venæ fuerunt, suamque tamdiu potuerunt servare formam, excluserit. Alterum, ut siquid forte ejusdemmodi ex vidua aliqua vel diu post mariti obitum prodeat quod ad veræ molæ naturam accedat, imo vera mola

(1) Tom. 2 cit. p. 2, c. ultim.

(2) Eph. N. C. cent. 6, obs. 74.

sit; non propterea de ejus pudicitia continuo dubites, quando, ut supra dictum est, potuit olim in abortu, vel minus animadverso, placentula in utero substitisse. In virginibus autem etsi hæc locum minime habeant; et in ipsis tamen, uti dicebam, diligenter etiam atque etiam videndum est, ne facilis contingat deceptio. Quæ ut quoad ejus fieri potest, vitetur; in carnosis quidem excrescentiis, et in polyposi sanguinis concretionibus, ea juvabit attendere quæ supra (1) ad id memorata sunt, et indicata ibi Ruyschii loca perlegere, quin etiam addere cl. Schlierbachii (2) observationem, qui tametsi molam vidit *quadantenus vasculosam, copiosis simul hydatidibus refertam, quibus multa pinguedo interjecta apparebat;* non propterea ex virgine esse negavit, credo quia vel in polyposis concretionibus aliquid sæpe quod pinguedinem mentiatur, et aliquid interdum quod vasa quadantenus referre possit, conspicimus; de hydatidibus autem paulo ante dictum est. Sic etiam Phil. Jac. Hartmannus (3) nec a *pinguis cuticulæ* specie, nec a *pluribus tunicis, fibris vasis intermixtis et albis,* neque demum a *vesicula intus hærente*, et *gelatinam* continente, se decipi passus est, quin *coagulum sanguinis* esse agnosceret; in ea tamen in

(1) N. 11.
(2) Act. N. C. tom. 7, obs. 61.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 206.

qua si molam veram esse dixisset, nullam inde labem ejus, quippe nuptæ, honesto nomini aspersisset. Itaque non quid appareat, sed quid sit, accurate quærendum est; veræ enim fibræ, vera vasa, veræ tunicæ, ex iisque confecta vesica sine viri usu esse non possunt. Imo hujusmodi vesica inter molas omnes maxime legitima esset, quippe inchoamenti embryonis, et humoris in quo is natat, involucrum, si molæ nomine, ut a plerisque nunc accipitur, res hujusmodi comprehenderetur : quanquam hanc ipsam vocabant *molam vesicularem* idem Hartmannus (1), et hunc secutus cl. Gottwaldtus (2), qui ejus icone satis earum simili quas edidit postea Ruyschius (3) suam illustravit observationem. Hæc igitur in virginibus esse non potest, nec quantum scio, illa pariter quæ aliquanto melius mola vesicularis appellaretur, id est aggeries vesicularum in modum racemi disposita. In qua agnoscenda ne qua deceptio contingat, haud inutile, opinor, fuerit magis accuratas descriptiones, iconesque earum inspectare quæ post conceptionem ejectæ sunt, ramosque aut ramulos in illis attendere, ad quos appensæ non raro prodiere. Quales descriptiones, iconesque apud Ruyschium, quanquam vesiculas ipsas non semel

(1) Earumd. dec. 2, A. 10, obs. 157.
(2) Earumd. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 159.
(3) Thes. anat. 6, tab. 2.

pinxit, et multoties memoravit, et bis nonnunquam intra duodecim dies vidit (1), haud æque invenies ac apud Malpighium (2), et Vallisnerium (3). Certe autem parvæ illæ ex vesiculis factæ excrescentiæ quas mihi intra uterum videre contigit, ramulos ostendebant nullos ad quos vesiculæ appenderentur; quippe inter se constipatæ, cohærentesque aut per se, aut per interjectam neque tenuem, neque ramosam substantiam.

14. Cæterum vesicarum quæ ex utero ejectæ sint, tot prostant observationes, totque harum collectiones ab eruditis viris sunt indicatæ, ut in sylvam ligna ferre videri possem, si alias hic, mihi notas, fusius adderem. Nam et Foroliviensem matronam scio quadragesimo circiter ab hinc anno vesiculas alias majores, alias minores, alias minimas edidisse, et hic pariter uxorem prætorii famuli anno 1727 ejecisse plurimas, fœtus qui expectabatur, loco; et Albertinum sub initium anni 1724, semel atque iterum mensis intervallo, a femina quadam non sine febre sævisque doloribus exclusam vidisse aggeriem vesicularum, quæ rubri ribesii majores acinos, nisi quod colore erant paulo dilutiore, figura, et dispositione referebant: nec vero color alias fuisse

(1) Advers. anat. dec. 2, c. ult.
(2) Op. post.
(3) Opere loc. cit. et Eph. N. C. cent. 9, obs. 73.

istas ac eas de quibus loquimur, vesiculas ostendit, quando non Tulpius modo (1) quasdam quæ *aqua crocea*, sed et Lancisius (2) alias quæ in uno eodemque racemo inter cæteras limpido, aut subflavo latice plenas, *subrubro veluti cruore* distendebantur, huc attinuisse non dubitarunt, ut neque cl. viri Magnenius (3), Dechiappa (4), et Gutermannus (5), quorum hic in quibusdam majoribus, alter in omnibus; omnes enim erant majores; *sanguineam*, vel *rubellam* intus *maculam* conspexerunt; Magnenius autem in altera mola nonnullas *flavescentes*, duas tantum, aut tres exterius *rubescentes;* in altera ejusdem mulieris, omnes (quæ erant innumeræ, et miliares); *rubicundissimas* deprehendit. Quibus denique addes ill. Hallerum, ubi (6) vesiculis albis descriptis, qui petiolis, ex placenta emissis, adhærebant; in ipsa quoque placenta, ait, *vesiculas rubicundas magis fuisse pariter sibi innexas.* Mitto alias in quibus nihil quod ad rubrum colorem spectet, adnotatum est, ex utero ejectas vesicas, sive solutæ exierint, ut fortasse quæ in

---

(1) Obs. med. l. 3, c. 32.

(2) Epist. supra cit. ad n. 11 quæ prima est apud Vallisner. Ist. della generaz. p. 3, c. 3.

(3) Act. N. C. tom. 1, obs. 166.

(4) Ibid. obs. ead.

(5) Obs. cit. supra ad n. 9.

(6) Opusc. pathol. obs. 40.

Commercio litterario anni 1745 (1), certe autem, ni fallor, quæ a præcl, Phil. Conrado Fabricio (2) memorantur, sive non solutæ quidem, sed confuso ordine dispositæ, ut quæ a cl. Wogau (3) describuntur; sive demum *uvæ instar racemorum* collectæ, ut quæ a cl. viris Jo. Sebast. Albrecht (4), et Jo. Jac. Treyling (5): quod ad genus fere omnes spectabant de quibus paulo ante relatum est. Ad me quoque allatæ sunt interdum ex eodem genere quamplurimæ, præsertim anno 1716, quas post fœtum violenta abortione exclusum Veronensis mulier ejecerat. Eas simul cum eo qui miserat, Vallisnerio examinavi. Sed ob eamdem, puto, quæ dicta est, causam, nempe ingentis jam tum ejusmodi historiarum numeri, cum ipse postea, quod sciam, observationem hanc non ediderit, ego pariter prætermittam. Addam potius, quale initium vesicularis molæ in canis utero deprehenderim anno 1723; neque enim tot prostant historiæ molæ ejusdemmodi in utero visæ, quot ejectæ; multo autem rariores sint molæ in brutis animantibus oportet, quando non Aristoteles so-

(1) Hebd. 33 in fine.

(2) Propempt. ad diss. I. B. Hoffmanni, not. *c.*

(3) Eph. N. C. cent. 9, obs. 85.

(4) Commerc. litter. an. 1738, hebd. 28, n. 1 in fine.

(5) Act. N. C. tom. 5, obs. 134.

lum (1) *in mulieribus* illas *aut solis*, *aut maxime* gigni scripsit, sed etiam inter recentiores Harderus (2) *ejusmodi quicquam ex bruti utero excretum* negat se *conspexisse*, rogatque cæteros, *ut si quid de his compertum habeant*, *vel olim experiantur*, *publico sibique non invideant.* Non me fugit, in gallinarum ovis sive exclusis, sive in ovario hærentibus molas fuisse repertas, ut a Vallisnerio (3), et a Gottwaldio (4). In perfectis autem quæ vocant, brutis animalibus, de quibus Harderus videtur loqui, non inficior esse fortasse exempla posse hoc quod ego producturus sum, inchoamento luculentiora: in præsentia tamen legisse non memini: et quamvis eruditissimus vir ajat, *in vacca etiam molam vesicularem Vallisnerium descripsisse;* in cane fortasse voluit dicere, in qua revera descripsit (5); « sed ejusmodi, ut ipse sit fassus difficile judi- » cari, num esset aliqua præter naturam pro- » ductio nata ex uteri substantia ».

15. Catella quæ multoties peperat, sed binos, haud plures, singulis partubus, cum ante mensem a cane inita, gravida facta crederetur, no-

(1) De generat. animal. l. 4, c. 7.
(2) Eph. N. C. dec. 2, A. 2, obs. 185.
(3) Opere, tom. 1, p. 3, pag. 126, et tom. 2, p. 2, pag. 212, n. 16, et pag. 240, n. 9.
(4) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 157.
(5) Opere, tom. 2, p. 2, vers. finem.

vissime dies aliquot tristis visa, repente convulsivis motibus correpta, sine ullo ejulatu mortua est. Herus, vir doctus, meique amicus postridie ad me venit, petiitque, ut si commodum esset, causam mortis quærerem: quod ipso qui cadaver afferri jussit, aliisque in re anatomica exercitatis spectantibus, continuo præstiti. Cerebri laterales ventriculi, et præsertim sinister, magnam vim aquæ continebant, quam non diu ante mortem illuc effusam rubor choroidum plexuum indicabat. Cordis caveæ plenæ sanguinis ferme concreti, nigerrimi. Ventris potissimum membranæ; nam alibi quoque pingues fuerant, ea pinguedinis copia, circa uterum præsertim, refertæ erant ut tenuem totum utriusque tubæ tractum demonstrare vix potuerim. Testes, etsi prope alterum eorum conspiciebantur hydatides, nullam ex iis quas secundum naturam plerumque solent, vesiculam habuerunt: nec mirum, quando toti quasi carnei videbantur ex contractis videlicet corporibus quæ lutea in vaccis et mulieribus appellamus. Per vaginæ interiorem faciem hic illic prominebant subrotundæ glandulæ inæquali magnitudine, skirrhosa duritie. Inde ad uterum progressus, initium sinistri hujus cornu omnino impervium offendi. Erant tamen cornua ambo incessu tortuoso, et hic illic magis, minusque protuberantia, quamvis non ita in distinctas cellulas usquam dilatata, ut in prægnantibus jam ab aliquo tempore canibus videre consuevimus.

Tota interior eorum facies ad tactum tenera, rubebat. Sed iis locis ubi exterius majores cæteris protuberantiæ apparuerant, humor continebatur crassus, mucosus, ex viridi albus, ut pus referret, inodorus, nullum fœtus inchoamentum ostendens. Hunc autem humorem complectebatur mollis quædam rubensque substantia, in qua vesiculæ se prodebant aqua plenæ, aliæ alia magnitudine, sed parvæ omnes, nec plurimæ.

16. Inter reliquas falsæ graviditatis causas merito in Sepulchreto post molas referri video alios non modo uteri, sed et quarumdam præterea ventris partium tumores. Uteri quidem sive ab internis sint, externisve excrescentiis, sive ab humoribus in ejus visceris parietibus, aut ejus etiam cavea restitantibus, intercluso per osculum exitu a quacumque causa id vel constringente, vel obstruente. Quorumdam autem aliorum viscerum, in primisque mesenterii, de quibus fere omnibus rebus cum alias a me plura, aut pauciora scripta sint, hic ea repetere non oportet. Illud vero potius expediam, quod ex me quæsitum esse a te memini, quando, et quomodo ob renem unum duntaxat a primordiis creatum sic promineat venter, ut vel anatomicus possit decipi, et pro uteri gestatione accipere? id enim inter cæteras causas *graviditatem ementientes* in hac Sepulchreti sectione (1) fuisse propositum scio. Etsi

(1) XXXVII. Vide titulum observationis 3, præfixum ad n. 6, qui pro n. 7 ibid. pronitur.

prospicio in tanto prolixiorem quam putas, sermonem oportere me ingredi, ut tibi a proposito hujus epistolæ digredi videri possim; faciam tamen non illibenter, tum quia, si hunc prætermittam, nullus mihi supererit opportunus tuæ isti postulationi satisfaciendi locus, tum quia simul in aliquem ordinem innumeras ferme renis unius observationes redigere conabor, quod, si potero, non erit inutile effecisse. Nunc enim certe multo mihi facilius esset tibi satisfacere, si qui post Pinum (1) inventi unius tantum renis exempla collegerunt, Schenckius (2), Bauhinus (3), Riolanus (4), Panarolus (5), Rhodius (6), Hornius (7), Blasius (8), Francus (9), Hilscherus (10), aliique deinceps exempla omnia, quæ sua quisque ætate jam edita, facilius poterant, proposuissent, et proposita in certas classes distribuissent. Illi vero aliqua, in obviis etiam libris exstantia, prætermiserunt, et quæ produxere, ea fere promiscue indicare consueverunt, cum

---

(1) Annot. ad pag. 51, 8, opusc. anat. Eustach.
(2) Obs. med. rar. l. 3, ubi de renib. obs. 2 et 3.
(3) In notulis ad theatr. anat. l. 1, c. 22.
(4) Anthropogr. l. 2, c. 26.
(5) Iatrologism. pentec. 1, obs. 3.
(6) Mantiss. anat. obs. 32.
(7) Annot. *g* ad Botalli, obs. anat.
(8) Append. ad Bellin de renib.
(9) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 176.
(10) Prolus. de unico reperto rene.

haud difficile esset in ea dividere in quibus ren unus factus est pro duobus, et in ea in quibus factus est ex duobus, et prima illa rursus in ea in quibus ren suum occupat latus, et in ea in quibus, spinæ impositus, medium tenet. Ad illa prima attinent, et rene quidem suum latus servante, præter vetusta ex Aristotele (1), ea quæ tot posteri, et in his Sphærerius (2), et Solenander (3) ex Matth. Stoico, Plazzonus (4) cum Silvatico, apud quem legere præstabit, Hallerus (5), Pestchius (6) proposuerunt, et si meam seponere hinc malis dubitationem, epistola XL (7) indicatam, etiam Tulpius (8), et Meekrenius (9). Quam dubitationem seponas licet in observatione Hilscherii (10): etsi enim a te addi hæc possit ad eas quæ in Sepulchreto sunt ad renalem ischuriam a calculis attinentes; tamen, ut cætera omittam, satis indiciorum ab solerti perscrutatore congestum est, unde renem alterum a primordiis defuisse intelligamus, non secus atque in profes-

---

(1) Apud Schenck. obs. cit. 2.
(2) Ibid.
(3) Ibid. obs. 3.
(4) Apud. Rhod. cit. obs. 32.
(5) Opusc. pathol. obs. 60.
(6) Syllog. anat. select. obs. § 77 et 78.
(7) N. 14.
(8) L. 4, obs. med. c. 38.
(9) Obs. med. chir. c. 40.
(10) Prolus. cit.

sore illo Cabrolii (1) et in memoratis alias (2) a nobis adolescente Manfredii, catella nostra, et cuniculo, imo et sacerdote, et muliere Valsalvæ, et Poupartii puella. Fuit autem in muliere illa id quoque indicio, unum ab natura fuisse renem quod hic binis pelvibus instruebatur, binisque ureteribus: quot in Panaroli (3) item juvene, et in Laubii (4) milite non solum fuisse legimus, sed præterea ex ureteribus alterum in eam se immisisse vesicæ partem, cui ren nullus respondebat. Memoratis hactenus exemplis quæ ad primæ classis partem primam omnia spectant, verisimile est, alia plurima adjungi posse tum quæ in præsentia non succurrant; neque enim mihi id unquam sumam, ut omnia putem aut legisse, aut meminisse; tum quæ scriptores sic expresserunt, ut unum duntaxat renem fuisse dixerint, veluti Columbus (5), Fernelius (6), Casparus Wolphius (7), Laurentius (8), Boscus (9) et suam, et paternam indicans observationem,

---

(1) Obs. var. 14.
(2) Advers. anat. 3, animad. 32 et Epist. 40, n. 14.
(3) Obs. 3 cit.
(4) Eph. N. C. cent. 9, obs. 16.
(5) De re anat. l. 15.
(6) Physiol. l. 1, c. 7.
(7) Apud Schenck. obs. cit. 2.
(8) Hist. anat. hum. corp. l. 6, c. 23.
(9) De facult. anat. lect. 2.

Jo. Scultetus (1), Saltzmannus (2) : ex iis autem qui a viris eruditissimis Rhodio (3), et Hallero (4) laudantur, Lopez, Ronseus, Duretus, Handwigius, Humelius, aliqui fortasse exempla scripserint ad hanc classem attinentia : *fortasse* dico, propterea quod ex indicatis libris alii mihi non sunt in manibus, alii vero quantum ego quidem potui quærere, ea non exhibent quæ dicuntur, non secus ac Carpi in Mundinum Commentaria frustra versavi; *exemplum* enim illud *aliud* quod ait Riolanus (5), ubi maxime esse debuisset, non inveni. Nec vero quia ex utrisque illis auctoribus plerique scripserint, eum unum renem fuisse magnum, imo aliqui, ut Columbus, *maximum;* ut Fernelius, *mira magnitudinis mole;* ut Boscus, *magnitudinis, et latitudinis fere incredibilis;* idcirco a te continuo putandi sunt de rene dixisse qui non ad hanc primam classis primæ spectaret partem. Probe enim memineris, quantum ren alteruter possit excrescere (6): cur non igitur cum unus tantum est, magnus esse queat in suo latere? imo etiam prægrandis, si forte vis morbi

(1) Trichias. admir. p. 89.

(2) Apud Stehelin. in tentam. med. th. 1.

(3) Obs. 32 cit.

(4) In access. ad Boerh. meth. stud. medic. p. 7, sect. 4, c. 14.

(5) C. 26 cit.

(6) Vid. Epist. 40, n. 14.

accedat et calculis, pure, lotio retento, ut in exemplo non uno ex iis quæ supra allata sunt, distendatur. Quæ cum dico, noli putare probari a me quod vir doctus scripsit, cum ren unicus fuit, *ex cunctarum observationum testimonio, semper magnitudinem renis naturalem multum superavisse.* Neque enim in cunctis observationibus hoc video adnotatum : quin video Panarolum (1) diserte admonentem in sua, *justam quantitatem non excessisse*; et Valsalvam (2) in suarum altera, *naturali* fuisse *magnitudine.* Quamobrem a vero minus discessit Riolanus (3), cum scripsit, *si* ren *unicus reperiatur*, *fere gemini magnitudinem æquare.* Utinam quæ continuo adjicit, probare possem, *et supra dorsum jacere paulum remotis canalibus aortæ et cavæ, ut sedem præbeant solitario reni.* Sed quot exempla prostent unici renis suam retinentis sedem, ex superioribus manifestum est. Supra dorsum autem jacentem, et magna vasa (quod tamen vel tunc non semper adnotatum est) removentem si fere omnes unici renis observatores vidissent; res quoque has, quippe non minus ipsis raras, quam renis unitatem, simul ab se visas indicassent; quod cum illi haud fecerint qui nihil aliud, nisi unicum renem memorarunt : ideo verisimile

(1) Obs. 3 cit.
(2) Epist. 25, n. 4.
(3) Encheir. anat. l. 2, c. 28.

esse, supra dixi, eorum observationes ad classis primæ partem primam spectasse, non ad secundam, quam, sit licet multo rarior, quasi omnia exempla unici renis complectentem, solam ponebat Riolanus. Qua de parte priusquam dicam, commodius est ut secundam classem expediam; ad quam renem non tam pro duobus factum, quam ex duobus, referebam. Quod ita accipias velim, non quasi negarem in nonnullis de supra allatis exemplis unum ex duobus renibus videri factum, ut cum duplici et pelvi, et uretere instructus erat, aut quasi contenderem ex duobus renibus qui primum divisi creati essent, alterum postmodum cum altero, crescente embryone, coaluisse. Nihil enim aliud hic mihi volo quam quod primi obtutus judicio apparet. Princeps, quantum memini, id vidit Jacobus Berengarius (1). In quodam *renes erant*, inquit, *continui ac si esset unus ren: et habebat duas venas, et duas arterias emulgentes, et duos poros uritides cum uno solo panniculo involvente: qui occupabat loca solita renum, et etiam medium dorsi, quod est in loco inter splenem et hepar, parum infra ea.* Eodem ille *unus* ren spectat ab Rondeletio (2) visus, *qui forma lunari erat*, *ambobus nimirum* renibus *simul conjunctis*, et quem ex

(1) Isag. de anat. ventr. inf. ubi de renib.

(2) Apud Schenck. obs. cit. 2.

Doldio Blasius (1) exhibet, et quem Riolanus (2) ab se inventum describit *supra spinam collocatum.... cono deorsum vergente, cornibus sursum erectis.* Nec alio attinere credo conspectum a Piccolhomino (3), nisi quod conjunctio inter superiores partes renum fiebat, ut cum *transversus venæ cavæ, et arteriæ magnæ incubaret, resima illius atque sinuata facies deorsum, gibba vero atque convexa sursum spectaret;* qualem et figura, et positu in monstro vidit ill. Winslowius (4). In exemplis cæteris cornua erant, sicut in illis prioribus, sursum conversa, ut in Th. Bartholini (5), Stalpartii (6), qui apud Nuckium (7) quoque simile aspexit, cel. Halleri (8), Vernoii (9), Petschii (10), et ne de Grasseckio et Bæchio plus dicam, quam quod ex Hallero (11) scio, nempe alterum *vidisse renem ex duobus coalitum*, alterum *meminisse renis ex duobus connati;* utque ad Italos redeam, meus olim dis-

---

(1) Cit. append. fig. 13.
(2) Anthrop. c. cit. 26.
(3) L. 2, prælect. anat. 22.
(4) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1740.
(5) Cent. 2, hist. anat. 77.
(6) Cent. 1, obs. rar. med. 50.
(7) Ibid.
(8) Opusc. anat. p. 5, tab. 6, fig. 9.
(9) Comment. Acad. Sc. imper. Petropol. tom. 3.
(10) Syllog. cit. § 79.
(11) Accession. ad cit. c. 14. meth. stud. medic.

cipulus Jo. Orontius Azzariti, Apulus, ad me misit anno 1721, descriptionem et delineationem unici renis, in quem, cadaver humanum Venetiis secans, inciderat; cum Bartholiniano, ad quem maxime accedebat, haud inutiliter conferendi; nam, præter cætera, indicare posse credo, unde spermaticæ arteriæ orirentur quas Bartholinus scripsit fuisse *nullas*. Anno autem 1732, amicus dum viveret, meus, alibi quoque laudatus, Bonazolius (1) renem proposuit ejusdem generis. Ego denique anno 1740, circa medium decembrem, in sexenni puella inveni, et cunctis qui aderant, præstantibus viris, et studiosis adolescentibus in nosocomio demonstravi renem unicum: quem apud me videre poteris non negligenter descriptum et pictum, his potissimum a plerisque memoratorum discrepantem, quod lobus dexter a sinistro distabat intervallo non ita magno, et ima parte ille huic imposita, et sulco, nec profundo tamen, et ab anteriore tantum facie quasi divisa, isthmum faciebat neutro lobo tenuiorem. Francus autem (2) unus, quod sciam, isthmum vidit, et pinxit *maxima vastitate et amplitudine*. Cum vero nihil dicat de crassitudine, imo lobos aiat fuisse singulos in ea sede quam renes solent occupare, sicut in aliorum observationibus fuisse intelligo, in quibus ut

(1) Comment. de Bonon. Sc. acad. tom. 1, p. 1.
(2) Obs. cit. 176.

totus ren esset maximus, tenuiori tamen duntaxat isthmo spinæ incubabat; nolui hæc exempla cum iis confundere quæ ad secundam attinent, ad quam jam transeo, meæ divisionis partem, illa complectentem in quibus totum renis unici corpus spinæ imponebatur. Quo renem pertinere illum censebimus, quem cum Jo. Vasseo Carolus Stephanus (1) conspexit *unum tantum renem in medio spinæ exacte situm, eumque maximum*, et quem dixerat Andernacus (2) *nonnunquam unum tantum mediæ spinæ innexum apparuisse*. Notissimus est autem qui a Botallo (3) descriptus et pictus, tantus erat, ut ex quatuor constare videretur. Neque ignotus est quem Cabrolius (4) in memorati professoris servo *unum, sed mole incredibili* offendit *incubantem vertebris lumborum*: quibus *inhærentem* pariter vidit *unicum et valde amplum* cel. Fantonus (5). Eodem referes quem in puella anicula invenit sæpius laudatus Hallerus (6). Atque ut redeam ad vetustiores, simulque ad illud propius accedam, cujus gratia sum in hunc longum sermonem ingressus; Vesalius (7) scripserat *interdum in habentibus ven-*

(1) De dissect. part. corp. hum. l. 2, c. 15.
(2) Anat. inst. l. 1.
(3) Obs. anat. 1.
(4) Obs. cit. 14.
(5) Dissert. anat. renov. 7.
(6) Opusc. pathol. obs. 59.
(7) De corp. hum. fabr. l. 5, c. 10.

trem impense prominulum, et vitiatum costarum ductum, se vidisse unum, eumdemque maximum; super venæ cavæ, et arteriæ magnæ corpora renem collocatum. Eustachius vero (1) ejusmodi quidem insolitam renis unici sedem olim, semelque conspexisse se tradidit; sed *illud* duntaxat *recte meminisse, quod mediæ spinæ innixus hærebat, et magnitudinis mole numerum supplebat;* subjecitque hæc: *verum unicumne tantum* renem *illis natura præcipue tribuerit, qui et ventrem habent eminentiorem, et vitiatum costarum ductum, fateor me ignorare: hortorque anatomiæ studiosos, ut diligenter observent, num verum sit, an secus.* Ab eo tempore non recordor legisse qui Eustachianæ hujus hortationis meminerit, cum in magnum incidit renem spinæ impositum, nedum cum duorum loborum isthmum in transversum illac traductum offendit. Imo utroque in casu aut nihil adnotatum reperi in exemplis hactenus productis, aut cum recte homo valuisset, ferro, laqueo, maligna febre sublatum esse; si Piccolhomini, et Azzariti excipias observationes, quorum ille malam corporis constitutionem fuisse indicavit ab isthmo fortassis venam cavam, et arteriam magnam premente, eoque utriusque muneri officiente, hic vero ab eadem causa aneurysma repetebat arteriæ illius, inter appendices

(1) De renib. c. 10.

diaphragmatis ortum, quod et vertebras exeserat, et magna demum sanguinis copia in sinistrum thoracis cavum effusa, vitam ademerat. Sed isthmus plerumque, ut dixi, tenuior, nisi forte sensim crassescat, aut sanguis, præter modum auctus, subjecta magna vasa distendat, nocere adeo non solet. Ego cum in puella isthmum reperi neutro, ut dixi, lobo tenuiorem, lobos autem non valde inter se distantes, quippe qui consuetam renum sedem non occupabant, sed ipsis vertebrarum lateribus incumbebant; non negligendam mihi Eustachii adhortationem existimavi. Verum nec puellæ abdomen prominens fuerat, nec costarum ductus ab naturali recedebat norma; ut si forte quisquam cum Vesalio voluisset ab insolito illarum antrorsum flexu causam deducere, cur lobi ab sua sede fuissent exclusi, nequaquam posset. Quod tamen venter non emineret, minus hic erat mirum, cum ren totus neque esset ex maximis, et parvam tantum sui partem anteriori haberet impositam vertebrarum sedi. Vix autem credo, cum huic sedi, adeo per se prominenti, moles superaddita esset prægrandis unius renis, ventrem non eminuisse. Quin nostrum Plazzonum (1) lego eam mulierem in qua ibi ren erat ejusmodi, *initio*, id est antequam incideret, *prægnantem putasse*: quod pa-

(1) Apud Rhod. obs. cit. 32.

riter putaturum, sive pariter suspicaturum fuisse Spigelium item nostrum fuisse existimo, si mulier fuisset is in quo (1) *renem offendit istius feminæ persimilem.* Jam vero per te vides, etiamsi quod de Plazzono loquens modo dicebam, in hac ipsa XXXVII Sepulchreti sectione (2) inter falsæ graviditatis exempla relatum sit; id tamen non nisi de suspicione anatomici, cadaver mox dissecturi, esse accipiendum. Neque enim vivente, et interrogata muliere, imponere pro uteri gestatione potest tumor, non, paucis ante mensibus inchoatus, sed a primordiis usque extans. Imponere autem potest ren alteruter, non ab natura, sed a morbo grandior factus, eoque delapsus in hypogastrium. Sic in matrona, de qua in Historia leges regiæ scientiarum Academiæ Parisiensis (3), uterum mentiri potuisset a tribus quatuorve mensibus gravidum, præsertim cum menstruus sanguis non responderet, nisi mulieris ætas, et valetudo, et quæ mox insecuta sunt, aliud suasissent. De falsa graviditate hactenus.

17. Proximum est, ut de abortu, pressius tamen verba faciamus. Nam ejus observationes tres jam supra (4) attulimus, cum de graviditate vera pro falsa habita diceremus: propemodum autem

(1) Ibid.
(2) Obs. 3, §. 7.
(3) An. 1732, obs. anat. 7.
(4) N. 5, 7 et 9.

infinitum est illius causas omnes, sive quæ in fœtu sunt, aut secundis, sive quæ a matris oriuntur morbis, vel enumerando percensere. Horum complurium, a matre in fœtum transeuntium, exempla collegit Fridericus Hoffmannus ea dissertatione, quæ etsi de *Morbis Fœtuum in utero materno* universe inscribitur, in iis fere subsistit qui a matre communicantur. Nos contra de illis prioribus hic loquemur; nec de omnibus tamen. Sed quoniam supra de placentæ vitiis quibusdam scripsimus; nunc alia nonnulla ex ipsis quæ aut abortus causæ sunt, aut eumdem periculosum faciunt, attingemus. Abortus causam esse posse non dubitamus, placentam crassiorem factam, atque duriorem; nam primum sua aucta mole fœtui uteri spatium angustius reddit, quemadmodum a Cortesio (1) quoque animadversum est ubi illam docuit *aliquando crassissimam, imo et durissimam fieri.* Durities autem ineptam reddit officio suo; itaque fœtus, nutrimento orbatus, perit: quod sua skirrhosæ placentæ observatione confirmat Abr. Vaterus (2). Fœtu autem mortuo, si placenta restet utero affixa, ex hoc nutrimentum ipsam capere, et sic vel crassiorem fieri quam antea esset, idem; nec solus, existimat. Sed est vicissim cum propter nutrimenti interceptionem, et ipsa, et fœtus mirum in modum ex-

(1) Miscellan. medic. dec. 9, Epist. 3.

(2) Diss. supra ad n. 11 cit. thes. 10.

tenuantur: quod ut clarissimor. virorum Hoyeri (1) et Meekringii (2) observationes ex parte indicabant, post sanguinis ex utero profluvia, ejecti fœtus *macilenti, et justo minoris* cum funiculo umbilicali *pene exsucco*, aut *placenta parva, et quasi exsucca, paucoque sanguine prædita*; sic plenius hæc, mecum ab amico medico communicata, ostendit historia.

18. Fœtus utero gerebatur, quinto jam mensi proximus, cum matri nuncius subito affertur acerbissimus de instante obitu absentis viri. Dolore simul, et timore perculsa, fœtus motum ex eo tempore primum languidiorem factum animadvertit, deinde nullum. Octavo ex quo amplius hunc non sentiebat, exacto die, abortiit. Placentæ, et mortui fœtus, et umbilicalis funiculi mira gracilitas. Ille albus erat; in hoc vasorum aliquod fere exsuccum.

19. Abortum ob alias quoque causas factum, redire sæpe, et quidem interjecto eodem a conceptione tempore quo prior acciderat, ut puta quarto, tertio, secundo ab ea mense, et ejus tamen reditum per idonea remedia prohiberi, ex Stahlio (3) noveris. Ego vero nullum sæpius rediisse memini, quam qui a gravi, et repentino animi affectu primum inductus, sicuti apud

(1) Eph. N. C. cent. 1, obs. 51.
(2) Commerc. litter. A. 1736, hebd. 21, n. 3.
(3) Dissert. de abortu, c. 1.

Schulzium (1) legi, ad 23 vices rediit eodem semper a conceptione, quo primum contigerat, mense, nimirum tertio, tametsi nulla artis præsidia a medecis celeberrimis omitterentur. Quanta igitur vis sit in ejusmodi animi affectibus, vides. In proposito autem a me casu crediderim, utero, et quod consequitur, ad hunc affixis placentæ radiculis accidisse, ut quæ a fœtu, et placenta ad matrem revehebantur, facile transirent; difficile autem quæ a matre ferebantur ad placentam, et fœtum, cum illa, sic animo affecta, nec satis mittere posset nutrimenti, nec satis præparati, nec satis valide uterum versus compulsi eo tempore quo in hoc omnia magis magisque augeri in dies ex naturæ instituto oportebat. Fuit contra cum a repentino mortis frigore contractis cum materno utero extremis placentularum tubulis suspicarer, sanguinem ex sanissimis alioquin fœtibus reditu prohibitum, et in jecinore, tunc maxime distento et tenero coacervatum, vim huic attulisse, et in ventris cavum proruпisse. Observationes huc apponam: tu, ut malueris, explicabis.

20. Fœtum a brevi, ut mox intelliges, tempore vacca gerebat, cum, ab inscio hero vendita, fuit mactata. Uterum et fœtum secui diligenter, qui palmo non erat longior a summo capite ad

(1) Disp. qua corp. hum. momentan. alterat. specim. expend. § 34.

caudæ initium. Bene omnia se habebant, nisi quod circum hepar effusus sanguis, nec paucus, concreverat.

21. Fœtum vacca altera gestabat bimestrem, cum pariter ab lanione mactata est. Utero et quæ ipso continebantur, persectis, sana omnia offendi, nisi quod fœtus venter ea copia sanguinis effusi distendebatur, ut priusquam aperirem, id ex nigredine conjecerim quæ per tenue abdomen transpiciebatur: jecurque tenerrimum, una ex parte lacerum, unde is effluxisset, indicavit.

22. In provectioribus autem fœtibus num idem accidat, ignoro. Certe ea, quæ ex placentæ duritie detrimenta fœtui provenire supra (1) indicatum est, primis duntaxat gestationis mensibus sunt observata. Fœtus autem jam validos, et partui propinquos, ii præsertim qui multum alimenti per os tunc sumi non dubitant, haud facile credent propterea perire, nisi forte placenta fere ex toto dura facta sit, aut aliter suo prorsus muneri inepta. Qua enim ex causa vitiatam aliqua in parte non semel vidi, ex eadem posse in multo majori parte vitiari, non puto esse dubitandum. Quid viderim, subjectæ observationes ostendent.

23. Fœtus partui maturus, cujus motum ante

---

(1) N. 17.

biduum quidem perceperat mater, postea autem non perceperat, mortuus editus fuerat. Secundæ cum ipso ad me sunt allatæ sub initium junii anni 1731. In illis hoc unum quod præter naturam esset, inveni. Cum faciem placentæ cavam inspicerem, intra ejus substantiam, duorum a funiculi insertione digitorum intervallo, corpus transpexi colore ex albo subflavum. Quod secans, compactum vidi ex crassis quasi membranis, quarum aliæ aliis essent impositæ. Cum majus non esset articulo ultimo mei digiti minimi; satis causæ non est visum, cur ipsi fœtus obitum imputarem, aut eam quam in visceribus plerisque mollitudinem animadverti tantam, ut non jecur modo attactu difflueret, sed renum quoque tunica incisa, horum substantia pultis instar rubicundæ se effunderet.

24. Gemini æque sani et vivaces, justo partus tempore nati erant, junio pariter ineunte, sed anno 1742.

Secundas, quas Mediavia meus continuo ad me perferendas curaverat, diligenter examinans, cum alia quæ hujus loci non sunt, tum hæc quæ sunt, animadverti. Placentarum altera (nam singulis fœtibus singulæ obtigerant, inter se quod rarius fit, omnino sejunctæ; non modo membranarum claustrum erat ut solet mediastino membraneo omnino pariter divisum) placentarum igitur altera haud ita procul ab ora corpus habuit digiti pollicis diametro, a convexa ad cavam fa-

ciem pertinens, ut ab utraque pariter conspiceretur. Totum ex alba constabat substantia, inter se ubique simili, nec duriore, quam ipsa placenta. Ex eademque alba substantia in placenta quoque altera corpus fuit, sed in convexa tantum facie, neque majus parvo cicere.

25. Attamen gemini ambo æque erant, ut dixi, bene valentes; ut facile intelligeres, ne a majori quidem albo corpore quidquam detrimenti fuisse illatum. Si diutius in utero hi permanere debuissent, num forte amplificari potuissent ea corpora, aut in eam structuram transire quam in illius alterius fœtus placenta proposui, sicuti an idem genus esset vitii, hic minus, illic autem magis provectum, an alterum, nescire me fateor. Vitium erat certe, quod si ad illud addere volueris, cujus supra (1), quemdam fœtum describentes, mentionem fecimus; non uni, præter alios magis in vulgus notos, esse morbo obnoxiam placentam, fateberis. Qui si plurimum se extendat; quin abortus causa, mortisque fœtus esse possit, non videtur dubitandum. Sic enim et skirrhi placentæ solent, in quos fortasse animadversa a nobis vitia decursu temporis degenerassent. Abortum enim inde viderunt cl. viri Jo. Sebast. Albrechtus (2) et Jo. Justus Fickius (3)

(1) N. 5.
(2) Act. N. C. tom. 4, obs. 104.
(3) Commerc. litter. an. 1732, hebd. 20.

fœtuum uterque monstrosorum, longeque minorum, quam graviditatis initium requireret; cum placentæ substantiam Fickius skirrhosam adeo conspexit, ut suo muneri nullo modo par esse jam posset, corruptum vero, et quasi exsiccatum funiculum umbilicalem; Albrechtus autem dijectos per placentam tumores parvos, intus albicantes, glandulis skirrhosis simillimos, interque eos, circa funiculi ortum, hydatidem subluteo humore plenam. Ad quem locum cl. Roedererus (1) quoque vesicam vidit, qua ejusdemmodi humor continebatur, sed multo majorem, cujus fundum ipsa placentæ substantia constituebat, skirrho molliori plenum. Quoniam autem ab umbilicalis quoque funiculi corruptione, ut paulo ante dicebamus, abortus deductus est, non est prætereundum posse etiam deduci ab nimia funiculi aut crassitudine, aut tenuitate, aut brevitate, aut longitudine. Primæ et secundæ causæ exemplum memoratum videbis apud Ruyschium (2), qui primæ, quippe *non infrequentis* etiam pinxerat (3). Intelligis autem, ut humoris ad embryonem importandi, aut ab ipso revehendi æquo tum major, tum minor copia ipsi est lethalis, ita funiculi vasa justo aut capaciora, aut exiliora, funiculum posse facere aut

(1) Dissert. de fœtu perf. § 15.

(2) Advers., anat. dec. 2, n. 10.

(3) Thes. 6, tab. 2, fig. 5, et tab. 3, fig. 2.

crassiorem, aut tenuiorem; nec nisi inter ea quæ magna sunt admiratione digna, id ponendum esse quod Ruyschius (1) unus, quod sciam, et semel vidit, infantem vegetum esse natum, in cujus funiculo umbilicali tumor erat *durus*, ex *substantia* factus *partim carnosa*, *partim heterogenea*, *pauco humore permixta*; nisi forte exterius situs erat, ut premendo, vasa facere exiliora non posset, nec ante postremum gestationis tempus satis incrementi sumere inceperat. Brevior autem cum est funiculus, tractus per fœtus agitationes, placentæ vim affert, aut certe noxam, cujus rei exstant observationes in sectione hac Sepulchreti XXXVIII (2). Ad quas eam addas licet, quæ ab Littrio (3) proposita est, funiculi adeo contorti, ut non tenuior modo, sed et brevior dimidio esset factus. Prælongus vero in crebris, variisque fœtus motibus opportunus est iis in modum aut laquei, aut nodi dispositionibus, ut illum strangulare (4), aut propria vasa constringere vehementius possit. Hæc enim vi duplicis, arctique nodi, qui non nisi lenta cautaque manu diduci potuit, præclusa invenit cl. Gutermannus (5), egregie conjiciens, primam nodi

(1) Thes. 9, n. 3.
(2) Obs. 1, § 7 et 9.
(3) Mém. de l'Acad. royale des Sciences, an. 1701.
(4) Sepulchr. obs. 1, cit. § 8.
(5) Commerc. litter. an. 1731, specim. 20.

formationem indicatam esse a motuum fœtus imminutione, post hanc autem magis deinceps, magisque auctam, et cum tandem eorum motuum jam nihil omnino perceptum est, nodi arctissimam factam constrictionem fuisse significatam. Sed in placentæ quoque adaucta in dies noxa, ut puta ob funiculi brevitatem, aut propter skirrhum, vitiumve aliud quod in illa plus plusque crescat, idem successivum motus decrementum, quod abolitio denique consequatur, accidere, cum ratio indicat, tum præsertim observationes confirmant, quarum aliquam in Sepulchreto (1) invenies, alias ex dissertatione (2) conjicere poteris cl. Petri Stuarti, qui proposita ab se dogmata ex ore experientissimi Friedii se fatetur (3) accepisse.

26. Nunc placentæ vitia quædam alia, unde abortientes periclitantur, attingemus. Sciebat Ruyschius (4) plurimos fuisse medicos qui ignorantes, mensibus gestationis primis placentas per se quidem esse parvas, sed ob multum plerumque sanguinem concretum, undique arctius adhærentem, multo quam revera sint, videri ampliores, has apud eas quæ abortiverant, conspicati et fœtum qui ei amplitudini responderet,

(1) § cit. 7.
(2) De secundin. salutif. et cæt. c. 2, § 8.
(3) In procem.
(4) Thes. anat. 6, n. 81.

frustra expectantes, cum is qui fuerat, aut propter exiguitatem non perceptus, excidisset, aut propter mollitudinem in nihilum, aut in liquorem abiisset; medicamenta fœtum expellentia, non sine gravi detrimento matri dedissent. Itaque medicos de hac facili deceptione censuit esse admonendos. Quod nos monitum eo magis inculcandum existimamus, quod præter sanguinem illum adhærentem, augentemque, reapse æquo magis crescere placentam ipsam, exiguo fœtu jam mortuo, sicque tanto facilius oculos elusuro, de Vateri sententia, supra (1) indicavimus.

27. Sed vitium est alterum multo periculosius. Cum enim fœtus immaturi, aut certe eo tempore, si violentia absit, non prodituri, placenta, ut suis petiolis acerba poma, arctius plerumque utero sit affixa; interdum accidit, ut sit arctissime, idque eo periculo quod hæc Valsalvæ observatio satis commonstrat.

28. Mulier annos nata tres et triginta, cum uterum ferens, ex uno in alterum locum grave quoddam pondus semel, atque iterum transtulisset; fœtum quidem septimestrem, an octimestrem parit; sed hunc secundæ non consequuntur. Postridie febri cum rigore corripitur; qua semper magis magisque invalescente, paucis post diebus respirationis gravitas accedit. In-

(1) N. 17.

terea fœtida materia e naturalibus exibat cum frustis secundarum nonnullis. Denique convulsivi motus, et singultus ingruunt: venter valde intumescit: et ægra undecimo a partu die moritur. Ventre aperto, intestina, et ventriculus flatibus adeo tumida reperta sunt, ut hic quadruplo majus spatium occuparet, quam secundum naturam soleat. Dissecto utero, magna placentæ portio occurrit, cujus pars per os uteri propendebat, pars utero arcte adeo affigebatur, ut vix posset, cultri etiam ope, separari. Erat hæc, naturali obscurata structura, in durum corpus, et pessime olens constipata. Eam autem, cui adhæserat, uteri partem altior inflammatio occupabat, quæ per reliquam etiam illam faciem, sed leviter extendebatur.

29. Sive ad infelicem partum, de quo jam nobis scribendum est, sive ob violentam causam, quæ infantem, eo tempore non exiturum, ejecit, ad abortum observationem hanc referas; manifestum est, affixam utero placentæ partem mulieri mortem attulisse. Eam autem partem, soluta reliqua, affixam mansisse necesse est vel ob placentæ vitium, radiculas ibi aut crassiores, aut longiores, aut crebriores utero infigentis, vel, quod eodem redit, ob hujus vitium, arctioribus ibi, aut profundioribus, aut confertioribus poris eas radiculas excipientis, vel ob vitium aliud aliquod, aut placentæ, uterove peculiare, aut etiam utrique commune. Sed quodcumque id vitium

fuerit, quod causa alia aliqua, conatus illos in transferendo pondere consecuta, indicata autem a partus acceleratione, videtur auxisse; certe observatio hæc ut numerum earum adauget quibus nituntur contendentes placentam nunquam esse in utero relinquendam: ita Ruyschii quoque asseclis, non secus ac tres quas in Sepulchreto habes sectione hac XXXVIII (1), ansam dat ad reponendum, tunc saltem non esse ad placentæ extractionem properandum, cum arcte adeo est utero annexa, ut vix posset, sicut in ista muliere, cultri etiam ope, separari: hoc enim voluisse Ruyschium (2), cum ad extractionem decurrendum non esse monuit, si placenta *ita firmiter hæreat utero, ut, nisi expertus ipse, nemo crediturus sit;* nimirum si *ita teneat uterum, ac si illi concrevisset:* nec vero ipsi, eumque sequentibus vicissim deesse observationes gravium detrimentorum, atque adeo mortis approperatæ, extractionis violentiam consecutæ. Equidem non mihi tantum sumo, ut componam lites vetustas, et priusquam inter multo recentiores agitarentur inter nostrates, editis in utramque partem scriptis plurimis (3) hinc a Monilia, inde a Ramazzino, in longum tempus productas. Hoc tantum dicam, magna pro re nata hic opus esse

(1) Obs. 10, § 1, 2, 3.
(2) Advers. anat. dec. 2, n. ultimo.
(3) De his vid. Epist. 8, n. 29.

et exercitatione, et prudentia, ut, quod difficillimum est, in neutrum præceptorum Celsi peccetur (1): *satius esse anceps auxilium experiri, quam nullum:* (2) *nec subire* tamen *speciem ejus vi occisæ, quam sors ipsius interemit.* Et vim sane timent gravissimi viri, qui post utriusque partis bene perpensas rationes scripserunt, nec assentiuntur, nullum unquam sive ab arte, sive potissimum a natura, si prudenter, ac paulisper expectes, auxilium superesse. Quod et ego non semel vidi e sedili in lectulum transeunte puerpera, uteroque interea dum paulatim se in ea quiete contraheret, secundas simul excutiente. Nec aliter ab sola puerperæ de uno in alterum locum translatione vidisse leges cl. Hoyerum (3). Quod si illa versaveris quæ super hac controversia scripta sunt nuper a medico experientissimo Andrea Pasta (4); cum omnia perspicies magna eruditione, doctrinaque tractata, tum præsertim laudabis ejus prudentia consilia, et monita, in hisque illud (5), ut ab obstetricis sedili in quo jam fessa languet mulier, placentam frustra nitens eliminare, transferatur in lectu-

---

(1) De medicina, l. 2, c. 10.

(2) Ibid. l. 5, c. 26, n. 1.

(3) Eph. N. C. cent. 1, obs. 51.

(4) Ragionamento aggiunto al disc. int. al Flusso di sangue et cæt. consider. 13.

(5) N. 185.

lum, ut jacentis cor, uterusque mox possint quod sedentis non poterant. Sed in illas de quibus dicebamus, nunquam non pertimescendas, ancipitis deliberationis angustias medicos persæpe adducit improbanda obstetricum festinatio, earum dico quæ, levibus doloribus vix obortis, cogunt parturientes præproperis conatibus fœtum ejicere. Natura enim paulatim omnia et pedetentim ad facilem partum disponens, uteri quoque cum placenta nexus, si tempus detur, procliviores ad sejunctionem facit, imo ut conjunxerat, sic ipsa dissolvit: at si non datur; circum addita sanguinis copia magis adstringit. Quem tunc quo impetu non illuc modo, sed et alio compellat, satis ostendit femina illa (1) cui *inter partus labores, ex nisu fortiori et intempestivo*, rupto plexu choroide, tantum sanguinis effusum est, ut *cerebrum in angustum notabile spatium comprimens*, lethalem induxerit apoplexiam.

30. Gravi quoque reprehensione eædem obstetrices sunt dignæ, cum adeo properant, ut membraneas secundas ipsæ perrumpant, quod nisi urgente aliqua necessitate, ut puta si crassitudine, aut duritie ea sint, quæ partum, jam facile alioquin proventurum, diutius, nec sine periculo, morentur, faciendum non esse manifes-

(1) Act. N. C. tom. 1, obs. 241.

tum est. Sæpius enim intempestiva aquarum effusione partus non una de causa ex facili difficilis fit. Quid? cum ex difficili impossibilem, et lethalem faciunt, ut quando, viis non satis patentibus, vel quod primipara, et provectiore ætate sit mulier, vel quod ossium pelvis angustior ambitus, tumorve obstet aliquis, aut quando fœtu non bene ad exitum converso, ipsæ parturientem ad nimios conatus, nixusque adigunt, aut quæ fœtum audierunt validius pellere, uterum in contractiones vehementiores, aut sanguinem certe, et spiritus concitando, propinare non dubitant. Unde nihil fieri facilius potest, quam ut hinc sano et robusto fœtu, inde autem matre connitente, cum ille naturali via exire nequeat, uterus denique ruptus viam præbeat, qua aut capite, aut pedibus, aut toto corpore in ventris cavum irrumpat, seque et parentem occidat. Utinam rarissimus hic esset rupti uteri casus: qui non modo rarus non est, sed frequentior, quam plures existimant. Habes certe in Sepulchreti hac una sectione (1), exempla ipsius undena. Ad quæ plura sunt quæ addi potuissent, et possunt. Mihi enim in manibus sunt quatuor, aut quinque dissertationes, in quibus de *rupto in partu utero* agitur. Harum singulæ non modo nova proponunt; sed earum aliqua, ut quæ a

(1) Obs. 2, § 2 et 4: obs. 3, § 1, 2, 3, 4, 9, 10 et 11; obs. 7, § 3, et obs. 12, § 2.

cl. Behlingio edita est (1), alia simul non recentissima exempla indicat. Eorum autem frequentia vel ex scriptis Veslingii nostri (2) intelligi potest, quem miror, cum plures sane eruditi viri uteri a fœtu perrupti observationes collegerint, vix ab uno esse nominatum. Veslingius enim cum de uno hujusmodi casuum, qui sibi occurrerat, scripsisset anno 1640, hæc postea scripsit anno 1647. *Rumpitur ipse uterus, quod frequentius quam creditur, contingit, et jam quater dissectis a me gravidis observavi.* Veslingii autem dictum, præter illa tria quæ Santorino (3) se obtulerunt, exempla, cum unus chirurgus satis comprobat, qui sexdecim ab se esse visa intra annos triginta, regiæ scientiarum Academiæ Parisiensi (4) affirmavit, tum cel. Hallerus (5) magis confirmat, qui *intra quindecim menses ter* conspexit. Non sunt quidem perrupti uteri exempla hæc omnia, ut fœtus in ventris cavum eruperit, et a matre edi, aut a chirurgo extrahi non potuerit. Pleraque tamen sunt: cætera autem ut lethalis tunc fuerit vel perfecta, vel inchoata disruptio uteri satis ostendunt. In tanta igitur eorum frequentia non præter rationem faciunt qui suspicantur,

(1) Meditat. super cas. rupti in partu uteri, § 5 et 11.
(2) Epist. medic. 25 et 45.
(3) Istoria d'un fœto et cæt. n. 15.
(4) Hist. an. 1724, obs. anat. 4.
(5) De rupto in partu utero obs. n. 1.

inter causas cæteras inexpectatæ mulierum mortis, non multo post partum ingruentis, hanc esse ponendam, præsertim si cum signis mors ipsa ingruat quæ percussi cordis Celsus (1) proposuit; nam ex uteri vulnere *morientes*, *eadem*, inquit (2), *quæ corde vulnerato, patiuntur.* Quod si, fœtu non edito, obeunt, cujus antea magni, ac validi motus percepti sint, erroribus autem de quibus dictum est, ab obstetrice admissis, omnino et illi, et uteri nixus repente quieverint, mox autem in muliere se ostenderint signa indicata; multo magis ei suspicioni est locus; tametsi raro per anatomen confirmare id liceat, ubi commortui cum matre infantis notæ, etiam non certissimæ, se offerunt, ut puta brachii (quod plerique ex iis qui perrupto utero in ventris cavum non toto corpore irrumpunt, per vaginam solent exerere) brachii, inquam, frigus, incipiensque putredinis species, aliaque hujus generis; tunc enim affines, et consanguinei, a dissectionibus, suarum præsertim mulierum, abhorrentes, prosectores non accersunt, sed vespillones, quibus mortuum, ut credunt, utrumque jam tradant.

31. Quoniam vero perrupti uteri causa sæpius est obliquus infantis positus exitum quærentis, hæc autem obliquitas fere est ab uteri ipsius

---

(1) De medic. l. 5, c. 26, n. 8

(2) Ibid. n. 13.

obliquo situ; mirari subit cum præcl. Reimanno (1), qui factum sit, ut cum veteres medici de hoc uteri vitio et dignoscendo, et curando solliciti fuerint, postremis temporibus apud plerosque neglectum fuisse videatur. Hippocratem parum versaverit necesse est, qui *ad inguina, et pectinem*, aut contra *ad sedem conversos uteros* (2), aut *ad dextram*, vel *ad sinistram partem, aut coxam declinantes* (3), aut *transversim situm habentes, et obliquos* (4) ab illo propositos fuisse ignoret; itemque *os ipsorum* simul obliquum factum (5) et, quod alibi etiam indicavimus, diserte scriptum, *si uteri obliqui fiant, etiam os ipsorum obliquum fieri* (6), ut plura alia ejus loca omittamus. Nec modo Galeni (7) ætate; sed, ut multa sæcula, pluresque medicos qui illum secuti sunt, sciens transiliam; Joanne Matthæo de Gradi (8), Hercule Saxonia nostro (9), Roderico a Castro (10), aliisque plurimis deinceps florentibus, medicæ mulieres, obstetricesque jubebantur digito inserto

---

(1) Eph. N. C. cent. 9, obs. 79 in schol.
(2) De morb. mulier. l. 2, n. 33,
(3) N. 35.
(4) N. 36.
(5) Ibid.
(6) De nat. muliebr. n. 34.
(7) De loc. aff. l. 6, c. 5.
(8) Pract. tr. 4, c. 22.
(9) Prælect. pract. p. 3, c. 11.
(10) De morb. mulier. l. 2, c. 17.

uterini osculi positum inquirere, ut ex eo quam in partem uterus inclinaretur, ipsi dignoscerent. Sennertum (1) autem si cum his conferas, ad quam pauca res jam rediret, et quam leviter attingi inciperet, facile intelliges. Mox autem, si quæras apud Riverium, omissam hanc tractationem, cognosces. Rem pene obsoletam restituit memoria nostra in primis Deventrius (2) sic quidem, ut quod a veteribus factum non memini, ostenderet quanti referat ex uterini oris situ uteri situm in parturientibus dignoscere; ab uteri enim obliquitate sæpius difficiles partus fieri. Cui plures egregios viros et assensos esse, et assentiri video : quanquam aliqui in ejus obliquitatis causa dissentiant. Sic in duabus dissertationibus, quarum alteram anno 1736, alteram octo novemve post annis, duo cl. Friedii discipuli ediderunt, memini eam causam in altero matricis latere, ob affixam sibi, quod non sæpius solet, placentam, annexumque huic fœtum graviore facto, collocari, non secus ac olim Gradius (3) inter causas obliquum uterum facientes hanc statuebat, si *propter materiam* in altera ejus parte, *vel propter gravitatem acquisitam fieret tractus alterius partis ad eam.* Sed et

(1) Medic. pract. l. 4, p. 1, s. 2, c. 15 in princip., et c. 16 in fine

(2) Obs. chir. novum lumen exhib. obs. tetric.

(3) C. 22 cit.

observatio quæ postrema omnium huic Sepulchreti XXXVIII sectioni addita est, videtur illorum suffragari sententiæ. Causam tamen præcipuam veteres in vinculorum alterius partis contractione, aut etiam relaxatione ponebant, ut sana pars ad contractam, vel relaxata ad sanam adduceretur. Quorum sententiam ab adventitiis vinculorum illorum vitiis ad ea quæ a primordiis quoque esse possunt, transferre nobis licet, per ea quæ in dissectionibus animadversa habemus. Breviora enim sinistræ partis vincula in tenera virguncula Bononiæ invenimus autumno anni 1706, unde uterus sinistrorsum vergebat. Nihil autem prohibet existimare, quibus uterus aut ab nativa causa, aut ab adventitia in latus alterum est inclinatus, in iis, cum prægnantes fiunt, in idem latus, nisi quid forte obstet, pendere. Certe enim sic primis mensibus eodem pendeat necesse est. Cum autem sic pendens increverit: etsi postea supra ligamenta se extollit; veri quidem similius est, ut quam in partem vergere cœpit, in eamdem pergat. Plures igitur habes causas quibus uteri, fœtusque obliquitatem adscribas. Nec vero quam postremo loco posuimus, rariorem putato; quamvis necdum qui Graafio (1) astipulentur, deesse videas, obliquum uterum *quandoque*, *licet rarius*, se offendisse, scribenti. Mihi certe id non raro accidisse,

(1) De mulier. organ. c. 8.

ex meis intelliges observationibus quarum, præter eam quam paulo ante memoravi in virguncula habitam, octo ad te scripsi (1): duas, tresve, alio magis attinentes, alias scribam: huc autem quinque insuper addam, alibi locum non facile habituras.

32. Meretricem claudam, staturæ modicæ, annos natam ad quadraginta, intra paucos dies thoracis inflammatio in nosocomio hoc sustulerat, ineunte martio anni 1717. Quo tempore cum totus essem in anatomico partium ventris examine, nihil præter hunc inspexi. Abdomen, priusquam sectionem inciperem, plures a bubonibus cicatrices ostendit. Illo diducto, intestina flatibus turgida, eoque a frequentiore situ dimota apparuere. Tenuium pars quæ thoraci propior fuerat, hujus inflammationis, ut sæpe accidit, particeps fieri inceperat; nec jecur eodem vitio prorsus carebat. Renes magni, in eorumque pelvibus urina quasi purulenta. Vesicæ autem tunicæ crassæ, et facies interior inæqualis, an quod lues venerea, quod haud raro solet, urinariis organis fuisset infesta? Tubarum uteri altera agglutinata erat testiculo proximo, sic tamen ut libero orificio illius parti responderet in qua magna erat inclusa vesicula. Testiculus alter non ita sanus: ut propterea fortasse id, gracil-

(1) Epist. 29, n. 12 et 20. Epist. 35, n. 12 et 16. Epist. 40, n. 24. Epist. 45, n. 16. Epist. 47, n. 18 et 36.

limum alias, vinculum crassius esset per quod cum utero nectebatur. Uterus, alioquin sanus, in latus, sinistrum an dexterum scriptis non commisi vergebat.

33. Etsi mulierem hanc dixi fuisse claudam, et clauda quoque fuit earum aliqua in quibus uteri inclinationem alias (1) describam: etsi Galenus (2) videtur indicare, quibus illa est, interdum *in coxam dolorem transire, et crus ipsum quod e regione est, per incessum claudicare*, et Sennertus (3) ex Philaltæo de quadam refert, quam ob eam causam *ischiade laborare* putabant, saxonia autem (4) claudicationem pro signo ponit, quam in partem uterus inclinet, additque, artum claudicantem non solum, sed et artum ab eodem latere superiorem, ex propria observatione, tremore, et stupore affici; tamen aut longe majorem inclinationem, quam ego invenerim, designant, aut tumor, dolorque uteri, quod Galenus (5) fortasse voluit, ad inclinationem adjungitur, ut sic quidem premi, tendique nervi possint qui per idem pelvis latus crus petunt, et cum superioris artus nervis per intercostalem colligantur. Ego certe in plerisque earum qui-

(1) Epist. 56, n. 26.
(2) C. 5 supra ad n. 31 cit.
(3) C. 16 ibid. cit,
(4) C. 11 ibid. cit.
(5) C. cit.

bus uterum inclinatum vidi, ne claudicationem quidem, nedum ista alia fuisse in ulla ipsarum, animadverti. Quod vero Hippocrates (1) scripsit, *si ex partu crus ab uteris claudum factum fuerit*, id est, ut alibi (2) explicat, *ab uteris ad coxam declinantibus*; id quomodo intelligas, ibi ostendet Reimannus (3) ubi duo, ab se visa, claudicationis ex partu producit exempla. Velim etiam legas cl. Schoenmezleri (4) conjecturam, qui cum sæpius puerperas audivisset post partum difficilem *de gravi femoris, in regione trochanteris majoris, dolore querentes, pariter ac de tractione ejusdem exteriora, seu posteriora versus sensibili;* animadvertisset autem, *similibus, imo majoribus incommodis* vexari virginem, cancrosa vaginæ uteri excrescentia laborantem; conjecit, proximum utero in pelvis facie interiore musculum obturatorem internum posse in gravibus partus laboribus, ac nixibus *contundi, inflammari, exulcerari, vel quovis alio modo lædi,* sicque dolorem illum, eamque tractionem efficere, quippe quia *in fovea trochanteris majoris terminatur.* Perpendenti hæc tibi facile in mentem veniet, posse aliquando in difficilis partus

(1) De morb. mulier. l. 1, n. 16.

(2) L. 2, n. 35.

(3) Schol. supra ad n. 31 cit.

(4) Commerc. litter. an. 1736, hebd. 43, n. 2.

conatibus alios quoque, vicinos distento utero in pelvi, musculos, et nominatim iliacum internum, et qui psoas vocatur, detrimenti quidpiam capere, qui musculi cum ad trochanterem alterum ita pertineant, ut femur attollant, non dolorem modo, ut obturator ille, sed et femoris attollendi difficultatem puerperæ afferant pro vario detrimenti gradu minorem, aut majorem, breviorem, aut diuturniorem; nam vel perpetuam interdum, ut in nobili matrona socru nostra vidimus, quam relictam sibi narrabat ab ejusmodi partu, claudicationem. Quæ num forte in ulla earum quas claudicantes secuimus, ab eadem causa originem traxisset, pro certo nunc meminisse non possumus. Cæterum, ut illuc redeamus, inclinatum quoque offendimus uterum in nonnullis gibbosis sic, tamen non ut gibbus ab uteri inclinatione fieret, sed contra, a spinæ distorsione uteri inclinatio, velut in duabus saltem de quibus protinus sermonem habebimus. »

34. Anicula gibbosa extremo adeo morbi tempore in nosocomium illata fuerat, ut is qui fuisset, scire non potuerim; simul enim ferme illata est, ac mortua. Itaque perpauca ex ejus cadavere discipulis demonstravi, eoque pauciora, quod virilis optimi cadaveris mihi eo tempore copia erat in theatro docenti sub januarii finem anni 1748. Ex thorace nihil aliud ac cor inspexi, recte se habens, quamvis coronariis arteriis quatuor, sicut alibi describam,

instructum esset. Ex ventre autem renes non sanissima superficie, ut minus miratus sim, quod vesica, in qua plurimum lotii fuerat, cervicem bene multis sanguiferis vasculis distinctam haberet. Testem dexterum turgidulum non secus ac si adolescentulæ fuisset; sed distentus erat ab inclusa non parva hydatide. Imam spinam denique ita distortam, ut dextrorsum uterus vergeret, sinistra autem iliaca vena longior duplo esset, quam dextera.

35. Vetulæ alterius gibbosæ, ex diuturno gravissimoque cruris ulcere ibidem mortuæ, renes, et genitalia eodem ferme anni tempore, sed biennio ante, ad me in gymnasium allata fuerant. Ren dexter naturali quidem erat forma et magnitudine. Sinister vero, cum ipsum longitudine æquaret, latitudine erat tanto minori, ut ea res in omnium oculos statim incurreret. Num ob spinam ad superiores lumborum vertebras sinistrorsum contortam, dicere non possum, qui cadaver ipsum non viderim. Inferius certe dextrorsum adeo intorquebatur, ut in idem latus penderet uterus: quod hujus vinculum teres dexterum, multo quam sinistrum, brevius ostendebat: cujus brevitatis ut mihi fidem facere possent qui e corpore ademerant, abdominis particulam, per quam e ventre erumpebat, illi annexam reliquerant.

36. Ob teretis alterius vinculi brevitatem tractum in id latus uterum in tribus tamen aliis fe-

minis vidi; quarum accepisti olim historias (1). Quod idcirco memoro, quia post Riolanum (2) nullum, nisi latum vinculum, quod solum fortasse brevius erat, in sua hujus generis observatione memorantem, non deesse alios video, et nominatim Weitbrechtum (3), qui semper ab altero latorum id fieri credant. Ego vero ut ab utriusque in uno eodemque latere vinculi brevitate, aut altero in latere laxitate fieri interdum, censeo, ita lato duntaxat breviori, si socium teres sit laxius, aut tereti duntaxat, si laxius sit latum, rem alias deberi, puto. Lati autem utriusque laxitati tribuo quod retrorsum uterus, aut antrorsum concidat, velut in muliere de qua scripsi ad te epistola XLV (4); quanquam in ea aliquanto minus laxum, minusve breve sinistrum fuerit, oportet, cum uterus sinistro lateri propior esset aliquanto. Nunc reliquas accipe observationes.

37. Mulieri annos natæ triginta quinque, cum lactaret, vomica in pulmone non ita pridem rupta erat. Dum pus expectorare potuit, vixit. Cum expectoratio biduum substitisset, in nosocomio vivere desiit inter initia decembris anni 1740. Cadaveris non emaciati, et, si thoracem

(1) Epist. 29, n. 12 et 20, et Epist. 35, n. 16.
(2) Anthropogr. l. 2, c. 35.
(3) Syndesinolog. sect. 6, § 41.
(4) N. 16.

excipias, quem aperire consulto noluimus, anatomicis perquisitionibus satis idonei, pleraque alia dissecta sunt; sed nihil ea cura, qua venter. In hoc igitur cum alia quæ huc non attinent, tum hæc adnotata sunt. Ventriculus prælongus, antequam ad pylori antrum perveniret, se contrahebat per tractum aliquot digitorum; mox rursus in illud antrum se explicabat. Colon intestinum, præterquam initio, adeo contractum erat, ut digiti pollicis crassitiem vix superaret. Tenuia intestina a sinistris quasi inflammata quibusdam locis videbantur; nisi id forte erat a teretibus lumbricis, quorum aliquis in ventriculo fuerat. Lien carneo intus, non atro, colore, magnitudine ferme naturali. At jecur magnum, in sinistrum hypochondrium se extendebat, lobum autem dexterum habebat in facie cava per profundam, nec brevem, fissuram duos in lobos pene divisum. Hepatici ductus radices intra jecur, alioquin sanum, multo crassiores offendi, quam earum, extra jecur prodeuntium, crassitudo proportione postularet. Renum superficies locis nonnullis inæqualis, sana tamen interiore substantia. In ventris pelvi aqua non multa. Uterus valde in latus dexterum inclinatus; ut tuba, et testis ab ea parte in arctum compulsa, ab altera multo latiorem haberent sedem. Denique secto ad diaphragma venæ cavæ trunco, sanguis defluxit, niger, in grumosque concretus.

38. Anui crus dexterum canis momorderat.

Postea cum siti magna alvi fluxus, et febricula accesserant. Post multos dies ille desiit; non hæc. Tum vomitu correpta est quo lumbricos etiam rejecit. Denique finito vomitu, paulatim deficiens, ibidem est mortua sub initium martii 1741. Huic ægrotanti pulsus quidem nunquam validus fuit; raras tamen habuit intermissiones: tussis etiam fuit aliquando, sed levis. Quæ duo cur addiderim, per te intelliges, cum quæ in corde, et quæ ad pulmones adnotaverim, mox scribam. Neque enim ventris tantum, sed et thoracis et capitis interiora, atque alias præterea quæ huc minus attinent, strigosissimi cadaveris partes, quamvis intra perpaucos dies, satis diligenter lustravimus. Cerebrum dissecturi, aereas bullulas in vasis animadvertimus meningis tenuis et sub hac aquam, ut deinde in ventriculis quoque, sed non multam neque ut choroides plexus pallerent. Thorace recluso, pulmones offendimus aere turgidos, ad ipsosque bronchiales glandulas multas, et in his aliquas amplificatas, nec sine tartarea inclusa materia. Cordis uterque ventriculus polyposis fartus erat concretionibus, quas inter sanguis ater; ipsæ autem ex albo flavæ et nonnullæ crassæ, non facile discerpendæ. Mitrales valvulæ ad imum ex compacta, albaque intus substantia factæ, eaque præsertim quæ magnæ arteriæ propior est. Cujus valvularum nulla inchoamentis osseis prorsus caruit: una autem qua facie parietem arteriæ respiciebat,

tota fere erat ossea, eoque aspera, et inæqualis particulis videlicet quas revera osseas diceres, quasi granorum sabuli instar, quorum alia aliis imposita sint, passim exstantibus. Facie altera corpusculum, a me restitutum, superius divulsum, in carneam excrescentiam, paulo quam ipsum, majorem degenerabat. In ventre, quem primum omnium secueramus, ventriculus occurrit aere subtumidus, et per se magnus, eo usque descendens, ut subjectum ipsi intestinum colon esset infra umbilicum. Quod intestinum, ut in ea de qua novissime dictum est, femina (1), totum si initium ejus excipias, quod cum cæco erat aere turgidum, adeo se contraxerat, ut unum ex tenuibus esse videretur. Contra, duodenum multo amplius erat quam solet, longiorique insuper tractu a dextris vertebrarum se demittebat. Tenuia reliqua obsoleto et livido colore erant. Mesaræi glandulæ non exiguæ, sed mediocres, sub levi pinguedine, et visu et tactu percipiebantur. Jecur magnum: in eoque sulci duo, quasi digitis non leviter impressi, a convexæ faciei summo, inter se ferme paralleli, non brevissimum ad tractum antrorsum descendebant. Æquo crassior lien, et gibba facie quibusdam quasi granis subasper, colore autem intus pallido. Uterus denique sinistrorsum inclinatus,

(1) N. 37.

totam habuit interiorem faciem asperam, nec tamen exulceratam; quamvis atro sanguine fœdam, totam, inquam, fundi, non cervicis; tametsi uterini osculi corona erat crassior.

39. Nec mihi præter eas quas pollicitus sum aliæ desunt, uteri, in latus alterum, sed a tumore in opposito latere inclinati, observationes. Satis autem in præsentia hæ sunt quas ad octo addidi, aliis litteris ad te scriptas, primum ut intelligas, uteri obliquitatem non esse rarissimam, deinde, ut omnibus inter se collatis, noscas, num sæpius illa, quod nonnulli videntur credere, dextrorsum accidat, an haud minus sæpe sinistrorsum. Non hic vacat alienas observationes inspicere. Sed tamen de duabus quas in Sepulchreto legisse memini Joannis Riolani alteram (1), alteram Francisci Sylvii (2), illa dextrorsum, hæc sinistrorsum proponit. Illud denique, collatis nostris omnibus, facile colliges: quæ Ruyschius (3) gravia incommoda ab laterali uteri inclinatione fuisse credidit, dolorem hypogastrii, conatum expellendi frequentissimum, mingendi desiderium continuum, aut certe non satis expeditam mictionem, de his feminas in quibus a me id vitium uteri deprehensum est, non esse conquestas; tametsi in quibusdam non leve id esset,

(1) Sect. hac 38, obs. 9, § 8.
(2) Sect. 10, libri hujus 3, obs. 28.
(3) Cent. obs. anat. chir. 88.

nec defuerit crebra medicorum interrogatio, quænam ipsas male haberent. Quin Ruyschiana icon (1), qua inclinatus uterus exhibitur, non ostendit eam quoque annexæ vaginæpartem, quacum arcte scimus urethræ initium cohærere, sic inclinatam, ut oporteret ad mictionis incommoda illa cum Ruyschio inde repetenda. Sed de obliquitate uteri satis. Rara est contortionis ad obliquitatem additæ observatio, in historiis legenda quæ in extrema parte sunt laudabilis dissertationis Rudolphi Jacobi Camerarii (2). Repertus enim est uterus *in latus sinistrum ita inclinatus, ut pars fundi anterior versus idem latus simul intorta videretur.* Eratque ea *intorsio*, ut mox (3) scribitur, *conspicua, et orificium uteri angustando, partum forte simul impediebat*, fœtus præsertim et pessime locati, et æquo majoris et in matre parva, eademque obesa. Vides, quot interdum possint infelicis partus causæ uno tempore convenire. Sunt vero et aliæ, ut cum cervix uteri excrescentia aliqua occluditur, velut in muliere cujus dissectionem historia exhibet regiæ scientiarum Academiæ Parisiensis (4): aut cum os uteri duritie est ferme cartilaginea, quale in femina annos nata necdum quadraginta de-

(1) Ibid. fig. 69.*

(2) Specim. experim. circa generat. hist. 1.

(3) In schol.

(4) An. 1705, obs. anat. 7.

prehendit præcl. Helmstadiensis professor Fabricius (1), et merito, quippe vehementer resistens necessariæ in partu dilatationi, inter causas partus difficilis, et præternaturalis referri censuit: sive cum funiculus umbilicalis multo brevior quam solet, obstat, fœtus exitum sibi molientis conatibus, aut si hi validiores sint, ad præproperam placentæ avulsionem, imo etiam ad sui ipsius abruptionem est aptus. Sic videbis, quanto in periculo et fœtus et mater fuerint, cum funiculus *vix 6 transversos digitos longus* a cl. Stegmanno (2) conspectus est. Ex reliquis autem partus difficilis causis, quando prope innumeræ sunt, et alia nobis multa adhuc, et varia restant; unam, sed inter illarum præcipuas non infrequentem, hoc loco præstabit attingere.

40. Ea est fœtus in utero mortuus. Qui hanc primum difficultatem creat, ut plurimum dubitetur, num revera sit mortuus. Erant olim qui nimis facile, ut tristia docuerunt exempla, in signis quibusdam acquiescerent, et si meconium, exempli causa, per naturalia parturientis deflueret, extinctum jam esse fœtum non dubitarent Cujus fallaciam signi cum alii alibi, tum ipse multo evidentissime hic cognovi anno 1730, mercatoris uxor annos nata circiter undetriginta, a triennio ferme, loco vini, aquam bibens, cum ad

(1) Progr. Acad. edit. an. 1750, m. januar.

(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 4, obs. 113.

legitimum quintæ, an sextæ gestationis uteri terminum non infeliciter pervenisset, tantum aquarum vim uno atque eodem tempore e genitalibus profudit, ut omnes mirarentur, non ipsa. Sciebat enim, se multo plus aquæ bibisse in hac gestatione, eamque per urinæ vias mense ultimo parcius quam solebat, prodiisse. Illud mirabatur, cum alias aquarum effusionem semper infantes suis cum secundis illico secuti essent, partusque fuissent felicissimi, tametsi illi omnes intra diem quintumdecimum vivere desiissent; mirabatur, inquam, nunc post aquas profusas pridie sub auroram, qui dies fuerat 12 kalendas martii, alterum jam advenisse diem, neque præter aqueum qui destillare pergebat, humorem, quidquam exiisse; cum ecce eodem mane simul cum eo humore cœpit meconium defluere. Quamobrem post meridiem ad me ventum est, ut invisere, et consilia conferre cum ejus medico non gravarer. Quem cum audivissem ea facere, et dare cogitantem, unde uteri, qui conquieverant, dolores, conatusque restitutum iri speraret; ego vero, inquam, primum omnium quærendum arbitror, an fœtus ea figura sit dispositus quæ secundum naturam requiritur, a qua, si vivus sit, ne absit, vereor; atque ut sic verear, meconii exitus facit. Sed quid ait obstetrix? Illa vero, aiunt, in transversum locatum censuit, quantum ex materni abdominis contrectatione potuit existimare: vivum autem esse mater non

dubitat, quæ vagientem sibi videtur audivisse. Mittamus hoc, inquam, quod incertum est, de vagitu. Illud vero, quod opinionem confirmaret meam, obverso enim ad vaginam podice, et adjacentibus podici partibus forte compressis, potuit etiam necdum respiranti stercus exprimi; cur obstetrix immissis digitis non comprobavit? Mulier enim, inquiunt, se passuram id pernegat. Ego vero: quid si opus esse dicam manum in uterum inserere, fœtumque, si oporteat, in meliorem figuram conversum, extrahere? Quod si illius animus nunc flecti non potest; sic habete, nisi aut obstetrix decepta sit, aut figura quam dixit, in meliorem mutetur, sine chirurgi tandem opera, sed nimis sera fortasse, non esse infantem proditurum. Quorum alterutrum fuerit, necesse est. Sed utrumlibet fuerit; mutatam postea esse figuram dixerunt, uterique obortis doloribus, infantem naturali figura, quamvis non sine summo ob magnitudinem labore, in lucem denique editum esse. Illud est certum quod ad institutum sermonem maxime attinet, neque ante octavam insecutæ noctis horam, et viventem adhuc, nam et paulisper postea vixit, prodiisse: id est horis minimum quindecim ex quo, intra uterum hærens, stercus cœperat emittere; ut evidentissime appareat, emissionem hanc fallax esse emortui fœtus indicium. Hæc autem retuli, quia inhærentem adhuc muliercularum, et vulgi animis errorem non nisi aliis, atque aliis subinde additis, et

inculcatis observationibus evellas. Neque enim, uti supra indicabam, me fugit, quoties idem fuerit antea visum: quin, ut cætera exempla omittam, ex historiis paulo ante (1), cum uteri contorsionem memorarem, laudatis altera tibi præclare ostendet, quinto post ejectum meconium die, puellam esse editam vegetam et vivacem. Scilicet non modo compressio aliqua, præsertim ventris, quæ, fœtus corpore male complicato, non difficile accidit, sed et stercoris, tunc ferme fluidi, aut major copia, aut acrimonia intestinum irritando, vim potest vincere, modicam eo tempore, sphincteris circumjecti. Quid? quod vis illa non solum ob paralysim, verum etiam ob summam virium fœtus infirmitatem nulla esse interdum potest. Quas vires mox tamen posse, ut post syncopem, refocillato cum matre fœtu, magna ex parte restitui, medicos nunquam oblivisci decet, qui nolint vel ab aliis pluribus indiciis falli, quæ ad mortuum fœtum dignoscendum proponi solebant. Exemplo sit nullus in funiculo umbilicali, imo nullus in fœtu arteriarum pulsus. Certum quidem est, fœtum vivere, si pulsus revera percipiatur. Revera, dixi; nam quod Lancisius (2) in summo procere accidisse narrat, ut in mortui carpo nescio quis pulsum esse contenderet, qui nusquam nisi in sui ipsius digitis erat, idem vereor ne multo facilius contingere aliquando

(1) N. 39.

(2) De subit. mort. l. 1, c. 16, n. 8.

possit chirurgo qui intra calentes mulieris locos digitos ab opere ipso, et quærendi labore fervidos inseruerit. Quam ad vitandam fallaciam eos laudo qui chirurgum admonuerunt, ut simul perceptorum ab sese pulsuum, simul suorum quos in carpo altero animadvertendos a quopiam curet, numerum conferat, ut si idem sit, falli se intelligat; sin contra non falli. Verum etsi id quod diximus, certum est, non tamen continuo sequitur, si pulsus nullus sit, fœtum esse mortuum; languere enim maxime tunc vires possunt, sed mox redire. Extra uterum autem propendentis funiculi, aut artus nec pulsus nullus, nec frigus, nec livor satis signi dant infantis extincti; nam intra contracti uterini osculi angustias ita constricti esse possunt, ut, si artum vel gangræna corripere incipiat, ab eoque cuticula abscedere; periculum quidem summum in quo vita versetur, manifesto pateat; vitam autem jam prorsus desiisse, pro certo non pateat. Sane Uratislaviæ etsi *lividum, et frigidum* erat propendens infantis brachium, ut, tanquam procul dubio mortui, amputandum judicaretur; ipse tamen *tertia die vivus* editus est (1).

41. Attamen ubi aut ipsa evidentium causarum, et rerum series, aut pleraque, et constantia quidem, aut graviora signa, ut cuticulæ e capite facillima abscessio, humor ex utero destillans

(1) Eph. N. C. cent. 3, obs. 57 in fine.

cadaveris odore, et signa alia sunt istiusmodi, ubi hæc, inquam, medicos, chirurgosve peritiores illuc adduxerint, ut unanimi consensione infantem esse intus emortuum censeant; altera se objicit difficultas, num manibus continuo educere, an aliis uti antea auxiliis præstet. Memini, cum Bononiæ medicis studiis operam darem, duabus illustribus matronis uno eodemque anno accidisse, ut parere non possent, et cum utriusque fœtus censeretur mortuus, ex altera chirurgi manibus cito detractum, ex altera autem expectatione, et clysteris præsertim usu emollientis simul et stimulantis, fuisse ejectum, priore illa paululo post mortua, hac servata. Qui utriusque medicus fuerat, vir doctissimus etsi rationes proferret, cur in illa sibi fuisset properandum, in hac expectare licuisset; tamen non parem ex servata laudem, atque ex non servata notam retulit, injustam, ut opinor, sed tamen apud non ignobiles etiam medicos et chirurgos. Et quanquam minime dubium est, quin pro alia rerum conditione aliter agendum sit; vix tamen, nisi ex concordi spectatissimorum medicorum sententia egeris, omnem in ancipitis auxilii usu reprehensionem effugies, præsertim si forte, ut in hoc, prudentis exercitatique chirurgi copia desit. Neque enim satis est matrem servare; videndum est insuper, nequid uterus detrimenti capiat. Consultus sum annis superioribus pro generosa muliere, quæ cum post quatuor felicissimos

partus, opus habuisset in quinto chirurgi manibus, qui cum pedibus prodeuntem infantem protrahere posset, atque adeo deberet, iis introrsum repulsis, dum in caput vertere, et hoc arrepto educere tandem studeret, mulierem, delicatam alioquin, tamdiu et tam violenter vexavit, ut non modo inflammatoria febris, quæ pene ad interitum perduxit, sit concitata; sed et tribus insecutis partubus infantes nunquam caput, sed brachium semper exerentes, se obtulerint, ob vim illatam, ut credibile est, certæ parti ipsius uteri ita ut non ex æquo ab omnibus partibus illos sustentando, aut expellendo, figuræ perversæ causa fuerit. Quo magis, si nihil est quod properare cogat, et bona partus emortui figura sit, parturienti spatium, naturæque dandum esse, arbitror, quo hæc pariendi conatus, doloresque incitet, illa vero simul collectis viribus conniti possit: quos nixus utile interdum est cautis peritisque manibus ventri impositis nonnihil adjuvare. Sed quia natura aliquando aut in iis doloribus movendis segnior est, aut non eos quos vellemus, sed convulsivos potius, nostroque proposito adversos movet; nostrarum erit partium, hos tempestive sedare, illos, si reapse tamen id possumus, promovere. Ad parturientem accersitum esse me memini, quæ, malis, quos dixi, doloribus jam diem unum atque alterum vexata, neque somnum poterat capere, neque alimenti quidquam retinere, sed

vomitu omnia cogebatur rejicere. Ei igitur priusquam vires prorsus collaberentur, cum dimidiatum opii granum dedissem; simul retineri alimentum cœpit, simul sunt dolores illi sedati, ut mox legitimis doloribus advenientibus, osculoque uteri, quod priores constrictum servabant, recluso, puer feliciter editus sit. Sic autem agendo, non Deventerii (1) solum, quod tunc sciebam, sed et eximii medici Richardi Meadii (2), id quod nunc video, viam tenuisse me gaudeo. At segnior natura in altero quidem, de quo dicebam, casu, ad id accommodatis clysteribus atque abdominis inunctionibus primum quoad ejus fieri sic potest, adjuvanda est, tum si hæc satis non faciant, aliqua de eodem genere propinando quæ naturam invitent potius quam acrius, nec sine periculo stimulent, aut certe agitent. Rideas fortasse, si id narrem quod in vico agri Patavini annis superioribus accidisse, de certis auctoribus cognovi. Parere non poterat mulier. Chirurgus ejus vici oleum leucoii lutei vulgaris ad uncias quatuor mittit, quo videlicet, ut solet, abdomen inungant. Rusticæ quæ adstabant, imperitæ mulieres, ad potum credunt esse missum: itaque continuo dant bibendum. Sic illa parit. Hoc casu edoctus chirurgus ejusdem cheyrini, ut in officinis vocant, olei tantumdem tri-

(1) L. supra ad n. 31, cit. c. 17, 26 et 50.
(2) Monit. medic. c. 19, sect. 50.

bus, aut quatuor aliis quas par urgebat difficultas, eodem exitu propinavit. Hinc Patavii notæ mihi feminæ datum est, quæ mortuum ejicere infantem non poterat, et sic quidem infantis caput aliquanto magis descendit: quanquam ob nimiam magnitudinem cui pelvis imus ambitus par non erat, sine chirurgi auxilio prodire non potuit. Leucoii quidem illius flores ad menses, ad foetum, ad secundas promovendas a medicis datos esse, notissimum est. Sed oleum in quo iidem flores macerati fuerint, propinatum esse non memini. Nec mirum, cum tot minus injucunda exstare in eumdem usum putentur, attamen haud prorsus inutile fuerit hoc quoque memorasse, si forte oleo quis credat aut leucoii vim, qualis ea cumque sit, temperari, aut potius cum hæc exeritur, opportune simul leniri, si quid, ut in convulsivis doloribus paulo ante ostendimus, leniendum est.

42. Quod supra (1) expectari posse diximus, nisi quid urgeat, sic potissimum accipias velim, nisi putrescentis fœtus apparere signa incipiant, quæ citius adveniunt ubi jam aquæ ejectæ sunt; per disruptas enim membranas ad mortuum corpusculum aer subit, corruptionem illam afferens, quæ ut serius plerumque, et sine acutis parentis febribus ea fœtuum cadavera invadat

(1) N. 41.

quæ extra aeris contactum sunt, ex historiis intelliges quæ diu antea conceptorum fœtuum ossicula referunt sive per abdominis abscessus, sive per anum ejecta, matre ut plurimum salva. Quæ historiæ ex quo suam Albucasis (1) protulit, ad eum numerum excreverunt, ut cum illas non unus collegerit, nonnullæ desiderentur, quæ addi poterant, plures autem desint, quæ tunc non exstabant. Ex illis est, ut opinor, quam ex propria observatione habita anno 1667 vulgavit Dominicus de Marinis (2), cujus fœtus cranium per matris podicem, ut reliqua ossa, excretum asservabat Gulielmus Riva. Ex his autem quas memoria nostra vel sola Italia obtulit, sunt certe non paucissimæ. Nam, ut fœtum præteream quem e recto mulieris intestino a se extractum, ad me, ut inspicerem, misit chirurgus industrius Venetus Nicolaus Patuna, quo de fœtu ipse (3), et Santorinus (4) scripserunt; idem Santorinus (5) feminam, in Patavino agro fortasse etiam nunc viventem, commemoravit, quæ fœtus ossa per eamdem excluserat viam; tum vir cl. Franciscus Seraus me per litteras Neapoli datas sub finem anni 1739 certiorem fecit, indidem

(1) Chirurg. l. 2, c. 76.
(2) Dissert. de re monstrosa per urinam excreta.
(3) Relaz. int. al cadav. d'un feto, et cæt.
(4) Inst. d'un feto, et cæt.
(5) Ibid. n. 31.

excreta fuisse ab alia muliere non ita pridem infantis ossicula. Ex abdominis autem abscessibus hoc nostro sæculo educta Brixiæ, et Vercellis fœtuum aliorum ossa Vallisnerius noster (1), et cel. Fantonus (2) tradiderunt. Facile aliæ fuerint ætate hac apud nostrates ejusdemmodi observationes, quarum aut notitia ad me non pervenerit, aut si pervenit, in præsentia non meminerim. Sed quoniam nihil in re medica ferme est quod exceptionibus non sit obnoxium; ideo quæ de putredine paulo ante dixi, si aer non subeat, serius; si vero subeat, citius, et periculosius adveniente, ea *plerumque*, non semper, vera esse posui, tum aliis, tum duabus observationibus adductus, uno eodemque anno editis (3) a viris cl. Reusnero et Nebelio. Alter enim fœtum proponit quinquemestrem utero mortuum, eumque, etsi ob retentas simul secundas, et aquas aeri aditus non patebat, tamen post viginti, haud amplius, hebdomadas exclusum *teterrimo cum fœtore*. Alter vero maturum fœtum legitimo tempore prodire conantem, sed post aquarum effluxum, sui interitus signa tanto certiora præbentem, quod proximis hebdomadis *fœtidus et sanguinolentus ichor cum membranarum, fibrarumque carnosarum frustulis per muliebria ef-*

(1) Istoria della Generaz. p. 2, c. 17, n. 17.
(2) De obs. med. et. anat. Epist. 7.
(3) Eph. N. C. cent. 5, obs. 11, et cent. 6, obs. 52.
6. 7

fluebat, denique in sceleton abeuntem, ut crepitus ossium audiretur quotiescumque mulier corpus antrorsum, aut retrorsum flectebat, nulla tamen, quæ memoretur, febre, aut gravi alio incommodo conflictata, imo *jam per tres annos* ossa illa in utero gestans *citra sanitatis dispendium*. Utinam vero sicuti emortui tot, præter eos quos commemoravimus, partus intra viventis matris ventrem diu sepulchrum habuerunt, ita plures vivi ipsi una cum mortua matre non humarentur, aut satis tempore ex ejus cadavere eruerentur! Verum dum prosector quæritur, dum accersitur, dum venit, sæpe ii qui vivebant, debiliores præsertim, infantes moriuntur, frustra mulierculis, virisve etiam plurimis, æque ac ipsæ, rudibus et inscitiæ plenis, interea dum ille veniat, ut matris os apertum servetur curantibus, quando potius cum aliqua utilitatis spe danda opera esset, ut interea parentis corpus, et venter potissimum, calens servaretur, ratione id præmonstrante et Stalpartii filii (1) in canis fœtibus experimento comprobante, membranis enim involutos cum in aquam tepidam immisisset, etiam post aliquot horas pulsus eorum invenit. Quin ex illustri in Silesia Matrona (2), ante horas quatuor jam mortua, adveniens tandem prosector, inciso abdomine, uteroque, viventem extraxit

(1) Exercit. de nutrit. fœt. § 41 in fine.

(2) Eph. N. C. cent. 3, obs. 57.

puellum, cum interea usque ad illius adventum jugiter *fotibus spirituosis*, *balsamo embryonum*, *vinoque generoso aromatico cum culcitris calidis* extinctæ ventrem fovere non omisissent, inde minime deterriti quod nullum in utero motum perciperent, ut opinor. Neque enim observationis scriptor hæc continuo subjecisset, quæ sæpenumero sunt vera : *Vivit enim ut plurimum fœtus, quanquam non semper aperte moveatur.*

43. Satis de parturientibus. Nunc perpauca de puerperis quoque addamus. Pertinet huc observatio quam pridie idus augusti anni 1707 cum doctissimis amicis Venetis, Santorino in primis, habuimus, et de qua non semel in Adversariis IV (1) mentionem injecimus. Nunc totam accipe.

44. Mulier hystericis affectionibus obnoxia, et faciei colore illaudabili, aliquot liberorum mater, cum uterum novissime ferret, præsensit partum proximum sibi exitialem futurum. Et reapse inter parturiendum cœpit digitis, et abdomine intumescere : mox autem cum puellam peperisset, pueri loco quem speraverat, et propter sponsionem etiam quamdam multo maluisset, idque ipsi de industria ab assidentibus mulieribus occultatum, maritus per imprudentiam revelasset, tanta animi ægritudine correpta est, ut illico

(1) Animad. 26, 27, 39, 43 et 45.

pulsus deficerent, corpusque frigesceret. Tunc hora vix erat ex quo puellam ediderat, neque præter aliquam membranarum partem, quam sana et vitalis puella secum traxerat, quidquam secundarum prodierat, sive quod placenta arctius adhæreret, sive quod obstetrix naturæ opem expectandam censuisset, ut quæ neptem meminisset suam olim restitantem placentam feliciter ejecisse decimo jam a partu die. Cum igitur neque pulsus, neque calor redirent; intra sesquihoram ex quo hi defecerant, mors supervenit, non intermisso, quod in eo pulsuum defectu miraberis, ad ultimum usque vitæ extremum consueto sanguinis ex utero effluxu.

Cadaver incidimus hora ab interitu vigesima quarta. Cujus ex ore et naribus multa, et grave olens aqua effluebat. Ventris tumor erat tantus ut majoris, ne in asciticis quidem, a nobis visi recordemur. Qui, peritonæo inciso, non nisi parum subsedit; fiebat enim tum a ventriculo, et intestinis, aere mirum in modum distentis, tum ab utero his subjecto, qui rotunda sui mole totam pelvim non tenebat modo, sed excedebat. Hunc cum omnibus quæ ad ipsum attinent, partibus priusquam excideremus, effusam in ventris pelvim cruentam aquam animadvertimus. Antea autem vasa quæ sub feminum cute prope genitale sunt, oppleta sanguine animadverteramus: et pubis ossa qua junguntur inter se, cum ante sectionem digito tentata, dehiscere, aut certe

laxissime conjuncta viderentur, reapse, junctura vix cultro attacta, alterum ab altero discessisse, humore aliquo prodeunte. Nec dissimilia, cum mox juncturas ossium ilium cum sacro examinaremus, videre visi sumus; ut non longe a vero abiisse crederemus, qui non solum primiparis, sicut Hippocrates (1) docuit, sed et aliquando, etiam in partu non valde laborioso, *coxendices disparari* tradiderunt. Excisum uterum attollentes, prægrandem concreti sanguinis massam per vaginæ orificium effundi conspeximus. Nympharum vix quidquam apparuit, an quod in partu cedentes, ne proxima cutis laceretur, se extendant, brevi post tempore ad pristinam formam rediturae? Sic Fabricius noster ab Aquapendente (2) priusquam in virgine membranam incideret occludentem illud orificium, maximaque impositi sanguinis vi distentam, nymphas ferme nullas apparuisse adnotavit, quas mox, illa membrana incisa, sublataque tensione, efformatas conspexit. Ex quibus (si a partu res semper ad eumdem modum, ut indicat Dionysius (3), se habet) unum ex nympharum usibus conjicere cum eo potes. Dum exteriora spectabamus, lacunas quas in primis Adversariis (4) anno supe-

---

(1) De nat. pueri, n. 43.
(2) De chir. operat. ubi de hymene imperfor.
(3) L'anatom. de l'homme, démonstr. 4, sect. 2.
(4) Tab. 3.

riore proposueram, amicis ostendi, subalbum quali in ea femina, neque ita pauco, abundabant, humorem exprimens. Mox etiam lymphæductus uteri animadverti et demonstravi, quemadmodum et lutei corporis in teste altero structuram. Sed de his, et de teretibus uteri vinculis quantam, ob vasa quibus magnam partem compinguntur, sanguine distenta, crassitudinem haberent, et de utero ipso quibus ex fibris, sinibusque constaret et his, vasisque sanguiferis exterioribus quam amplis, tum de uterini osculi amplitudine, nec minori cervicis, quam fundi ipsius dilatatione, creberrimis denique in illo osculo, imaque cervice mucosis glandulis; de his, inquam, omnibus satis in quartis Adversariis (1) scriptum est. Nunc si quid ibi non habuit locum, est adjiciendum, ut illam, quemadmodum promisi, jam totam habeas observationem. Testis uterque non sine aliquo in superficie foraminulo conspectus est, per quod tenue specillum intro admittebatur. In illo autem eodem teste, in quo luteum corpus, subrotunda fuit ossea cellula, in hujusque cavo cruentus humor. Tubæ longiores quam alias solent. Vaginæ parietes extenuati, ipsaque multo quidem latior, sed nihilo brevior, rugis autem duntaxat aliquot, urethræ corpori glandoso respondentibus. Uteri osculum ex rubro nigrescens, et alicubi lace-

(1) Animadv. supra ad n. 43 indicatis.

ratum. Nullæ intra cervicem exstantes chordulæ, neque membranulæ. Supremo uteri fundo placentam sic adhæsisse, ut tubæ utriusque orificia obtegeret, manifestum erat. Eademque etiam tum, ex parte, adhærebat. Sed qua adhæserat, ibi jam valde contracta erant uteri oscula; quâ adhærebat ampla quantum in illis Adversariis dictum est, verissime, ut cætera: quod ideo hic confirmo, ne quibus in talia necdum incidere datum est, *paradoxa* alio forte quam græci voce hac uti consueverant, sensu videantur. In sinibus quibuscum illa oscula communicabant, nihil erat sanguinis. Thorax denique, nam caput non attigimus, pulmones habuit; si posteriora excipias in quæ sanguis ob supinum cadaveris positum, ut solet, descenderat; totos ex albo fœde liventes. Cor supra quam dici possit, flaccidum, nihil fere sanguinis in auriculis, dexteroque ventriculo, nihil autem prorsus in sinistro continebat.

45. Multum quidem sanguinem ob placentam ex parte solutam, per uterum effluxisse non negaverim; copia autem exiisse tanta, ut is effluxus mulierem occiderit, dubitari fortasse potest. Nam neque de ea copia quærentibus nobis ab iis quæ astiterant, feminis affirmatum est, et vasa quædam ut legisti, sanguine etiam post mortem erant distenta; non *fere sanguine vacua*, ut cl. Tabarranus (1) in mulieribus invenit, paucis post partum

(1) Obs. anat. n. 36.

horis profluvio sanguinis extinctis : tum pulsus, et calor non paulatim antea, sed tunc repente atque omnino defecerunt, cum res puerperæ molesta ac gravis narrata est; nihil enim ejusmodi eo tempore audire convenit feminas, minusque illas quæ, hystericis affectionibus obnoxiæ, proclives nervos habent ad convulsiones, quæ si viscera nobilia corripiant, infirmiores facile perdunt, ut mulieri accidisse leges, quæ a prægressis laboribus, et ab difficili partu lassa, mox post ipsum, inter loquendum, repente præter omnem opinionem convulsa mortua est, cum aliam nullam cl. Jo. Sebast. Albrechtus (1) suspicari causam posset, nisi molestum eo tempore nuncium a puerpera auditum. Neque aliter feminæ hujus nostræ mortem accidisse, iis omnibus doctis medicis visum est, qui cum ea quæ relata sunt, mecum audivissent, tum cadaveris dessectioni interfuerunt. Tu vero priusquam judices, illud etiam attendito, quantum in tumorem, et hunc flatulentum mulieris venter increverit. Habes autem vel sectione hac Sepulchreti XXXVIII quasdam observationes quibuscum nostram conferas. Primum V quæ per incuriam sub numero quoque XIII repetita est, feminæ, cui mortuæ decima a partu hora totus venter fuit flatibus tumens. Sed quoniam ejus

(1) Act. N. C. tom. 4, obs. 50.

uterus grumis plenus, et multæ vacuationes memorantur, non secus ac ab Eustachio (1) in puerpera illa Romana copiosus sanguis excretus, in qua renum propria membrana ab inclusis flatibus fuit adeo distenta, ut magni tumoris speciem primo intuitu referret; at tu observationes IV et IX lege ex iis quæ in appendice adjiciuntur. Neutra hæmorrhagiam; sed utraque intra non nimium a morte tempus ventrem flatibus supra quam dici possit, tumidum factum proponit. Quod si mulieres istas dum parturirent, non postquam pepererant, mortuas dicas, earumque primam jam putridum utero fœtum gessisse; vide, quæso ut Hoffmannus (2), tametsi inter prævias causas abdominis inflationum nimias sanguinis profusiones, etiam in partu, reponat, mox tamen iisdem inflationibus ob contrariam causam mulieres obnoxias faciat, ut si lochiorum fluxus non rite successerit, aut cohibitus omnino fuerit. Quæ non attingo, nisi ut memineris tumoris ejusmodi ventris causas esse plures, et inter se discrepantes. Ex his tamen quæcumque in femina hac nostra fuerit, si historiam releges, jam fuisse nosces, priusquam sanguinis profusio facta esset; mulier enim cœperat antequam pareret, digitis et abdomine intumescere. Illi quoque mulieri, de qua scripsit Phil. Jac. Hart-

(1) Tract. de renib. c. 45.

(2) Medic. rat. tom. 4, p. 4, c. 15, thes. pathol. § 8 et 15.

mannus (1), proximis ante partum diebus a flatibus intestina tumebant, qui tumor a partu, tametsi nullum sanguinis profluvium, imo lochiorum esset remora, usque adeo increvit, ut coli præsertim intestini superior, et inferior tractus *filo tres partes ulnæ longo vix* posset comprehendi; itaque ima ejus pars sphacelo correpta, et rupta ventrem fœtidissimis sordibus opplevit, feminamque secundo a partu die sustulit: cujus utero *intus per omnem superficiem placentæ reliquiæ hærebant*, digito facile avellendæ: in cervice autem ipsa *cruor hæsitabat*. Verum ne de iis solum quæ præter naturam in descripto a nobis cadavere occurrerunt; sed de aliis etiam, quæ ut totam hic haberes historiam, omissa non sunt, aliquid simul attingamus; utinam ne apud Consarcinatorem, non paucis instituto suo necessariis libris carentem, sed apud Antonium Sidobre (2) viri doctissimi legissent omnia quæ cum ipso de lacteis uteri ductibus communicaverat Chiracus; non enim facile censuissent, *eosdem* esse ac quos ego lymphæ ductus in puerpera hac vidi. Optassem pariter, ut qui hos ab Ruyschio, aliisve conspectos dixerunt, illius locum, et annum quo viderint alii, diserte indicassent, quando ego quo tempore, et quibus ostendissem,

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10,, obs. 102.
(2) Tract. de variol. c. 7.

non reticueram (1). Qui post me conspexerint scio, inter quos animadvertas velim, doctum quoque Stehelinum (2) in distento utero vidisse, *feminæ* videlicet *gravidæ*. Sed qui muliebri utero ex vero, non ex bestiarum anatome appinxerint, necdum pro certo scio; ut non mirer, si illustri viro Heistero (3) vasa hæc, hæc, inquam, ut *humano adhuc utero appinguntur*, *ficta esse videantur*. Quod autem ad ossa attinet pubis, et ilium, non puto ex illis te esse, qui rarissime in partu accidere contendunt, ut eorum juncturæ ita laxæ uti a nobis conspectæ sunt, deprehendantur, et cum id accidit, rachitidi potius, lui venereæ, aut cachexiæ, et huic quidem in majori gradu, imputandum. Sed puerpera certe nostra, quamvis non bono esset faciei colore; neque cachexia, in majori præsertim gradu, neque ullo ex aliis illis morbis afficiebatur: nec mihi affinis matrona ullo omnino ex iis laboraverat, quæ cum in puerperis de dolore ad juncturam ipsam ossium pubis quereretur, et eum propterea a me locum tangi maritus voluisset; distans manifesto alterum ab altero tunc habebat; extra puerperia non habebat. Et cum prope innumeræ hujus generis exstent observationes, quas etsi multi collegerunt, quasdam, si recte memini, omiserunt

(1) Advers. anat. IV, animad. 43 in fine.
(2) Tentam. med. p. 1, thes. 6.
(3) Comp. anat. n. 236.

tamen, et nominatim Veslingii (1) illam, quando in parturiente *pelvim levi impulsu cedere ac vacillare percipiebat, ossibus tam sub pube, quam ad latera ossis sacri, pollicis minimum spatio diductis*: quem digitum Santorino (2) quoque facile fuit in recentibus quibusdam puerperis inter pubis ossa indere: cum igitur tot exstent observationes, præstatne credere, in cunctis morbos illos fuisse accusandos, præsertim cum qui illas scripserunt, eorum nullam mentionem injiciant? an cum diductio seu major, seu minor non modo non rarissima sit, sed frequens, nequaquam præter naturam esse? Imo in quibus fit, ab hac fieri; fit enim sensim, et sensim tollitur, et partum, quoad ejus fieri potest, juvat. Noli enim existimare, ad hunc esse inutile id quod pelvis angustias amplificat; nam quæ proferuntur pelvis dimensiones, quasi ad fœtus transitum sine ulla ossium diductione sufficerent, sumptæ videntur in sceleto, cum mentio fiat nulla tot partium quæ inter nuda illa ossa, et transeuntem infantem sunt interjectæ, et ne uteri quidem, cujus tunc osculum ad vaginæ orificium descendit: quæ partes ut in multis illas dimensiones haud satis imminuant; at in multis contra imminuere valde possunt. Sensim autem ad laxitatem juncturas in his disponi, ut cum Pinæo in Adversa-

(1) Epist. 25.
(2) Obs. anat. c. 11, § 4.

riis (1) indicavimus, cum in gravidis nonnullis admoto ad juncturam ossium pubis digito percipiendi occasionem habuimus, tum, hæc recensentes, confirmatum per dissectiouem vidimus a cl. Exup. Josepho Bertinio (2) duarum mulierum exemplo, alterius quadrimestrem, alterius septimestrem fœtum gerentium; cartilago enim inter ossa pubis et *solito crassior* deprehensa est, et *unctuoso humore imbuta* in earum utraque, sed in secunda præsertim, in qua etiam *sine ferro*, sed levi manus auxilio alterum os ilii ab osse sacro plane *divulsum est.* Quam in gravidis inchoatam, in parturientibus auctam, sicque in puerperis sæpe anidmadversam juncturarum pelvis constitutionem si graves auctores attendissent non facile, ut opinor, harum diductionem ponentibus objecissent, *a lanionibus vix posse illas diffringi*, aut duos robustos homines hinc et hinc trahentes, ne summa quidem vi ossa pubis *diducere valuisse.* Nec vero id mirum; neque enim ita erant ut in puerperis, disposita. Sane et eorum ingenium laudo qui multis subnixi argumentis, diductiones istas ut *impossibiles* oppugnarunt. Sed quod toties conspectum est, id fieri non posse, inutile est probare velle rationibus, quas frustra nemo dissolvendas suscipiet, cum satis superque sit eorum omnium qui rem vide-

---

(1) III, animad. 15.

(2) Quæst. de hoc argum. proposita præside Bouvart. n. 5.

runt, et iis qui aderant, ostenderunt, testimoniis certissimis statim refellere.

46. Sed puerperas morbi non modo celeres, velut is de quo novissime dictum est, aut quem apud cl. Henricum Sandenium (1) ex *sesquipalmari* parietum uteri crassitudine, vel potius ex ea quæ non ita rara, imo non infrequens causa est, nempe uteri sphacelo in una atque altera descriptum videbis a cl. Jo. Henrico Fuchsio (2); non modo, inquam, puerperas morbi celeres, verum etiam lenti extinguunt: nonnunquam longo post partum tempore, imo donec vixerint, male habent. Ut lenta febris ex testis, tubæque abscessu puerperam abstulerit, aliis a me litteris (3) scriptum est, ostensumque simul, qui fiat interdum, ut ab laboriosa uteri gestatione, partuque difficili eæ particulæ magnum detrimentum capiant. Ut vero ejusdem gestationis tempore ab utero, visceribusque aliis compressum, eoque aliquando inflammatum omentum in oblongum, et ferme skirrhosum tumorem conformetur, qui a partu, ut mihi quoque occurrit, in nonnullis restat, easque dolore nonnunquam, incommodo autem aliquo semper afficit, Ruyschius (4) docuit, et

(1) Observ. de prolaps. uter. § 14 in fin.

(2) Act. N. C. tom. 2, obs. 146.

(3) Epist. 46, n. 27 et 28.

(4) Cent. obs. anat. chir. 63.

ante ipsum indicavit Bauhinus (1) cum scripsit, *nonnullis post partum circa ventris medium collectum* omentum *remanere, ita ut non leves dolores* (quod tamen, ut dixi, non est perpetuum) *perferant.* Et hi quidem acerbissimi, et pertinacissimi post partum in illa fuerant, quæ longo tempore iis conflictata et tandem confecta (2), omentum habuit contractum in funis modum, Sed vesicæ et uteri fundo sic accreverat, ut cum doloribus ea conjungerentur symptomata, ob quæ hysterica aliis, aliis calculosa visa fuerat. Huc adde non dolorifica, sed permolesta, alia mala, a minus felici partu relicta, claudicationem, uteri prolapsum, urinæ incontinentiam, de quibus sermo in aliis epistolis, et in hac ipsa (3) ex parte habitus est: Denique, omnia enim quæ huc attinerent, enumerare non est animus; *hæmorrhoidas in ore matricis*, id est ad vaginæ orificium a Celso (4) olim, et ab auctore libri quem Galeno quondam tribuebant, *de Gyneceis* memoratas, jure meritoque Arantius *causam habere fere difficilem partum*, tradidit eo capite (5) quod de hæmorrhoidum illarum noxis, causis, signis et curatione conscripsit. Paulus

---

(1) Theatr. anat. l. 1, c. 12.
(2) Eph. N. C. dec 3, A. 4, obs. 7.
(3) N. 33.
(4) De medic. l. 6, c. 18, n. 9.
(5) 56 in l. de tumor. p. n.

autem Barbettus (1) addidit, quibus indiciis sanguis ex ipsis fluens a menstruo internoscatur.

47. Postremo partus infelicitas non in matre solum, sed etiam in edita prole spectanda est, sive hæc mortua, qua de re supra dixi, sive monstrosa insuper exeat, sive demum vivens quidem, sed aut monstrosa, aut gravi alio vitio affecta nascatur. Primum igitur de monstris seu mortuis, seu vivis editis, quædam proferam, minus ad controversiam quæ de eorum origine a viris doctissimis hoc sæculo agitata est, quam ad observationes ipsas spectantia, ab hac Valsalvæ initium ducens.

48. Monstri, ut vulgo videbatur, bufoni similis, mater sæpius antea filios nunc mares, nunc feminas promiscue pepererat, illos omnes undique sanos, has autem, quæ duæ fuerant, quarum altera tunc annum agebat XIII, altera paucos annos vixerat, surdas ambas, et quod consequitur, mutas. Novissime cum ante octo circiter menses concepisset, toto autem hujus gestationis spatio semper mœsta jacuisset, et præ mœstitia sæpius flere consuevisset, fœtus autem motum si cum aliorum motu quos antea ediderat, conferret, adeo languidum animadvertisset ut interdum ferme crederet mortuum; eo quo diximus tempore femineum fœtum in lucem emisit, secundis

(1) Anat. pract. l. 4 ad fin.

quidem præditum naturaliter se habentibus, sed aspectu monstrosum adeo, ut bufoni potius, quam puellæ similis, si inferiores excipias artus, infimamque ventris partem, videretur. Primum erat parvus, ut longitudine palmum non æquaret, sed hoc tanto brevior esset, quantus est transversus digitus pollex. Deinde collum omnino deerat, ut mentum contingeret medium pectoris, imo vix digituli intervallo distaret á cartilagine ensiformi. Tum oculi quidem perfecti erant; sed auriculæ multo inferius quam soleant, collocatæ, summos humeros tangebant: os hians; nasus erat ad superiora imperfectus; nam hujus radix, et frons tota deerant. Ad hæc, abdomen quasi in marsupii cujusdam modum protuberabat deorsum propendentis, in cujus marsupii medium umbilicalis funiculus, secundum naturam constitutus, se se inserebat. Denique artus superiores ita sterno annectebantur, ut extendi non possent. In posteriore autem corporis facie spina in tres quasi gibbos distincta cernebatur, quorum summus capiti, medius thoraci, infimus ventri respondebat. Hæc exterius. Abdominis autem dissectione, compertum est, marsupium, in quod extuberabat, laxatis ipsius, non integumentis modo, sed et musculis deberi, in eoque, tanquam in sacco quodam, jecur, lienem, ventriculum, et intestina omnia esse posita: quæ alioquin viscera, ut quæ thorace continebantur, ad naturæ normam constructa erant. Ubi ad ca-

put ventum est, confusa rerum occurrit compages. Neque enim ossa, cranii fornicem efficere solita, neque cranii cavum inveniebantur; sed ossa duntaxat abnormi figura, alia parva, alia aliquanto majora, inter se intricato musculorum nexu colligata. Cerebri autem ne vestigium quidem repertum est, nisi quod corpora occurrerunt cerebri, nates et testes perbelle referentia, sed figura tenus; nam exterius membraneis nexibus undique firmata, interius non cerebri substantiæ ullo pacto similia erant, sed corpori potius cuidam, mediæ inter glandulosum et spongiosum naturæ. Quod etsi neque cerebrum defuisset, et puella hæc vivere potuisset, tamen non secus ac sorores, necessario surda, fuisset propterea quia utrumque foramen, per quod a cerebro ad aures nervi mittuntur, firmissima occludebatur membrana, ut ne tenui quidem filamento nerveo ullus relinqueretur transitus. Nec vero magis licuit spinalem medullam, aut principium aliquod invenire ex quo nervi initium caperent, quæ cæteroquin per ventrem, thoracem, artus naturaliter ferebantur. Nam vel crassissimos, ut puta crurales, persequendo ubi ad spinam accederes, sensim fieri exiliores vidisses et in spinam quidem infigi; verum in hac tota non modo nullam esse medullam spinalem, sed nec cavum ullum quo medulla comprehendi posset.

49. Etsi Valsalva scribere omisit, mortuus, an

vivens hic fœtus editus sit, nedum quomodo se haberent renes, vesica, uterus, nervique per caput discurrentes ea tamen quæ scripsit, satis sunt, ut præclare intelligamus, vitium ejusdem fœtus præcipuum ad illa attinere, de quibus XII ad te epistola (1) actum est, cum ab hydrocephalo cranium magna ex parte, totum autem cerebrum sæpe absumptum esse in istiusmodi fœtibus (sane pro bufonibus non raro habitis (2)), confirmavi, neque exempla (3) eorum reticui, in quibus præterea non solum medulla spinalis, sed, quod multo rarius est, inveniri tubus non potuit quo hæc conderetur. In eam autem epistolam hanc Valsalvæ observationem idcirco non retuli, quod præter illa, habet alia, sive mentum, sive spinam, sive artus superiores, sive demum abdomen, et pleraque spectes hujus viscera, ut huc potius differendam esse censuerim. Quo certe ob non absimiles causas distulissem, si tunc habuissem Baronii quoque observationem, quæ paulo inferius (4) subjicietur, fortasse autem et alteram meam, quæ tertia est puellarum, quas ipse dissecui, cerebro carentium: omnes enim haud secus ac ista Valsalvæ, et illa Baronii, fœtuum fuerunt sequioris sexus: quod ad illud addes quod

(1) N. 5 et seq.

(2) Vid. Haller. de fœtu hum. sine cerebro, not. 2.

(3) Epist. 12, n. 8.

(4) N. 52.

in ea epistola (1) obiter animadverti. Sed meam illam observationem tertiam nunc accipe: cui non dissimilis, præsertim ob spinam simul bifidam, biennio post Hafniæ habita est (2).

50. Monstrum, sic enim vocabant, triduo, an quatriduo ante hic editum, mihi a chirurgo quodam ostensum est, februario mense anni 1746. Quod ut aspexi, continuo dixi, cerebro carere. Itaque ut dictum sectione comprobarem, ad me domum attulit, hæc narrans, mulierem, felicem hactenus aliorum liberorum parentem, felicem quoque hanc ultimam uteri gestationem habuisse. Cum vero ad hujus finem jam venisse, aut propius abesse, existimaret, difficili præter opinionem partu puellam hanc mortuam, et per pedes ab obstetrice detractam emisisse. Re tamen vera non paulo minorem vidi quam esse debuisset; neque enim septimestris fœtus longitudinem æquabat. et parvam quoque, ut dixi (3), illam suam Valsalva conspexerat: quod, si caput ab inclusa aqua antea distentum amplificatumque concipiamus, non difficile, sicut alias (4) ad te scripsi, intelligi potest. Cæterum optime nutritum, nihil male olens, et necdum abscedente cuticula, pulchrum hoc fuisset corpusculum;

(1) N. 6.
(2) Vid. Rob. Steph. Henrici descript. omenti not. ad § 11.
(3) N. 48.
(4) Epist. 12, n. 7.

quippe reliquis egregie conformatum plerisque partibus, nisi deformitates hæ accessissent, quod nullum apparebat collum, et supra oculos vix aliquid erat frontis, ex eoque loco pro communibus corporis tegumentis, una erat membrana rubea, quæ capitis, minime ibi extuberantis, imo in posteriora declivis, superiora obducens, per medium dorsum ad thoracem ferme infimum pergebat, quanto magis descendens, tanto minus lata. Sub qua posteriore membranæ parte assurgebant protuberantiæ duæ osseæ, ut videbantur, quæ singulæ a singulis lateribus capitis profectæ, et quo longius ab ipso descendebant, eo minus elatæ, magisque inter se accedentes, spinam subesse bifidam indicabant. Ad ejus membranæ latera non deerant integumenta communia, quibus, ut reliquum omne corpus, imum quoque caput utrinque operiebatur, non solum auriculis, quæ humeros contingebant, ibi præditum, sed et capillis; quasi cute quæ fuisset proxima, a summo avulsa, et lacerata, quæ remanserat cutis capillatæ pars, ea se deorsum contraxisset. Atque hæc exterius conspiciebantur.

Abdomen autem incidendo, primum pinguedo multa in conspectum venit, quæ passim multa pariter ubicumque erat cutis, huic subjiciebatur; deinde reliquis diductis parietibus, viscera omnia tum ventris, tum mox thoracis optime constituta. Ad caput denique transeunti, sub

incisa rubra illa membrana, quæ erat tenuis, nihil quod pro cerebri, cerebelli et oblongatæ medullæ reliquiis accipere fortasse possem, apparuit, nisi duo quasi cornicula, quæ crassa, mollia, et ex rubro fusca, singula in singulis anterioribus basis cranii lateribus prominebant; dissecta enim præter concretum sanguinem, mucosam quamdam ostendebant materiam. Iis corniculis illa ossis frontis pars suberat quæ fornicem orbitæ posteriorem facit. Nam anterior deerat, deerantque sincipitis ossa, et de osse occipitis quidquid non est ante magnum, quod nullum propterea hic erat, ipsius foramen. Temporum autem ossa erant quidem, sed deorsum in latera, retrorsumque protensa. Ad quorum illa foramina quæ auditorii ingrediuntur nervi, frustra horum, ut aliorum pariter in hac cranii basi, initia quæsivi. Minusque idcirco miratus sum, cùm mox oculos, qui suis cum palpebris bene erant conformati, inspectando, opticos nervos æquo esse graciliores, et intra orbitas, ut visum est, desinentes animadverti. Tum linguam prælongam vidi, nec pro longitudine satis latam. Respondebat hæc maxillæ inferiori, cujus ea erat longitudo, ut ultra superiorem, quamvis hic inter descendendum valde in anteriora protensam, se antrorsum extenderet; neque tamen ejus partes dextera, et sinistra quo magis a mento recedebant, eo magis, ut solent, inter se distabant. Itaque longius quidem, sed multo quam consuevit, angus-

tius erat inter utramque intervallum, quod singularis insuper arctabat utriusque crassitudo. Ad menti autem inferiora, nulla intercedente, ut in pueris, linea, ambæ in unum os coaluerant. Jam vero, ut dicam de spina, non huic omnes revera deerant colli vertebræ, sed tres duntaxat, cæteræ autem erant inter se constipatæ, ut quædam nonnullarum partes cum proximarum partibus concretæ essent. Quod etiam in duabus, aut tribus ex iis quæ in thorace supremæ sunt, cernebatur, quarum vel ipsa erant corpora in unum conjuncta. Ab his spina incipiebat simul retrorsum ire, simul se in latus sinistrum curvare; quæ incurvatio ubi ad lumborum vertebras ferme pervenerat, in contrarium mutabatur, sicque per sacrum etiam os pergebat. Sed prima incurvatio multo erat major quam altera; quare hæc cum paululum attolleret os ilium sinistrum, illa scapulam dexteram valde attollebat, et ut costæ universæ aliter in eo, quam in opposito latere, prostarent, efficiebat. Erant autem costæ a dextris undecim, a sinistris duodecim, cum thoracis vertebræ essent omnino undecim, lumbares sex. Quod vero adnotatione dignius fuit, bifida reapse erat spina. Namque ut summa cervicis vertebra, ita omnes deinceps reliquæ, si quæ infra penultimam sunt lumborum excipias, quidquid ossis corporibus ipsarum additur, ut pro spinali includenda medulla tubum efficiant, id omne hinc et hinc reclinatum ad latera, expansumque ha-

bebant; ut duæ illæ exterius fierent protuburantiæ de quibus supra dictum est. Itaque non secus atque in celebri Littrii (1) observatione, ut nullus tubus, sic nulla erat hic spinalis medulla. Videbis, siquando Patavium veneris, universum sceletum, a Mediavia nostro diligenter apparatum, eaque omnia quæ in ossibus descripsi, præclare ostendens. Esset autem aspectu multo pulchrius, si ut in cæteris quæ plurima habeo, fœtuum sceletis, ita in hoc quoque ossa omnia ad albedinem perduci potuissent. Quæ etsi dura sunt, neque ulla ab eo cura prætermissa est; tamen, quod omittendum non credidi ad observationis hujus complementum, fuscus quidam, et subniger color a certis præsertim ossibus, et nominatim a plerisque eorum quæ in artubus longiora sunt, penitus auferri non potuit. De quibus longioribus artuum ossibus nec illud silendum est, minori esse crassitudine quam in fœtibus paris huic altitudinis solent, majori autem longitudine.

51. Anno eodem 1746, cum forte septembrem mensem in patria traducerem mea, Philippus Baronius, Baronii illius qui de pleuropneumonia scripsit, pronepos, meus olim gratus auditor, tunc autem apud Meldulenses suos qui, ipsum ante diem amiserunt, medicus exercita-

(1) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1701.

tissimus, ad me cum iconibus observationem misit, illis ab se diebus habitam, quæ cum Valsalvæ observationi, paulo ante (1) propositæ, non una in re consimilis sit, hoc loco non omittetur.

52. Monstrosam, quinto gestationis mense jam exacto, puellam ejecit mulier annum quidem agens trigesimum sextum, sed decolor, gracilis, a laboribus quos supra vires pertulerat, pravisque cibis diu, multumque extenuata. Quæ præterquam quod minus firma esset valetudine, viro quoque juncta erat non robusto, atque adeo torpido: ultimisque ante abortionem hanc mensibus territam se in somniis facie persimili istius quæ in puella erat, testabatur. Scilicet ultra supercilia nihil erat frontis, aut capitis: nasus depressus, os hians, auriculæ humeros contingentes, dexteraque earum deorsum valde inclinata: nullum collum, nullum mentum, quippe facie infra auriculas, et os continuo in pectus desinente, ut sicuti superiore, ita inferiore quoque careret sua parte. Abdominis musculi, et communia, ipsis imposita, corporis integumenta, anteriorem ventris multo maximam partem non convestiebant; sed eam laxa, et in amplissimi marsupii modum extensa membrana operiebat, in quam musculi, et integumenta illa, paulatim

(1) N. 48.

sensimque extenuata, demum abire videbantur. Intra hanc membranam, tenuitate pellucidam, jecur, et intestina conspiciebantur, extrorsum propendentia. Pollex digitus in dextera desiderabatur: quæ manus ita sursum retorta erat, ut inter se et brachium, comprehenderet angulum ferme normalem. Hæc a fronte. A tergo autem videre erat dorsi regionem capillis instructam: ad ejusque regionis summum medio inter scapulas loco amplam profundamque rimam, alterius oris instar hiantem, quam vertebræ, ibi dehiscentes, faciebant. Nec multo supra eam rimam, ab occipite lata oriebatur basi planus quidam quasi musculus, qui, ut erat cætera solutus, si antrorsum versus extenderetur, oculos, nasumque ex parte obtegebat; sin ad posteriora reclinaretur, ad lumbos usque operiebat dorsum. Erat autem is adulti hominis linguæ simillimus figura, et magnitudine. Ex quo puellæ hujus parvitatem facile poteris intelligere. Tametsi in hac descriptione nonnulla desunt, eaque præsertim quæ per dissectionem, si licuisset, inquiri debebant; tamen ex frontis et reliqui, ut ex iconibus adjunctis colligo, cranii fornicis defectu, itemque ex foramine, seu mavis rima qua supremæ hiabant vertebræ, satis intelligere mihi videor, non minus in hoc, quam in Foroliviensi fœtu (1),

(1) Vid. Epist. anat. 20, n. 56 et seq.

quocum hunc conferes, cerebrum defuisse. Cæterum et mihi anno 1735 fœtum Patavii inspicere licuit, secare non licuit, cujus huc, accurate a me tunc collectam, historiam addam cum ob alia ad matrem ipsumque attinentia, tum quia in eo certe quod ad abdomen attinet, et sine dissectione conspici potuit, ad propositas Valsalvæ et Baronii observationes proxime accedit.

53. Monstrosum infantem matrona peperit nata annos unum et quadraginta, sic satis sana, plurimorum certe liberorum parens, quos feliciter gestatos, optimeque omnes conformatos ediderat. Huic novissimo octobri mense, et deinceps cæteris ad diem usque XI kal. julii, nec menstruus sanguis provenerat, et venter deinde suo tempore, mammæque intumuerant, et cum bono faciei colore satis bona valetudo fuerat. Nec tamen se gravidam esse putabat propterea quod plura deerant cæterarum gestationum indicia, tantus in primis ventris tumor, quantus alias solebat, et infantis motus, qui alias maximus et assiduus, nunc autem nullus. Huc illud accesserat ultimis mensibus, ut in hypogastrio tumor durus, et circumscriptus, oblongæ instar distentæ vesicæ, plerumque perciperetur, qui mox repente evanescere videbatur. Cum hæc ita essent, cumque ultima ante prænotatum diem hebdomada, insolita urinæ sæpius reddendæ necessitas, et sensus ponderis naturalia versus accessissent, mox autem mammæ triduo ante nonnihil detu-

muissent, et pridie denique fusci crassique humoris, subcruenti autem matutino insequentis diei tempore, perpaucæ guttæ naturalibus defluxissent; obortis a prandio parturientium doloribus, perfacile et nulla adjuvante obstetrice integram adhuc membranam amnion, nam chorion sursum erat revolutum, cum annexa placenta edidit. Quæ longis sæpius partus doloribus, et difficili, tardaque placentæ ejectione conflictari alias consuevisset, novam hanc tantam facilitatem eo magis mirabatur, quod cum et menstruorum, et partus tempore plurimum effundere sanguinem solita esset, nunc paucus, ut proximis pariter, si unum excipias, diebus exiret. Atque, ut de matre nunc omnia absolvam, surrexit ad solita domestica munia, non trigesimo, ut post alios partus, sed tertio, an quarto post die, et mox etiam domo egressa est, neque ea res non robustæ alioquin mulieri noxæ fuit; imo, si unquam alias, bene se habuit, posteaque rursus uterum gessit, et vivam, egregieque conformatam prolem edidit.

Sed contra ut deformis esset quam tunc ejecerat, scribamus. Secundæ, quantum judicare potui, ab naturæ norma non discrepabant, nisi quod placenta pro eo quod mihi designatum fuit, integri amnii volumine, aliquanto minor visa est; diametro enim erat transversorum digitorum trium cum dimidio. In amnio cum subflava, et turbida aqua, nec tamen fetida, mortuus infans

non minus longus mihi quidem est visus quam esse ut plurimum solent qui inter quintum, et sextum mensem ejiciuntur. Facies ei prælonga, in qua carnosus, ut videbatur, globulus ex imæ frontis medio prominebat. Sub eo oculi, inter se contingentes; nullus enim erat nasus, non palpebris, sed pellucente membrana, per quam transpiciebantur, obducti. Os suo loco, quod hians denticulos incisores ostendebat. Apertum erat in medio abdomen, ex eoque intestina effusa. Aperta quoque ad lumbos communia corporis tegumenta, sed hiatu ultra illa non descendente. Artus etiam omnes pessime habebant, superiores quidem a cubito deorsum; quam brevissima enim erant brachia et contorta, hisque manus pariter contortæ addebantur. Inferiores autem in distortos desinebant pedes; crus vero sinistrum ab arcte advoluto umbilicali funiculo aut fractum erat, aut magis quam cætera, distortum.

54. Quid? si mater horribilis cujusdam supplicii spectaculo interfuisset, aut quidpiam tale pictum vidisset, aut saltem, ut ea de qua paulo supra (1) dictum est, somniasset. Illa vero se quidquam ejusmodi aspexisse, aut vigilantem, dormientemve cogitasse pernegabat, aut vim ullam sive cadendo, sive constringendo, comprimendove, seu denique vehementius concutiendo; nam hu-

---

(1) N. 52.

jus quoque causæ in violentissima convulsiva tussi exemplum (1) habemus, gravido ventri attulisse: hoc tantum, se tota ea gestatione ægro tristique animo fuisse fatebatur; ut si gestationes horum quatuor monstrosorum fœtuum, et Foroliviensis quoque illius (2), inter se conferamus, mirum sit, ejus quem secundo loco (3) descripsimus, felicem adeo gestationem fuisse. Cæterum quæ modo quasi adversus vires maternæ imaginationis dicebam, sic accipias velim, ut si ab homine sint cui minime placeat quidquid monstrosi in prole occurrat, continuo a viribus illis repetere. Exstant enim plures vitiorum ejusmodi, et ejus nominatim de quo loquimur, enumerationes non modo apud consarcinatores, verum etiam apud illustres viros, qui exemplum illorum vitiorum, aut ejus generis aliquod ab se, aut ab aliis visum primi ediderunt (4). Tu vero si plerosque eorum inspicias ex quibus exempla

---

(1) Commerc. litter. an. 1735, hebd. 9, n. 2.

(2) Vid. n. 52 ad finem.

(3) N. 50.

(4) Vid. Sachs. Eph. N. C. dec. 1, A 1, schol. ad obs. 135. Schroeck. dec. ead. A 6 et 7, obs. 232. Goth. Ben. Preuss. in Append. ad earumd, cent. 7 et 8. Ritter. Act. N. C. tom. 8, obs. 88. Stalpart. cent. 2, p. 1, schol. ad obs. 36, aliosque; sed præ cæteris Haller. not. *cc* et seq. ad prælect. Boerh. § 694, et opusc. anat. 6, § 16, not. III et seq., et opusc. IX, note 2 et seq. ad § 3.

producuntur, videbis, quam facile a prægnantium imaginatione illa repetantur, et tunc etiam cum a violentia quapiam externa deduci satis possent, partes suæ imaginationi quoque assignentur. Quæ tametsi probare non possum; est tamen vicissim ubi durius mihi videatur a communi ista summis etiam viris sententia prorsus discedere. Quæ Boerhaavius (1), quæ Swietenius (2), quæ alii graves, spectatæque fidei auctores ab se conspecta de hoc genere fuisse aiunt, nemo pro veris non accipiet. Singula ab interno vitio aliquo posse alias fieri, si quis contendat, non pertinaciter negabo. Sed tunc indidem facta esse, non potero facil fateri. Incidit in nasi globulum prægnantis fœminæ mori bacca, et infans prodit, in cujus nasi globulo mori exstat bacca, magnitudine, colore, subrotundis acinis, scabritie, minimisque pilis *perfecte expressa*. In alterius gravidæ cervicem ex arbore decidit eruca, quæ ægre inde amoveri potuit, et puella nascitur in cujus cervicis cute prominet erucæ effigies variis coloribus, erectis pilis, verbo, sic veræ erucæ similis, ut ne *ovum* quidem *ovo similius esse possit*. Alia mendicum labiis leporinis deformem aspicit non sine horrore, et filium edit, labia fissuris deformata, visis in mendico *etiam ad dimensionem*

(1) Prælect. ad Institut. § 694.

(2) Comment. in Boerh. aphor. § 1075 ad 1.

usque simillimis gerentem (1). Audit alia (2) de puellula cujus dextera præter pollicem digitis omnibus carebat, quorum locum tenebant ungues, ipsi metacarpo præfixi; hæc *diu multumque* secum cogitat, et fœtum ejicit cujus dextera ad eumdem modum se habet. Nec illa (3) silenda est quæ puellum peperit sine cranio, cerebri locum rubra quadam massa occupante, cum, posteaquam binos liberos ex undis quibus submersi interierant, sine cranio, et cerebro extractos fuisse intellexerat, *fixa et pertinaci ista imaginatione*, *et præteriti mali perpetua ruminatione* se ipsam cruciaverat: neque illa (4) quæ cum puellam enixa esset, hydrorachitide in lumbis affectam, *eademque idea sæpissime repetita*, *et resuscitata ejus imaginationi continuo obversaretur*; proximo partu alteram puellam in lucem edidit *illa eadem prorsus deformitate eodem in loco*, *quo prior*, *defiguratam*. Denique, ut aliis quæ produci possent, et quorum nonnulla ipsi qui spectavimus, probe novimus, prætermissis, observationem memoremus ad tres quas postremas tibi descripsimus, ex parte aliqua attinentem; mulier (5) fuit quæ fœtum edidit pedibus

(1) Vid. Act. N. C. tom. 6, obs. 10.
(2) Commerc. litter. an. 1632, hebd. 20.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 106.
(4) Salzmann. Dissert. de quibusd. tumor. tunic. ext. § 3.
(5) Schol. ad Preuss. obs. cit.

et manibus snrsum incurvatis, et binis præsertim tumoribus deformem altero ad os sacrum, altero sub umbilico, qua per abdominis hiatum intestina, et alia viscera egressa, peritonæum, quo uno continebantur, valde extollebant. Cujusmodi partum cum prudenter obstetrix neque ostendere, neque describere puerperæ voluisset; ultro describebat hæc ipsa, narrans, se medio gestationis tempore infantem somniasse qui in ventrem sibi violenter irrueret, eumque artubus ita incurvis, et binis tumoribus, anteriore et posteriore sic deformatum, quomodo reapse excluserat: adeo ab illo somnio perterrita, postquam fuerat expergefacta, tristem ejusmodi ideam retinuerat. Tu igitur, inquis, si maternæ imaginationi hæc adscribi posse non negas; rationem modumque edissere quo illa efficere hæc queat. Sed nimis multa essent in physicis quæ a me negari deberent, si propterea neganda essent, quia modum quo fiunt, non assequor. Certe autem nec tu, si verum, ut soles, fateri velis, satis illud assequeris, qui factum sit, ut post certas istas imaginationes morbus præsto fuerit qui fœtum haud aliter deformaverit ac ferebat imaginatio, ita uti bacca illa mori, eruca illa, labrorum illæ fissuræ, digitorum illa mutilatio, et unguium insolita collocatio, cranii et cerebri defectus ille, spinæ illud vitium, incurvatio illa, iique tumores non modo perfecte sua figura, cæterisque conditionibus imaginationi responderint, verum

etiam in ipso nasi globulo, in cervice, in dextera, in labris, in capite, in lumbis, in artubus, in posteriore, et anteriore corporis facie sic extiterint, ut prægressa requirebat imaginatio. Casu hæc facta fortasse dices. Me vero facile tibi assentientem habebis ubi certa imaginatio non præcesserit, neque huic exacte adeo et forma, et conditionibus cæteris, et loco res ipsa responderit. Sed ubi et illa præcesserit, et res illi sic, uti diximus, respondeat; ne tu quidem, si omnia diligenter perpenderis, in casus accusatione omnino poteris acquiescere, præsertim si exemplum non unum, sed complura, ut sunt, spectaveris; neque enim casum facile credes in iis omnibus tam, ut ita dicam, ingeniosum, exactumque imitatorem esse potuisse. Quid ergo est? Quod ad me attinet, in multis, et si velis, in quamplurimis casum accusavero; at in quibusdam aliud aliquod potius quod me fateor non intelligere. Nunc ut ad fœtum redeam quem novissime descripsi; mortem illi attulit aut impedita per funiculum ipsum umbilicalem, quippe cruri arctius adstrictum, sanguinis circumitio, aut aliqua, exteriorum similis, pessima interiorum conformatio, quæ et crescendi, et agitandi se facultatem facile abstulit. Intestinorum autem effusio, cujus culpa nonnunquam in rudes, violentasque obstetricum, infantes educentium, contrectationes, pressionesque conjecta est, hic certe ubi nihil harum esse potuerat, ipsi fœtus abdomini

tribuenda erat aut nunquam, aut non satis occluso. A primordiis enim, ut Harveus (1) in perfectorum quoque, ut vocant, animalium embryonibus, et nos certe in caninis vidimus, apertum est. Postea autem nisi peritonæum, musculi, et integumenta communia prorsus, et firmiter occludant; profecto aut apertum maneat, quemadmodum plures, et in his olim, nec semel, Boscus (2) (quem non memini in hujusmodi observationum collectionibus vidisse laudatum) offenderunt; aut in marsupium a Valsalva (3) quoque et Baronio (4) conspectum, laxetur et si tenuissimum sit, facile disrumpatur ab ipso viscerum pondere, necesse est. Cum enim a peritonæo duntaxat efficitur, adeo tenue est, ut vel paristalticum intestinorum motum transpici sinat, uti Ruyschius (5) tradidit, qui tres ad ejusmodi vitia attinentes habet observationes (6). Quas si attente legas, et inter se, et cum iis conferas, quæ, Bidloo respondens (7), postea scripsit, ubi eas observationes *raras* esse contendit; fortasse optabis, ne prius sine quadam repugnan-

(1) De generat. animal. Exerc. 69.
(2) De facul. anat. lect. 1, in fine.
(3) Supra n. 48.
(4) N. 52.
(5) Cent. obs. anat. chir. 73.
(6) Ibid. obs. 71 et 72.
(7) Respons. ad Bidl. vindic.

tiæ specie *multoties*, et *sæpius* hunc effectum a se visum dixisset. Verum ne quascumque supra ipse produxi monstrosorum fœtuum observationes, eas omnes ad partium defectum attinere dicas; nonnullas addam quæ vel cum partium defectu, vel sine ullius defectu auctum numerum quarumdam exhibent. Quam misit ad me olim consultissimus, cum viveret, medicus Sebastianus Trombellius, præter id de quo modo dicebamus, abdominis vitium, magnam infantis alterius partem alteri tum exterius adnatam, tum interius admistam describens, huc libentissime afferrem, nisi Vallisnerio nostro dedissem, a quo in calce elaborati de generatione voluminis (1) edita est. Proferam alteram qua utrumque aliqua ex parte vitium Mediavia meus animadvertit.

55. Infans Patavii natus est sub initium julii anni 1736, ex ea parente quæ sanos alios, vitalesque et antea ediderat, et post edidit. Huic infanti unum, si aspiceres, erat vitium, tumor, pugnum æquans, in ea abdominis regione quæ a dextris umbilici, et paululo supra ipsum est. Nudus erat tumor a cute, quæ circumcirca in limbum elevata prominulum desinebat; Boscus (2) qui hæc ab ulcere fieri in animum induxerat, cicatricem vocasset, quemadmodum vocare tu quoque poteris

(1) P. 3, c. 5, et tab. 3, 4 et 5.

(2) Lect. 1 paulo ante cit.

ubi abdominis hiatum a violentia aliqua factum ponas, et partes in quibus hiatus factus est, hinc et hinc in se retractas, nec ferme aliter ac cl. Preussius (1), rem explicare. Inæqualis erat tumor, et tangenti cedens; ut ab intestinis factus videretur. Infans primum neque ex alvo quidquam reddebat, neque mammam sugebat. Mox cœpit utrumque facere. Sed viridia dejiciebat, unde lintea inficiebantur maculis quæ vix ac ne quidem elui possent. Tumor vero qui jam antea erat sublividus, fieri interea lividior, et denique gangræna corripi incepit. Abscedente, cum tumoris superficie, huic subjecta rectorum musculorum parte, infans vivere desiit quinto et trigesimo ab ortu die. Ventris dissectio ostendit duplex huic infanti fuisse jecur, alterum in sede consueta, parvum potius, quamvis in prælongos lobos divisum; alterum majus, sed informe, quod per crassam interjectam membranam cum illo conjunctum, trunco venæ portarum annexum, in cavam autem suas venas infra illud alterum jecur immittens, eo se extendebat, ut adhærens sibi peritonæum, adjectosque huic tendines extrorsum urgeret, tumoremque efficeret de quo dictum est. Qui tangenti ideo cedebat, quod cederent intestina, quibus hoc jecur erat ex parte impositum. Sed cum duplex esset jecur,

(1) In append. supra ad n. 54 cit.

bilis vesicula nusquam apparuit. Cæterum tenuia intestina erant secundum naturam constituta, colon arctissimum.

56. Credemusne, ut duo nonnunquam uno in corpore lienes inveniuntur; imo haud ita raro; ter enim id ipsi vidimus (1); ita huic uni infanti duo jecinora fuisse data? an jecur majus, et extrorsum prominens, ad fœtum alterum spectasse, cujus cæteræ partes in utero periissent? sic enim in bicorporeo illo fœtu quem Zambeccarius secuerat, Vallisnerius autem (2) protulit, amborum corporum jecinora inter se juncta per interpositam crassam quasi membranam videntur (3). Sed casune factum putabimus, ut jecinoris non sui venæ in eosdem pervenire possent truncos ad quos ex proprio hujus infantis jecinore venæ pertinebant? Nimirum hæc difficultas quæ in bicorporei illius fœtus plerisque visceribus multo major est, ad eas attinet quæ recenti de origine monstrorum controversiæ causam præbuerunt. Neque in vitula deerant quam anno 1745 ineunte martio, perhumaniter ad me misit vir ornatissimus Jo. Dom. Lavarinius J. C. Veronensis. In qua multo plura, et quæ ad te scriberentur digniora fortasse animadvertissem, nisi

(1) Epist. 37, n. 30. Epist. 38, n. 34, et Epist. 64, n. 2.

(2) C. 5, ad n. 54 cit., et tab. 7 et seq.

(3) Tab. 10, fig. 3 et 4.

postquam mortua edita est, atque ut diutius duraret, ventre aperto, et visceribus plerisque ex ipso detractis, tum diaphragmate scisso, et pericardio recluso, dum e montibus Veronam primum, inde autem Patavium translata est, ipso temporis intervallo minus dissectioni, accuratæque observationi idonea facta esset. Pauca tamen, quæ adnotare potui, huc adscribere incipiam.

57. Biceps vitula, cujus neque capita, neque colla, si inter se conferres, nec corpus reliquum, si cum aliis vitulis partui maturis comparares, discriminis fere quidquam, exterius quidem spectata, ostendebant, thorace aperto perlustratoque, hæc exhibuit. Spinæ, ut ex duabus cervicibus profectæ, sic in thorace duæ esse pergebant, intervallo aliquo disjunctæ, quod quanto illæ descendebant magis, tanto ipsum magis decrescebat, ut denique infra thoracem non amplius duæ essent spinæ, sed una. Eodemque ordine breviora fiebant transversa ossa, quæ costis crassitudine, latitudine, et sede respondentia in illo spinarum intervallo singula erant collocata. Secundum id intervallum ferebatur magnæ arteriæ truncus descendens, valde amplus, ut qui ex duobus, in unum confluentibus, efficeretur, neque binas tantum, sed ternas ex ordine, ternasque emittens intercostales arterias quoad intervallum illud durabat, ut pote cui una earum inserviret. Singula thoracis latera bini, de

quibus ad te alias (1) scripsi, tenebant magni pulmonum lobi; nam et in bina bronchia singulæ dividebantur arteriæ asperæ, a suo quæque collo descendentes. Thymi quoque erant duo, etsi a primo in unum juncti videbantur. Pericardium unum duo continebat, penitus sejuncta, corda. Hæc erant inter se æqualia, eademque intus, extraque structura. Sed in his tamen discrepabant, primum quod cum alterum alterius lateri proximum esset, sinistri facies quæ dexterum contingebat, erat, nec leviter, sic excavata, ut naturalem dexteri convexitatem, cui prorsus respondebat, exciperet; deinde quod non eamdem utrumque faciem sterno obvertebat, sed dexterum quidem eam quam debebat, sinistrum autem quam sterno obvertere debuisset, eam dextero obvertebat cordi, eaque facies illa erat quæ, ut dixi, excavata fuerat. Quam excavationem ne suspiceris post mortem a dextero corde, quod forte sinistro diutius incubuisset, induci potuisse; nec levem illam, ut dictum est, fuisse memineris, et eam parietum utriusque cordis in vitula hac, perfecte in utero jam aucta, et probe nutrita, firmitudinem, crassitudinemque fuisse scias, ut inde istam non liceat excavationem repetere. Quod si ut corda, sic reliquæ etiam partes satis firmæ tum fuissent, nec gravis odor non

(1) Epist. 19, n. 48.

secanti modo, sed et illis qui prope me aderant, magis magisque molestus fieret; alia præterea, atque alia perlibenter inquirere, et diligenter examinare perrexissem. Eorum tamen quæ in ventre supererant, viscerum nullum vidi quod præter consuetudinem esset duplicatum.

58. Quoniam partus infelicitas quæ in prole spectatur, non solum tunc est cum monstrosa hæc nascitur, verum etiam, ut supra (1) posuimus, cum est gravi alio aliquo vitio affecta; de hac quoque infelicitate pauca quidem ob provectam jam longius epistolam, attingemus, non quod multo plura rei dignitas, atque adeo necessitas non postularet. Pauca enim infantum vitia sunt quæ reipsa cadant sub sensus, si cum maximo numero conferas internorum; hæc autem quæ humani generis magnam partem vix editam absumunt, tanto facilius, quanto minus tunc vasa, et viscera omnia ob teneritudinem ac mollitiem idonea sunt, ut se adversus præternaturales distentiones, attritionesve tueantur, nedum ut vitium alicujus alterius visceris, aut vasis corrigant, unde illæ, aut aliæ in se injuriæ proficiscuntur. Huc illud gravissimum accedit incommodum, quod medici, non ut ab adultis, ita ab infantibus narrationes possunt, aut responsiones accipere, ex quibus intelligant, qua

---

(1) N. 47.

parte corporis, et qua molestia afficiantur, et quod consequitur, quo auxilii genere utendum sit ad hanc, ejusque causam, nisi tolli queat, mulcendam saltem, ac minuendam. Quapropter inter illos excellens in primis Ballonius, infantes, et teneros pueros miseratus, non uno loco (1) admonuit, ut quoniam tunc nobis, *tanquam cum mutis ægris* (qui tamen, adulti, nutu, et gestibus plura significant) agendum est; tanto in illis diligentius, quæcumque possumus, morborum indicia adnotemus, et conjecturis persequamur; exemplisque docuit suis tum in pleuritide, tum in lapide renum non solum quæ in viventibus pueris signa animadvertisset, verum etiam quæ in denatorum corpusculis per anatomen deprehendisset. Quem nos secuti, eamdem olim viam in medicarum institutionum idea commendavimus, ut quibus natura suos posse indicare morbos negavit, illos ars, quasi opportuna, et amica interpres ne deficiat. Quod si hæc vel in iis infantium morbis necessaria sunt, qui cum sint illis, adultisque communes, signa medicis habent notiora; quanto erunt magis in morbis illis qui infantium sunt peculiares!.

59. Morbos infantium peculiares appello qui a turbato sunt peculiari in ipsis naturæ instituto,

---

(1) Vid. l. 1, consil. 76 in fine, et Epid. l. 2, Constit. Autumn. an. 1557 ad 8, et in Annot. et Constit. æst. an. 1558 ante med.

ut puta circumitionis sanguinis ab ea quæ in fœtu requirebatur, in eam quæ in nato requiritur, mutatione. In illo, ut nosti, a placenta per umbilicalem venam sanguis in venam portarum inferebatur, ex eaque pars sanguinis per canaliculum venosum in venam cavam, ex hac autem pars per foramen quod ovale vocitant, in sinum venæ pulmonaris, pars in dexterum cordis ventriculum, ex hoc autem per arteriam pulmonarem pars in pulmones, pars denique per tubulum arteriosum in magnam arteriam, ex cujus iliacis ramis non parva sanguinis portio per arterias umbilicales in placentam referebatur. Hæ nunc in jam nato cum vena ejusdem nominis obligantur, amputanturque, ut jam nihil sanguinis inferri possit, nihil referri. Canaliculus autem venosus, et arteriosus tubulus sensim deinde occluduntur, sicut foramen denique ovale, quod, nisi occludatur, solet imminui. Igitur fit ut sanguis ex vena portarum in cavam non nisi per hepaticas transeat hujus radices, et quemadmodum is qui per cavam ad cor vehitur, in pulmonarem arteriam contruditur, sic nihil ex hac pervenire in magnam arteriam possit, quod per venam pulmonarem non sit convectum in sinistrum cordis ventriculum. Adde huc cætera eo tempore peculiaria, et pro cunctis iis mutationibus necessaria naturæ instituta, ut lac e mammis sugendum sit, deglutiendum, et stomacho conficiendum ut diaphragma alterne contrahendum, atque laxandum;

pulmones explicandi, aer ducendus, remittendusque, alia hujusmodi. Deinde sic cogita, siqua forte corporis pars sit his novis, necessariisque muneribus minus apta, aut magis resistens, aut faciens ut multo citius, tardiusve quam par sit, eæ occludantur viæ quas occludendas esse diximus; cogita, inquam, quid sequi debeat; et facile intelliges, quam varii, multique esse possint morbi recens natorum peculiares.

60. Illustrare hæc juvat exemplo morbi qui sub sensus cadat. Nonnunquam nascuntur infantes sine palato, aut nascuntur palato fisso. Sive tunc suctio, sive deglutitio, sive utraque impediatur, aut multo difficilior fiat; apparet, sic factum os ineptum, aut minus aptum esse ad lactendum. Sed quoniam morbus et manifestus est, et externus, ars modum excogitat servandi infantes sive ad plures dies, sive, ubi vitium minus sit, ad longam ætatem. Legeris tradita a cl. viris Maloetio et Petito (1): quorum ille natum sine palato refert vixisse dies quindecim, lac ex cochleari in os demittendo; hic vero servatos quosdam, fisso palato in lucem editos capra semipleni uberis papillam præbente, cujus crassitudine, longitudine, mollitie simul fissura palati, simul narium cavea sic occludebantur, ut subinde esset, ne respirationem impediret, illa retrahenda. Hoc autem in iis esse

(1) Hist. et Mém. de l'Académie royale des Sciences, an. 1735.

factum, qui assuescere, ut plures alii quos vidit, non potuissent illis in sugendo, deglutiendoque incommodis motibus qui, cum fissum palatum est, requiruntur. Qua assuefaciendi spe, aut saltem diutius servandi infantis causa, qui Patavii sic natus erat, memini me interim nutrientes ex lacte clysteres proponendos curasse. Sed manifestus non solum, ut dixi, tunc morbus est, verum causa ejus quoque. Est autem alius manifestus quidem morbus; sed causa incerta, ut puta cum recens nati ictero afficiuntur graviori; nam levi quodam fere omnes paulo post ortum tentantur. Cujus levis icteri si certa causa esset; esset, ut opinor, aut saltem conjici plerumque posset illius etiam gravioris. At leviorem audivi qui repeterent a materno lacte quod statim a partu subflavum sit. Vidi tunc equidem et ego hoc aliquando subflavum. Sed ut semper esset; quomodo interdum vidissem valde flaventes eos quoque infantes qui nec matris, nec recentis alterius puerperæ lac suxissent? aut quomodo Sylvius (1) observasset, *multos nasci cum ictero*, nedum *mox post partum ipsis erumpere icterum?* Sunt et docti viri qui omnes recens natos ictericos fieri arbitrantur, quod ex primo lacte in ventriculo acescente coagulum fiat, a quo mox duodenum intestinum distendatur, bi-

(1) Prax. med. l. 1, c. 46, n. 11.

lisque, obturata in hoc via, in hepar, et sanguinem regurgitet, quæ res hinc dignoscantur, quod rhabarbari, aut saponis pauxillo is paulatim solvatur icterus. At multis illis, cum hoc natis, lac certe in ventriculo acidum factum non fuerat, et de quindecim filiis meis, cum mox a partu flavi omnes, et nonnulli etiam haud ita leviter, essent facti, cunctis per se, nullo prorsus artis auxilio, paulatim icterus solutus est. His autem omnibus lac, quod nonnulli a matre, alii ab aliis nutricibus suxerant, acidum esse factum, imo cæteris passim infantibus, diverso adeo tum lacte utentibus, tum ventriculo præditis, acescere, vix est credibile. Crederet fortasse aliquis, novum hoc alimentum plus oleosarum particularum in sanguinem invehere, quam ut jecur par esse possit secernendis; nisi tunc, dicerent, albida esse alvi recrementa, indicio non obscuro, bilem in duodenum intestinum minime influere. Quid ergo est? Si effectus, omnibus communis, communis quoque causa esse debet; a veri similitudine non alienum est, respici oportere venam umbilicalem, quæ sive ut incisa, filoque constricta inferat in continuatam portarum venam contractionem quamdam, sive ut orbata sanguine, a placenta reduce, non juvet hoc utili additamento reliquum per se convectum, a novo alimenti genere fortasse crassiorem, utrolibet, aut utroque modo retardet bilis in hepate secretionem, donec viscus hoc, cessante illa contrac-

tione, paulatim assuescat, aptumque iterum fiat ad bilem separandam. Verumtamen hæc, ut vides, intra conjecturam sunt.

61. At sunt alia quæ per infantum dissectiones licet confirmare. Legisse memini inter ea quæ Cowperus in Appendice ad Anatomen humani corporis adnotavit, quibus vias illas quas supra (1) commemoravi, tubuli arteriosi, et ovalis præsertim foraminis, æquo citius occlusas invenit, eos multis sæpe morbis male habitos fuisse, ut capitis, colli, pulmonum inflammationibus. Itaque cum hæ, nulla prævia causa manifesta, recens natos adorientur, non abs re erit præproperam illam occlusionem suspicari. In qua ut ille imminutionem sanguinis laudat; sic tu commendare saltem poteris lac parcius præbitum, et ea nutrici unde tenuius, et fluxilius gignatur. Sic enim sanguis qui totus per pulmones trajicitur, et tanto majori copia in ramos superiores irruit arteriæ magnæ, quanto jam minori in descendentem hujus truncum deflectit, facilius transibit, et pulmonibus, cerebroque minus officiet, a cujus quippe tunc mollissimi, læsione fortasse præter inflammationes, alia mala sæpius sunt in nerveo genere quibus recens nati repente absumuntur, iique præsertim in quibus præter eas præmaturas occlusiones, sanguis jam ab utero sit

(1) N. 59.

copiosior, aut crassior; cerebri autem vasa vel multo quam soleant, infirmiora. Sicuti autem nasci aliqui eo structuræ vitio possunt, ut viæ illæ sanguinis, de quibus dictum est, celerius claudantur; ita e contrario credibile est, oriri nonnullos in quibus oppositum vitium sit, viæque propterea illæ non modo nunquam penitus occludantur, quod in ovali foramine haud raro mihi, aliisque occurrit, sed quod de eodem foramine dictum puta, ne imminuantur quidem. Hæc autem siqua corpora forte sint ita facta, ut ferre possint, verisimile est, multo plura non posse.

Pertinent huc quæ XV kal. jun. anni 1722, vir cl. ad me scripsit Janus Plancus. Ex me enim quærebat, num in recens natis infantibus unquam ovale foramen nulla prorsus instructum valvula offendissem. Quærendi autem causa erat, quod in nuper dissecto infante neque ipse, nec vir, alias a me laudatus, qui tunc Arimini degebat, Romæ postea pontificiorum archiatrorum comes fuit, Antonius Leprottus, eam valvulam diligentissime, sed frustra, quæsiverant. Universæ autem illius observationis, quantum ex iis, proximisque Planci litteris collegi, summa digna est quæ hic tibi a me perscribatur.

62. Infantem dies natum haud amplius quindecim mors sustulerat; sed quo morbi genere, non constabat. Cadavere perlustrato, ventriculus bono lacte refertus, ipseque, et viscera omnia

conspecta sunt sana, nisi quod cor, et quæ circa illud sunt, vasa erant sanguine mirum in modum distenta. Vasorum umbilicalium quæ partes in ventre sunt et tubulus arteriosus patebant; ovale autem foramen non patebat solum, verum etiam sua valvula prorsus carebat, ut hujus, quantacumque, ut diximus, diligentia quæreres, nec vola, nec vestigium occurreret.

63. Quod cum præter naturam omnino esse Planco rescripsissem, facile in eam venit cogitationem quæ paulo ante dicta est. Et sane intelligis, ubi prorsus desit id quod sanguis a sinistris urgeat, et ad foramen ovale magis magisque, si non claudendum, at saltem ex parte aliqua operiendum impellat, perturbatum iri in organo præcipuo certum illum qui requiritur in respirantibus, sanguinis motum: quæ perturbatio nisi imminuatur, sed usque et usque eadem perstet, motus demum cordis, et sanguinis sufflaminetur necesse est.

64. Vides, ut amplissima, eademque propemodum intentata pateat via ad recens natorum morbos, attenta dum vivunt observatione, accurata autem post mortem dissectione pervestigandos, nisi parentum inepta charitas obstaret. Qui tamen aliquando cum infantes suos alium post alium ad eumdem modum amittunt, tum denique, si forte nascituros servare possint, id medicis ultro offerunt quod alias negassent. Ve-

rum haud raro incidunt in rei anatomicæ aut rudes, aut contemptores, quorum ego olim utrumque genus in uno eodemque casu perspexi. Qui recens natos secuerunt, id quod in his maxime secundum naturam est, pro funesto ipsorum morbo referebant, cranio arctius adhærentem duram meningem. Qui consulebantur, quantopere contempsissent anatomen, tunc satis ostendebant, cum hoc ipsum acciperent, probarent, et tanquam fundamentum eorum ponerent quæ erant responsuri. Quod si diligens anatomes studium nullam præter hanc afferret utilitatem, ut ex corporum secundum naturam se habentium interiore constitutione, quæ præter naturam sint, aut non sint in perquirendis morborum causis addisceremus; magni certe faciendum esset, non contemnendum. Peculiaria autem plura præter ea quæ supra memoravimus, habent tenellorum infantium corpora, ut in horum quoque dissectione esse debeat exercitatus qui latentes velit eorum morbos inquirere, et ea quæ morbida revera sunt, cum iis signis conferre quæ in viventibus animadverterit, et deinde pro utrorumque natura, et gradu, si non curationem, at levamen, et si ne hoc quidem liceat, saltem prædictionem afferre, hancque ea ratione quam anatome doceat, explicando comprobare. Sic explicatæ prædictionis, ne a cranio, quod memoravimus, longe abeamus, exemplum in haud ignoto

alioquin funesto signo est apud Wepferum (1). Instante enim infantium morte, non solum circa suturas lambdoidem et sagittalem manifestos profundosque sulcos, sed et prope coronariæ et sagittalis conjunctionem foveolam subsidentem conspicimus. Quid ita? Cerebrum enim tunc in se collabitur, subsidensque per crassæ meningis nexus introrsum trahit quidquid adhuc membraneum restat in suturarum interstitiis, itaque sulcos illos, et foveam facit.

65. Juvabit autem antea quam in recens natis hæc diligens aliquis vir conetur, quæcumque a medicis, et anatomicis accuratiores in paulo grandioribus infantibus, ac pueris habitæ observationes, dissectionesque, huc illuc dispersæ, exstant, eas colligere; neque enim vel in Sepulchreto exstant, nisi disjectæ; ex iisque illas potissimum attendere quæ ad proprias spectant ejus ætatis structuras, aut ad reliquias, nonnunquam majores quam vulgo putant, earum structurarum quæ in recens natis peculiariter occurrunt. Tum deinde observationes addat quæ ad hos ipsos recens natos attineant, quotquot ab aliis habere sui similibus, aut ab se possit, unumque ex omnibus corpus efficiat, quod a grandiusculis incipiens, in recens natis desinat: pos-

(1) Exercit. de loc. aff. in apopl.

sunt enim illi aliqua interdum aut voculis, aut manu designare, quæ si adnotes quibuscum aliis ultro se offerentibus signis conjuncta sint, tuas sæpe tunc adjuvent conjecturas, cum signa hæc alia in iis deprehenderis, qui neque lingua, neque gestu quidquam valent significare. Et nobis quidem hanc quæ in re medica desideratur, partem aggrediendi voluntas fuit; facultas defuit. Namque ut licuisset ægros infantes accuratius observare, mortuos tamen incidere non licuisset. Quorum alterum sine altero ad propositum vix quidquam prodest. Hæc igitur ab aliis, a me autem de iis morbis in quibus utrumque licuit, plures adhuc litteras expectabis, et valebis.

FINIS LIBRI TERTII.

DE SEDIBUS

ET

CAUSIS MORBORUM

PER ANATOMEN INDAGATIS.

LIBER QUARTUS,

Quo de Morbis agitur ad Chirurgiam, aut ad universum corpus spectantibus.

PRÆCLARISSIMO VIRO

JOANNI FREDERICO SCHREIBER,

MEDICO ET ANATOMICO PRÆSTANTISSIMO

JOANNES BAPTISTA MORGAGNUS, S. P. D.

COGITANTI *mihi, per quem inclytæ isti Imperiali Scientiarum Academiæ, quæ me sibi anno* 1735 *benigne adjunxit, hos modo a me editos libros, grati obsequentisque animi testimonium, meo nomine offerendos curarem, fortè accidit ut inter cætera ejusdem Academiæ volumina, sæpe a me in his libris conscribendis versata, ultimum quod Petropoli huc est importatum, in manus sumerem, novorum Commentariorum tertium. Itaque sub oculos mihi redeuntes, quas antea excerpseram, observationes tuæ, vir præstantissime, spem dederunt te non illibenter oblaturum esse meas, tum quia ejusdem generis, ac tuæ, sunt, tum quia a me sunt, in quem pro tua humanitate quam bene esses animatus, vel ante hos duos et viginti annos, cum Lugduni Batavorum degeres, non paucæ ex tuis eruditis ad libellum Jac. Douglassii adnotationibus ostenderunt. Rogo igitur, ut has officii mei partes istic suscipere ne graveris.*

Quod si forte quæras, ex raris sint, an ex communibus observationes hæ meæ; ingenue dicam esse promiscue ex utrisque, magis tamen ex

communibus, quippe magis ad institutum hoc meum attinentibus. Mihi enim proposui, non homines admiratione afficere, sed meos pro quibus potissimum scriberem, auditores utiliora docere. Longe autem utilius est monstrare ipsis per medicam anatomen quæ causæ sint eorum morborum quos sæpenumero quam paucorum, quos nunquam fortassis in medicina exercenda sunt visuri. Et huc facile spectabat Peyerus (1), *cum scripsit*, bonum esse omni ægritudinum genere defunctorum cadavera, quorum haberi copia potest, dissecari, atque describi, *et consultissimus medicus Frider. Hoffmannus* (2), *cum ad artem hominibus salutiferam magis perficiendam* optandum fore, *existimabat*, ut cadaverum, quocumque etiam morbo perierint, sectiones essent frequentiores, *et magis diserte illustris utriusque nostrum amicus Hallerus* (3), *cum* esse *ait* in observationibus vulgatiorum morborum verius forte quam in iis pretium, *quæ* adeo raro occurrunt, *et vel planius, ubi* (4) *de Jo. Rod. Camerarii memorabilib. medic. verba generatim faciens*, imprimis autem, *inquit*, ad rariora, et ad id respexit, quod admirationem moveret, eo ipso minus utilis. *Reliquos nunc sciens, uti solitus sum, brevitatis*

---

(1) Meth. hist. anat. medic. c. 4.

(2) Procem. ad dissert. de pancreat. morb.

(3) Præf. ad opusc. pathol.

(4) Ad Boerh. meth. stud. medic. part. 9.

causa omitto, ut potius ex viri summi, vestrum utriusque præceptoris, meique, dum viveret, fautoris et amici, ingenui Boerhaavii sapientissimis dogmatibus rem conficiam.

Statuebat ille (1), *ut præclare nosti*, omnium optimum inter eos qui observàverunt ea quæ in vita contingunt, fuisse Hippocratem; sed qui examinaverunt cadavera post mortem, hos optime de arte meruisse. *Quid ita? Nimirum quia morbos sanare ex arte non possumus, nisi et morbos, et causas proximas dignoverimus, quæ non morbos solum efficiant, sed et eas quæ in horum singulis insint, differentias. Quæ omnia dum ille explicat in iis præcipue Academicarum Prælectionum partibus quæ ad pathologiam, et ad symptomatologiam spectant; quis est qui, non dico illa omnia dignoscere se posse speret, sed accedere duntaxat ad tot dignoscenda quot homini permissum est, nisi per morbosorum cadaverum innumeras propemodum dissectiones? Nam primum quod ad morbos attinet, incredibilem et augescentem in dies eorum enumerationem vel unius oculi ostendunt morbi, quos cum Galenus, ut est apud eruditissimum Trillerum* (2) *jam olim CXII diversos observasset, Boerhaavius nominat qui CCC numeraverit superiore sæculo. Ex quibus ut eos tantum attendamus qui ex di-*

(1) Meth. stud. medic. part. 14.

(2) Procem. ad Dissert. de fame lethali.

versis oriuntur causis, insidentque diversis sedibus; ingentem vel sic habebimus numerum. Quantus erit igitur morborum numerus universarum corporis partium, cum aliæ quoque, præter oculos, inter eas sint, quæ bene multis instrumentis egent ad suum perfecte munus implendum, eoque morbis et frequentibus, et multiplicibus magis, quam cæteræ, sunt obnoxiæ. Unde simul facile est intelligere, quanto major sit, quam vulgus putat, vel uno in morbo, diversarum causarum numerus, et quomodo morbus idem et unus sit et millecuplus, quod præclaris exemplis cæcitatis, surditatis, difficilis respirationis Boerhaavius ostendit, ut palpitationis cordis cel. Senacius (1), *et quare paucæ adeo quorumdam morborum sanationes, plures autem infelices curationes, multæque interea iujustæ querelæ audiantur, quod contra unum eumdemque, si nomen spectetur, morbum tot, nec raro inter se contraria remedia in aliis aliorum medicorum libris laudentur. Scilicet non ut morbi nomen, ita morbus quoque est simplex; sed multas complectitur differentias, a multis non diversis tantum, sed et oppositis interdum causis effectas. Quæ cum ita sint, ars certe tanto longius aberit a facultate bene curandi, quanto pauciores cognoverit differentiarum causas, et causarum notas. Contra*

(1) Traité du cœur, l. 4, ch. 11, n. 18 et 19.

vero propius, quoad ejus fieri potest, accedet, si noverit plures. Nulla autem est alia pro certo noscendi via, nisi quamplurimas et morborum, et dissectionum historias tum aliorum, tum proprias collectas habere, et inter se comparare. Atqui non nisi communiorum morborum habere quamplurimas possumus, rariorum autem ob id ipsum quod rariores sunt, paucas adeo, ut vix, imo sæpius ne vix quidem, tot sint, ut comparatio institui possit, ex qua præcipua existit utilitas. Tam patet igitur, quam quod maxime, communiorum morborum observationes longe esse utiliores, quam rariorum.

Quas tamen non contemno, imo ideo probo, quod raræ, et mirabiles sunt; interest autem medici nec has ignorare, cum quia id quod semel accidit, potest iterum accidere, tum quia sic ubi sincera complurium testificatione res mirabiles confirmantur, illaudabili multorum consuetudini occurritur, qui propterea quod mirificæ narrationes hominibus sæpenumero imposuerunt, videntur nimis facile statuisse, nulla quæ admirabilia sint, ab se unquam esse credenda; quasi fieri nihil posset, nisi cujus causa intelligi ab ipsis queat. Sic etiam olim multi medici, *ut legimus apud Galenum* (1), rerum quæ manifeste videntur, causam reddere nequeuntes, eas esse om-

(1) De loc. aff. l. 5, c. 2.

nino negabant, *ideoque, ut opinor*, quidam etiam ultro rara exempla, ubi causa deficiebantur, reticebant, *quos ille vel eo nomine reprehendit* (1), *quod si* ita *fiat*, scitu digna infinita præteribuntur. Quin veritatis studiosus, *inquit*, omne debet quod conspiciat, etiamsi eum angat causa, sedulo exponere. *Quod ego monitum, et eas de quibus dictum est, rationes secutus, non veritus sum in his libris non semel iis quoque observationibus locum dare quæ explicatus habent dificillimos, ut cum in robusto bajulo, quinquaginta circiter annos nato, cor descripsi puerili corde non majus, neque tamen ut alia nonnunquam inventa æquo minora corda, quidquam habens læsionis, aut vitii, ne in ipsa quidem substantiæ constitutione. Sic et alia etiam sane rara proposui, ut in libro hoc quarto tunicam oculi retinam osseam factam, et intra genu articulum osseos plurimos innatos globulos, quæ nemini, quod sciam, ante me videre in Italia contigit.*

Sed quanto majorem ad raros, magisque ad vulgatiores morbos observandos nosocomia nobis præbent opportunitatem: tanto sæpius vicem doleo priscorum medicorum, qui ea caruerint necesse est, si nosocomia primum instituta sunt non longo ante Justinianum tempore, quemad-

(1) De caus. puls. t. 2, c. 13.

modum in Imperialis Academiæ istius Commentariis (1) *vir ostendit recondita eruditione præditus Jo. Henr. Schulzius. Quod si vel posteaquam nosocomia esse cœperunt, morbos non in ægrotantibus solum, sed et in denatis post quamcumque ægrotationem, examinare licuisset; ii per insecuta decem admodum sæcula medicæ facultatis progressus fuissent, quos conjicere facile est ex his quos fecit postquam tandem utrumque illud permitti cœpit circa initium sæculi XVI. Quo magis nostrarum partium est, eorum omnium qui rem medicam his temporibus profitentur, jacturam tot sæculis factam diligenter sarcire. Omnium autem dixi, propterea quia in tanto, ut diximus, numero inquirendarum causarum, notarumque per quas causas internoscamus, nisi unanimi, atque assiduo labore, et studio contendamus, verendum est, ne posteris, quanquam ipsis quoque multum restabit semper, ut in immenso propemodum opere, quod adjiciant, nos tamen aliquanto minus quam possemus, allevasse eorum inquirendi onus videamur. Sed quid ego hæc meis primis ad te litteris tam longo sermone tecum ago, quasi hæc omnia aut non melius, quam ipse, nosses, aut non æque libenter ac ego, faceres? Nimium, si nimium in ullo esse potest, in me veri, et publicæ utilitatis studium abduxit*

(1) Tom. 13, class. histor.

longius ab hujus epistolæ proposito, ad quod tandem redeo, te iterum orans, ut pro tua singulari humanitate his libris faveas, quibus nihil accidere honestius potest, quam si per te, vir doctissime, una cum debitis auctoris officiis illustribus istis Academicis offerantur. Vale.

D. Patavii prid. kal. septembr. A. CIↃ IↃCC LX.

AD AMICUM

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XLIX.

De Febribus verba fiunt.

Qui longissimas a me litteras non ita pridem acceperis, nunc expectas fortasse longiores, ut quarum argumentum sint febres, morbi omnium frequentissimi, et varii adeo, atque multiplices. Et sane quæ ipsis in Sepulchreto assignatur libri IV sectio I, unam ex prolixioribus esse vides. Hæc tamen epistola ut brevissima non sit; certe inter longiores non erit. Quid enim hic, sectionem illam imitatus, repetam, aut anticipem quæ satis, aptiusque alibi ad te scripsi, aut scripturus sum, de tot morbis agens quibuscum sua certa febris conjuncta est? In illa autem sectione quamplurimæ observationes sunt quas Bonetus ipse fatetur, aliis locis quæ indicat, ab se proponi, et ex iis de quibus non fatetur, alias præterea agnovisse videor de quibus idem fateri posset. Quin etiam quasdam in illa eadem sectione non semel positas animadverti: quas singillatim non memoro, quia te puto, si diligentius quam ego, ipsam perlegas, vel plures alias animadversurum, simulque nonnullas miraturum, in quibus incredibilia leges, ut puta in pestilenti hemi-

tritæo (1) repertam inter cerebri meninges immanem *cimicum* copiam, ut in pestilentiis quibusdam (2) natas passim in humanis corporibus *viperas ac lacertas, quæ mille hominum in dies* post cruciatus acerbissimos interficerent, aut (3) inventa hominum, et equorum *jecora bufonibus scatentia.* Mihi vero statutum est aliquot observationes quæ ex Valsalvæ præsertim schedis supersunt, hic describere, in quarum plerisque illud potius miraberis, quod post graves, aut citius opinione interimentes febres, vix quidquam, interdum ne vix quidem compertum sit quod earum gravitati, aut impetui responderet, usque adeo id sæpe latet per quod febres interficiunt!

2. Vir triginta circiter annos natus, incidit in febrim lentam, nullo attentione digno symptomate stipatam, nisi quod appetitus erat omnino dejectus. Pulsus et vires in dies deficiunt. Tandem ex inopinato moritur. Dissecti omnia viscera a Valsalva inventa sunt sana, si hæc excipias. Cystis fellea fusco infectam colore bilem continebat, in eaque calculum, molaris dentis magnitudine, colore pallido, facile friabilem. Intus cavus erat, pluresque alios calculos, eosque nigros, inclusos habebat. Pulmones vero nigris maculis

(1) Obs. 57, § 11.
(2) Obs. 62, § 8 et 9.
(3) Ibid. § 10.

erant distincti. Pericardio parum, aut nihil seri inerat. Sanguis in hoc cadavere erat admodum cœnosus, in cordis autem ventriculis coagulatus.

3. Sive lentam febrim, sive malignam fuisse credas, certe quæ per dissectionem reperta sunt præter naturam, in aliis quoque haud raro occurrunt, qui neque ejusmodi ægrotatione, neque præsertim ejusmodi genere mortis absumuntur. Non ita sæpe accidit, ut in corde ipso ea conspiciantur quæ Valsalva in puero vidit, quem hectica, opinor, febris sustulit, quanquam nonnulla sunt quæ in vivente, et fortasse etiam in mortuo fuerint, an non, scire aveas.

4. Puer quidam macie confectus obiit. Cor valide cum pericardio nectebatur: quo simul cum pinguedine separato, per omnem exteriorem musculorum cordis faciem quædam passim disjecta albida corpora cernebantur. Horum pleraque figura, magnitudine, colore parva milii grana referebant: nonnulla autem erant aliquanto majora, figura abnormi. Per diaphragma lymphæductus satis manifesto apparebant.

5. Sed jam ad ea transeamus, quæ idem in tribus feminis observavit, ad aliud febrium genus attinentia.

6. Mulieris annorum triginta, temperamenti biliosi, duplici febré tertiana jam diu laborantis, abdomen baculo percussum est. Excepta in S. Mariæ de vita nosocomium, de abdominis dolore

tantummodo querebatur. Sed tertio ex quo percussa fuerat die, cœpit delirare. Pulsus erat parvus et celer. Non semel vomitu humorem ejecit, aquæ similem, in qua caro recens lota est. Tandem aucto in dies morbo, interiit. Abdominis musculi contusi reperti sunt, sic tamen, ut neque exterius neque intra ventrem ullum exstaret contusionis indicium. Hepar subalbum ad duritiem nonnihil vergebat: ejus vesicula quæ insigni erat magnitudine, bilis atro colore infectæ, tres circiter uncias continebat, cujus portio aliqua etiam in ventriculo inventa est. Reliqua in ventre secundum naturam. In thorace pulmones qua vertebras spectabant, magna erant phlogosi affecti, cætera sani. Dexter ventriculus cordis mediocrem polyposam concretionem habebat.

7. Qui abdominis ictum, et de illius duntaxat dolore querelas spectasset, cætera quæ consecuta sunt, læso inde alicui ventris visceri tribuisset. At dissectio quidquid in jecinore vitii fuit, ad diuturnam potius illam febrim attinuisse ostendit, Valsalva judice, qui huic observationi titulum adscripsit *de tertiana duplici*, sive totum id vitii credidit ad hujus causas, sive ad effectus pertinuisse. Quid ad illud occasione ictus accesserit, in biliosi temperamenti muliere, inspectum cerebrum fortasse, ut delirium indicat, significare potuisset. Nam quod ad magnam pulmonum phlogosim spectat; quis pro certo affirmet, cum posteriora teneret, non eam potius, ut

alias (1) admonuimus, et passim videmus, fuisse a supino cadaveris positu? quod ad insequentem historiam quoque dictum putato.

8. Virgo annorum duodeviginti multos jam dies laborans tertiana duplici, deinde ardenti febre correpta, capitis, et totius corporis dolore vexata, moritur. In ventre ad ilei intestini finem, qua parte mesenterio annectitur, multa prominebant corpuscula, quæ magnitudine, forma, colore grana referebant pulveris pyrii. In utero plura protuberabant rotunda corpora, glandularum instar: quibus disruptis, viscidus humor prodibat. Præter hæc, omnia in ventre secundum naturæ modum. In thorace autem pulmones qua dorsum respiciebant, leviter inflammati: et in cordis ventriculo dextero polyposa concretio.

9. Sive rotunda ista corpora exstabant in exteriore, sive in opposita uteri facie, sive item nigra illa corpuscula, vel potius puncta hanc, aut illam intestini faciem tenebant; haud satis apparet, unde primum tertiana, deinde vero ardens febris oborta sit. Haud satis, inquam, apparet, non quod me fugiat, qua ratione a viscido humore, non una ex latebra intra certum tempus prodeunte, viri doctissimi recurrentes febres deduxerint, aut posse nigra illa puncta exiguas inflammationes jam in gangrænam dege-

(1) Epist. 4, n. 13.

nerantes significare: sed quod vitium utrumque in pluribus fuisse sciam, quas non istiusmodi febres, sed noxæ aliæ male habuerint, quas frustra in hac historia perquiro, vitiorum illorum sedem indicantes.

10. Mulier annos nata viginti quinque, eodem quo prior illa (1) temperamento, in idem nosocomium venerat, cum difficultate spirandi tentari cœpisset. Conjuncti erant cum ea difficultate dolor in thoracis parte sinistra, quidam intra hunc inter respirandum materiæ sonitus, et pulsus mollis quidem, sed frequentior. Quinto die regius morbus accessit: qui, cum usque ad octavum perstitisset, evanuit. Tunc ob febris pertinaciam, sanguinis missio, jam primis diebus instituta, rursus repetita est. Tandem ex improviso mors occupavit; neque enim febris erat ejusmodi, ut tunc mortem minaretur. Ventre aperto, sana omnia inventa sunt, nisi quod selibra aquæ in tota illa cavea occurrit: quæ tamen res in aliis etiam cadaveribus sæpius fuerat animadversa. In thorace dexter pulmo, qui superiore parte costis adhærebat, inferiore erat inflammatus, ex cujus dissecta substantia paululum effluxit seri. At sinister pulmo et a costis undique solutus, et sanus repertus est. Ex cordis ventriculo dextero polyposa concretio,

(1) N. 6.

quæ in ejus lacertulis basim habebat, in venam se producebat cavam, firma ubique compage, colore autem ex altera parte pallido, ex altera rubescente.

11. Nisi Valsalva ipse huic suæ observationi titulum fecisset *de febre ardente*, ipsam potius inter peripneumonias retulissem: quanquam ne sic quidem satis intelligeremus, quomodo ex inopinato mors ingruerit. Sed neque cum dolor a sinistris fuisset, apparet cur inflammatio esset a dextris; nisi forte ubi aut ille, aut hæc memoratur, calamus, ut fit, alterum pro altero latere exaraverit. Illud constat ex Hippocratis aphorismo (1), male de hoc morbo jam tum fuisse ominandum, cum icterus ante diem septimum febri accidit. At si in ulla propositarum hactenus febrium maligni aliquid delituisse suspicaris; multo id magis in ea conjicies, cujus descriptionem Valsalva nobis ad hunc modum reliquit.

12. Vir annos quadraginta natus, ob tibiam contundente instrumento vulneratam in eodem illo nosocomio decumbebat. Ibi cum vulnus jam optime se haberet, ipseque omnino a febri liber esset, repente acuta febri corripitur. Hac magis magisque sæviente e medio tollitur. In cadavere nihil usquam vitii, nisi quod sanguis ferme naturalem fluorem servabat.

---

(1) 6 ex sect. 4.

13. Quid proclivius est in hoc casu, quam quod Riverius (1) in quodam suo, existimare? Scilicet in puero quem accutissima febris sustulerat, iis stipata symptomatibus quæ viscerum inflammationis magnam suspicionem afferrent, cum per dissectionem *omnia viscera* (sic enim Riverius scripsit; non, ut in Sepulchreto (2) per gravem operarum incuriam descriptum est, *omnia symptomata*) *bene constituta* invenisset, neque ullam, quæ quidem appareret, causam tantorum symptomatum deprehendisset; hanc in latentem malignitatem rejecit. Quod tu eo facilius fortasse facies, quod hic saltem in conspectum se dedit sanguinis fluor. Cum ejus enim dissolutione malignas febres bene multas conjungi, medici præstantissimi docuere. Quos secuti in aliis quoque sumus Valsalvæ observationibus (3) interpretandis, sic tamen, ut quoniam malignæ febres non uno omnes eodemque modo se produnt; nec illos deserendos censeamus, qui contra, cum sanguinis concretione multas quoque earum junctas esse tradiderunt. Quorum sententiæ favent cum aliæ, tum præsertim hæc quam postremam ex Valsalvæ historiis subjicimus, hoc titulo ab ipso inscriptam *de febre maligna, et alvi stypticitate.*

(1) Cent. 2, obs. 83.
(2) In additam. ad hanc sect. obs. 10.
(3) Epist. 4, n. 9, et Epist. 7, n. 2.

14. Vir nobilis annorum circiter quadraginta, qui vel sanus tantæ erat alvi duritiæ obnoxius, ut non nisi artis ope exoneraret, cum ex patria regione, tenui aere prædita, in aliam crassi aeris, domicilium transtulisset, brevi post tempore in febrem incidit, nullo alio stipatam symptomate, nisi quod æger de assidua animi inquietudine, et de vigiliis perpetuo conquerebatur. Sed decimo quarto die cum dolor capitis accessisset, pulsusque modo se proderent, modo ita contraherentur, ut percipi a medico sæpe non possent; eodem die vitam cum morte commutavit. Ventriculi fundus atro erat colore infectus. Intestina, et crassa præsertim, angusta erant. Cætera ventris viscera sana. Sanguis erat valde concretus.

15. Nunc ad dissectiones hasce adjungemus nostrarum, aut amicorum sive observationum, sive animadversionum exempla aliquot, ad memorata, ad aliaque febrium genera spectantia. Aliquot autem diximus; nam, ut superiorem servantes ordinem, ab lentis, hecticisque febribus incipiamus, alia in missis antea epistolis jam legisti sive cum thoracis ex proposito, sive etiam interdum cum obiter ventris abscessum aliquem (1) commemoravimus. Unum hic aut alterum vel sine manifesto abscessu exemplum adjiciemus.

---

(1) Ut Epist. 46, n. 27.

16. Vir macie confectus, quem propterea aliqui phthisicum existimabant, cum secus nobis videretur, novissime in nosocomium hoc venerat, cum ibi post martii initium anni 1747 vivendi finem fecit. Thorace, ventre, capite dissectis et pulmones sani, et viscera cætera sine labe reperta sunt, nisi quod dura meninx crassior, cerebrum autem laxissimum fuit. Illud insuper animadverti, cum circa posteriorem spinalis medullæ partem quædam aggrederer studiosis juvenibus demonstrare; non ita, ut alias, facile, atque adeo nullo negotio meningem illam diduci potuisse, imo paulatim procedendum mihi fuisse, ut sine proxime Arachnoidis laceratione ab hac sejungerem. Cæterum cutis, ut in tabidis solet, in hoc cadavere durissima fuit.

17. Cutis hæc durities, sive cultro, sive acubus tentes, manifestissima non in phthisicis solum in quibus plures experti id sunt, sed in aliis pariter quos valde macies extenuaverit, secantibus occurrit, vel quod nihil pinguedinis in subjecta adiposa membrana superest a cujus inunctione mollis illa servetur, vel quod non propter pinguedinem modo in musculorum interstitiis, sed et propter humores, passim in horum vasculis magna ex parte deficientes, carnes concidunt, ut cutis non amplius distenta, se in se ipsam contrahat, et crassior fiat; quam ob contractionem, rugasque propterea non majores tantum, sed etiam minimas, ejus perit nitor; sic

enim Mortonum (1) interpretor, hæc attingentem. Contra, a subjecta pinguedine distenta cutis et nitet, ut omnes vident, et mollior servatur, ut in suillo corio in minutissimas partes concidendo vel farciminum confectores norunt eo leviori labore utentes quo pinguior sus erat; eo majori, quo minus. Sed ad dissectionem alteram transeamus, in qua manifestæ quidem viscerum et ventris et thoracis noxæ, at sine abscessu apparuerunt.

18. Senis adeo emaciati, ut senili marasmo absumptum dicerent, cadaver in gymnasium illatum est, unde anatomes saltem initium ducerem ante finem januarii anni 1741. Venter glandulas habuit cum in mesaræo non adeo minutas, ut ætate illa fere solent, tum per iliaca vasa ab horum origine ad femur usque tot et tantas, ut ea vasa perpetua quadam illarum quasi catena obducerentur, quarum aliquæ duos tresve digitos transversos longitudine æquabant, crassitudine etiam magnæ; ut mirum non esset, eas arterias parietibus videre nonnihil inflexis, et quasi varicosis, quippe quos ejusmodi glandulæ stiparent, et premerent: quæ tamen cum secarentur, a sana lymphaticarum glandularum constitutione discrepare non videbantur. Sed lien, cæteris dimensionibus potius

---

(1) Phthisiolog. l. 3, c. 13.

parvus, æquo erat crassior, ad medium præsertim, et præterquam quod vincula membranea per quæ cum diaphragmate nectitur, ipsa quoque magis facta erant crassa quam solent, tunicam habebat in medio ipso faciei convexæ non modo crassam pariter, verum etiam duram tanto spatio quantum circulus occuparet, cujus diameter vix brevior esset duobus transversis digitis, quin etiam quadam spatii illius parte jam osseam, ad quam annexus erat interius quidam quasi vasis truncus, ipse quoque durus, in lienis substantiam pertinens. Hoc etiam ad lienem spectans adnotavi: arteria ipsum petens æquo angustior a cœliaca ad digitorum aliquot tactum pergebat, donec ubi in plures, ut solet, flexus incipiebat se contorquere, ibi latior fieret. Vesica lotio distenta, ut supra pubem se attolleret, tunicas habuit crassas: quibus manu compressis, illud non facile exibat, ut omne exprimi non potuerit, an ob prostatam glandulam amplificatam, et in vesicæ cavo circum urethræ orificium undique protuberantem? qua in glandula quid deprehenderim, epistola jam scriptum est XLIV (1). Thorace, et pericardio apertis, cor vidimus omni pinguedine orbatum, lurida facie, nec lævi. Magna arteria valvulas habuit duriores: ipsa autem modico supra has intervallo grandibus sub

(1) N. 20.

tunica intima squamis rigebat, omnino osseis: quarum ostenderat duntaxat inchoamenta, seu maculas albas, in ea trunci parte quæ in ventre est, et in iliacis ejus ramis. Nec singulare quoddam carotidum vitium est reticendum: quæ cum ad suæ longitudinis medium ascendissent, ibi se intorquebant cochleæ instar, statimque ad rectitudinem primam redibant: eratque ille flexus adeo pertinax, ut si in rectum arterias extenderes, mox amota manu, in eamdem se contorsionem restituerent.

19. Quæ cum vidissem, sane displicuit, non plura de hoc sene, cum viveret, quippe ignoto paupere, scire nos posse, nisi quod palam erat, macie extrema confectum interiisse. Cujus effectus, an causa, an potius utrumque plura eorum fuerint quæ in mortuo deprehendimus, ipse existimabis. Certe Sepulchreti hanc sectionem (1) versans, auctas in hectico (2) alias glandulas de lymphaticarum genere invenies, in aliis autem (3) non sine vitio cor, ut in puero etiam illo de quo supra (4) ex Valsalva dictum est, nedum in altero (5) ex indicata sectione, qui ad marasmum deductus, cor habuit, ut noster senex, *omnipin-*

---

(1) Libri IV, sect. 1.
(2) Obs. 16, § 2.
(3) Obs. 12.
(4) N. 4.
(5) Obs. 56, § 7.

guedine exutum, rugisque inæquale. Mitto cætera unde pariter intelligi liceat, sanguinem, secretosque ex hoc humores non ita impelli potuisse quo oportebat, ut justa illius, horumque copia in dies reficeretur, et in minima quæque vascula contruderetur, quorum pars maxima si illis careat, omne corpus, præter ossa, et cartilagines, in se collabatur necesse est, quo in collapsu macies summa consistit. Quidquid enim solidi in musculis, et membranis est, longe minorem ad sanguinem, et humores quibus eorum vascula, et cellulæ extenduntur, rationem habet, quam vulgus putat; ut incredibile propemodum esset, quam ad exiguum redeat, ubi illi avolent, atque evanescant, nisi viri doctissimi, collectis plurium experimentis id demonstrassent. Quæ tamen inter experimenta minus referendum crediderim, quod aliud spectans Lancisius (1) instituit per diuturnam humani cordis macerationem. Cum aqua enim, sæpius renovata, ramenta plurima, quæ illa sensim disjunxit, membranularum, fibrillarumque abjiciuntur. Cæterum ut sanguinis, humorumque cæterorum inops corpus fiat, et contabescat, nulla frequentior causa est, quam difficilior factus per mesenterium chyli transitus, sive ea difficultas in ultimis sit mesenterii glandulis, sive in primis, sive promiscue in multis

(1) De mot. cord. prop. 53.

quibuslibet. Prioris illius difficultatis exemplum habebis ex Cowpero (1) qui in juvencula toto corpore per quam macilenta duas ex illis glandulis invenit quæ tumore suo chyli receptaculum comprimebant. Difficultatis secundæ exemplum dabit cl. Fantonus (2), qui in viro, lenta febri a multis jam mensibus detento, chylum in vasis lacteis primi duntaxat generis deprehendit, remorante videlicet obstructione glandularum ad quas vasa illa appellebant. Tertiæ vero difficultatis observationes, quas cum duabus illis Sepulchreto addas, complures occurrent. Nam vel sola quæ post ultimam ejus editionem prodierunt, Cæsareæ Academiæ volumina haud paucas exhibent, *glandularum* videlicet *mesenterii totaliter obstructarum*, *tumentium* (3), *omnium glandularum mesenterii una cum pancreate infarctarum* (4), *mesenterii glandulis tumidis referti* (5), *mesenterii cum glandulis undique skirrhosis* (6), mesenterii cum *vasis chylosis obstructis hinc inde* (7), et has quidem observationes habitas in

---

(1) Vid. Act. erud. Lips. an. 1699, m. febr. ad tab. Cowperi 34.

(2) Anat. corp. hum. diss. 5.

(3) Dec. 3, an. 9 et 10, obs. 218.

(4) Cent. 3 et 4, obs. 119.

(5) Act. tom. 1, obs. 59.

(6) Eorumd. tom. 4, obs. 146.

(7) Eorumd. t. 8, observ. 125.

atrophia, in hectica febre, in corpore *toto emaciato*, in *macie extrema*, *febrem lentam hecticam sequuta*. Quin etiam cum bis leges, in *atrophia* fuisse mesenterium *innumeris tumoribus steatomatosis* refertum (1), et fœdum (2); utrobique vix dubitabis, glandulas fuisse ab restitante chylo in eos tumores mutatas; ne quid dicam de mesenterio post *febrim lentam* reperto *toto scatente ulcusculis*, et *abscessibus* (3). Quod si aliter sentire, vel assentiente me, placeat, neque illorum tumorum, aut horum abscessuum sedem in iis glandulis ponere; tamen in tanto utrorumque numero fieri non potest quin multæ earum, et plurima compressa fuerint vasa chylum vehentia, hujusque transitus magna ex parte prohibitus, quemadmodum in observatione quoque cl. Phil. Conr. Fabricii (4) tumor *aliquot pugnos magnitudine æquans*, *skirrhosus*, esse non potuit *in centro mesenterii* infantis, atrophia *defuncti*, nec vasa chylifera ultimi generis premere. Et habet quidem alibi anatomicus ille exercitatissimus (5) dissectionem feminæ *lenta tabe* extinctæ, cujus viscera omnia nihil insoliti exhibuerunt, nisi quod *glandulæ mesenterii pe-*

---

(1) Cent. 6, obs. 16.

(2) Dec. 3, A. 9 et 10, obs. 214.

(3) Dec. ead. A. 3, obs. 139.

(4) Progr. quo observ. in 3 cadaverib. vers. fin.

(5) Propemptic. ad dissert. J. B. Hoffm.

nitus evanuerant. Sed continuo hæc subjicit, in ejusmodi hominibus, *nisi senio nimio sint confecti* (a quo longe ea distabat femina) *hæ glandulæ si non plane skirrhosæ, insigniter tamen plerumque tumidæ deprenduntur.* Cum vero penitus evanescunt, an non sic quoque chyli traductioni officitur, quam, si non aliter, at illum saltem addita lympha diluendo, adjuvabant? quibus imminutis, cum hæc imminuatur, an non hinc etiam repetere causam possumus, cur senes plerique macrescant? Ut ut est, cum certum sit, plerumque in senibus eas decrescere glandulas; si in sene quem proposuimus, non tam minutæ erant, quam fere solent; veri est similius, propter earum obstructionem id accidisse, eoque difficili facta chyli trajectione, corpus marasmo subsedisse.

30. Est contra, ut ad aliud transeam febrium genus, cum febricitantium corpora quadantenus collabi, optamus, copia videlicet, aut turgentia imminuta vitiosorum humorum. Quod cum alias, neque ita raro, ab omnibus qui Hippocratis aphorismos (1) non negligunt, tum præsertim in virgine quadam Bononiensi a medicis quos sectabar, optatum memini. Cum enim ex acuta febri sudasset; cito quidem acuties desiit, non febris, ut post dies plus centum ab ea prorsus

(1) Vid. 38, aph. sect. 2.

libera fieri non posset. Verum tam longo tempore ut febris non discessit, sic ne parum quidem facies concidit, sed plena perstitit, nec unquam pallida. Itaque cum jam tandem febris abiisse videretur, et virgo surrexisset, ecce iterum febris, ut illi expectaverant, se prodidit, eaque nec levis, ut solebat antea, nec paucos ad dies, donec cum plenitudine illa corporis abiit, non reditura. Nolim vero, ex hujus casus narratione, in quo ille sudor minus juvisse in tollenda acutie, quam nocuisse in producenda, tamdiu febre videri potest; nolim, inquam, ex iis me esse credas, qui in acutis febribus sudori vel magis adversantur, quam paulo ante hanc memoriam dejectionibus adversarentur medici illi qui sæpius ægros ejuscemodi a propinatis dejectoriis pharmacis misere sublatos animadverterant. Scilicet nihil proclivius est hominibus, quam, ut ab extremo errore aliquo refugiant, in alterum extremum currere. Aliæ regiones, alia anni tempora, aliæ ætates, aliæ vires, aliæ corporum, et morborum, et causarum conditiones aliud ferunt. Sed nullæ ferme violenta ferunt sine periculo, multoque minus, si materia cruda est, aut si cocta, non eo ducitur *quo maxime natura vergit*, ut Hippocratis (1) verbis utar, *per loca conferentia*. Natura autem neque semper,

(1) Sect. 1, aph. 21.

neque in omnibus eodem vergit; sed alias alio, ut puta ad renes, ad intestina, ad cutem. Ad quam vergere, et per sudorem morbos sæpe gravissimos solvere, et in illis febres, etiamsi diserte antiquissimus ille magister (1) non docuisset, medicorum tamen neminem credebam posse ignorare. Verum extremi unius fuga eo quosdam vel eruditissimos homines agit, ut ne apud ipsum quidem Hippocratem, apud quem Malpighius (2) tot minus felicia secessus exempla indicaverat, criticorum sudorum exempla invenire se posse aiant. Quibus satis a cl. Hallero (3) factum est. Alii vero, ut illud aiunt, ea tamen objiciunt sudorem excitare conantibus, ut timorem incutere possint medico, qui naturam paulo quidem segniorem, sed manifesto ad cutem vergentem, opportune, et caute, id est blande adjuvare studeat; quasi vero non adversus catharsim, quam ipsi tantopere commendant, non eadem fere possent objici. Alios denique remediis quæ sudorem movent, hoc insuper adversos facit, quod prima sudorifera, ut ipsi quidem inquiunt, ab Arabibus inceperunt. Sed et utilissimus corticis Peruviani usus ab Americanis initium cœpit, neque Arabum medicorum inventa sunt omnia improbanda. Nec Arabes certe illi erant medici, ex

(1) Sect. 4, aph. 36.
(2) Resp. ad Ligar.
(3) In Boerh. prælect. ad Inst. § 425 not. *p*.

quibus Plinius tot suæ Natur. Historiæ locis accepit, quæ semina, aut radices, aut herbæ, resve aliæ essent utiles ad sudorem ciendum. Neque Arabs erat Andromachus, ex quó Galenus (1) antidotum deścripsit quæ etiam febricitantibus daretur, *multumque moveret sudorem*: neque Oribasius (2), neque Aetius (3), neque Paulus (4) ex Arabica, sed ex Græca Schola extiterunt; eorum tamen nemo remedia commemorare omisit, quibus devoratis, aut epotis sudores cieantur: quin duo ultimi peculiare de sudorificis caput conscripsere. Nec vero hæc eo dico, quod putem iisdem eruditis viris non æque ac mihi esse nota, sed ut intelligas nimio certa quædam remedia improbandi studio aliquando fieri, ut eorum quæ probe scimus, obliti esse videamur.

21. Itaque in febrium epidemicis constitutionibus prudentis medici est nulli præjudicatæ opinioni mordicus adhærere, sed perse attente animadvertere quo vergat natura, neque ex una observatione, aut fortuita curatione quid in cæteris sit faciendum, existimare. Vidi ego mulierem febri continua laborantem, quam e brachio

(1) De compos. medicam. sec. loca, . 8, c. 7.

(2) Medic. collect. l. 8, c. 17, et de virt. simpl. ubi de Calamintha.

(3) Medic. tetrabibl. 1, serm. 1 ubi de ead, et serm. 3, c. 48 et 157.

(4) De re med. l. 1, c. 48.

sanguine emisso, in quo parum seri fuisse memini, illico multo gravior corripuit febris, insolitæ hactenus accessionis instar. Et sane vera illa fuit intermittentis febris accessio, quam postridie altera excepit; et intra quartum diem mulier febre soluta est. Salubris igitur extitit quæ a primo metum incusserat, gravis illa accessio quæ sanguinis missioni continuo successit; siquidem febris ex continua facta est intermittens, quæ cito, et facile per se abiit. Sed fortuita mutatio ista fuit, et vel sine ulla sanguinis emissione, ut puto, adventura. Non est opus exempla alia, crebrius inter medendum obvia, addere, ut quid mihi velim intelligas. Verum non in eventu duntaxat febrium, sed et in prognosticis eventus indiciis quæ fortuito ab iis quæ non fortuito significant, sunt discernenda. Inter hæc vulgus etiam ponit, ac læte aspicit pustulas, et ulcuscula, quæ circa labra oboriuntur; fortasse non perperam. Nam Albertinus quoque (1) illa fatebatur esse etiam crisium, *quæ post sequuntur, indicia*, et ipse, nec semel, animadverti, eventum spei respondisse: quanquam in continua pessima febri fefellisse sperantes memini; tametsi per se, non *post terrorem*, et decimo quarto morbi die apparuerint, et *simul urina cum aliquali ardore mitteretur:* quæ cur ego hic adnotaverim, facile

(1) In opucs. de cort. Peruv. tom. 1, comment. de Bonon. Sc. Instit.

intelliges, si Commercii Litterarii Certa quædam inspexeris loca (1), ad ulcuscula hæc labrorum, pustulasque spectantia. De hoc signo tamen non tot ipse habeo observationes, quot vellem. Sed aliud quod casu, ut fit, animadvertere cœperam in urinarum inspectione, quam rarissimi accidit ut falleret in permagno numero observationum. Eo enim attentius, sæpiusque adnotare perrexi ex quo in duos gravium medicorum incidi locos quos, alia quantumvis de causa, in Sepulchreti hanc sectionem (2) relatos videbis, Jouberti et Gradii, Jouberti, inquam; neque enim verba quæ ibi, tanquam Schneideri describuntur, hujus sunt, sed Jouberti ab ipso diserte laudati tractatu de arthritide libro 1, cap. 6, quomodo Schneiderus erat citandus, non *Cap. de arthritide*, et certe alibi, in Sepulchreto (3) ubi scholii cujusdam partem maximam ex Schenckio (4) sumptam esse animadverti, Jouberto verba illa tribuuntur. Hic igitur *arenulas febricitantibus non paucis* (*maxime morbo jam defunctis*) *copiose cum urina mingi*, scripsit, *nulla vel præsente*, *vel præterita etiam nephritide*. Gradius vero olim docuerat, arenas *apparere in declinatione febrium*, *et post longas febres* : distingui autem ab illis quæ signi-

(1) An. 1745, hebd. 31, et an. 1739, hebd. 28.

(2) Obs. 40 et schol.

(3) L. 3, sect. 25 in schol. ad obs. 14.

(4) Obs. med. l. 3, ubi de ren. symptom., obs. 3.

ficant calculos, *quoniam si fricentur digitis comprimendo, facile dissolvuntur.* Porro ego non in febribus solum, sive essent vernæ, aut æstivæ, sive autumnales, aut hyemales, sive intermittentes, sive continuæ, sive benignæ, sive malignæ vel cum peticulis junctæ, sive inter illas mediæ, aut interdum levissimæ, diuturnæ aut breves, sive in pueris, aut adolescentibus, sive in viris, sive in mulieribus, et his aliquando etiam prægnantibus, sive demum ex frequentioribus causis ortæ, sive interdum ex singularibus, ut ex ingesto erodenteque veneno; non solum, inquam, in febribus, verum etiam in nonnullis aliis morbis, a febri sejunctis, et nominatim in capitis acerbis doloribus, et apoplecticis quibusdam affectibus, nonnunquam etiam senilibus, animadverti, quotiescumque istæ arenulæ apparuerunt, sæpius quidem febrim, aut morbum fuisse aut finitum, aut fini proximum, sed haud raro tamen cum vel declinare necdum cœpisset, vel, si cœpisset, non ita manifesto declinare pergeret, ut dubium adhuc eventum magis quam vellem, non relinqueret. Quemadmodum autem in morbi fine, aut in declinatione jam certa, et in dies majori facta naturæ victoriam confirmarunt; sic ante declinationis initium, aut in dubia adhuc declinatione eamdem victoriam ut plurimum portenderunt; namque aut morbus feliciter omnino desiit, aut, si recidiva secuta est, ea levior, breviorque fuit. Semel duntaxat, quod ad te

alias (1) scripsi, hydropi qui febrim exceperat, soluto, morbi alii graves, neque ita breves sed, ii quoque ejusmodi, ut ex iis æger convalesceret, successerunt. At semel omnino ægri interitus ex autumnali maligna febri, quem ego neque ante, nec post illum unum diem invisi, ut febrisne, an peccatum aliquid postea aut ab ipso, aut ab assidentibus, aut ab medico occiderit, pro certo nesciam, ut neque an arenæ illæ toto morbi tempore fuissent, an eo primum die apparuissent. Neque enim de iis loquor quæ semper, sed de iis tantum quæ vigore morbi ad declinationem jam accedente, aut hac inchoata, se prodere incipiunt *adhærentes superficiei*, ut Gradius (2) ait, *urinalis;* non urinæ, ut in Sepulchreto (3) descriptum leges, ubi ne liber quidem in quo hæc scripsit, indicatur. Nempe lotium in præclara luce inspiciens, animadvertes vitreæ matulæ lateribus arenulas tenues adhærentes, nonnunquam tamen simul in urinæ superficie natantes, subrufas ut plurimum, subalbas perraro, quales in juvene quodam cum febris maligna, et peticulis stipata declinaret, vidisse memini.

22. Facta istius juvenis mentio ad memoriam redigit sanguinem, qui in ejus morbo quater,

---

(1) Epist. 8, n. 10.

(2) Prax. in non. Almansor. tr. 3, c. 14.

(3) In schol. cit.

alias ex incisa vena missus, alias per cucurbitulas eductus, præterquam quod æquo fluidior, seu molliori crassamento semper fuit, tribus certe postremis sive missionibus, sive eductionibus hoc circumfusum sero habuit, quasi a commisto chylo albescente. Quod non adnotassem, si in bene pasto, ut alias, et certa a sumptis alimentis hora id vidissem. Sed insecuto mense alteri quoque juveni sanguis missus tertia, et rursus quinta morbi die, utraque serum albicans ostendit, exigua quidem copia, imo ad paucas omnino guttas tertia illa die, cum esset crassamentum durum, et crusta obductum mediocris crassitudinis, quod fuit quinta mollius quam par sit, et obductum crusta non minus quam ipsum, crassa, nec dura illa quidem, sed ita tenaci et sectioni resistente, ut cultro vix ac vix quidem scindi potuerit. Hic vero alter juvenis febri laborabat, quæ ad malignitatem potius vergebat, quam esset maligna, multo priore illa tum brevior, tum levior, et sine peticulis. In aliis autem malignis febribus in quibus hæ apparuerunt, neque albicans serum vidi, neque mollissimum crassamentum, imo hoc interdum æquo durius, quin durissimum in aliquo cui solebat alias esse mollius. Præterea memini, cum super febribus quasi pestilentibus, quæ passim anno 1731 veris tempore in ea parte agri Patavini sæviebant quæ circum Montaneanam est (sic enim sunt qui nunc dicant;

Montanianum Petrus Bembus (1) dicebat) duo ex hoc gymnasio medici, mandato amplissimi Venetorum magistratus consuleremur, expositum nobis esse, etsi initio ægrorum sanguis nimis ut plurimum solutus, tunc autem nimis concretus appareret, utroque tamen constitutionis illius tempore peticulas se prodidisse, et vel tunc siqui forte dissolutum haberent sanguinem, his quoque promiscue non secus ac cæteris, easdem provenire; ut proclive esset intelligere, malignam quidem illam vim, quæ in quam pauca, et tenui materia consisteret, communicatio morbi per contagium ostendebat, illam, inquam, ut in una eademque eodem loco, et tempore constitutione, unam eamdemque esse; at sanguinem, ut in his, illisve erat aliter dispositus, ita in aliis aliter vitiatum apparere: atque ut aliud in aliis manifestum sanguinis vitium tum alia, aut aliter in aliis quædam symptomata induceret, tum alia quædam, aut aliter in aliis remedia posceret; esse tamen et quædam tum symptomata, tum remedia omnibus communia, quanquam illa his multo notiora: quis enim malignæ illius vis communiter omnes inficientis peculiarem naturam, nisi ex iis quæ communiter omnibus proficua, aut noxia observata essent, quadantenus conjicere se posse crederet? Neque enim etsi febres

(1) Rerum Venetar. histor. l. 9 et 10.

hæ non omnino essent pestilentes, hic cogitare quis posset cum celebri de Re Medica scriptore, ægrorum robur non maligna vi, sed copia sanguinis obrui, quando præcesserant causæ quæ hanc minuerent potius, quam augerent, et sanguinis missionem experimenta jam satis superque repetita ostenderant perniciosam.

23. Conjungi igitur cum maligna vi solutionem aut coagulationem sanguinis, in neutraque harum malignitatem consistere credibile est, præsertim cum alterutram in tot aliis, qui maligni non sunt, morbis videamus. Attamen ubi alterutra magna sit, et adjuncta habeat symptomata quibus malignitas significetur, ut in primis citam maximamque prostrationem virium ; quæ neque in prægressas evidentes causas, neque in nimiam rejici possit, obruentemque sanguinis copiam ; ipsa quoque, ut quæ creberrime, et gravia quidem addens symptomata, cum malignitate solet conjungi, hanc quodammodo comprobabit, velut in multis, in eaque etiam quam ex Mediavia nostro subjiciam, observatione.

24. Mulier annos nata ad quinquaginta, maligna evidentissime febri correpta, in nosocomium illata est. Pulsus diebus sex primis exigui, et obscuri, visi quidem postmodum sunt paulo vividiores fieri. Sed ingens pectoris in respirando angustia, et cordis palpitatio ingruentes, intra biduum mulierem confecerunt. Thorace propterea duntaxat aperto, sanguis repertus est in si-

nistro cordis ventriculo semiconcretus; in dextero autem non modo sic congestus, ut ipsum distenderet, sed totus in concretionem polyposam adeo constipatus, ut quamvis hæc carnea, cum aspiceres, videretur; non minus tamen, ubi incidere conareris, cultro obsisteret, quam tenacissima quævis crusta, sanguini insidens pleuriticorum.

25. Sanguini autem concretionis, sive, ut plures loquuntur, coagulationis num causam afferant acida, ut iidem autumant, an etsi quædam afferunt acida, non omnia tamen, ut aliis videtur, aut afferant, aut afferre pergant, si forte ex me quæras; simul dicam, alias præter acida esse posse causas unde sanguis concrescat, simul quasdam meas in misso e venis ægrorum sanguine attente, propiusque inspectando observationes adjiciam. Et primum, cum ego, idque non semel, in sanguinem inciderim, qui acidum quemdam odorem nauseosum, atque, ut ita dicam, sylvestrem exhalaret; nunquam accidit, quamvis in pluribus malignis morbis sanguinem mittere coactus sim, ut in eo sanguine acidi odoris quidquam deprehenderem. Deprehendi autem in femina quam assidua æstiva febris, itemque in viro, et sexenni puero, quos vernæ intermittentes, benignæque, ut illa, tertianæ, alium alio anno exercebant, quibus vena certis cuique de causis secari debuit. Durum quidem puero, et perpauco cum sero crassamentum fuit; medio-

criter autem firmum in illa femina, eoque viro, et in hoc certe cum sero potius pauco, eoque subflavo. Quo etiam in viro accidit, ut cum odorem illum quarta a missione sanguinis hora animadvertissem; post alias septem percipere vix possem, non obscuro indicio, fuisse ejus causam in corpusculis facilius avolantibus, quam a cæterorum sanguine, in quo post decem aut duodecim horas vigentem perceperam. Nec in iis solum de quibus indicatum est. Nam vel ubi nulla esset febris, ut in recurrente acerbo capitis dolore, itemque ut in scabie, idem sanguinis erat odor, plurimo sero præditi circum crassamentum tenaci crustula obductum, in illo tamen cui caput dolebat, non ita durum, et nigrum, ut in scabioso; quanquam uterque scabiosus erat. Ne vero sanguinem putes in scabiosis omnibus acidum olere; in aliis non oluit, ut neque in viro nobilissimo quem erodens cutem crustosa affectio, introrsum temere iis diebus repulsa, male habebat, sanguine sub lentissima crassa pelle diffluens crassamentum habente. Quin illi eidem scabioso cujus secundo loco memini, cum esset quater intra quinque menses sanguis emissus, ex hoc acidus odor exstitit non nisi semel. Sed ejusmodi sanguinis haud ita raram, ut vides, affectionem mittamus, ut multo rariorem, quæ Patavii anno ab hinc decimo, non olfaciendo, sed tangendo percepta est, consideremus.

26. Catharina B. honesti viri Josephi R. honesta

uxor, mediocri statura mulier, temperatura autem sanguinea, ut cum annum agenti decimum tertium menstrua cœpissent, nec copia modica, eadem, vel majori fluere singulis mensibus perrexerint, etiam lactanti, et lac multum post primum, alterumque partum, bis enim peperit, gignenti, tum etiam postea febre inflammatoria quotannis et vere, et autumno, idque annis duodecim, laboranti, tametsi crebro ob eam febrim sanguis mitteretur, imo etsi primam earum febrium tanta ex utero hæmorrhagia excepisset, ut ultra undecimum diem perdurans, magnam pulsuum infirmitatem afferret, quam et morbus regius secutus est; post duos tandem menses, promota urinarum copia solutus : hæc igitur mulier, cujus temperaturam, morbosque omnes ut tibi hactenus memoravi, ita sum insequentes memoraturus propter illas causas quas, narratione absoluta, attingam; cum annum agens undetrigesimum de funesto carissimi fratris casu improvisum nuncium accepisset, animoque, acri alioquin, et intrepido, illico defecisset, ad se rediens, menstrua, in quibus tum forte erat, emansisse animadvertit, postridie autem iterum vidit, non qualia antea, sed aquæ instar in qua caro recens lota est: cujusmodi, insecutis deinceps aliquot mensibus, statis temporibus prodiere. Quamobrem missus est sanguis, nec semel, mox autem sæpius in gravissima oborta febri, quæ sudore finita est. Verum post hæc ad

priorem naturam menstrua rediere, neque ipsis obstitit duplex tertiana continua febris, quæ verno tempore quotannis, idque ad decennium, revertens, non nisi iterata sanguinis missione, et dato cortice Peruviano, discedebat. Post id decennium, æstate febres ejusdem ferme generis ingruerunt, sed eo acerbius, et periculosius vexantes, quod sævos conjunctos habebant totius ventris dolores, uterique hæmorrhagiam, tunc fere magis augescentem, cum illi nonnihil se remittebant. Pugnatum est modis omnibus, in his sexies repetita sanguinis missione, cujus serum croceum erat, crassamentum autem durum, et crusta polyposa obtectum. Sed quamvis et febris, et illa symptomata nonnunquam imminuta sint, nonnunquam, ut videbatur, sublata; non tamen his omnibus est finis impositus, nisi per ipsam, magna, si unquam, copia, reversam uteri hæmorrhagiam die, ex quo febres inceperant, quadragesimo quinto. Cito nihilominus convaluit mulier, atque ita convaluit, ut triginta quinque a postrema hæmorrhagia exactis diebus, menstruis rursus secundum naturæ modum redeuntibus, justoque tempore semper recurrere pergentibus, viginti ipsos menses egregie valens traduxerit. Sed posteaquam æstate anni 1749, magnam, siti cogente, aquæ vim sine ulla stomachi molestia sæpius bibisset, quam annis superioribus vel febricitans nullo modo ferre poterat, eo autem qui secutus est, autumno

propter externas evidentissimas causas corpus laboribus, animum ægritudine, afficientes, in nauseam, vigilias, dolorem capitis, lassitudinem incidisset; illud accessit proxima hyeme, ut cum thorax, et caput valde æstuarent, venter, artusque inferiores frigerent, nec vestibus, nec ullo alio auxilio satis a frigore defendi possent, itemque ut horrore per dorsum vagante corriperetur a prandio, noctu autem magis cum in lecto se ex uno in alterum converteret latus: quin etiam tremoribus, siquid somni caperet, et repentinis terroribus excitaretur; quanquam nec deerant diurni quidam, falsam certe quadam in re imaginationem consequentes, ob quos identidem animo deficiebat. Hinc illa omnia de quibus novissime dictum est, in dies augebantur, et internæ oppressionis sensus urgebat, caputque in primis grave adeo factum erat, et vertigini obnoxium, ut mulieri fulcro opus esset, ne caderet. Agebat tunc annum quadragesimum tertium cum medicum accersivit suum; is a quatuor annis jam erat Mediavia noster; eique, ipsis nonis maii anni 1750, hæc narravit omnia, illudque insuper quod in ejusmodi muliere præcipua est adnotatione dignum, menstrua, quorum copia quæ semper fuisset, ex superioribus intelligitur, et quæ proxima æstate non minor fuerat, tametsi his singulis fluebant mensibus, et quam consuessent, calidiora, atque adeo calidissima, jam sibi ex quo sic affecta esset, non modo im-

minuta, sed frigida prodire cœpisse, et frigida etiam novissime prodiisse. Quibus auditis, alvo, cujus adstrictionis mulier semper obnoxia fuerat, confestim, sed leniter, soluta, imperatur sanguinis missio, quo non prosiliente, sed lentius defluente, illud quod prolixæ hujus meæ narrationis causam præbuit, simul ab ægra, simul a chirurgo, spectatæ fidei æque, ac experientiæ viro, Danielle Fasolato summa cum utriusque admiratione animadversum est, sanguinem, cujus exeuntis vehementem fervorem et illa alias, et chirurgi, vas quo excipitur, vitreum manu tenentes mirabundi interdum perceperant, nunc adeo frigidum prodire, ut ægra de gelida, sic enim aiebat, per cubiti flexuram defluente quereretur, chirurgi autem manus frigore afficeretur. Paucum et croceum ejus sanguinis serum fuit; nigrum et viscidum crassamentum. Cujusmodi et frigore, et ferme etiam natura fuit is qui vespere missus est de pede. Cum prope nullum esset hinc, et a remediis quibusdam, ut vocant, cardiacis levamen relatum; non dubitavit medicus in ejusmodi præsertim femina, quo sanguis in majorem motum concitaretur, postridie e brachio, et pede mittere eodem tempore. Et voto respondit eventus. Nam et sanguis prodiit non adeo frigidus, et dum prodiret, demi sibi oppressionis sensum mulier aiebat, et vespere oborta febricula, noctu inferiores partes, quæ superioribus mensibus semper

riguerant, nonnihil calefecit; mane autem remisit, et mulierem mox reliquit. Bene hæc se habuit dies decem, inferioribus artubus tepidis, pulsibus qui duri, parvi, humiles, prementi digito non resistentes antea fuerant, nunc oppressione sublata, in melius conversis, urinisque ipsis quæ prius, ut multæ, sic crudæ, et limpidæ excernebantur, jam ad naturalem modum, coloremque accedentibus.

27. Accipe nunc reliqua, neque enim satis esse duco, quæ prægressa et comitata sint ejusmodi sanguinis affectionem proposuisse, nisi et quæ deinceps consecuta sunt omnia ad certum usque tempus memorentur. Igitur decimo exacto die, ecce levis dolor eam partem metatarsi sinistri pedis invadit quæ digito pollici respondet, brevissimus ille quidem, ut cum semel primo die, postridie autem tredecies ingruerit, intra semihoram quinquies recurreret, atque ita evanesceret, ut paulo post illo eodem die mulier exire domo potuerit vix aliquo cum incommodo, nisi revertens cecidisset repente, et sine ulla exteriore causa, in latus dexterum, nec nisi aliorum adjuta manibus surrexisset. Domum tamen reversa est: ibique levis primum is dolor, postridie autem magna cum febri acutus adeo, atque assiduus rediit, ut totum illum diem acriter vexarit, nec nisi opio dato quieverit. Insequenti die sine dolore et febri fuit; ut bene habens e lecto surrexerit. Die autem proximo convulsione pectoris,

et colli vehementi correpta est. Deinceps a febri, et dolore, quibus se magna addebat convulsio, male habita est, remittentibus quidem interdum vel ad triduum, alias vero perstantibus, aut invalescentibus adeo, ut vix spiritum ducere liceret, et denique caput gravi sopore premeretur. A prima illa convulsione dies undecim cum morbo, pugnatum est alias dato oleo ex dulcibus amygdalis recens expresso, alias antispasmodicis pulveribus ejusdem generis ac qui a Marchione nomen habet, cinnabari interdum, nonnunquam opio, quod in medio morbi cursu desertum est, cum inutile vel datum ad duo grana deprehenderetur, sæpius autem vena, semel videlicet in brachio, bis in manu, ter in pede incisa, unde novissime emissus sanguis et soporem illum, et convulsionem ferme sustulit, febri superstite, quæ mane quotidie se prodebat siti, ac dolore capitis, et stomachi hactenus stipata dum ad vigorem perveniret; illis deinde cessantibus, et febri ipsa adeo se remittente, ut vespere nulla esset propemodum, et ægra noctu sic satis dormiret. Quæ febris cum dies aliquot ad eumdem modum perstaret, Peruviano cortice vix ad unciam partite sumpto, mulierem incolumem reliquit. Ab eo tempore triennium sine ullo incommodo traductum est, quod esset adnotatione dignum. Postea autem dolores, febres, convulsiones, alia ejusmodi redierunt, sed prioribus leviora semper, et citius largis sanguinis missio-

nibus cedentia. Ad quæ jam olim a me litteris mandata, hæc placuit addere, quæ cum hæ epistolæ sub initium anni 1760 describerentur, sedulo a me quæsita de eadem muliere accepi anno illam 1758 qui ejus ætatis quinquagesimus primus fuit, menstruis denique purgationibus carere cœpisse quæ ad id tempus et uberrimæ, et coccineæ esse perrexissent. Nihilominus sic satis valuisse, et valere, nisi quod fere assiduus in ventre est glaciei sensus: qui cum inde ad pectus ascendit, eam affert respirandi difficultatem, ut continuo sanguis, neque copia modica, mittendus sit. Nec deesse, quæ id ferant, vires mulieri, bonum adhuc et corporis habitum, et faciei colorem servanti.

28. Habes de affectione sanguinis haud minus fortasse admiranda quam cum apud Lowerum (1) in immani hæmorrhagia totus propemodum effusus, simul autem jusculis identidem sumptis instauratus, his quam sibi similior efflueret, homine tamen non vivente modo, sed sanitati restituto; habes, inquam omnia ex Mediaviæ nostri medica ephemeride, prolixe a me quidem, sed, ut puto, haud inutiliter excerpta. Quanto enim difficiliores hujusmodi res habet explicatus, tanto diligentius danda opera est, ut ab iis qui explicandam forte suscipiant, nihil ex his-

(1) Tract. de cord. c. 2.

toria desideretur, secus atque in aliis accidit in quas hactenus incidi, observationibus ejusdem generis. Ut enim quod Spigelius noster (1) scripsit de *sanguine crasso ac frigido*, quem e secta vena post frigidam ab æstuantibus epotam vidit, nec sine difficultate prodeuntem, omittam, quippe cum potius ab œsophagi frigore intra adsitam arteriam magnam densiorem crassioremque factum, quam actu frigidum videatur intelligere; certe quæ observatio olim apud Riverium (2) proposita est in muliere admodum iracunda, quæ intra quintam a secta vena diem interiit, tantum abest ut sciamus, quibus prægressis causis, aut comitantibus symptomatibus febris illa esset qua tunc assidua laborabat, ut Thomæ Bartholino (3) per divinationem, ut ita dicam, conjiciendum fuerit, horrorem perpetuum illi febri comitem fuisse. Petrus autem Borellus (4) satis hoc habuit scribere, equitum ducem *sanguinem frigidum, in morbo phlebotomatum, emisisse*; ut ne morbum quidem quo tenebatur, aut quis id retulerit, doceamur. Sed et explicationem addit ejusmodi, ut mirum sit, non jam contigisse id nonnunquam, sed potius non semper, aut non multo sæpius contingere.

---

(1) De hum. corp. fabr. l. 6, c. 2.
(2) Obs. communic. 46.
(3) Cent. 4, Epist. med. 47.
(4) Cent. 2, med. phys. obs. 51.

Denique Gabriel Clauderus (1) explicationem producens aliam, secundum quam in gravissimis apoplexiis semper, aut plerumque id accidere deberet; idem quod apud Riverium est, ait se in duabus matronis violento paroxysmo apoplectico correptis observavisse, prosiliente videlicet, dum e vena emitteretur, in suam quoque manum frigido sanguine; illarum autem utramque peradhibita, ac data volatilibus fœta particulis medicamenta restituisse. E vena autem mulieris nostræ haud prosiluit sanguis, sed lente defluxit; ut aliquanto facilius huic suam, qualis eacumque est, Clauderus explicationem accommodasset. Idem subjicit (2) sanguinis frigidi e naribus stillantis, et urinæ frigidæ prodeuntis observationes. Quod si contigisset, ut serius scriberet; adjicere potuisset alias tum lotii frigidi emissi, ut puta a milite (3), et a puero (4), utroque maligna lethali febre prægravato, hoc insuper jam toto frigido, tum fœtus gelidi ejecti, non solum jam mortui, et a gelida jam matre, ac mox intra horam moritura (5), sed et vivi a victura (6) ea toto corpusculo *frigiditate intentissima*, et ea

(1) Eph. N. C dec. 2, A. 4, obs. 138.
(2) Ibid. obs. 139 et 140.
(3) Earumd. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 206.
(4) Act. N. C. tom. 1, obs. 34.
(5) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 80.
(6) Earumd. cent. 9, obs. 30.

rigiditate plane insolita et quasi lignea, ut ab ortu ad triduum quod vixit, nisi respirasset, idque admodum leviter, pro mortuo ab omnibus habitus omnino esset. Neque exemplum omisisset Clauderus illustris feminæ (1), cui *aliquot ante mortem diebus exspiratio semper fuerat frigidissima*, in extincta autem cum pulmo uterque *copiosos* haberet *skirrhos et vomicas*, sinister *tactu excessive instar glaciei frigidus* inventus est, *quale frigus neque in altero* pulmone, *neque in ulla alia corporis parte observabatur*. Sed nos et mortuos, et cito morituros seponamus, eosque duntaxat quos servare potuit Clauderus, quamvis frigidus e naribus sanguis stillaret, aut urina frigida prodiret, cum muliere nostra, quæ ipsa quoque servata est, comparemus. Certe et ægræ nostræ menstrua frigida provenerant: quanquam satis discriminis est inter sanguinem ex incisa vena statim manantem, et sanguinem in narium, uterive, ac vaginæ caveas stillatim excidentem, humoremque tandem, postquam e sanguine secretus est per viam longissimam defluentem; ut aliquanto minus difficile sit intelligere, quomodo hæc frigida exire, quam quomodo in vena sanguis frigidus esse potuerit. Quod si ut inferiora, ita superiora etiam corporis in ægra nostra tunc friguissent; fortasse

---

(1) Commerc. litter. an. 1743, hebd. 21, n. 4.

alicui veniret in mentem dicere, cum reliquus sanguis qui per viscerum penetralia interea flueret, sic satis calidus, vitæque servandæ aptus esset, eum duntaxat qui per exteriores venas, ipsique cuti subjectas ferretur, ab hujus frigore refrigerari potuisse. Verum ne huic quidem explicationi, cujusquemodi ea sit, hic ullus est locus. Nam et superiora æstuabant, neque mulier de sanguinis defluentis frigore conquesta esset, nisi cutis minus quam sanguis, fuisset frigida. Qua igitur ratione sanguis possit non modo qualis in piscibus est, sed frigidior in viventibus, victurisque hominibus interdum esse, ipse quo ingenio es, disquires. Mihi vero, cui historiam summa fide proposuisse, cum aliisque comparasse satis est, ad alia quæ tametsi miranda non sunt, ipsa ad memoriam revocavit, est transeundum.

29. Cum Bononiæ degerem, honestus vir quotidie frigore corripiebatur, quod etsi nullus sequebatur calor, de duobns nobilibus medicis alter pro febri, alter, quoniam æger, eo frigore correptus cadebat, pro vertiginoso affectu malebat accipere. Persanatus est usu cardui benedicti, et spiritus salis ammoniaci. Mulierem quoque memini annos natam ad quinquaginta in illud S. Mariæ de morte nosocomium exceptam, singulis noctibus a certa hora ad matutinum usque tempus frigore prehendi cum tremore, quem pulsus non crebrior quidem, sed obscurior factus, neque aliud præterea comitabatur incom-

modum, neque calor sequebatur febrilis. Quin pedibus erat assidue frigidis, et sæpe aliis quoque, sed incertis, horis brevi frigore, tremore, et pulsus obscuratione corripiebatur. Cum viginti jam dies res ad hunc modum se haberent, dato cortice Peruviano, primi omnium erratici illi rigores abiere, periodici autem remisere, demum hi quoque fine redeundi facto, incolumem feminam reliquere. Sed hi ad febrim sui generis spectare mihi quidem sunt visi. Tremores autem alios, febrilium quidem simillimos, sed cum vero frigore non conjunctos, nedum calore nullo exceptos, quos meæ civitatis patricium virum alternis noctibus invasisse, scio, alio retuli, ipsosque multis sponte urinis, multisque lenis pharmaci auxilio per alvum ejectis sublatos vidi sine illo cortice: quanquam periodicos quosdam affectus, sive febriles ii sint, vel absque eo sæpe abigi, nemo ignorat, sive non sint, eo nonnunquam pervinci, a pluribus adnotatum est.

30. Cujus vi corticis (ubi perpaucas, in quibus minus respondere visus est, constitutiones excipias) longe certius, si quidem eo quo par est, et tempore, et pondere sumatur, febres profligari periodicas, sive illæ intermittant, sive ex intermittentibus, jam sint factæ assiduæ, sive benignæ, sive malignæ sint, et perniciosæ, nunc ferme inter omnes constare arbitror, quando vel quosdam nostrates medicos, quos timor olim, et aversatio nescio quæ a corticis usu abs-

terrebant, felicissimæ ejusdem ope, promptissimæque perniciosarum febrium curationes, quas a nobis quoque in pluribus, splendidisque etiam personis jam ante multos annos peractas viderunt, in meliorem adducere potuerunt sententiam. Sed justi, quo remedium hoc exhibendum est, temporis notitia medentes fugere nonnunquam potest, non tam eorum in præsentiendo imminentem perniciem incuria, quam casu, velut accidit in cardinali eminentissimo Joanne Francisco Barbadico, quem exitialis febris accessio propemodum sustulit priusquam febre teneri ipsum periodica sciri posset. Res per se, nedum quia in principe viro contigit, cujus tibi alias (1) novissimum morbum descripsi, sane digna est quæ commemoretur. Cum enim statim sub meridiem se in cubiculum inclusisset, neque ostium hora qua solebat, recluderet; famuli, nihil primum, nisi sacris precibus, aut lectione diutius detineri, postea autem cum jam advesperasceret, mali aliquid suspicati, ostium leniter, deinde cum responderet nemo, validius, sed frustra, pulsantes, inclamantesque, denique per fenestram ingressi, herum sine voce, sensu, motu jacentem invenerunt. Accersitus confestim medicus præter hæc mala, quæ tamen magis magisque jam remittebant, convulsivos tendinum

---

(1) Epist. 13, n. 3.

subsultus, febrimque deprehendit. Quæ, cæteris illis omnibus intra horulam per se abeuntibus, una restitit. Postridie mane Vallisnerius, et ego advocamur. Quæritur, quis et unde fuerit hesternus ille repentinus, et gravissimus morbus, quem febris solverit, ut videbatur. Narrat medicus, erysipelas non multis ante diebus in facie apparuisse. Verum, aeris fortasse injuriis, erat enim autumnus anni 1729, æger autem magis de suis episcopalibus muniis, quam de se, sollicitus, nunquam decumbere voluerat, neque intra cubiculum se continere, introrsum repulsum, de improviso evanuisse. Hesterni morbi se nihil nisi finem vidisse: quem autem ad modum ingruisset, ne ægrum quidem scire, cum quid sibi tot illis horis accidisset, neque tum sensisset, nec modo aliud reminisceretur, nisi se, quasi a tempestate frigidulum, lectum petiisse. Hæc eadem æger confirmabat, quem alacri, ut solebat, erectoque animo invenimus, jam levius leviusque febricitantem, nullo eorum quæ pridie fuerant, vestigio superstite. Quæ tametsi quem proprie ad morbum referremus, non una de causa dubitabamus; aliquid tamen monstri intus ali, cum Hippocratis aphorismus (1), tum ratio quoque ipsa dubitare non sinebant. Hanc igitur, illumque secuti interea dum clarius aliquod lumen

(1) 25, sect. 6.

staret, tum ad semunciam in primo haustu sumendum dedi; reliquum autem, quod triplum erat, in multo minores partes per justa intervalla distribui. Eaque ratione consecuti sumus, ne ingrueret accessio tertia, procul dubio ægrum, quem secunda prope confecerat, sublatura. Sed ne secunda quidem ingruisset, si in primæ remissione idem facere venisset in mentem. Non venit autem, introrsum versi erysipelatis, quod certum erat, materiam spectantibus, non febris, quam, non consecutam, ut sæpius solet mala illa gravissima, sed attulisse, et periodicam esse, quis divinaret? quando neque initium ipsius viderat quisquam, neque Patavii ea tempestate febris ulla ejus generis erat animadversa; etsi per illos dies, ut postea novimus, in civitate non ita dissita eadem fuerat, ægrumque illustrem, dum corticis oblatio ab una ad alteram intermissionem differretur, proxima accessione jugulaverat. Quamobrem tu, cujus gratia hæc scripsi, siquando casus ejusdemmodi incidat, cujus initium ignotum sit, tametsi causa esse manifesta videatur; noli omittere de natura febrium, quæ tunc vagentur percunctationes; neque enim semper id quod nobis accidet, ut quæ prima perniciosi generis existat, ea tibi curanda obveniat.

31. Nec vero, si æger non senex sit, ejusmodi febris immunem fore credito, propterea quia doctis viris ipsam nunc placeat *febrim intermittentem senum soporosam* vocare. Etsi ea ætate

sæpius contingit, et septuagenario erat major tum cardinalis, de quo modo dictum est, tum generosus comes M. Ant. Trento, quem annis ante eum quinque ab eadem febri periclitantem eodem remedio curaveram, eorum neutro, quod minus frequens est, in febrim recidente; tamen et Mortonus (1) puerum duodecennem, et Tortus (2) puellum teneræ ætatis, nedum alium in medio adolescentiæ cursu his, quas *lethargicas* appellabat, febribus laborantes proposuere. Pariter non quia primos paroxysmos, aut primam alicujus paroxysmi partem sine profundo isto sopore ægri transegerint, velim sine metu sis, ne in ulterioribus paroxysmis, aut paroxysmi partibus sopor ingruat. Nam quamvis sæpius antea, quin multo antea; non raro tamen septimo demum paroxysmo advenit: et quamvis in ipsa paroxysmi invasione simul invadere plerumque soleat, ut Sydenhamius quoque (3) significat, idque tempus, juxta Harveii (4) dissectiones mortuorum in principio accessionis, remoræ sanguinis sit opportunum; non desunt tamen exempla gravis soporis non modo aliis paroxysmi temporibus, quod non infrequens est, sed, quod per-

(1) Pyretolog. exerc. 1, c. 9, hist. 25.

(2) Therapeut. special. ad. febr. period. pernic. l. 4, c. 3, hist. 9 et 1.

(3) Epist. respons. de morb. epidem.

(4) Exercit. 1 de mot. cord. et sang. c. 16.

rarum est, hoc declinante advenientis, quale in Commercio Litterario (1) adnotatum videbis. Hic tu indicia fortasse optabis, per quæ dum febris a benigna non videtur differre, conjicere possis, perniciosum istud symptoma esse adventurum. Id et alii optaverunt non minus, quam noscere siquis forte ante annum 1731 ejusmodi febres observasset. Cujus utriusque voti vel uno lecto, quem laudavimus, Torto, facile compotes fieri potuissent. Qui cum scripta ante finem sæculi XVI ab Ludovico Mercato, et rursus ante finem sæculi XVII ab Richardo Mortono de perniciosis intermittentibus febribus in celebrem Therapeuticen suam (2) non sine additis scholiis transtulisset, perfecit, ut scire omnes possent, Hippocrati, et Veterum non paucis ignotum non fuisse, intermittentes febres aliquando malignas fieri, et exitiales (3), tum quibus ex signis mercatus generatim docuerit intelligere, eas fore perniciosas (4), speciatim vero in illis de quibus loquimur, pertimescere, ne *tertia, aut quarta* accessione *gravis somnus, vel gravis alia ex soporiferis* affectionibus *omnino essentialis fiat* (5). Nec vero prætereunda sunt quæ Tortus quoque et

(1) An 1740, Hebd. 13, n. 2.

(2) L. 2.

(3) Ibid. c. 4, schol. 1 et c. 8, schol. 1.

(4) Ibid. c. 2, ante schol. 3.

(5) Ibid. c. 3, ante schol. 3.

generatim, et speciatim ex propria observatione signa proposuit (1), et productis suo loco historiis tum ad cætera genera (2), tum ad hoc de quo agitur (3), pertinentibus confirmavit. Quibuscum junges quæ ab altero illustri medico adjecta sunt signa ad hoc idem genus spectantia (4). Soporis autem gravissimi mox adventuri indicium videbis apud Tortum (5) hoc inter cætera, quod æger interdum balbutiens verba mutilet, vel unum pro alio proferat, *non secus ac si levi apoplexia in linguæ paralysim degenerante foret detentus.* Est etiam apud eumdem vetulæ historia (6), qui in febris exacerbatione cum accidisset non modo ut recte verba proferre non posset, verum etiam manifesta aliqua oris contorsio, in sequenti exacerbatione cum iisdem sopor insuper gravis accessit, in proxima autem apoplexia, quæ in paralysim dexteri totius lateris transivit: atque ut scias, hæc a febri fuisse; usu Peruviani corticis sublata sunt. Intelligis non solum quæ soporem, et post hunc apoplexiam interdum prænunciarint, sed simul apoplectici potius generis, quam lethargici istum esse so-

---

(1) L. 3, c. 1.
(2) L 4, c. 1 et 2.
(3) Ibid. c. 3.
(4) Vid. Commerc. litter. an. 1733, Hebd. 52.
(5) L. 3, c. 1.
(6) L. 4, c. 4.

porem, præsertim cum eo stertore conjunctum, qui cum graviori apoplexia jungi solet. Quæ spectantes Sydenhamius (1), aliique insultum hujusmodi *apoplexiæ veræ similem plane* esse scripserunt, et Tortus ipse (2), tandem, nisi per corticem inhibeatur, *fortis apoplexiæ instar* occidere; Mortonus autem (3) puerum quem supra memoravimus, bis inventum ab se, ait, *stertentem, cæterisque apoplexiæ fortissimæ symptomatibus affectum*, senem autem avunculum suum (4) multos jam annos hebetem et somnolentum, *apoplexia* correptum fuisse retulit, ejusdem generis, ut insultu remittente, utrumque cortice eodem, larga manu dato, servaverit. Senis vero hujus hebetis et somnolenti et obesi insuper commemoratio, cum historiis aliis conjuncta, et speciatim cum ea quæ in Commercio Litterario (5) ab diligenti sane, ac solerti observatore descripta est, anus videlicet quæ diu antea brachii stupore, et debilitate, mox etiam capitis gravitate, vertigine frequenti, et magna pedum lassitudine afflicta, sopore profundissimo in febris intermittentis paroxysmis corripiebatur; hæc, inquam, exempla sollicitum

(1) Epist. cit.
(2) L. 3, c. 1.
(3) Hist. 25 cit.
(4) Hist. 26.
(5) An. 1738, hebd. 33.

facere te debent in febribus intermittentibus quæ homines detineant iisdem, aliisve capitis ejus generis, aut nervorum affectibus obnoxios, ne forte sopore isto terrifico, aut, ipso etiam non prævio, apoplexia prehendantur. Namque ut ex laudato observatore (1) exempla suppetunt *apoplexiæ immedicabilis, et apoplexiæ subito* occidentis, quæ soporem secutæ sunt, sic et alia habemus in quibus *absque soporoso affectu prægresso*, intermittentibus correptos febribus rapuit apoplexia. Igitur ubi æger iis erit obnoxius, malis de quibus dicebamus; illi præsertim, sicut alii, fac corticem et tempestive præbeas, et justo ut tempore possit retineri cures; is enim quem subito apoplexia occisum retulimus, nequaquam potuit retinere. Quæ me res in comite Trento, simul quasi apoplectico, ut dictum est, sopore, simul nimia alvi lubricitate affecto, eo magis anxium habuit, quod ejus fratrem annis superioribus repentina apoplexia sublatum fuisse non ignorabam. Sed in paroxysmi remissione iis quæ ventriculum corroborarent, opii enim vel pauxillo tunc uti veritus sum, sic satis admistis, ut retineretur cortex, operam dedi. Deus autem meis annuit votis.

32. Non puto gravius te ferre; non mirari autem certo scio, quod pro mortuorum ex hisce

---

(1) Commerc. litter. an. 1731, specim. 2, n. 34, et an. 1734, hebd. 13, post n. 2.

febribus anatomicis observationibus, observationes protulerim in viventibus habitas. Nosti enim cum in ea quæ in Sepulchreto est de febribus sectione quasdam hujus quoque alterius generis historias (1) proponi, tum præsertim a periculosis dissectionibus me refugere consuevisse. Quo minus, opinor, expectabis sectiones a me institutas eorum quos malignæ febres variolis stipatæ absumpsere, cum scias, me necdum variolis fuisse correptum. Neque enim tanti sum animi, ut imitari audeam Theodorum Zwingerum, qui ut in Sepulchreto (2) etiam leges, cum eo nunquam morbo laborasset, puerum eodem occisum dissecuit. At enim, inquis, vel peste ipsa peremptorum cadavera, jam frigida præsertim, dissecta, nocere negarunt doctissimi viri. Ego vero hos legi; sed quid Thomas Bartholinus (3), et Isbrandus Diemerbroeckius (4), qui eosdem legerant, censuerint, tamen animadverti. Nam primus, *nollem*, inquit, eorum rationibus *nimium fidere*, alter vero, cadaver, cum jam plane perfrigeratum est, *multo* quidem *minus contagiosum est, quam corpus morbosum vivens;* contagiosum autem esse non negavit, imo exemplo suo quid sentiret ostendit, cum,

(1) Append. ad obs. 10 et 29.
(2) In additam. ad hanc sect. obs. 19 cum schol.
(3) Consil. de anat. pract. n. 3.
(4) De peste, l. 2, c. 3, adnot. 12.

etsi erat qui carbunculos in ejusmodi cadaveris ventriculo se ipsi ostensurum promitteret (1); sibi, ait, *non placuisse irritare crabrones, et aperta abdominis cavitate contagii periculo se exponere : illudque se credere, quam videre, maluisse:* et rursus (2) cum in *refrigerato* cadavere exanthemata per artuum musculos altius pergere, a chirurgis, se præsente, demonstratum esse narrasset; an viscera quoque iisdem inficiantur, *oculorum experientiam non habeo,* inquit, *propterea quod licet contagium a dissectione musculorum parvi faciam, illud tamen ex apertione cavitatum abdominis, et pectoris furiosius in adstantes irruere posse credam.* Noli igitur mirari, quod inter quam plurimos esse malim, quam inter *paucissimos,* ut idem ait (3), iis *credentes, qui cadavera pestiferorum contagiosa non esse asserunt.* Quod si paucissimi non fuissent qui iis crederent; putasne, post tot pestilentias, futuras fuisse tam paucas cadaverum in ipsis extinctorum observationes, quæ in sectionem hanc Sepulchreti referrentur? perpaucæ enim sunt, si demas quæ ex auditu scriptæ, aut quæ incredibilia habent, tumquæ repetuntur, ut quæ observatione LXII postquam § 3 posita fuerat, § quoque 7 iteratur. Et ne forte suspiceris, ana-

(1) Ibid. l. 4, Hist. 15.
(2) Hist. 32.
(3) Hist. cit. 15.

tomicos ab illorum dissectionibus inani potius metu, quam rationibus fuisse absterritos; has legesis simul cum contrariis perpensas apud eosdem Bartholinum (1), et Diemerbroeckium (2). At si illis perlectis, nullum tamen esse periculum quod metuamus, arbitraris; accipe quid in theatro hoc nostro acciderit corpora eorum dissecantibus quos maligna duntaxat, non pestifera, occiderat febris. Ex peticulari, quam vocant, febri mortuum prosector, juvenis valens ac robustus Stegagnonius, hactenus inciderat, ut solos dorsi musculos, Diemerbroeckio fortasse credens id parvi facienti, appararet, cum eadem febri correptus, e vivis ereptus est. At fuerit cadaver illud non omnino adhuc frigidum; certe erat intus extraque jam frigidum cadaver aniculæ, cujus venter cum a cl. Vulpio anno 1717 januario mense aperiretur, ipse autem adstarem, ut singulorum viscerum sedem auditoribus ostenderem, etsi nullus odor gravior solito existebat, nec ullum, præter intestinorum implicationem, vitium apparebat, continuo tamen insolitum quemdam languorem sensi, non secus ac si animi instaret deliquium: mox autem ostensione illa absoluta, cum vix domum uterque rediissemus, pariter febrili horrore et frigore et dein calore ad eumdem modum, eodemque tempore

(1) N. 3 cit.
(2) Adnot. 12 cit.

correpti sumus; indeque ego, quamvis fracta febris vi, per annos aliquot ita male valere cœpi, ut in nuncupatione Adversariorum IV indicavi. Nec mirum, etsi enim ea femina pro apoplectica in nosocomium illata fuerat, et reapse erat, illa tamen apoplexia malignæ, ut postea inquirendo compertum est, febri, cum domi ægrotaret, non ita pridem accesserat. Vides igitur, ne illud quidem satis esse ad periculum effugiendum, cadaver non ante incidere, quam frigidum factum sit: quam cautionem qui laudarunt, illud præterea animadvertisse non videntur, frigere exterius posse, interius autem calorem retinere, quod ex epistolis ad te nostris intellexeris non raro fieri, et aliquando vel trigesima a morte hora (1) in ventris interioribus calorem superesse. Num igitur expectandum diutius est? At putrescens cadaver *multo magis contagiosum evadere* aiunt, *quam corpus morbosum vivens*. Nec tu mihi objicias, fuisse, et esse qui, hisce omnibus pro nihilo habitis, impune id fecerint. Nam neque eadem natura, et vis est malignarum omnium febrium, neque eadem prosectorum omnium dispositio: quarum neutram cum pro certo scire quisquam possit; quis tutius esse timidiorum consilium neget, quam audaciorum?

---

(1) Epist. 3, n. 2

33. Verum, ut ad me, et ad variolas redeam, equidem prima adolescentia cum in ejusmodi ipsarum constitutionem incidissem, quæ neminem ferme ad eum usque diem interemerat, discendi studio abreptus, egregium in nosocomio medicum sequi non dubitabam, et qui ex variolis decumberent, eorum quoque pulsus explorare non verebar, nedum cætera adnotare, et inquirere, etiam leviora, ut puta quo collyrio fieret, ut cum reliqua cutis pene tota pustulis aspera esset ac fœda, in palpebris tamen lævis, ut videbam servaretur, et nitida; fiebat autem aqua stillatitia plantaginis in qua salis, ut vocant, saturni pauxillum erat solutum. Quæ dum animadverterem, forte accidit, ut unus, itemque alter ex iis ægrotantibus, medico frustra omnia quæ poterat, diligenter præstante, e vivis eriperetur. Quo exemplo admonitus, nunquam postea volui ejusmodi ægros invisere, ne ad principes quidem viros accitus. Nec, licet ad hanc usque ætatem processerim, committendum esse duxi, ut in periculum me volens conjicerem, quando vel octoginta annos natis accidisse novi, ut a variolarum contagio, cujus jam se immunes putabant, non secus ac pueri, inficerentur, et multo quam hi, facilius perirent; quanquam in sævissima anni 1749 constitutione Foroliviensi, vetula, ea quam modo diximus, ætate major, eo morbo conflictata, raro sane exemplo evasit. Sed quod mihi facere non licuit, ut inde

mortuos dissecarem, toties, et tot ab anatomicis factum est, ut mirari subeat, viros extitisse cæteroquin doctissimos, qui post illorum jam editas observationes, ignorare viderentur aberraturos a vero, qui variolas alibi quam in cute, præsertim vero in intestinis, tum nunquam, tum semper provenire, contenderent. Horum primos, facile credas, cum in observationes forte incidissent ejus similes quæ a Peyero filio (1) proposita est; alteri autem in alias cum iis convenientes quas ab se habitas memorat cl. Gunzius (2), utrosque cæterarum oblitos cunctas illi primos quidem, alteros autem his consimiles existimasse; quando multæ, jam relatæ in Sepulchretum, exstabant, quarum aliæ cum illis, aliæ vero cum his apertissime consentiunt. Sunt præterea quas utrisque addendas colligere possis ex laudata cl. Phil. Conr. Fabricii dissertatione (3). Atque insuper ut dissertatio altera (4), quæ, Busserio præside habita est, observationem tibi exhibebit in serenissimo quodam principe, cum primis illis convenientem; ita quæ cum alteris conveniant, dabunt plures volumina (5) Cæsareæ Academiæ. Quin aliæ non de-

(1) Obs. anat. 2.
(2) In Hippocr. de humorib, not. 21.
(3) Exhib. obs. circa constit. Epid. an. 1750, not. *h* ad § 19.
(4) Sist. hist. morb., et cadaver. variol. c. 1.
(5) Eph. dec. 3, A. 7 et 8, obs. 97, cum schol. et cent. 9, obs. 52.

sunt historiæ, quæ et alibi quam in cute; neque tamen in intestinis, aliisve visceribus, conspectas variolas, aut se indicantes proponunt. Cujusmodi illæ sunt quas leges in Actis Hafniensibus (1), in Ephemeridibus (2) prælaudatæ Academiæ, in opusculis pathologicis (3) præstantissimi Halleri, et hæc quoque est quam ab eo qui inter magistros meos fuit, Jacobo Sandrio, cum Bononiæ olim essem, acceptam, ferme totidem ac vir ille doctus retulit, verbis subjicio.

34. Puer nobilis, cui paucæ exterius variolæ, signa autem nulla erant aliarum quæ visceribus insiderent, suffocati instar moritur. Corpusculum, ab Sandrio ipso apertum, pulcherrima viscera habebat omnia. Sed una laryngis musculis innata erat variolarum pustula, et circum hanc ater jam apparebat gangrænæ color.

35. Porro cum aliis quoque malignis febribus sæpenumero gangrænam interiorem conjungi; imo, si lethales sint, tunc viscerum inflammationes degenerare in gangrænas, ex pluribus, quas in sectione hac Sepulchreti leges, observationibus apparebit. Quibus has etiam adjunges. Sanctorius noster (4) *quidam alii putarent*, inquit, *febrem malignam ab aliqua gangræna in jecore,*

(1) Tom. 1, p. 1, obs. 109.

(2) Dec. 3, A. 7 et 8, obs. 47.

(3) Obs. 44 in fine.

(4) Comment. in I, fen. I, l. Avic. qu. 86,

vel in alio viscere oriri, quod nos non semel in cadaveribus observavimus. Dominicus Gagliardi (1) in dissectionibus eorum qui a maligna febri pereunt, cum ulcera ab erodentibus medicamentis quæ vesicantia vocant, aperta, ipsa quoque gangræna affici incipiunt, internas gangrænas persæpe conspici affirmabat. Et Josephus Lanzonus (2) epidemicam describens constitutionem Ferrariensem anno 1729 in apertis nonnullorum corporibus quos ea febris occiderat, inter cætera *aliquas maculas lividas in ipsis intestinorum tunicis* memoravit. Tu alia, quæ non deerunt, exempla adjicito.

36. Nunc antequam finem scribendi facio, te miraturum non puto, initio præsertim admonitum, nihil repetere me velle ex iis quæ ad te alias scripsi, miraturum, inquam, non puto, quod de certis quibusdam febribus nullam hic mentionem injecerim. De earum plerisque egisse me scis, cum de aliis agerem morbis. Nonnullas tamen, ut puta quinctanas, et quæ longiora intervalla habent, me fateor non nominasse; neque enim vidi, nisi septimanam excipias, quæ, cum Bononiæ degerem, in Patricio viro exacte recurrebat: nec de illis dicere quidquam possum, nisi quod etsi quartanis fere succedant, non sunt tamen, ut aliquando factum est, pro

(1) Dell' infermo istruito p. 2, vegl. 30.

(2) Act. N. C. tom. 2, obs. 209.

quartanis habendæ quarum longiora reddita sint intervalla, nisi quartanas pariter cum succedunt tertianis, pro tertianis quarum tardiores facti sint reditus, contra ac medici ab antiquissimis usque temporibus statuerunt, habere velimus. Quod præclare animadvertit solers vir Zevianus meus (1), ubi quartanæ mutationem in quinctanam, hujus in tertianam, et mox hujus in quartanam, et quartanæ denique in sextanam, hancque constantem in adolescentula a se visam proponit; cujus ultimæ febris exemplum perrarum est, cum duo, haud amplius, me legisse meminerim, alterum Gentilis (2), Lanzoni (3) alterum. Qui vero post hujus generis febres mortui sint, in iis quid sit inventum me latet. Sed cum ipsæ diuturnæ sint, aut diuturnis succedant; veri simile est, post se relinquere eadem ferme quæ illæ solent. Solent autem mesenterii, aut lienis vitia, aut alterius proximi visceris, et nominatim jecinoris. De quibus simul omnibus exemplum habes apud cl. Fantonum (4). De liene autem satis ostendimus alias non uno loco, sed præsertim epistola XXXVI (5) quæ consentientia, vide-

(1) Nuovo fonte di pronostici, p. 1.

(2) Apud Schenck. obs. med. l. 6, ubi de raris febr. typis, obs. 2.

(3) Eph. N. C. cent. 8, obs. 10.

(4) De obs. med. et anat. Epist. 8, n. 19.

(5) N. 18.

bis cum observationibus, in sectionem hanc Sepulchreti relatis, ubi de quartanis (1), et de erraticis diuturnis febribus (2) actum est. De jecinore ibidem quoque reperies exempla. Quibuscum junges quæ Commercio Litterario (3) leguntur de hepatis substantia, *præ reliquis sedem quartanarum fovente*, hincque *in plurimis* quartana *mortuis læsum modo, modo exsiccatum, modo inflatum hepar inveniri.*

37. Hæc habui quæ super plerisque Febrium generibus ad Valsalvæ historias adderem ex meis, aut aliorum sive mecum communicatis, sive lectis observationibus. Quæ tu, ut soles, æqui bonique facies : et valebis.

---

(1) Sub obs. 30.
(2) Sub. obs. 32.
(3) An. 1739, hebd. 50.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA L.

Agitur de Tumoribus.

Quos morbos statim post febres plerique facile proposuissent, Arthritidem, luem veneram, alios ejuscemodi, Boneto placuit differre, et inter hos febresque interjicere tumores, vulnera, ulcera, et quæ alia ad chirurgiam spectant. Quæ facultas, cum minime ignores, quantopere a Valsalva adamata sit, et exculta; fortasse jam plurimas, si minus ex me, quem nosti, non, uti ad mortuorum sectiones, ita ad viventium, natura esse factum, at certe ex illo observationes expectas. Nec tuam te fefellisse opinionem, ex proximis litteris cognosces, quæ erunt de vulneribus. Neque ille tamen paucas habuit de Tumoribus observationes. Verum alias chartis non commisit, alias commisit quidem; sed earum aliquot aut ipse vulgavit, aut ego aliis epistolis descripsi. Quæ omnia hac indicabo duntaxat, ut relegere possis, si velis; nihil autem repetam, sive illius sit, sive meum. Ut enim Sepulchreti ordinem, qualiscumque is sit, quemadmodum fere solitus sum, hic etiam sequar; non sequar tamen repetitiones. Quarum aliquæ non modo, ut multæ, haud sunt illarum observationum, quæ

ultro in aliis quoque sectionibus positæ significantur; sed earum quæ in hac eadem iterantur II sectione, ut cum inter eas quæ in Additamentis leguntur, vel prima ipsa cum subjecti Scholii parte, proposita jam supra fuerat observatione VI (1) a Boneto, qui locum ipse quidem unde sumpserat, non reticuit, aut cum eidem tamen, quod prope incredibile est, accidit, ut una eademque pagina (2) unam eamdemque bis ex Garnero historiam produxerit.

2. Igitur quod ad tumores spectat sanguineos sive quos sic vulgo appellant, sive eos præsertim qui cum rupto venæ trunco aliquo communicant, *varices spuriæ*, ut opinor, a Boerhaavio (3) postea nuncupati, quid Valsalva viderit, et censuerit, in mea habes epistola anatomica XIII (4), magisque in tractatu illius de aure humana (5); utrobique autem (6) ea pariter quæ spectant ad steatomata palpebrarum. Utinam sic diserte judicium addidisset suum de natura cujusdam tumoris quem ad hunc modum nobis descriptum reliquit.

3. Mulier annos nata ad quinquaginta, laboraverat tres jam menses tumore in dextera colli

---

(1) § 7.
(2) Obs. 2, § 1 et 3.
(3) Prælect. ad Instit. § 711.
(4) N. 4.
(5) C. 4, n. 8.
(6) Ibid. et nostræ illius Epistolæ n. 2.

parte duro, oblongo, ovi galli Indici magnitudinem æquante, cujus erat basis in ejusdem lateris arteria carotide, unde sursum pergens usque ad ejus arteriæ divisionem, finiebatur. Hic aliquando dolebat; aliquando nullum prorsus afferebat dolorem. Tandem viginti circiter ante mortem diebus, crebrius vexare cœpit, in ipsa præsertim laryngis regione, ut cum peculiari quodam stertore cogeret respirare, cui comes erat in gutture quidam ardoris sensus. Itaque mulierem confecit. Nolo hic, ut in tumore altero feci, quem in sinistra juguli parte durum pariter, et nulla memorata pulsatione, Valsalva descripsit (1), meas tibi conjecturas proponere: ipse, ut malueris, judicabis. Ego vero ad certiora exscribenda transibo.

4. Virgini ingenii vividi, quæ aliquot jam annos, propter ætatem ad quinquagesimum circiter perductam, menstruis carebat purgationibus, cancrosus tumor in dextro latere prope axillam obortus est. Hic paulatim in crassitudinem quidem parum, sed multum in latitudinem et longitudinem crevit, ut ad axillam perveniret. Proximus artus œdemate intumuit. Accessit tussis, sputum materiæ *catarrhalis*, spirandi difficultas, multa sitis, et mors denique. Tumor eas quibus insederat, partes, quantum quidem per-

---

(1) Epist. 17, n. 19 et 20.

cipiebat sensus, altius non læserat. Proximum artum secando, multum seri flavescentis effluxit, quod omne in adiposæ membranæ cellulis substiterat. Totum quoque ab eodem latere thoracis cavum ejusdemmodi replebat serum, multis interjectis concretionibus ejusdem coloris, mediæ autem inter membranosam, et *gelatinosam* naturæ, quarum pleræque pleuræ adhærebant. Pulmones erant adeo contracti, ut primo aspectu quasi deesse viderentur. Cor valde exiguum. Cæterum, quod ad ventrem attinet, ventriculi fundus multum erat extensus: lien perparvus: jecur a naturali colore ad fuscum inclinans: ejus vesicula exilis, et inanis. Ovaria albicabant: et quamvis naturalem servarent figuram, et molem, valde tamen induruerant.

5. Rondeletii observationem, in Sepulchretum relatam, non hoc loco, in quo ne memoratur quidem, sed libro II (1) leges, propositæ similem. In utraque enim cancrosus thoracis externus tumor, difficultas spirandi, multumque est in thorace serum: quod in illa tamen succrevisse tumore decrescente, in hac autem crescente, ostendit tempus quo ducendi spiritus difficultas accessit. Faciet hoc discrimen, ut rem aliquanto aliter in illa explices, atque in hac observatione. Cui ut peculiare est quod ad serosum attinet

(1) Sect. 1, obs. 72.

brachii tumorem, sic peculiaris quoque hujus tumoris causa fuit, nimirum axillaris venæ compressio a cancro illuc se attollente.

6. Sed jam ad alios alterius generis artuum superiorum, aut inferiorum tumores, a Valsalva observatos, veniamus, initio ab iis ducto qui male peractæ venarum sectioni successerunt. Mitto autem quem in nobili matrona vidit ob compunctum cum vena tendinem, aut nervum, manu cum acerbissimo dolore plurimum tumente, et eo sedato dolore, assidue tremente: qui tremor non modo posteaquam detumuit manus, sed ad diem usque quo hoc scribebat, videlicet quinque ipsos annos, nullo proficiente remedio, perstabat. Tumorem pariter mitto qui juveni accidit, vena in cubiti flexu ab inepto chirurgo transfixa, effusoque introrsum sanguine, unde magnus postea, longæque, et difficilis curationis abscessus. Tumoris potius a vulnerata eo in flexu arteria, Valsalvæ manu persanati, historiam tibi eo diligentibus describam, quod res majoris momenti est, nec indigna quæ a te cum observationibus conferatur, visa ibi ab aliis, aut facta, aut adnotata proponentibus, ut puta ab Rockio (1), a Petito chirurgo (2), a Teichmeyero (3), et ab iis quos dum has litteras recen-

(1) Commerc. Litter. A. 1734, hebd. 36, n. 2.

(2) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1735 et 1736.

(3) Dissert. de stupendo aneurysm. et cæt.

serem, legi, medico cl. Trewio (1), et industrio chirurgo Guattano (2), præsertim vero a cel. auctore infra (3) laudandæ dissertationis. Hæc igitur Valsalvæ observatio etsi in nonnullis manca videri potest, ut ab homine qui sibi scriberet, fusa; tamen quædam habet peculiari attentione digna, illudque insuper quod ejusmodi curatio prius a Valsalva peracta est, quam ab aliis peragi vidisset, additurus, qua erat solertia, atque industria, subinde alia, si diutius vixisset, eique aliæ istiusmodi suscipiendi operis occasiones se obtulissent.

7. Chirurgo annorum circiter duodeviginti, dum propter thoracis morbum sanguis e brachio mittitur, arteria vulneratur. Qui miserat, venam incidisse se credens, non aliter vulnus obligat, acsi nihil nisi venam incidisset. Post dies aliquot tumor in cubito animadvertitur: qui intra dies amplius viginti ad pomi magnitudinem excrescit. Hunc chirurgus quidam, pus subesse ratus, incidit: ex inciso sanguis incipit exire, sed sine impetu, sanguineis videlicet grumis obstantibus et exitum quasi omnino claudentibus. Verum tribus post diebus, via sibi facta, sanguis erumpit: idque non illo tantum, sed et duobus proxime insequentibus diebus, semel quidem quo-

(1) Act. N. C. tom. 8, obs. 126.
(2) Hist. 2, aneurysm. hist. 1.
(3) N. 8.

tidie, at ea copia, quæ cum adstringentibus remediis nullo modo cederet, ægrum quasi ad animi deliquium duceret. Interea et manus, et cubitus, et proximus humerus ferme usque ad medium, intumuerant: inflammatio autem prope incisum tumorem jam erat oborta. In tanto periculo, medici advocantur, chirurgiam quoque probe callentes, in his Valsalva. Qui, re diligenter perpensa, ita est curationem aggressus. Primum fascia quam nunc torcular vocitant, sic humerum vinxit, ut pro eo ac opus esset, prompte illa, facileque laxari posset. Tum vulnus, a chirurgo, ut diximus, tumori inflictum, superiora versus secundum arteriæ consuetum iter produxit. Sic toto patente tumoris cavo, quod pugnum ferme comprehendisset, sanguinem, quo plenum erat et concreto et fluido, eduxit, locumque bene abluit spongiis, calefacto vino madentibus. Quo facto, tantisper fasciam laxari jussit, dum effluens sanguis vulneratæ proderet arteriæ sedem. Erat hæc in cavi illius fundo; ut valde incommodum fuerit ob profunditatem, arteriam circumligare. Quam cum tandem, continuo supra vulnus, vinxisset; haud amplius, quantumvis laxata fascia, sanguis exsiluit. Verum illico quidquid ejus artus erat infra injectum arteriæ vinculum, sentiendi, et movendi vim amisit, paucisque post horis frigidum est factum: nec pulsus amplius percipiebatur. Hic tamen circa tertium a ligata arteria diem percipi ite-

rum, sed vix, cœpit: at circa quintum ad naturalem quasi impetum jam redierat. In hujus diei exitu sanguis in lecto animadvertitur; eoque fasciæ, vulneri circumjectæ madentes conspiciuntur. Quibus caute ablatis, et vulnere inspecto, nec sanguinis quidquam erumpit, nec unde erruperit ullum est signum. Ab hac ultima sanguinis eruptione pulsus iterum omnino amittitur, non secus ac si novum arteriæ vinculum injectum esset. At membrum tamen post multos dies naturalem sensim recuperat calorem, motum quoque, sed hunc tardius; nam octo, aut novem menses debilitas restitit, et quædam macies, et fuscus unguium color, et facilis a frigore læsio. Verum eo quod diximus, exacto tempore; hæc omnia desiere; pulsu etiam, quamvis languido, redeunte.

8. Hanc a me cum petiisset historiam cl. vir Petrus Paulus Molinellius, continuo, et perlibenter misi, tum ut homini medica et chirurgica facultate præcellenti, et bene de me merito gratum facerem, tum etiam, ut quam mancam, sicuti ad ipsum quoque tunc scripsi, mittebam, eam ipse, qui chirurgum illum et viventem noverat, et mortuum dissecuerat, quoad ejus fieri posset, nobis perficeret. Quod præclare ab ipso factum perspicies, si dissertationem ejus leges, quæ inscribitur *de Aneurysmate e læsa brachii in mittendo sanguine arteria*. Præcipua huc redeunt, non unum tantummodo, sed plura vin-

cula Valsalvam arteriæ injecisse, cogente sistendi sanguinis difficultate: hominem postea incolumem vixisse, et non nisi trigesimo circiter post eam curationem anno tabe, et ascite confectum esse: eo autem brachio quod læsum fuerat, non secus ac altero, uti consuevisse, quippe cum jam nullum si utrumque brachium inter se conferres, discrimen agnosceres, ne in pulsu quidem. Quod tanto magis mirandum est, quia in mortui dissectione, cum brachialis arteria eo loco ubi aneurysma fuerat, ad tractum duorum pollicum omnino deesset, nempe morbo olim, ferro, et pure absumpta, nulla inveniri arteria potuit quæ pro ipsa communicationem inter superiorem ejus truncum, et radialem, ulnaremque arterias servaret præter unam, eamque non solum mire flexuosam, sed tenuem adeo, ut difficillimum sit intellectu, quomodo radialis arteria, influente tam pauco sanguine, et per tot flexus traducto, æque pulsare ac altero in brachio posset, tum æque esse brachium utrumque et nutritum, et robustum, aut certe ad actiones æque idoneum. Et inventa quidem est ea pars nervi quæ in tractu illo eodem erat in quo diximus brachialem arteriam defuisse, in prægrandis ganglii modum amplificata. Sed etsi nervi ejus vires sic augeri potuisse existimares; tamen justum musculorum robur, et partium nutritionem et arteriarum præsertim pulsum sine justa influentis quoque sanguinis copia, justoque im-

petu, non intelligeres. Certe autem occluso præcipuo arteriæ trunco, ramos *laterales, licet per se parvos, postea distendi, si liquidum solum in eos agat*, viri doctissimi, et in his Hallerus (1), *ex physicis, et hydraulicis* non dubitabant: quin idem Hallerus (2) et *vulgo notum esse*, et se *vidisse* confirmaverat, *resecta arteria radiali, ita dilatatam fuisse sensim ulnarem, ut rami omnes, quibus prospicit radialis, inde sanguinem acciperent.* Quo magis optandum est, ut in cadaveribus eorum quibus olim arteria ipsa brachialis, aneurysmatis curandi causa in brachii flexu, obligata fuerit, iterum, iterumque ab anatomicis, inprimisque ab eodem præstantissimo Molinellio perquisitio hujusmodi repetatur, ut sicuti quæ in hac prima deprehendit, accurate adeo proposuit, ita in aliis eadem, an alia occurrant injectionis etiam auxilio, certiores fiamus. Ut enim illius arteriæ truncus raro duplex sit; ramos tamen ab ipso tum in ulnarem, tum in radialem pertinentes, quos cel. Winslowius (3) collaterales vocat, non in cunctis quidem corporibus ad eumdem modum se habere, sed plures in plerisque esse, vel ex ejus, et laudati Halleri (4)

(1) Dissert. de arteria brachii, not. ad § 45.

(2) In Boerh. prælect. ad Instit. § 692, not. *e*.

(3) Expos. anat. tr. des arter. n. 140, etc.

(4) Dissert. cit. § 17, 19 et seq., et 28, 36, 45. Adde nunc Fascic. icon anat. 6, et Guattani hist. 6, fig. 1.

collatis inter se descriptionibus satis constat. Veri itaque simile est, fore ut alias aut uno plures, aut unus aliquis magis dilatatus ex collateralibus ramis se se oculis objiciat; quanquam ne sic quidem satis intelligi posset quod Valsalva circa quintum ab ligata arteria diem observaverat; nam si ramorum illorum dilatatio fieri paulatim debet; quomodo tam cito pulsus ad naturalem quasi impetum redierat? De nervis autem; tametsi brachialium communicationes inter se, et frequens ramorum non unius ex illis in unum musculum distributio facere fortasse debent, ne tam sollicite de ipsis idem quod de arteriis, quæramus; sane illa quam vir cl. animadvertit, illa, inquam, nervi simul, ut videtur, cum arteria ligati in prægrande quasi ganglium mutatio digna est quæ pluribus observationibus in cadaveribus ejusdemmodi, aut in brutis etiam animantibus data opera magis confirmetur, inquiraturque, an influentia in ipsum arteriosi rami manifestissimæ dilatationi, an, si hæc semper non occurrat, vincturæ potius nervi amplificatio illa debeatur. Cui voto postquam hæc scripseram, interea satis esse factum, jam video (1) quantum ad brutas attinet animantes, experimentis quæ ut per se laude non vulgari digna censeo, ita si debeam pro Valsalvæ repe-

(1) De Bonon. Sc. Inst. tom. 3, in opusc. et quæst. Præside Hazon. Paris. propos. 5, februar. 1750, n. 4.

titis experimentis accipere, quid in ipsis desiderem, erit alibi, ut spero, opportunior scribendi locus. Nunc enim illud tibi multo utilius fuerit, si quas eadem luculenta, et frugifera dissertatione observationes, animadversionesque cl. Molinellius proposuit de instituenda aneurysmatis in cubiti flexu curatione tum expeditius nervum cum arteria colligando, tum vero tutius sacco etiam aneurysmatis vincula injiciendo, attente diligenterque perpendas, et cum iis quas in posterum peragat, curationibus conjungas. Verum, ut ille nobis superiorem Valsalvæ observationem perfecit; sic haud satis scio, an invenire nunc possim qui insequentem perficiat.

9. Quidam aneurysma in sinistro poplite decem circiter annos pertulerat, vehementem dolorem afferens, et diametro uncias Bononienses tres cum semisse ferme æquans. Is cum a Valsalva curatus esset, novissime tamen periit ob alterum in dextero poplite aneurysma. In thorace quoque aneurysma aliud habuit ad arteriæ magnæ curvaturam.

10. Cum medicus et chirurgus, siquis alius, eruditissimus Laurentius Heisterus in ea dissertatione quæ *de Genuum Structura, eorumque Morbis* inscripta est (1), monuerit, *paucissima* in poplite aneurysmata fuisse adnotata, et sane

(1) N. 83.

præter ea quæ ipse memorat, vix duobus me legisse meminerim, quorum alterum uno verbo olim indicavit Severinus (1), alterum nuperrime quantam vim sanguinis contineret, scripsit Matanus (2); propterea nolui hanc, quamvis obscuram, si spectes ea quæ mox dicam, et imperfectam, Valsalvæ observationem omittere, præterea hoc certe ostendentem, quantum aneurysmatibus sint corpora quædam obnoxia. Etsi vero experientissimus Heisterus eamdem quam ad cubitum aneurysmatis curationem, in poplite quoque *non impossibilem* esse existimet (3), ob eamdem spem (quam nunc videbis a præstantissimo Hallero (4) confirmatam) ramorum arteriæ a latere communicantium, quin se, ubi casus tulerit, eam curationem suscepturum esse profiteatur; tamen cum plura quam in historia scripserim, de te istiusmodi a Valsalva addita nusquam esse animadverterem; qua ipse ratione curasset, statuere non audebam. Erant quidem inter Valsalvæ schedas icones duæ, scite, atque eleganter delineatæ, quarum altera poplitæam arteriam ab ea facie qua respicit exteriora, altera ab opposita representat se ab exteriore facie dila-

(1) De recond. abscess. nat. l. 4, c. 7 prope finem ad n. 2.

(2) De aneurysmatic. præcord. morbis animadv. not. *a*, ad § 71.

(3) Dissert. indicata n. 76 et 77.

(4) Fascic. icon. anat. 5 ad tab. 4.

tantem in saccum oblongum, et quo magis ascendit, eo angustiorem, nec sine tribus arteriosorum ramorum osculis, cum angustiore sacci parte communicantium; ut nisi ea pars, sicuti solet præcl. Molinellius, vinculo constricta esset, perdifficilem, et longam manus operam requisivisset; et tamen saccus ab exteriore facie omnino integer ostenditur. Quamobrem, et quod erat homo ob aneurysma mortuus quod in altero poplite excreverat; hoc potius quam illud quod curatum esset, pictum fuisse, ut e mortuo Valsalva exemisset, propemodum conjiciebam. Sed tamen illud alterum quali curasset ratione, non assequebar, donec cl. Benevoli observationes versans, in locum forte incidi, ubi (1) modum laudans, a me tibi alias (2) commemoratum, quo Valsalva solebat, sanguine sæpius misso, et tenuissimo dein victu aneurysmata curare, sic curati in arteria poplitis exemplum se in Valsalvæ ipsius Musæo vidisse, testatur ex homine qui post eam curationem morbo alio confectus fuerat. His enim lectis, iisque iconibus in manus sumptis, cum animadverterem, diametro certe longe minori quam supra (3) est propositum, saccum repræsentari; cogitare cœpi tantam sacci contractionem acceptam referendam esse

(2) Osserv. 11.
(2) Epist. 17, n. 30.
(3) N. 9.

ei curationis generi: quod etsi Valsalva adversus interna, eaque incipientia aneurysmata instituerat, huic etiam fortasse, addita comprimente fascia cum auxiliis aliis exterioribus, adhibere voluisset. Quoniam tamen quædam video quæ cum hac conjectura non satis consentiant, ideo tuum judicium facio: ego nihil pronuncio, et ad certiora jam redeo.

11. Viro quadraginta annos nato, parvus sed pulsans, tumor circa inguen dexterum sensim oboritur. Triennii spatio in dies augetur, grandisque fit. Quarto circiter ante obitum mense doloribus vexare incipit, magnoque, et æquali œdemate universum illum artum inferiorem tumefacere. Mense ultimo atrocissimi dolores fiunt, neque ad tumorem solum, sed et aliquando infra malleolum internum; quo uno loco, et sævientibus duntaxat doloribus, pes sentiebat, omni alioquin sentiendi, et movendi facultate privatus. Nulla unquam hoc toto mense a cruciatibus quies, nullus somnus, donec, languentibus viribus, aliquot dies semisopitus æger jacuit, atque ita defecit. Aneurysmatis hujus ingens erat cavum; nam a cute summi femoris anteriore ad crassissimum nervorum omnium cruralem posticum perveniebat. Et arteria quidem cruralis, ex cujus dilatatione tumor inceperat, mediocriter dilatata reperta est; sed aliquot locis dilacerata, aut erosa, per hæc ea copia, eoque impetu sanguinem ejecerat, ut partim corrosis,

partim cedentibus musculis, ingens, ut diximus, cavum effecisset, illumque ipsum quem memoravimus, nervum sic erosisset, vix ut paucæ fibræ superessent, per quas superior ejus pars cum inferiore committeretur. Id omne cavum coagulato sanguine, et polyposis, ut videbantur, concretionibus plenum erat.

12. Dissectio causam præclare ostendit eorum omnium quæ homo pertulit. Nam postquam aneurysma ex legitimo in spurium, ut spurium quidem plerique intelligunt, degeneravit, id est dilatatæ arteriæ tunicæ perruptæ, aut erosæ sanguinem effundere in viciniam cœperunt, jam neque ea vi neque ea copia reliquus sanguis mitti potuit in subjectas partes, quæ vis, et copia requiruntur ad servandum ejus expeditum per venas reditum: hinc artus œdema. Effusus autem sanguis dum musculos a musculis diducendo, cum interjectis membranis nervulos simul lacerabat, aut distrahebat, dolores creabat, sed levius ferendos, quam ubi denique ad crassissimum illum nervum accessit, jamque mora acrior factus cœpit erodere. Tandem ubi nervus usque adeo exesus est, unde rami fere omnes proveniunt sentiendi, movendique facultatem pedi afferentes; facultas utraque in hoc periit, si eum excipias locum qui prope malleolum internum est; ad hunc enim locum ramus pertinet qui non a posteriore illo, sed ab anteriore nervo crurali profectus, solet saphenam venam comitari. Cætera

quomodo assiduos dolores secuta sint, explicare non est opus: Præstat ex illorum, mortisque ipsius consecutione animadvertere, ubi aneurysmata vel externa nervis, aut aliis acris sensus partibus proxima sint, tametsi per disruptionem et sanguinis profusionem illico non occidant, per acerbissimos tamen cruciatus interficere demum posse. Quod tibi confirmabunt, præter historiam quam nuper vidi a Guattano (1) editam, cum hac Valsalvæ conferendam, quædam M. Aureli Severini (2) in græco homine, et in sutore observationes. Sed quam his interjecit, aneurysmatis in Anselmo Pagano descriptionem, ut libenter leges, quippe sede, magnitudine, et adjunctis plerisque aliis cum eo quod modo ex Valsalva propositum est, comparandi; ita cum ejusdem prope dixi incredibilem curationem perpenderis, miraberis plurimum, inter problemata super hac ab Severino explicata, præcipuum illud non fuisse dilucidius, et accuratius enodatum, nimirum *computrefacta, dissoluta, diffracta* juxta inguen cruralis arteria quomodo potuerit admoti ignis vi suos iterum parietes recuperare, ut artus ille non solum vivere, sed eo vix humili baculo aliquantulum nixus, rectus incedere homo valuerit.

13. De aliis tumoribus qui ad hanc quidem

(1) Hist. 2, aneurysm. hist. 2.

(2) De recond. abscess. nat. l. 4: c. 7.

spectent epistolam, præter ea quæ supra dicta sunt, nihil Valsalva scriptum reliquit, nisi forte huc referre velimus perpauca verba quæ in medicis responsis duobus obiter injecit. In altero eorum quod est de hæmorrhoidibus, quædam cum his descripta condylomata esse posse, ait, cæcas hæmorrhoides, ut quæ sæpe crassa quasi tunica ex pinguedine obductæ videntur esse non vasa, ut sunt, dilatata, sed alterius naturæ excrescentiæ. In responso autem altero super antiquo ad genu tumore pro exostosi habito, credibile est, inquit, cum tumor statim post retropulsam scabiem in qua, suspicio est, veneni aliquid venerei latuisse, prodire cœperit, particulas quæ sanguinem antea vitiantes, scabiem producebant, ad illum articulum remoratas, tumori originem præbuisse aut fibras lacerando substantiæ osseæ non secus ac quercuum fibris insectorum aculeo perruptis, gallæ oboriuntur, aut cum humoribus, per articulum fluentibus subsistendo, quæ res facilis est ob vasorum in ejusmodi locis angustiam; sic enim cum ligamentis, atque tendinibus ferruminatæ utrorumque crassitudinem, et duritiem adauxerint; quamobrem, si manu comprimuntur, ossis similitudinem omnino referunt, quanquam per dissectionem inquirentibus, quod aliquando mihi, inquit, facere contigit, repræsentant substantiam interiorem radicis arundinis; ut crassa quadam comparatione utar.

14. Et hæc quidem Valsalva scripsit. Alia autem quædam a se facta, et observata mihi narravit, aut, me præsente, observavit et fecit, quæ nunc tecum communicabo. Quorum primum conferre quadantenus poteris cum ea Fabricii nostri observatione quam in Adversariis II (1) olim indicavi, aut cum altera viri illustris Heisteri (2), vel potius, si ad ganglia utraque harum referre malis, possis quadantenus, ut dicebam, cum ea conferre, quam archiater amplissimus Swietenius (3) commemoravit.

15. Virgini aiebat Valsalva fuisse exiguam ad malleolum extuberantiam, quæ ab annis plus sexdecim tantos sæpe crearet dolores, ut non semel, nisi domestici prohibuissent, eum sibi pedem fuisset abscissura. Sectis ibi secundum cruris longitudinem communibus integumentis, glandulam ab se deprehensam esse parvam, forma ovali, sed depressa, colore, et natura, ut videbatur inter conglobatas, et conglomeratas media. Hac adempta glandula, nullum amplius dolorem rediisse.

16. Mulier rusticana, quam cum aspiceres, senio confectam existimares, debilis, squallida, exsucca, imo ad extremam perducta maciem, in Bononiensi Incurabilium nosocomio jacebat.

(1) Animad. 24.

(2) Dissert. de tumorib. cystic. singularib. n. 36.

(3) Comment. in Boerh. aphor. § 1084.

Malorum omnium causa mamma erat dextera, quæ in tumorem excreverat, forma, et magnitudine humanum cerebrum referentem. Is tumor undique, et penitus exulceratus, inter, rubram et sanguinolentam substantiam hic illic ostendebat plures quasi glandulas, maximis uvæ acinis pares, sed albas, oblongas, læves. Cum aliud, ob virium præsertim infirmitatem, tentare non liceret; Valsalvæ venit in mentem tumoris basim quæ ampla erat quidem, sed reliquo tumore minus, circumjecta instita hactenus adstringere quoad ferre mulier posset. Qua assidua constrictione paulatim in dies aucta, illud consequebatur, ut oræ tumoris, nutrimento orbatæ, circumcirca emortuæ, forficibus sine dolore, et sanguinis effusione circumcidi possent, basis autem ambitus magis magisque minueretur. Hac ratione ad satis longum tempus servata, ingens ille tumor ad exiguam molem redactus, et tuto denique amputatus est. Itaque cicatrice obducta, recreata interea mulier discessit. Quam tunc ea quidem parte persanatam esse ne dubites; ut cæterea quæ narravi, ita uno, aut altero interjecto anno hoc etiam accidit ut viderem. Cum enim forte cum Valsalva in nosocomio essem, ecce quædam supervenit femina, quæ ipsum, et me quoque, ut notos, salutat, optimo corporis habitu, et colore prædita, ea autem, quantum apparebat, ætate, ut illius alterius quam modo descripsi, filia, vel potius neptis videri posset.

Ea vero ipsa erat quæ descripta est, et quæ se non agnosci mirata, jam quæ sim, inquit, noscetis, ubi causam cur huc modo venerim, aperuero: et cum dicto pectus ostendit sine mamma, at sanum a dextris, a sinistris quoque, nisi modicum sub mammæ cute exstare inciperet tuber. Sic, inquit, prior ille tumor cœperat: veni igitur, ut novus hic, antequam crescat excidatur. Quod proximis diebus a Valsalva factum est, quamvis verente, ne alius postea, atque alius existeret, et vel hac quoque demum adempta mamma, alia aliqua in sede, et præsertim in utero exoriretur. Id vero non sine causa veritum esse, nimis sane crebra observatio ostendit: quin pejora vereri potuisse, eruditissima docebit illustris viri Trilleri dissertatio (1): qua perlecta, et iis quæ longe atrociora veteris cancri exstirpationem ut plurimum consequuntur, spectatis, existimare, licet, num tanta insequens malorum atrocitas induciis unius, aut alterius anni satis pensetur: quanquam ægra dummodo ex præsentibus doloribus, lethumque allaturis eximatur, graviores postea adventuros, et sævius interfecturos aut minime credat, aut, si credat, tamen ut tempore interjecto futuros, non tanti faciat.

17. Tumorem quoque, sed longe alius generis,

(1) De nociva cancri inveter. exstirpatione. Hist. præsertim. 3, et observ. addit. § 17 et seq.

a Valsalva excisum vidi. Quem tamen quoniam excisum ego, ipso annuente, persecui, infra in loco describam. Jam enim ad nostras dissectiones transeundum est. Et primum, ne scripta alibi hic repetam, quæ de varicibus illis spuriis, et de palpebrarum steatomatibus ipse adnotaverim, in eodem habes tractatu, in eademque epistola quæ supra (1) memorata sunt, cum de utroque eorum tumorum genere quid Valsalva tradiderit, indicarem. De steatomatibus autem, aliisque cysticis tumoribus plura exstant digna quæ legas in ea Boerhaavii epistola quæ de *Fabrica Glandularum* inscribitur, itemque in prælectionibus in suas institutiones (2). Et quamvis idem, ut videtur, exemplum tumoris, humorem aquosum continentis, non eodem prorsus utrobique modo, memoria, ut opinor, nonnihil lapsus, proponat; tamen satis constat id quod præcipuum est, ejus generis tumorem vidisse: eamque observationem licet pluribus exemplis a cel. Heistero (3) additis confirmare. Eodemque ex parte attinet tumorum quorumdam in capite infantis descriptio, quæ ex Blasio in hanc Sepulchreti sectionem (4) relata est, quanquam erat aqua in plures hydatides dis-

---

(1) N. 2.

(2) Ad § 711.

(3) Dissert. supra ad n. 14 cit.

(4) Obs. 1, § 5.

pertita. Magis libera erat, etsi a primo secus videretur, quam ego sic observavi.

18. Quidam ex iis, quorum collo et capite usus sum in publica anatome anno 1750, parvum tumorem ad sinistrum ossis hyoidis latus gerebat. tumor per dissectionem omnino detectus, et ab lævo cornu illius ossis, ad quod exterius alligabatur, solutus, hydatidum aggeriem repræsentabat, ultimo digiti minimi articulo non majorem. Sed illius oram cum leviter pupugissem, turbidula quam continebat, aqua omnis continuo defluxit, vix levissima pressione adhibita.

19. Initium magni tumoris, si diutius vixisset homo, hoc facile esse potuisset: quanquam inter eos qui incipientes adhuc, non difficillime solvuntur, hos potissimum censeo esse ponendos: hujusque fortasse generis fuisse credo, quem in carpi exteriore parte uxoris meæ enatum vidi, nucis avellanæ forma, duritie, et magnitudine. Cum enim hebdomadas aliquot pertulisset, ecce mane experrecta narrat, repente, et ex toto, nocte illa evanuisse. Vera dicebat, ut statim perspexi. Non multis autem interjectis diebus, idem redit tumor, et tempore multo breviori interposito, repente iterum evanescit, non rediturus, cutem, id quod prius non acciderat, eo loco relinquens minutis quibusdam subrubris pustulis distinctam, quæ paulo post ipsæ quoque per se abiere. Æstivum erat tempus, et ceratis usa fuerat quæ resolvunt; et pressione, cui tantum tribuisse

Valsalvam, ex me forte audiverat, ut cum ipse ad alteram scapulam tumorem cysticum gereret hunc jusserit, ad incrementum retardandum, vel pedibus comprimi. Sed ipsa moderata, sicuti suaseram, pressione vix erat usa primis diebus, ceratis autem non diu, aut certe non assidue, quod nihil proficere viderentur. Nec vero si forte ganglium fuisse malueris, valde repugnabo; erat enim recens, ut minime necesse esset involucris jam includi crassioribus, aut humorem continere quem diuturnus particularum tenuiorum discessus glutinosiorem, minusque dissipabilem reliquisset. Intelligis me de gangliorum materia haud aliter sentire ac sæpius repetitæ eorum dissectiones ostenderunt. Quarum alias apud cl. Heisterum (1) legeris; alias autem addes ex observatione egregiorum virorum Weissii (2), et Elleri (3). Cæterum *nattas*, ut nosti, tumores cysticos chirurgi nostrates vocitant, uno comprehendentes vocabulo, non solum tria illa pervulgata genera, sed et alia, quæ fere omnes, si doctiores excipias, quam diversa ab illis interdum contineant, prorsus ignorant, ne suspicantes quidem, ubi durities est, ibi posse aquam subesse, ut in suis utramque Boerhaavius (4).

---

(1) Instit. chir. p. 2, s. 6, c. 171, n. 2.
(2) Vid. Commerc. Litter. an. 1745, hebd. 24, n. 1.
(3) Vid. Act. Erud. Lips. an. 1750, m. octobr.
(4) Vid. supra ad n. 17.

et Heisterus (1) observarunt. Sed et aliæ peculiares tumorum species sunt, exempli causa, quam nemine ferme præeunte, exhibuit, Saltzmanno Præside, Jo. Paulus Kellius (2), constantem ex solis propemodum membranis, quæ lamellatim aliæ aliis impositæ tumorem in cervice effecerant æquantem pondere libras quinque, aut quam post alios, et nominatim Severinum (3), experientissimus descripsit Benevolus (4), substantiam polyposæ similem continentem. Cujus observationem legens, in memoriam redii alterius, quam junio mense anni 1735, Mediavia noster eodem quo habuerat die, nobiscum communicaverat.

20. Monacho ad rotulæ alterius regionem tumor increverat, pugnum æquans, durus, mobilis, doloris expers, *nattam* vocabant. Integumentis communibus incisis, et facile diductis; neque enim ulli arctiores obstabant nexus, et vasa sanguifera creberrima quidem erant, sed exilia; non majori negotio separatus est tumor a tendinibus qui rotulam obtegunt, quam musculus a musculo solet separari. Itaque inviolata tunica, detractus, et dissectus primum hanc ostendit satis crassam, ut dividi in laminas tres posset,

(1) Ibid.
(2) Disput. de tumore tunicato membranac. § 1 et 7.
(3) L. 4, supra ad n. 10 cit. c. 2 et 3.
(4) Osservaz. 16.

ex quibus minus tenuis erat media. Quidquid autem solidi intra tunicam continebatur, substantia erat, ut videbatur, polyposa, eaque in cancellos quasi quosdam conformata, ut spongiosam quadantenus referret structuram quam intra ossium capita videmus. Ii omnes cancelli diluto sanguine pleni erant.

21. Hujusmodi tumores inter eos poni fortasse possent quos Celsus (1) continere ait *simile aliquid carni hebeti et cruentæ*, nisi inter molles, cedentesque recensuisset. Boerhaavius (2), qui sarcomata ex veris fibris carneis procrescere, et fieri non facile credit, sed ex membrana adiposa, cujus pinguedo ob distenta sanguifera vascula rubram carneam mentiatur, etiam sic factos tumores tenui pellicula includi scribit, et ob hanc totos posse detrahi. Equidem in Adversariis (3) olim tradideram, me in illius membranæ sacculis interdum pinguedinem ita sanguine infectam vidisse, ut carnem ipsi mentirentur. Sed sive ita res se habuit, sive rubor potius in confertissimis, distentisque vasculis fuit, creberrimas tenuissimasque membranulas perreptantibus, pinguedini interjectas, et per hanc transpectas; certe mihi non accidit, ut tunc eas adiposæ membranæ partes in tumorem conglobatas viderem

(1) De medic. l. 7, c. 6.

(2) Prælect. § supra ad n. 17 cit.

(3) II, animad. 6.

et peculiari tunica cinctas. Quod tamen ut accidisse aliis non negaverim; ita non omnes negaturos esse credo, facile ex veris ipsis fibris carneis, ubi pars aliqua earum lacerata, aut erosa sit, excrescentias nasci carneas. Sed ad tumores cysticos hæ non attinent, ut neque excrescentiæ membranæ adiposæ. Quas cum videri possint viri aliqui doctissimi cum steatomatibus confudisse, alii ab his quidem distinxisse, verumtamen inter cysticos tumores posuisse; hic tibi quid ego excrescentiæ membranæ adiposæ nomine intelligam, et quam ejus structuram observaverim, aperte exponam.

22. Joannes Philippus Ingrassias, ubi de *Natta* agit (1) quam in scapulis duntaxat vidisse se scribit, in eaque adipem, tametsi aliquando et carnem, non dubitat quin ad steatoma sit reducenda. Fabricius autem noster ab Aquapendente (2) tradit steatoma, ubi in capite non est, sed in aliis partibus, *videri continere materiam alii pinguedini potius similem, quam sevo*. Quæ animadversio præclare ostendit, majores, etsi in tumoribus non sevum invenirent, sed pinguedinem, non propterea novum tumorum genus constituendum credidisse, ut nostra memoria Littrius (3), qui separandum a steatomate, et li-

---

(1) In fine Tract. de tumor. p. n.

(2) In fine append. l. 1 chirurg.

(3) Hist. de l'Acad. royale des Sc., an. 1709, obs. anat. 3.

poma appellandum esse censuit ejusmodi tumorem, qualem ipse ad viri scapulam vidit molli pinguedine, non sevo plenum. Sed Ruyschius (1) cum exstirpatum ejusdemmodi tumorem paucis describeret postea, vocare steatoma perrexit. Palfinius autem (2) duos tumores memorans ejusdem generis, qui ad immane pondus in dorso excreverant feminarum duarum, neutro utitur vocabulo, et quod illi omnes quos nominavimus, alii diserte fecerunt, alii sic ut saltem recte perpensis omnibus, idem conjicere possimus, an peculiari cysti hi quoque earum feminarum tumores comprehenderentur, ipse indicare prætermittit. Nec vero ille nec cæteri satis aperte significant, quæ pinguedo in iis tumoribus reperta est, an ea esset cellulis comprehensa plurimis, ut in membrana adiposa, an, nullis interjectis membranulis, totum illud cavum impleret; ut qui legunt, possint suspicari fuisse eam, si non *oleum liquefactum* quali Boerhaavius (3) plenum tumorem librarum octo, e dorso bajuli exemptum, se cum Ruyschio vidisse testatur, at saltem *substantiam* quæ *nihil esset*, *nisi oleum*, ut paulo superius dixerat, tumorem alterum memorans, an eumdem, quippe totidem librarum, et a Ruyschio visum. Non igitur, ut aliqui

(1) Epist. ad Boerh.
(2) Anat. du corps hum. tr. 2, ch. 2.
(3) Prælect. ad § cit. supra ad n. 17.

fortasse fuerint, certum est omnes quos diximus, tumores excrescentias fuisse ipsius adiposæ membranæ, ut illum quidem circa scapulam mulieris a Blasio (1) descriptum, et *excrescentiam adiposam* ab ipso nuncupatum: quem inter superiores omisi, non quod in ea dissimilis esset, quam continebat, substantia; hæc enim non nisi pinguedinem referebat subflavam; sed quod eadem, non mollis, at cartilaginea quodammodo esset duritie prædita. Ego vero observationem olim ad Schrockium misi adiposi magni tumoris, qui scapulam ipse quoque occupabat; et feminæ quidem, ut plerique eorum de quibus indicatum est. Illam si legeris, a Schrockio enim est edita (2), eoque hic non repetetur; et cum eadem alteram junxeris, quam protinus subjiciam; in illa enim indicavi, non perscripsi; quid meæ discrepent a cæterorum observationibus, atque sententiis, facile intelliges.

23. Viro, nulla, quam sciret, prævia causa, in communibus alterius natis integumentis exiguus apparuit tumor. Qui paulatim augescens, ad eam demum magnitudinem pervenerat, ut pueri caput, nisi superaret, at certe æquaret. Globi erat forma, qui per brevem pedunculum, non crassiorem gemino digito pollice, cum nate commissus, deorsum pendebat. Idem utriusque color

(1) Part. 1, obs. med. rar. 3.

(2) Eph. N. C. cent. 5, obs. 17.

qui in cute reliqua. Nulla, si contrectares, durities, nulla fluctuatio, nulla pulsatio, nullus dolor. Sed moles incommoda sedenti, pondus autem (tametsi lata, aptaque fascia, etiam ne distrahendo tumor incresceret, ut poterat, sustentabatur) stanti, ambulantique molestum, et febris denique, ac vehementis caloris sensus, quæ duo aliquando longiorem, et concitatiorem ambulationem sequebantur, hominem coegerunt ut Valsalvam consuleret. Qui, his perpensis, cum tumorem amputandum esse non dubitaret; paucis post diebus, me inspectante, sic rem peregit. Postquam pedunculum propius tumoris globum injecto vinculo constrinxit, et ne sic quidem supra vinculum pulsationem ullam percepit, quæ grandiusculæ arteriæ indicium faceret, transversum pedunculum supra vinculum incidit. Neque plus sanguinis prodiit, quam expectasset; vix una arteriola se ostendente, eaque exili adeo ut sola compressione sit cohibita, nec ulla vena paulo crassiore præter unam, quæ tamen erat mediocris, per latus pedunculi sub cute scandentem, manifestamque jam ante sectionem. Vulnus autem, bono etiam hominis habitu, et tempore, ver enim erat anni 1704, artem adjuvantibus, cito persanatum est.

Tumor, ut, me inspectante, a Valsalva excisus fuerat, sic a me, illo inspectante, persectus est eodem die. In ipso excisionis loco, priusquam dissecare inciperem, quatuor, aut quinque ap-

patebant in transversum secti quasi cylindri digituli crassitudine singuli, ex quibus constabat pedunculus. Hos igitur persequendo, nihil aliud esse tumorem vidi, quam eorum productionem. Crassiores enim facti, inæquales, flexuosi, in pluresque singuli divisi universam illam efficiebant molem. Nec scalpello opus erat ut sejungerem; digitis melius et facilius, sensim pergendo, sejungebantur. Eadem autem et in pedunculo, et ubique eorum structura et natura fuit, nimirum quæ adiposæ membranæ est, ut nihil ab hac discreparet, sive ambientes, interjectasque membranulas, sive mollem, digitos ungentem, et ex albo ad flavum inclinantem, qualis in corporibus est sanissimis, pinguedinem quam continebant, spectares. Vasa sanguifera, nisi ad supremam partem, eaque tenuia, quod ex animadversis in amputatione futurum præsenseram, nulla in oculos incurrerunt. Cæterum cute universus tumor cingebatur paulo crassiore, ut scalpello in duas laminas dividere liceret.

24. Præclare ex hac observatione, et ex ea quam ad Schrockium misi, cum hac in re quaque præcipua convenientem, te perspecturum non dubito, tumores hos duos, a me dissectos, nihil nisi excrescentias fuisse ipsius quæ sub cute est, membranæ adiposæ, quippe non ex pinguedine magis, minusve liquida, et peculiari cysti undique comprehensa, sed ex pinguedine factos cellulis inclusa membraneis, non eadem solum

structura, et natura qua in membrana illa manifestissime præditis, sed quod pedunculi et basis, ab illa amputatæ, transversa ostendebat sectio, cum ea membrana evidentissime continuatis. Neque enim interior de duabus laminis in quas dixi cutem dividi potuisse, pro peculiari cysti accipienda est, non modo quia in altera illa observatione non licuisse id scio; verum etiam, idque præcipue, quia in observatione utralibet si cystis fuisset quæ tumorem undique complecteretur, certe portio illa cystis, quæ supremam partem comprehenderet, intus in sua sede relicta esset, cum simul cum tumore excisa non sit: non fuisse autem intus relictam, ex eo intelligitur quod vulnus ægri utriusque facile persanatum est, et sine ope eorum quæ folliculi relictam portionem exedendo, aut putrefaciendo absumunt, qua non absumpta, nec vulnus ad firmam cicatricem perducitur, et tumor postmodum revertitur: quorum neutrum istis accidit. Ad hoc ipsum tumoris genus pertinuisse crediderim, quem pro omphaloepiplocele habitum a medicis præstantibus alias (1) tibi commemoravi; cum in mortuo nulla ibi hernia, sed prominentia tantum fuerit a pinguedinis copia, quam cellulæ quidem continebant subjectæ membranæ adiposæ, nulla autem peculiaris cystis complectebatur. Eodem autem

(1) Epist. 43, n. 10.

pertinuisse certo scio, quippe cum ipse dissecuerim, et sicut hic requiro, ita se habuisse, perspexerim, globum illum sanæ pinguedinis quem sub abdominis pariter cute sed paulo altius, nimirum ad ensiformem vetulæ cartilaginem, alia tibi olim epistola (1) indicavi, itemque eum quem in femore anus alterius a me diligenter perlustratum, alias (2) describam. Horum similem de duobus quos Littrius proposuit, illum fuisse quem ipse quoque in decrepitæ mulieris semine deprehendit (3) facilius crediderim, quam supra (4) ad viri scapulam commemoratum, ut in quo non solum nullam cellularum mentionem injecit, sed et cystim diserte posuit qua cingebatur, cum in muliebri illo cellulas quidem cystim autem neutiquam memoret, imo ubi ad amputationem veniendum est, non cedentibus iis quæ initio adhibenda exterius commendat, nihil relinqui velit de tumore, ne forte repullulet ex cellula aliqua jam laxata, ut ait, non ex cystis reliquiis, quam si tunc ullam vidisset, ibi non fuisset omissurus. Tumorem ex pinguedine factum Littrius rarissimum credebat, nec fortasse antea visum. Elsholzius (5) tamen ante illos duo-

(1) Epist. 19, n. 18.

(2) Epist. 68, n. 6. Adde etiam alterum ibid. n. 8.

(3) Hist. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1704, obs. anat. 1.

(4) N. 22.

(5) Hist. steatomat. resect.

dequadraginta annos sub nomine steatomatis dissectionem tumoris ediderat qui militi prope interfemineum natus, adipem continebat, *tenuissimis membranulis per totam* hujus *massam dispersis, in cellulas quasi distinctum.* Quem ego tumorem, vel dissecti icone spectata, ab iis, quos ipse persecui, credere possem vix discrepantem, nisi circumjectus folliculus memoratus esset, isque crassitie calamum fere æquans. Sunt et alii, quorum mentio fit ab Alexandro Camerario (1), pinguedinem, aut pinguedini materiam similem continentes; sed cum ea, alia atque alia, et in his glandulas interjectas habentes, aut in adiposa membrana non subsistentes, ut pro legitimis hujus excrescentiis, quales a me intelliguntur, habere non possim, ut neque in Commercio Litterario (2) propositos ex *pinguedine* factos, *uberis, aut mammæ instar, suis cellulis coercita, tenaci, dura, crassa, cui ampla valde vasa cruorem vehentia erant interspersa;* quanquam hos initio haud aliter ac a me descriptos, esse potuisse non nego, hos autem, et illos omnes tibi auctor sum, ut huic Sepulchreti sectioni merito adjungas. Nec aliter sentio nominatim de tumoribus duobus, quorum alterum descripsit Jo. Georgius Hoyerus (3), alterum Elias Camerarius (4), ille in fe-

(1) Hist. pedis tumid.
(2) An 1741, Hebd. 1, n. 4.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 7 et 8,, obs. 183.
(4) Dec. ead. A. 5 et 6, obs. 14.

mina provectæ ætatis, circa scapulæ sinistræ regionem, hic in viro ad genu, et supra. Multa in utroque tumore, quod ad interjecta, ad penitiorem sedem, ad pinguedinis consistentiam attinet, mutare importuna agyrtarum curatio potuit, et quæ glomeramina glandulosa, sed ex materia adiposæ simili constantia, et qui plurimi quasi alveoli dicuntur, e quibus pinguedo mollior exprimebatur, hujus cellulæ olim fuisse potuerunt. Sed hæc ex conjectura; illud certum, si ego, ut in mesaræo, ita sub cute ipsa invenissem tumorem ejus generis, qualis parvulum descriptum habes epistola XLIV (1); nunquam me inter legitimas membranæ adiposæ excrescentias fuisse relaturum, nam pinguedinem concludebat neque cellularum laminis intercisam, et sphærico uno folliculo undique comprehensam.

25. Quæcumque autem causa certo loco cutem laxet, ut minus resistat ponderi, aut moli pinguium plurimarum cellularum ibi magis augescenti, ubi minor resistentia est, præsertim si compressio, aut occlusio aliqua accedat seu venularum pinguedinem ex iis cellulis revehentium, sive etiam foraminum in proximas cellulas transmittentium; non difficilem nobis rationem præbet intelligendi originem excrescentiarum de quibus loquimur, et immane incrementum

(1) N. 3.

quoque, ipso nimirum pinguedinis pondere magis in dies, magisque tum cellulas, tum cutem laxante: quamobrem cellulæ aliæ atque aliæ, sublata priori resistentia, se explicant, mirumque in modum amplificant. Quantum autem ad pinguium etiam tumorum amplificationem faciat sublata resistentia, duo illi præsertim ostendunt quos paulo ante (1) dicebam a cl. viris descriptos Jo. G. Hoyero, et Elia Camerario. Erosa enim, aut incisa ab agyrtis cute, et pene tota eorum adiposa substantia, aut non exigua hujus parte adempta, quam mirum illi, et quam acceleratum ejusdemmodi substantiæ incrementum ceperint, ex utriusque historiis cognosces. Etsi vero de membrana ipsa adiposa verba faciens, nihil hoc loco nisi cellulas nominaverim; non propterea de ejus structura tibi prescribere quidquam volui. Sive enim majusculas quasdam ejus membranæ partes sacculos, aut lobos malueris appellare, minores autem lobulos, et minimas demum cellulas, aut acinos, sive hæc omnia uno cellularum vocabulo comprehendere, sive membraneas *revolutiones et complicationes* dicere, sive etiam membraneas laminas varie inter se inclinatas; perinde erit ad rem propositam intelligendam, auctoresque habebis in singulis iis nominandi rationibus non contemnendos.

---

(1) N. 24.

Quarta enim est ab illustri inter recentiores anatomico: tertia a Sanctorio nostro (1), qui sic præluxerat iis a quibus cæteras habemus: secunda usus est Glissonius (2), cum Malpighianam, ut puto, necdum legisset, cum scripsit, ut neque Glissonianam Malpighius, cum ante hanc, opinor edidit suam (3), quæ ferme eadem ac illa fuit quæ a me primo loco indicata est. Eamque, si volueris, sequi potes: quid enim prohibet majores partes in minores, et has in minimas dividere? præsertim cum Malpighius nusquam, si probe memini, diserte negaverit eas partes inter se, et cum cæteris communicationem habere, neque docuerit, membraneos *sacculos seu lobulos* ovalem habere figuram, sed *ovalem pene*, imo *diversimode figurari*; et *esse instar lobulorum, quibus componuntur etiam pulmones*, qui lobuli ut variis sint formis, ostendunt icones quas epistolis de pulmonibus adjunxit. Illudque insuper antea scripserat, contineri *sacculo minimos lobulos diversæ figuræ, pinguedine refertos*. Cæterum ad excrescentias ut redeam ejus generis de quo dictum est; non ex adiposa tantum membrana quæ sub cute est, sed etiam ex internis aliis, et nominatim ex omento quasdam, illarum sic satis similes, existere indicat observa-

(1) Comment. in I. fen. Avic. quæst. 55.
(2) Tract. de partib. continent. c. 11 et 15.
(3) Exercit. de omento, pingued. etc.

tio, in *Anatomicam Bibliothecam* (1) relata, innumerorum processuum qui ex adiposis omenti partibus pollicem crassi quatuorque, aut quinque digitos longi, et eodem quo cæteræ membranæ adiposæ, concreto nonnihil oleoso humore turgidi propendebant. Sed interioribus hisce tumoribus omissis, de iis qui sub manus, oculosque cadunt, quemadmodum postulat harum litterarum propositum, scribere pergamus.

26. Etsi vero ordinis alicujus gratia de his qui reliqui sunt tumoribus ita dicemus, ut eorum sedem magis, quam naturam sequentes, ab iis qui in capite et collo occurrunt, initio facto, deinceps ad inferiores descendamus: noli tamen exspectare, ut quæ ibi, aut alibi venerea *gummata* se produnt, hic memoremus, quippe aptius ad eam luem (2) servaturi, multoque minus ut quæ de hydrocephalo alias (3) scripsimus, aut de narium polypis (4) hic repetamus. Linguæ autem tumores plures quidem conspeximus; sed nullum dissecandi occasionem habuimus. Quos inter prætermittere hic nolumus minora quædam instar verrucarum tubercula, in superiore illius superficie propius basim a chirurgo quodam olim in Patavina muliere nobis ostensa, ut qua

---

(1) Tom. 1, p. 1, in adnot. ad cit. Malp. exercit.

(2) Epist. 58.

(3) Epist. 12.

(4) Epist. 14.

potissimum ratione tolleret, consilium daremus. Non ignorabamus Marcellum Donatum (1) ceu raram admodum rem, nec toto vitæ suæ curriculo nisi bis, a se conspectam, linguæ verrucas proposuisse. Quo magis attente in exerta lingua, et a chirurgo satis depressa, quid tandem se visui objiceret, exspectabamus. Nihil fieri poterat verrucis ad speciem similius; sed reapse non aliud erant ea tubercula, quam maximæ illæ omnium postremæ papillæ, ut earum sedes, ac positus continuo indicarunt, hoc uno peccantes, quod cum esset ea linguæ pars phlogosi affecta, ipsæ quoque aliquanto crassiores, altioresque factæ, protuberabant. Bono igitur animo esse mulierem, et chirurgum jussi, nullumque aliud quod quidem ad illas attineret, huic mecum redeunti consilium dedi, nisi ut anatomicas ostensiones frequentaret; quarum neglectu sæpius accidit quam putas, ut quæ naturalia sunt, ea pro morbis accipiantur; non secus ac quando pro ulceribus accepta sunt ea quæ secundum naturam patent in proximis tonsillis foramina. Has vero sive a præsenti inflammatione, sive a prægressa tumentes in mortuis quidem non semel dissecui. Duras autem factas, et in tumores skirrhosos excrescentes, ut ferro sibi eximendas curaret, nemini auctor esse volui, non quod eximi posse

(1) De medic. Hist Mirab. l. 3, c. 5.

ignorarem, sed quod præstare non possem, qua dexteritate, et felicitate usi in ea re essent chirurgi quidam experientissimi; in primisque Benevolus (1), eadem cæteros esse usuros, præsertim cum certior factus sim, quanto alibi in periculo ob nimiam, et vix tandem cohibitam sanguinis profusionem nonnulli fuerint ex iis qui passi sunt sibi tonsillas eximi. Gavisusque sum, cum prudentem, doctumque, siquis alius, medicum Franciscum Seraum mihi narrantem audivi, haud aliter se gerere solitum, nimirum hinc felicia, quæ plura vidit, inde periculi et metus plenissima, quæ pariter non ignorat, hujus curationis exempla consulentibus proponere, cæterum quid facere deberent, nullo proprio judicio interposito, arbitrio ipsorum relinquere. Sed venia tamen ii chirurgi digniores sunt, qui ubi viam illam quæ ad loquendum, deglutiendum, spiritum ducendum est necessaria, skirrhoso utriusque tonsillæ tumore valde angustam jam factam vident; irritisque aliis auxiliis omnibus, in dies angustiorem fore, metuunt ut periculum futurum prævertant, in præsens audent ægrotantem præcipitare; venia, inquam, digniores sunt, quam qui verrucam, aut aliud ejusmodi innoxium tuberculum, congenitum præsertim, et lividum, e facie demendum susci-

(1) Osservaz. 12.

piunt, non attendentes quæ admonuit Arantius (1), si forte id feliciter cedat, minimam, quippe ex re minima, laudem, magnam vero infamiam sequi, si quod facile, et sæpe contingit, mala gravissima ex faciei vel levi irritatione concitentur. Faciei dixi, ut qui, tuberculo istiusmodi, non jam e nasi, aut labrorum, sed e buccæ cute per chirurgum temere detracto, leve ulcus primum, sed quod ad cicatricem duci non posset, in bene alioquin valente sacerdote, conspexerim denique cum magnum, et cancrosum, et insanabile jam factum totam penitus absumpserat buccam, ut tandem per acerbissimos cruciatus occiderit. Chirurgus tamen ferro tuberculum exciderat: quod dico, ut minus mireris, si vel multo amplius cancrosum ulcus secutum legeris (2), cum alter chirurgus faciei verrucam remediis *causticis* tollendam suscepisset.

27. Quid vero per anatomen in recenti, amploque tumore viderim, buccam, et quæ infra mentum, et auriculam sunt, occupantem (3), aut in altero minus recenti, qui pone aurem increverat (4), aut qualem, et quam in duritiem mora transeuntem materiam in parotide glandula in-

---

(1) De tumorib. p. n. c. 23 et 31.

(2) Eph. N. C. cent. 5, obs. 35.

(3) Epist. 4, n. 24.

(4) Epist. 14, n. 3.

venerim (1), satis alibi scriptum est. Quid autem in eadem glandula tumorem faciat quem parotidem vocamus, et quem sæpe quidem acuto vigente morbo, ambiguoque hujus eventu oriri, nemo est qui ignoret; nonnunquam tamen in convalescentibus, atque adeo jam extra lectum degentibus, feliciter apparuisse scimus, cum necdum acciderit ut dissecaremus, pro certo dicere non possumus; quanquam interdum ex humore fieri posse qui potius glandulæ communia integumenta, quam ipsam distendat, ex eo fortasse conjicies quem conspectum a nobis releges, illum quem modo momoravimus primo loco, tumorem describentibus; præsertim ubi suppurato, curatoque tumore; glandula, suo munere omnino, ut antea, recte fungatur. Ipsam vero glandulam, febri nulla prævia, sensim intumescere, et duram fieri non secus ac alias in collo subjectas, cum in strumas grandescunt, nimis omnibus notum est quibus magnum plerumque negotium facessunt, medicis et chirurgis. Nonnunquam tamen longe facilius quam sperari posset, resolvuntur. Sic in septenni puella Veneta parotidem memini duram factam, ac valde tumentem, nec sine dolore jam tangendam, omni quæ substiterat, paulatim quidem, sed penitus discussa materia, ad naturæ modum re-

(1) Epist. 11, n. 15.

diisse, uno, ut vidi, inunctionis ex oleo philosophorum auxilio. De strumis autem Vallisnerium nostrum audivi haud semel testantem, cum rustica mulier filiolam ad ipsum adduxisset strumosam; ipse autem ut pauperculæ, et puellulæ, nihil nisi vinum tenue sumendum imperasset in quo insecta quæ asellos vocant, essent macerata, mulierque ex iisdem vel plura quam ipse dixerat, in vinum semper injecisset, plurimasque sic urinas movisset, exacto mense cum filia rediisse, non sine sui admiratione persanata. Quæ remedia non ideo memoravi quod ignota sint, imo quod notissima, eoque apud quosdam contempta, cum tamen aliquando, in tenera præsertim ætate, neque adeo inveterato morbo, afferre opem queant spe et expectatione majorem.

28. Fortasse hic quæres, num recte ab Riolano scripta sint quædam de strumis Anthropographiæ libro 2, cap. 15. Recte quidem illa scripta sunt: *nec sine ratione Julius Pollux in Onomastico, circa mesenterium strumas fieri notavit. De hac re vide Philippum Ingrassiam, libro de Tumoribus, pag.* 229. Quæ autem proxime præcedunt, non recte: *nec foras erumpere unquam* strumas, *nisi mesenterium strumosum fuerit. Ideoque Guidonem de Cauliaco perite admodum strumarum scaturiginem a mesenterio repetere.* Nam Guido (1), et qui ab ipso laudatur, Arnol-

(1) Chirurg. tr. 2, doctr. 1, c. 4.

dus, hoc docent, a strumis exterioribus, si multæ sint, ostendi interiores: nec verum est universe quod ait Riolanus, erumpere nunquam strumas, nisi in mesenterio sint aliæ: idque merito improbatum est a Thoma Bartholino (1). Adversus quem in hac Sepulchreti sectione (2) haud satis defenditur Riolanus, quasi non aliud dixisset quam Guido, id est si strumæ exteriores sint *magno numero*. Hoc enim Riolanus addidit in Encheiridio (3), imo ibi quod in Anthropographia universe dixerat, vel magis contraxit, scribens strumas *raro foras emergere magno numero, nisi radices egerint in mesenterio;* Bartholinus autem non Encheiridium respexit, sed Anthropographiam, ut alii quoque, in iisque Schelhammerus (4), et ante hunc Scultetus. Qui ut ex Sepulchreto ipso (5) vides, Riolano universalem illam sententiam tribuit, addiditque: *Quod etiam testantur Guido, et Ingrassias.* Quorum alter quid docuerit, dixi; Ingrassias autem ne ab Riolano quidem tradidisse id dicitur, sed ut sententiæ pollucis, quæ longe alia est, relator et confirmator, laudatur, nimirum *circa mesenterium etiam strumas fieri*, quod, inspecto, ut monet Riola-

---

(1) Anat. quart. renov. l. 1, c. 12.

(2) Obs. 6, schol. ad § 4.

(3) L. 2, c. 18.

(4) De hum. corp. tumorib. s. 2, p. 1, n. 78.

(5) Obs. cit. § 9.

nus, Ingrassiæ libro, cognovissent Schelhammerus et Scultetus, et qui hujus observationis scholium in Sepulchreto addidit, in quo cæteroquin non est cur diligentiam hanc requiramus, quando nec Sculteti locus accurate describitur, poniturque Riolani caput 5, pro 15; et Sculteti observatio 39 pro 31. Vidi ego annis superioribus generosum juvenem, cum eo qui a Platero in Sepulchreto (1) describitur, exteriorum strumarum numero, earumque multiplici, semperque inutili curatione comparandum, cui tamen, primo saltem anno, nullum erat strumosi mesenterii indicium. Sed neque Platerus, qui poterat, sui ægri ventrem, neque ego mei, hinc procul denique mortui, introspexi. Hoc tamen quod protinus subjicietur, et quod satis est adversus Riolani in Anthropographia prononciatum, in alio memini vidisse.

29. Adolescentulus ob strumas quæ collum occupabant, in nosocomio hoc obierat sub initium novembris anni 1715. Cadaveris quasdam alias partes, anatomes studio ductus, et in iis mesenterium cum dissecarem, in eo non modo strumam ullam, sed ne duras quidem glandulas deprehendi: et quamvis paulo quam soleant, sunt visæ majores, ab ætate id potius esse (2), quam a morbo existimavi.

(1) Obs. ead. § 3.

(2) Vid. Haller ad Boerh. prælect. § 128, not. 2.

30. Ad colli strumas omnino esse referendos tumores glandulæ Thyroidææ, et perperam bronchocelas vocari, affirmat Joannes Freindius (1), qui harum plura genera, sed omnia extra eam glandulam, agnoscit, in iisque aliquod aneurysmati simile, cui propterea scalpellum non sit adhibendum. Joannes autem Riolanus (2) ante Schelhammerum (3), qui se *primum* animadvertisse hoc credebat, inter bronchocelas, quas *longe a strumis* differre censet, glandulam ponit thyroidæam *productiorem quæ sarcoma producit*, neque inter eas ullam memorat, quæ similis sit aneurysmatis. Cave enim credas, quod huic Riolani loco exemplum continuo subjicitur in Sepulchreto (4) ejusmodi bronchoceles quæ aneurysmatis simillima, nisi potius verum aneurysma, fuit, ad *eumdem*, ut ibi dicitur, id est ad Riolanum, aut forte ad Pareum, quorum nempe verba et observationes productæ modo fuerant, attinere. Quod si quæras, ad quem igitur illud, et quæ duo proxime sequuntur (5), exempla attineant; Severinum (6) lege, ex eoque tria ista exempla, quamvis negligenter, descripta esse,

(1) Hist. medic. ubi de Albucasi.
(2) Encheir. anat. l. 4, c. 7.
(3) L. cit. S. et P. ead. n. 83.
(4) Sect. hac 2, obs. 5, § 2.
(5) § 3 et 4.
(6) De recond. abscess. nat. l. 4, c. 6 et 7.

cognosces; qui ultimum diserte inter aneurysmata ipsa reposuit. Mihi vero forte accidit, ut tot inter quæ dissecui, tumentia colla quæ bronchocele credebant affecta, vitium omne in thyroidæa glandula semper offenderim, tunc etiam cum erat cavum aneurysmatis simile, certe autem sanguine plenum. Quæ meæ observationes varii et multiplicis in tumente ea glandula vitii cum editæ exstent epistola anatomica IX (1); non est cur hic repetantur. Porro alias habes in epistolis quas ad te misi (2), aliasque huc addam, ex quibus magis magisque ut varii sint morbi illius glandulæ, intelligas, aut saltem qualia sint ejus morborum initia.

31. Mulieris in hoc gymnasio dissectæ, anno 1741, cujus reliquam historiam mittam, cum de arthritide agam (3), thyroidæam glandulam vidi multo quam æquum esset, crassiorem, subrotundam, totamque in se conglobatam. Incidendo duram, atque adeo skirrhosam reperi, inter substantiam coloris ex carneo fusci alba hic illic interjecta.

32. Feminæ alterius caput, et collum ibidem, eodemque anno persecantibus, cum ea, de qua loquimur, glandula animadversa esset ad imum

---

(1) N. 38 et seq.

(2) Epist. 16, n. 38. Epist. 23, n. 4. Epist. 26, n. 21, et Epist. 34, n. 15.

(3) Epist. 57, n. 2.

sinistrum lobum subdura; utrumque lobum discindens secundum longitudinem, plures, nec parvas albæ substantiæ portiones utrique, et præsertim dextero, intermistas conspexi; in altero autem qua subdurum fuisse dixi, inclusam cystim ex crassa albaque tunica, qua flavus humor ad spissitudinem vergens, continebatur.

33. Viro, cujus ibi eædem partes per eos dies consecabantur, thyroidææ glandulæ alter lobus major erat altero, nec paulo altior. Cum attentius inspectarem summam lobi illius partem, quæ erat durissima, membraneam vesicam in ea semisepultam animadverti, rotundissimi globi forma; qua pertusa, humor prodiit flavus, viscidusque, ut bilem referret.

34. Mulieris larynx ibidem apparabatur anno 1744. Detracta eadem glandula major quam soleat, ac turgidior, globulos quosdam ex parte aliqua exstantes, reliqua intra se conditos ostendebat, formá omnes rotunda, sed alia alios magnitudine. Maximus mediocrem uvæ acinum æquabat: cæteri multo erant minores. Horum tunica compuncta, humor exsilivit nullo colore, aquæ instar. Sed maximus longe alius erat generis; ex firma enim, ut dissecando perspexi, constabat substantia, ejus non ita dissimili ex qua glandulæ conglobatæ, albo autem colore ex subrubro obsoleto, nisi qua parvis maculis quasi atri sanguinis hic illic distinguebatur, et exiguis alicubi caveis, nihil continentibus.

35. Mulier altera paulo post illam, sed in nosocomio, dissecta, in thyroidæa glandula ad basim lobi dexteri album corpusculum habebat grani ciceris magnitudine, et quasi forma, nonnihil extra glandulam prominens: quod incidens, osseum potius quam cartilagineum esse cognovi.

36. Juvenis ex ascite mortui, cum meliora non suppeterent, collum, et caput ad anatomen publicam absolvendam anno 1747, in theatrum illata sunt. In quibus cum cætera tamen sic satis essent intra naturæ modum, glandula quam sæpius nominavimus, æquo crassior fuit, ad imam autem lobi alterius partem etiam durior. Quo loco dissectam constare vidi quasi ex vesiculis rotundis, muco plenis. Substantia reliqua, si exterius inspiceres, glandulam in grandiusculos divisam lobulos; si interius, in minutos, sed magis quam soleant, distinctos, repræsentabat.

37. Ex observationibus hisce intelligis, thyroidææ glandulæ tumores, aut tumorum initia crebrius muliebri, quam nostro sexui, contingere. Quod et in epistolis anatomicis (1) indicavi, et tu ex bronchoceles exemplis conjicies quæ in Sepulchretum relata sunt, primum si omnia quidem inter se conferas, neque enim in hac modo sectione invenies, sed et libri III sect.

(1) Epist. 9, n. 40.

8 (1) et libri II, sect. 2 (2), quæ hic juxta consuetudinem suam commemorare Bonetum oblitum miror; deinde si ea seponas quæ ad vera aneurysmata potius attinent, quod conferendo cum iis libris unde accepta sunt, facilius intelliges. Conferre autem, ut opinor, non oportebit alterum eorum quæ libro II proponuntur, ex Moinichenio videlicet; tunc enim monerem, ut pro *Epid.* 77 quemadmodum in Sepulchreto editum est, *Epist.* 87 legeres; ad hujus enim finem id scripsit ad Bartholinum (3) Moinichenius. Nulla autem opus conjectura esset, si qui in bronchocele quæ deprehenderint, tradiderunt, quomodo se thyroidæa glandula haberet, non omisissent: ad quam tamen sæpius illa attinuisse, cum ex nonnullis eorum verbis, tum magis ex meis suspicor ad hoc usque tempus habitis observationibus. Cæterum illas quoque inspicias velim quas post alteram Sepulchreti editionem viri clarissimi vulgarunt Henricus Albertus Nicolai (4), Phil. Conr. Fabricius (5), medicus Gallus Lalouette (6), Janus Plancus (7), Albertus Halle-

(1) Obs. 31 in fine.

(2) Obs. 9, § 1 et 4.

(3) Vid. in Bartholini cent. 2, Epist. medic.

(4) Dec. obs. illustr. anat. obs. 4.

(5) Idea anat. pract. sect. 4.

(6) Mém. de math. et de phys. présentés à l'Acad. roy. des Sciences, tom. 1, pag. 168 et 169.

(7) Epist. de monstris et cæt. cum tab. 3, fig 1 et 2.

rus (1), aliique, in his, quod ex Boeclero (2) scio, Lauthius. Alia alios vitia in thyroidæa glandula vidisse leges, plerosque autem dura corpora cartilaginea, ossea, lapidea, et nonnunquam ipsam osseam factam, aut lapidescentem. Noli vero propterea quia non unus est qui, ut ego quoque, hosce interdum, aut alios morbos in altero duntaxat ejus lobo, integro altero, animadverterit, noli, inquam suspicari unicam haud esse hanc glandulam, sed duas; nisi idem suspicari velis de liene, aut de jecinore, cum altera horum pars, salva altera, morbo quopiam correpta est. Multo autem magis cave ubi disquisitiones quasdam leges super glandula thyroidæa, ne facile pollicitationes alliciant te quæ initio occurrent. Sed prius attente perlege quidquid de ea glandula non modo epistola anatomica IX(3), verum etiam iis quæ epistola eadem indicat locis IV et VI, Adversariorum scriptum est, et tunc demum illas quoque perlege Disquisitiones. Laudabis quidem, me probante, auctoris voluntatem, conatumque illustrandi, ac promovendi suspicionem illam meam de pluribus, sed tenuissimis in laryngem desinentibus thyroidææ glandulæ canaliculis. At simul opta-

---

(1) Opusc. pathol. obs. 6.

(2) Dissert. de Thyroidææ, Thymi et cæt. functionibus, not. 9 ad § 18.

(3) N. 30 et seq. usque ad 41.

bis ut hos longe alios ac lymphæ ductus esse conjecisset, horum officii, et structuræ memor: in cæteris autem, quæ mea sunt, mihi tribuere: quæ non sunt, ea vero mihi ne assignare voluisset, ut, exempli gratia, ubi dicor ad inquirendos illius glandulæ canaliculos prohibuisse aeris immissionem, aut rejecisse glandulæ compressionem. Nonne satis est vel conniventibus oculis unam aut alteram paginam inspexisse epistolæ illius (1) ut appareat num aeris immissionem prohibuerim? num glandulæ compressionem rejecerim? Caute illam ac leniter instituendam esse admonui: quod probe intellexit solers vir Boeclerus (2), cum dissentiens ab disquisitionum auctore, se a meis *stare partibus* scripsit; *nam non nisi fortiter*, inquit, *vesicam unam inflando, reliquas, nec omnes, elevare potuimus, ut hinc aerem in cellulosam telam vasa disrumpendo, viam sibi paravisse, sicque totam glandulam intumuisse credamus.* Compressione autem hujus glandulæ quoties usus sim, non solum non reticui, sed insuper eorum qui illam inutilem probare vellent, rationem diserte refutavi. Quid ergo est? An ratio ista quam alter apud me, ipsam mox rejicientem, proponit, pro mea forte ab eo qui festinans legeret, accepta fuit? Videtur aliquid ejusmodi facile in errorem

(1) N. 36 et 37.
(2) Dissert. cit. not. *f* ad § 8.

traxisse quempiam alium qui in problemate quodam anatomico non advertens fortasse, quomodo in disputationibus accipiendum sit quod *gratificandi* causa quasi per hypothesim seponitur, intereaque tanquam dubium relinquitur; et me contra Cowperum eo loco pugnasse existimans, quo Cowperum tueri ipsum pergebam, cum non modo adversus me defendere, sed exsultantis victoris instar hæc subjicere non dubitavit: *dicat nunc* Morgagnus, *quænam et cæt.* Quæ cum verba amicus quidam legeret meus: quid, inquit, Morgagnus dicat, nisi quod olim dicentem audivi, cum aliqui juvenes qui in doctorum virorum libris persæpe invenerant, Morgagnum certas quasdam res observavisse *post* Berengarium, Falloppium, Arantium, aliosve anatomicos nescirent autem, hos a Morgagno ipso in illis observationibus nominatim fuisse indicatos, ut fateretur per quos profecisset, et quid tamen addidisset, ostenderet; cum igitur illi juvenes mirarentur, fugisse ejus oculos, aut memoriam tot laudatorum auctorum locos; at vos nolite amplius, inquit, præpropere judicare. Sed de me plus satis; de thyroidææ autem glandulæ tumoribus satis, si illud addidero, qui vocis inde mutationem adnotarunt, multiplicem id explicandi rationem esse habituros, sive ob prohibitum, aut mutatum in laryngem humoris influxum, sive ob adsitorum laryngis musculorum distractionem, pressionemve, sive ob impositum

ipsi pondus, et urgentem molem: quæ in epistola illa IX (1) presse indicavimus. Longe tamen graviora accidere ab nimis aucta pressione possunt, sive hæc in jugulares venas cadat, unde soporem, et apoplexiam illustris vidit Hallerus (2), sive asperam arteriam præcipue adstringat, quod idem adnotavit, ita uti spiritus vix possit duci; imo ne vix quidem, sicuti observarunt alii, et præ cæteris Kerckringius (3), qui miseranda feminæ suffocatione permotus, reprehendit medicos qui humorum imminutione, et diversione operam dare omiserant, ut tumor lentius saltem cresceret, neque præcipiti incremento arteriam asperam colli vertebris apprimeret.

38. Jam vero de jugularium glandularum tumoribus (4), et de iis quæ vera in collo sunt, aneurysmatibus (5), cum alias ad te scripserim, age, ad pectus descendamus. Quod ad mammarum tumores attinet; hos quidem tempore lactis abortos negat Fabricius noster ab Aquapendente (6) unquam se non sanatos vidisse. Longa tamen, varia, et permolesta haud raro pariunt

---

(1) N. 40.
(2) Obs. cit. 6.
(3) Obs. ex Sepulchr. supra cit. 9, § 1.
(4) Epist. 22, n. 19, et Epist. 29, n. 12.
(5) Epist. 26, n. 21.
(6) De chirurg. operat. ubi de chir. thorac.

incommoda, antequam abscessus in quos abeunt, persanentur. Quo magis optandum esset ut puerperis quæ lacte abundant, certis autem de causis lactare nequeunt, remedia essent in promptu, per quæ priusquam in abscessus verteretur, tuto sibi lac abigerent. Medicus erat Bononiæ qui hoc præstari asseverabat suspenso inter scapulas siccato pisciculo quem hippocampum, sive equulum marinum vocitant, certo præsertim, ut ipse aiebat, tempore captum; quare cum duplicem haberet, alterum altero dicebat esse magis efficacem, eumque libenter iis qui poscerent, commodabat. In his fuit ingenuus juvenis, qui mecum ibi ante hujus sæculi initium medicinæ studiis operam dabat, illamque facere jam cœperat: hic autem cum binis in puerperis expertus esset, in utraque respondisse testabatur. Quo de experimento cum postea per annos triginta, eoque amplius nihil audivissem, in posthumis tandem Vallisnerii nostri scriptis (1) inveni, sæpe ab se periculo eodem facto, ad eumdem modum successisse: ad contrarium autem modum, si ab opposita parte, id est inter mammas, mulier augere lac cupiens, suspendisset; quod, a Bononiensi illo medico pariter affirmatum, socius ille meus experiendi occasionem non habuerat. Ægre fero, neque a me olim

(1) Opere, tom. 3, p. 4. Saggio alfab. d'istor. med. alla voce ippocampo.

quæsitum, neque a Vallisnerio fuisse adnotatum, num lac sic abactum, mulieribus quidpiam detrimenti attulerit; potuit enim non afferre, si lente, ac sensim abactum fuerit: qua ratione agendo argentum vivum, scriptorio calamo inclusum, sicque inter mammas gestatum, lac discutere *sine ulla noxa*, sæpissime vidit, non modo audivit, cl. Degnerus (1), ab amicis pluribus certior factus, multis etiam inter Batavos mulieribus *familiare*, *tutum*, *ac probatum* hoc esse remedium. Certe autem quo dixi tempore cum esset alterum hoc auxilium apud nostrates ignotum, præcipui Bononienses medici primo illo tam facili remedio non utebantur, sive non crederent, sive nocere posse suspicarentur. Itaque Albertinum memini puerperis duabus generosissimis cum mammæ ea lactis copia turgerent, ut neque dormire, neque brachia sine dolore movere possent; non aliter opem tulisse, nisi lactis materiam ad intestina divertendo: idque clysmate nil aliud habente quam jus, in eoque solutum butyrum, et sacchari quantum solet. Quod ideo memoro, quia mira felicitate utraque inter dejiciendum ita levari cœpta est, ut mammis deinceps decrescentibus, neutri opus ullo præterea auxilio fuerit. Quin mihi sancte affirmabat Albertinus, ab earum altera materiam esse

(1) Act. N. C. tom. 5, obs. 149.

dejectam multam, quam ipse viderat, lactis omnino similem; ut mihi in mentem veniret illius feminæ, cui prætumida post ablactionem mamma detumuit statim, ac pro saliva lac prosilire in os cœpit: quam tu observationem, explicationemque ejus, ad hanc Albertini accommodandam, leges in Nuckii Sialographia (1). Quo autem modo in epidemica quadam Parisiensium puerperarum constitutione, de qua scripsit præcl. Malouinius (2), cum tertia, aut quarta a partu die mammæ non modo, ut solent, non tumescerent, sed flaccescerent, post mortem quæ inter quintam et septimam diem accidebat, lac coagulatum exteriori adhærens intestinorum superficiei, deprehendi potuerit; tametsi illa viderentur fuisse inflammata, et doloribus cruciata, morbus autem a diarrhœa, et hac permanente, initium duxisset, non facilem habet explicatum, nisi forte ex lacteo illo sero quod in sanguine verisimiliter redundans cum alibi in quibusdam, tum in omnibus tunc dissectis in ventris cavo inventum est, crassiores, viscidioresque partes subsederant, et subjectis intestinis adhæserant.

39. Tumores autem mammarum, qui lactis tempore non oriuntur (quanquam et eorum exempla profert Hildanus (3), et aliquos ipse

(1) C. 2.
(2) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1746.
(3) Cent. 2, obs. 78.

vidi, qui tunc orti, in cancrum degenerarunt) etsi Fabricius noster (1) *raro vidisse se* scribat, *qui cancri naturam non fuerint æmulati;* tamen, ut aliis omissis, unum Ludovicum Mercatum (2) inspicias; satis superque intelliges, quot alia occurrant in mammis tumorum genera quæ cancrum non æmulentur. Sed et præter ea quæ ipse describit, alia sunt, velut hoc a me in Veneta virgine observatum annos nata ad quadraginta. Ei cum menstrui sanguinis cursus diebus aliquot tardius incipiebat, tumor ovo columbino major, non inæqualis, nec cutis colorem mutans, sed durissimus, et in proximi brachii motibus dolorem creans, non raro nasci solebat in altera mamma, eaque sinistra, ut si totam occupasset, vix quidquam discrepans videri potuisset ab aliquo eorum qui primo loco a Mercato describuntur. Sed neque erat omnino ejus similis quem glandulosum vocat, ut qui non modo in parvulas non secabatur extuberantias; sed mox prodeuntibus menstruis, nullo præsidio adhibito, nulloque sui relicto vestigio, nedum celeriter detumescebat, verum penitus abibat.

40. Sunt vero et tumores qui intra mammas innascuntur, quæ, instante menstrua purgatione, molestis tensionibus obnoxiæ esse consueverunt. Ii duri, et in quosdam quasi nodos distincti, aut

(1) Loco supra ad n. 38 indicato.

(2) De mulier. affect. l. 1, c. 17.

interdum totam mammæ glandulam occupantes, non modo perstant, sèd accedentibus postea doloribus, ab skirrhi in cancri naturam degenerare jam videntur. Legesis descriptos a præstantissimo Trewio (1), et quomodo intra finem anni vertentis radicitus, at sine ferro, exstirpaverit, ut ne minimum quidem superesset vestigium, cognosces. Alii vero aliquando tumores sunt qui tum diutius, imo diutissime in mammis hærendo, tum notis nonnullis aliis naturam cancrorum æmulentur, nec tamen sint. Ad ejuscemodi tumores subjecta in primis spectat historia.

41. Monacha Patavii fuit quæ ante annos triginta laborare primum cœperat disjectis intra alteram mammam tuberculis. Hæc demum in unum tumorem conjungi visa sunt in mammæ inferiore parte, qui ea erat superficiei inæqualitate, eosque dolores ciebat, ut pro cancro habitus sit. Novissime auctis doloribus, ipse per se tumor se aperuit. Tunc vero ex modo quo se aperuerat, ex iis quæ prodibant, et apparebant, navus, et solers chirurgus non esse cancrum censuit, et mederi instituit. Verum curatio nunquam ex sententia processit donec sub finem anni 1739 e tumore corpus extraxit tuberosum, mediocris nucis juglandis magnitudine quod ad me attulit. Constabat ex frustis osseis pluribus majoribus,

---

(1) Commerc. Litter. an. 1742, hebd. 52, n. 2.

minoribusque, nullo certo ordine dispositis, ut in diffracto conspexi. Inter frusta erat interjecta substantia quasi ligamento similis. Hæc exsiccata nigricabat: ossea autem frusta albedinem ostendebant suam. Itaque mamma sanata est: et quamvis exulceratio redierit, non ex ea virgo, sed alio ex morbo, tribus ab illius ossei corporis extractione annis exactis decessit.

42. Id corpus censui ex tunicis vasculorum, quæ mammæ aut lactis, aut sanguinis gratia attributa sunt, ex aliisve membranis, osseis factis, originem habuisse. Unde fortasse alterum quoque habuit quod adolescentulus in eadem cane reperi, in cujus utroque rene, ut scripsi ad te alias (1), calculos offendi. Alienum autem non erit observata in bestiis quoque huc afferre, quando in istam ipsam Sepulchreti sectionem II (2), tumores ex vitulo, et cane relati sunt.

43. Cani una inter cæteras mamma paulo magis quam æquum esset, tumebat. Occisam exercitationis causa cum dissecarem; sub ipsa papilla modicum deprehendi corpus subrotundum, et inæquale, ex corpusculis pluribus coagmentatum, duritie autem plusquam cartilaginea. Sed digitis facile cedebat materia quædam ex flavo livescens, qua plena erant tubercula duo, lentis majusculæ forma et magnitudine, intra ventri-

(1) Epist. 42, n. 17.

(2) L. 4, obs. 4, § 3, et in addit. obs. 12.

culum prominentia, quorum cystes inter carneam, interioremque tunicam erant. Sub ipsa autem extima pulmonum membrana quodam loco animadverti quasi granula huc illuc disjecta tartareæ cujusdam materiæ. Quæ cur hic non omittenda crediderim, continuo dicam.

44. Cum enim in eadem cane præter magnum renis alterius vitium, calculos in utroque, sicuti paulo ante commemorabam, invenerim; materiam istam in pulmonibus quoque jam tartaream, et in ventriculo pariter fortasse futuram, mihi dissimulandam non putavi: ut si suspicari forte velis, illud quoque sub papilla corpus ex eadem potius, quippe abundante adeo in ea cane, quam ex ossea fuisse materia; per me possis: quanquam neque in cane, neque in monacha illa (1) mihi tartarea visa est, exstatque in Sepulchreto(2) alterius monachæ exemplum, in qua mammæ, quantum una earum ostendit, cute excepta, *totæ osseæ* repertæ sunt. Quoniam tamen vel in ipsis arteriis controversum est, ut aliis ad te Litteris (3) memoravimus, quod osseum videtur, reverane osseum sit, an tartareum, neque in propositis casibus examina illa instituta sunt, quæ sic satis indicarent, utro modo in istis mammis res se haberet; ipsam in medio relinquemus

(1) Supra, n. 41.
(2) L. 3, s. 21, in additam. obs. 61.
(3) Epist. 27, n. 20 et seq.

tanto facilius, quod tartareas, lapideasve concretiones, sive, ut Celsus (1) loquitur, *lapillis quædam similia* cum alii interdum tumores habent, ut ipse docet; Sepulchretum autem sectione hac (2) ostendit, tum nominatim mammarum tumores; ut in vidua de qua narrat cl. Bassius (3) inclusa iis corpora *attritu et collisione mutua sonitum instar lapillorum ederent*, nosque ipsi in viro materiam duratæ instar calcis viderimus. Nam masculorum quoque mamillæ nonnunquam haud secus ac feminarum, in tumores excrescunt, quorum unum descriptum legi a Bidloo (4), nec sibi ipsi ejusmodi observationem deesse testatur is qui Bidloum laudat, Heisterus (5), aliamque addidit cl. Jo. Mart. Wolffius (6); ego vero hunc morbum semel in aurifice inchoatum vidi, cui nihil æque profuit ac diuturna brachii ejus lateris quies a me imperata, iterum autem jam perfectum, sed continentem eam quam modo indicabam, materiam: resque ita se habuit.

45. Viro docto et generoso, matronæ illius filio, cujus tibi et morbos, et dissectionem

---

(1) De med. l. 7, c. 6.
(2) Obs. 15, § 4, et obs. 17, § 1.
(3) Dec. 2, obs. 6.
(4) Dec. 2, exercit. anat. chir. 5.
(5) Instit. chir. p. 1, l. 4, c. 17, n. 3.
(6) Commerc. Litter. an. 1742, hebd. 44, n. 2.

descripsi, cum de vomitu sermonem habe-rem (1), annum agenti XXXI, cœperat in superiore parte mamillæ dexteræ parvula quasi glandula prominere. Hæc sensim aucta, intra annum circiter in tumorem excrevit pugni magnitudine, prædurum, sed cunctis pravæ naturæ indiciis peculiaribus carentem. Is tumor sub initium anni 1742, quartodecimo ex quo inceperat, mense, sponte se aperuit, ostenditque intra corticem, ab integumentis factum, et fibris carneis, nihil nisi materiam quæ calcem alibi duram, alibi molliorem referebat.

46. Tunc ipse et vidi, et tetigi intra hiantem tumorem materiam hanc, quippe cum aliis nonnullis gymnasii professoribus consilii causa accersitus. Cum pater avusque fuissent arthritidi valde obnoxii, æger autem hic nunquam, nisi quod levem aliquando, brevemque ad pollicem alterius pedis, dolorem vix animadverterat; credibile videbatur omnibus, quæ tartarea materia illis in mucilaginosas articulorum glandulas, huic, cum in eas fortasse firmiores non posset, in mammarias incubuisse, idque facilius, quod sternum animadverti, vix tertia a summo longitudinis parte emensa, repente, et valde subsidere, quamobrem mammariis vasis ad sterni latera ad angulum hic inflexis, motum sanguinis

(1) Epist. 30, n. 7.

per mammillas tardiorem fieri conjiciebam. Ea vero de arthritica illius materiæ natura tanto propterea verisimilior opinio, quod Preussius (1) *calciformem* arthritidis materiam quæ in artuum extremis articulis deponi amplius non poterat, per mammæ ulcus exire viderat, plerosque nostrum segniores faciebat in consilio dando, verentes nimirum, ne exciso tumore, ejusque sede persanata, materia ad alias se verteret, interiores fortasse, nobilioresque partes, quando nuper Albertini (2) quoque observatio ostenderat, prohibitam illam ab artubus inferioribus, temere Petrolei inunctione corroboratis, quot turbas intus, in ventre præsertim, concivisset donec ita per intestinorum exiret viam, ut mirum esset *qualia, quamque multa* illac prodirent *quasi ex calce, aut gypso recens coagmentato, eique* materiæ *haud ita dissimilia unde efficitur podagra.* Cum igitur ob ejusmodi causas cunctantium consilia primum non displicerent, et materia paulatim e tumore detraheretur; ecce febri oborta, reapse ad eam quæ erat reliqua, nova ejusdem generis materia accedit. Post quæ tamen æger cunctationis pertæsus, strenuo chirurgo se committit, per quem, ut ipse omnino voluit, penitus exsecto tumore, et vulnere ad cicatricem

(1) Eph. N. C. cent. 3, obs. 17.

(2) Comment. de Bonon. Sc. Acad. tom. 1, in opusc. ubi de Cortice Peruv.

non difficile perducto, ita convaluit, ut nullo exinde morbo, quod sciam, correptus fuerit: adeo in medicina felix nonnunquam est præter rationem audacia!

47. Quod ad genus tumorum spectarent, vel potius, si mulier diutius vixisset, spectare potuissent duriores æquo mammarum partes, quas fusco, viridi, atro humore expresso, satis, ut videbantur, sanas reperi in ea dissectione quæ tibi descripta est Epistola XXI, n. 47, non facile dixerim. Etsi enim tumores illos tunc referre posses ad eum duntaxat humorem, lactifera vascula distendentem, tamen ejusmodi humorem adeo ab naturæ norma alienum non aliquos pravæ indolis tumores diuturna mora fuisse facturum, quis affirmare pro certo possit? Mulieres quidem legi ab Riverio (1), et Lanzono (2) visas, quarum e mammis lac viride exibat, duas autem in Eph. Nat. Cur. (3), et in Commercio Litterario (4) memoratas, quarum altera lac habebat nigrum, et máxime acidum, altera autem, quotiescumque vellet, exprimere poterat ex utraque mamma *liquidum aliquod spissius, coloris longe nigerrimi*, quod linteo exceptum intra horas 24 *ad instar æruginis viride evadebat*, *simulque*, *ut vide-*

---

(1) Cent. 2, obs. medic. 100.
(2) Animadvers. var. ad medic. etc. 125.
(3) Dec. 2, A. 4, append. n. 5, XLIII.
(4) An 1734, hebd. 1, n. 1.

batur, naturam corrosivam induebat. Sed ut plerasque earum minus sanas fuisse video; sic nullius scio qui finis fuerit, et num mammæ, in primis, si aut lac non effluerет, aut quod restabat illiusmodi humoris non exprimeretur, nullo dolore, et nullo denique malignæ naturæ tumore correptæ sint. Me jam intelligis de cancro loqui, tumore qui sæpe adeo, in mammis præsertim nascitur, eodemque tam manifestæ pravitatis, quam difficilis curationis : ut scite Joannes Bapt. Cortesius (1) cum ostendere vellet, *non sequi semper, quod morbus cognitus, illico curetur*, idque *præcipue ratione malignitatis suæ;* cancri potissimum exemplo usus sit, *qui, quamvis ab omnibus cognoscatur, nihilominus raro curatur.* Et sane vix nonnunquam accidit ut felix undique ea curatio sit. Persæpe autem ea consecuta esse vidimus, quæ Celsus (2) prædixit, ut sive a chirurgis vel peritissimis excisus, *post inductam cicatricem tamen reverterit* in eumdem, aut alium in locum, *et causam mortis attulerit*, sive cum alii quidam *usi* essent *medicamentis adurentibus*, miserasque feminas diu excruciassent, aut pejorem, aut certe non meliorem denique habuerit exitum. Fuit enim apud nos quoque, priusquam volumen Commentariorum exiret Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis, quod

(1) Miscell. medic. Epist. 6.
(2) De medic. l. 5, c. 28.

ad annum attinet 1739, qui adurente herba adhibita cancros radicitus tollere dicebatur. Sed sive ea *Dentellaria* Rondeletii, ut ex indiciis quibusdam conjecimus; ipse enim, quantum poterat, occultabat; sive alia erat, cum magnam primum, ut fit, de se famam concitasset, curationum exitu non respondente desertus est. Qui an feliciter apud Monspelienses respondere perrexerit, ignoramus: apud nos certe medici, et chirurgi magis in ea sententia confirmati sunt, ut cum victi ægrorum precibus, minime ea quæ supra (1) sunt dicta, spectantium, suscipere curationem coguntur, excisionem præferant, quæ si non minus acerbo, at longe breviori dolore peragitur, sicque minoris constat ægris, tametsi postea cancer redeat, si non vita, at certe vitæ, interea sine assiduis teterrimi morbi cruciatibus, prorogatio. Verum prorogatio hæc ipsa ut sperari possit, quæ, et quot in ægris requirantur, dicere supersedeo. Eorum quædam, itemque plura iis adversantia, ex observatione colliges, quam potissimum, cum alias possem, hic dabo. Ex eadem enim simul quæ structura esset skirrhi in cancrum degenerantis, simulque confirmatum videbis *contusionem, quæ in cute nullius momenti esset*, eam ut Boerhaavii (2) verbis utar, *in glandula conglomerata skirrhum pessimum*

(1) N. 16.

(2) Prælect. ad Instit. § 903.

posse *producere;* itemque *cancrum* curari *difficillime in* femina *melancholica.* Sunt enim et apud nos temperamento hoc quædam; non omnes: qua in re nescio quis magno illi viro adeo imposuerit, ut *Italos* traderet (1) *ad annum ætatis decimum octavum vividos et ludibundos esse: post trigesimum annum tristes omnes, morosos, melancholicos, et hæmorrhoidarios fieri.* Cæterum eam nobiscum observationem annis superioribus per litteras communicavit doctus et spectatus vir Jo. Baptista Charburius, noster olim dilectissimus auditor, nunc autem Regius Augustæ Taurinorum professor practicæ medicinæ primarius.

48. Rustica mulier, annos nata circiter quinquaginta, sinistram mammam forte percusserat. In hac post mensem ferme se prodidit tumor, quem frustra fotibus resolvi, frustra compressione plumbeæ concavæ laminæ coerceri posse speratum est. Augescebat enim, ut intra septimum ab ictu mensem a superiore, eademque externa mammæ parte, ubi multo crassior, durior, magisque abnormi figura erat, infra areolam jam descenderet: cujus papilla intra altas aliquot transversas rugas tota propemodum latebat. Sub proxima axilla aliæ his similes rugæ animadvertebantur, dolorque erat ad axillam,

---

(1) Ibid. ad § 897.

cum attollebatur humerus, et universus ille artus œdemate tumebat. Quæ res, et præter has adusta et melancholica mulieris temperatura adversabantur iis qui tumoris excisionem proponebant. Favebant contrà, mulieris robustum corpus, intrepidus animus, et ad excisionem paratus, quam cum alia, tum illud in primis urgebat, quod pungentes dolores, qui ut crescebat tumor, ita ipsi quoque magis semper increverant, jam ex molestis facti erant non secus ac vigiliæ, multo molestissimi. Itaque ad tumoris excisionem ventum est, qui ut intus se habuerit, infra dicetur. Res feliciter, et ex sententia peracta videbatur ad diem usque septimum, quo vulnus tempore vivido semper colore, et molle fuit. Sed ipsum postea inflammatio, et corruptio invasit, quæ non modo quidquid cellulosi ex mamma supererat, verum etiam subjectam mammæ pectoralis musculi partem absumpsit, et quæ intercostalium tum internorum, tum externorum respondebat; ut nuda ibi inter costas pleura appareret ad tractum digitorum circiter quinque, a sterno videlicet in transversum. Attamen mundatum denique est ulcus, et dies quinque molle fuit, tuncque pus laudabile, pulsus non nisi ad vesperas frequens, idque ad paucas horas, et reliqua omnia erant ferme ad naturæ modum, si pertinacem alvi adstrictionem exciperes, cui per clysmata interdum occurrebatur. Post eos autem dies iterum omnia in pejus verterunt. Ulcus in

quo costæ quartæ cartilago nigricans, et ab sterno quasi sejuncta conspiciebatur, arescebat, reddebatque paucum, et ichorosum pus, et grave olens: proximi autem artus, qui primis ab excisione diebus, motum et propemodum sensum quoque amiserat, nisi quod in manu tamen uterque perstabat, œdema augebatur: quo artus etiam inferiores tumebant, crescebant simul frequentia pulsuum, sitis, vigiliæ. Ad ea accedebant diarrœha, ciborum appetitus prorsus dejectus, virium languor, perpetua somnolentia, difficilis ac frequens respiratio. Hæc denique exceperunt febriles quatuor accessiones longæ, vehementes, et cum rigore conjunctæ: quarum alia alii horis interjectis circiter decem, succedebat: eæque mulierem confecerunt.

Cadaver flaccidum ubique, et laxum, inferiores tamen artus, vel incisis integumentis, sine ullis habuit œdematis reliquiis. Venter, si lienem excipias paulo quam natura ferat, majorem, nigriorem, laxiorem, uterum autem contra prædurum, et scalpello resistentem, satis bene constituta ostendit reliqua.

Thoracis utrumque cavum aqua fuit ferme plenum, sinistrum præsertim: in eoque pulmo qua parte ulceri respondebat, aridus, et propemodum skirrhosus, arcteque ibi ad pleuram adhærens, quæ multo arctius ibidem adhærebat ad costas, et quasi callosa facta erat qua parte exteriori aeri exposita fuerat. Tunc corde inspecto,

cujus caveæ dexteræ aliquid polyposæ concretionis habuerunt; ad exteriora reditum est: omnesque axillares sinistræ glandulæ inventæ sunt non solum aliquanto crassiores, sed et in acervum mutatæ skirrhosorum tuberculorum, summa firmitudine, colore livido: quæ cellulosa proxima complectebatur membrana, ipsa quoque in valde firmum quasi steatoma conversa. Ex his autem, proxima vasa, nervosque comprimentibus, causa intelligebatur tum paralysis imperfectæ, tum pertinacis œdematis, quibus artus ille laboraverat, tum doloris ad auxillam cum attollebatur humerus, tum denique periculi instantis, ne pravæ indolis tumor alter sub axilla excresceret, posteaquam prior e mamma fuerat exsectus. Qui cum protinus ab exsectione, dempta quæ adhærebat pinguedine, inspiceretur, forma inventus est ad ovalem accedente, cujus major axis pollicem cum dimidio circiter æquabat. Cum eo tres, aut quatuor, alius alia magnitudine, sed parvi omnes, continuabantur. Ad horum, et illius centrum dissectio sanguinem ostendit putridum, pallidumque: hunc materia comprehendebat media inter puriformem, et sebaceam.

49. Nonnulla quæ, respirante muliere, in pleura, in costis, et intercostalium musculorum parte, cum hæc paterent, diligenter, solerterque observata sunt, prætermisi; non quod non digna essent quæ memorarentur, sed quod minus ad

propositum epistolæ hujus attinerent. Attinet autem cum primis a cl. Gahrliepio (1) descripta historia, quæ et plura habet cum ea quam modo proposui, conferenda, illudque insuper quod in cadaveris sectione deprehensum est, nempe carcinoma ab ea mamma ex qua excisum fuerat, latenter, ut nemo in viva id esset suspicatus, *transversim super osse sterni ad alteram quoque mammam virus suum propagasse*. Jam vero ad reliquos et thoracis, et ventris tumores properantibus, quem in clavicula conspeximus, videtur commodius ad exostoses de quibus infra erit sermo, differendus (2). Qui vero ad aneurysmata spectant arteriæ magnæ, thoracis, aut ventris parietes extrorsum attollentia, cum a nobis de internis, ad quos attinent, morbis agentibus satis alias (3) propositi fuerint, non vacat Sepulchreti exemplum imitari, et hic repetere. Quin si forte ut in vivente caupone arteriæ cujusdam intercostalis aneurysma dignovi ex pulsatione secundum longitudinem quidem in transversum valde producta, sed latitudine intervallum quod inter costas erat duas, nusquam totum æquante, ita illud intervallum in tumorem, ut Lancisius (4) vidit, denique attollens vidissem, et in

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 163.

(2) Vid. n. 58.

(3) Epist. 26, n. 19, et Epist. 40, n. 26.

(4) De aneurism. l. 2, c. 2. Propos. 28 cujus, et præcedentis titulo, ne fallaris, faciet propos. 25.

demortuo, ut ter quaterve Ruyschius (1), tam exilem arteriam ad ovi gallinacei magnitudinem expansam offendissem; nescio, an inter caveæ thoracis potius, quam inter hos de quibus hic loquimur, tumores posuissem: quanquam hoc licuisset magis, quam, ut in Sepulchreto, huc referre ipsorum tumores viscerum, abdomen extrorsum urgentium: quibus de tumoribus (2), et de abdominis ipsius herniis (3), et de hydrorachitide quoque (4) aliis ad te litteris scriptum est. Sunt tamen interdum quidam abdominis tumores qui, cum revera ad ipsum duntaxat pertineant, ad viscera attinere videantur. Qualem in pio, doctoque sacerdote vidimus instar magni hemisphærii prominentem. Qui cum apertus multam, fœdissimique odoris materiam effudisset, a chirurgis demisso specillo animadversus est tantum introrsum pertinere, quantum exterius prominuerat; ut plerique non dubitandum crederent, quin ad viscus aliquod spectaret. Verum neque exitus erat ullius quæ id confirmaret, materiæ, neque læsi cujusquam visceris notæ, et perfecta denique ægri, feliciter multos exinde annos viventis, sanatio præclare ostendit, quæ in tanto tumore congesta fuerant, musculosos quidem ab-

(1) Thes. anat. 9, n. 5.
(2) Epist. 36, n. 39.
(3) Epist. 34.
(4) Epist. 12.

dominis parietes, et peritonæum intra ventris cavum incurvasse; non perforasse tamen, neque ut tumoris cavum cum ventris cavo, nedum cum viscere ejus aliquo, communicaret; effecisse.

50. Testium, et circumjectorum his involucrorum tumores, de quibus aliquanto plura scribere possemus, fuisse a nobis alia epistola (1) pertractatos meministi.

De iis autem qui ad penem, anum, et naturalia mulierum attinent, etsi plures vidimus tamen cum dissecandi occasio nunquam fuerit, vix aliquid est quod attingamus. Cancrosum tumorem, in quem glans, et magna pars colis proxima excreverat, cum amputaret Valsalva, aderam. Quæ duo ne acciderent verebatur, eorum neutrum accidit. Alterum erat, ne exigua superfutura pars colis introrsum forte se continuo retraheret: alterum, ne illa perstante, introrsum tamen se retraherent arteriæ. Quas cum in animo haberet, ut fecit, trajectas acu filum trahente, hoc circumducto, constrictoque obligare, si utrumlibet illorum accideret, maximopere erat adversaturum. Ne alterum accideret, ante providerat: si alterum accidisset, tum necessario id quod nolebat, facturus. Cruciatus enim, quoad ejus facere poterat, iis quos ferro curabat, immi-

(1) 43.

nuere studebat. Quamobrem neque igne uti hic voluit, ut Scultetus (1), aut vitiati aliquid, ut ipse, relinquere, neque arcta adeo penis constrictione, vinculo supra vitiatam partem injecto, ut quidquid infra vinculum esset, brevi emoreretur: quantum enim hic dolorem constrictio illa afferat, XXX Ruyschii observatio (2) satis indicat. Nec tamen propterea chirurgos alios experientissimos, in quibus Heisterus (3) est, et Benevolus (4) non sine gravi ratione constrictionem hanc prætulisse credas. Ut enim Valsalva ægrum illum suum persanaverit; aliquid tamen periculi una ex primis noctibus fuit, sanguine sibi viam reserare incipiente, nisi qui proximus, ut Valsalva jusserat, paratusque cubabat minister, celerrime, sicuti præmonstratum fuerat, obstitisset. Provectæ ætatis erat is æger.

Sed provectæ et alter, cujus ex podice per duos depressos pedunculos excrescentia propendebat pravæ naturæ, ad renis magnitudinem formamque accedens. Quam senior alter chirurgus, me adolescentulo aspiciente, deorsum tractam, incisis pedunculis cum excidisset, imi autem intestini pars ex qua illi excreverant, continuo se,

(1) Obs. chir. 60.

(2) Cent. obs. anat. chirurg.

(3) Instit. chirurg. p. 2, s. 5, c. 132.

(4) Osserv. 27.

(id quod chirurgus non expectabat); introrsum retraxisset, seque ejus oculis, et manibus subduxisset; perturbari primum hominem vidi, quamvis siquis alius, exercitatum, et sua in arte nobilem, mox tamen cum sanguinis haud multum efflueret, confirmato animo, et mediocri turunda immissa, albumine illita, et pulveribus conspersa qui adstringendi vim habent, discessit. Verum exacto vix horæ quadrante, sanguis profluere copia non modica, et, quod multo majori intra intestinum influxisse indicabat, rogare æger, cujus interea pulsus valde subsederant, ut turunda demeretur, quia vehementi alvi exonerandæ necessitati resistere amplius non posset. Revocatus chirurgus turundam aufert, quam ingentia concreti sanguinis frusta consequuntur. Tum digito ille immisso, vulnus diutius comprimit, neque removet donec turunda iisdem ac prior, medicamentis illita et conspersa, sed (qualis a primo immittenda fuerat) crassior parata esset quæ inderetur: ægreque tandem per hæc sanguis compressus est. Sed hæc non aliam ob causam memorata sunt, nisi ut in controversa excidendi penis ratione quid tunc Valsalvæ placuerit, intelligeres, itemque vel multo senioribus, et exercitatis chirurgis omnia quæ inter operandum accidere possunt, animo esse antea prospicienda. Cæterum quod ad primam curationem attinet, legesis inter veteres Benive-

nium (1): quod ad alteram, inter recentiores Heisterum (2); exemplum apud utrumque felicis curationis invenies. Condylomatum autem muliebris vaginæ cum plures possint esse causæ; tum inter eas quæ a primordiis sunt, quamdam interdum esse suspicor, quæ cujusmodi sit, ex subjecta apparebit observatione.

51. Virguncula annos nata ad quindecim, corporis habitu jamdiu cachectico, graviori denique morbo correpta, extremos hujus, et vitæ dies sic in Patavino egit nosocomio, ut ex pulmonum inflammatione mori videretur sub finem anni 1750. Thorace aperto, hujus quidem hydrops deprehensus est; in pulmonibus autem vix quidquam fuit quod leve eorum inflammationis præberet indicium. Ex ventre genitales potissimum partes detractæ sunt. Quarum ego structuram cum studiosæ juventuti ostenderem, in omnibus ferme secundum naturam se habentem: pauca hæc quæ aliena essent, animadverti. Ad alterius Falloppianæ tubæ extremum foliaceum erat hydatis. Ex urethræ osculo corpusculum prominebat rubellum: quod, ipsa secundum longitudinem incisa, nihil aliud esse vidi, nisi intimam ejus tunicam, quæ cum supra a subjectis vasculis sanguine distentis tota nigricaret, ima parte se extrorsum invertens, exsta-

(1) De abdit. morb. et sanat. caus. c. 68.
(2) Eph. N. C. cent. 8, obs. 67.

bat: quod et in alia de qua ubi de claudicatione scribam (1), memini vidisse, utramque autem cum de urinæ difficultate agerem (2) commemorasse, et parvi illius vitii causam quæsivisse. Aperta denique vagina, quæ albido crassiusculo humore erat oblita, illud offendi quod mihi hoc loco scribendi hanc observationem causam attulit. Scilicet propius alterum latus, uno supra hymenem transverso digito, anterior, et posterior vaginæ facies colligatæ erant inter se per brevem quasi institam, latitudinis et crassitudinis modicæ, ex eadem prorsus ex qua vagina, substantia factam, ad eumdemque modum rugosa præditam superficie; ut manifestum esset, præsertim cum prægressæ erosionis nullum usquam supra, aut infra appareret vestigium, colligationem illam esse ab natura. Quam antequam sectione dissolverem, arctissima ab eo latere vagina erat; illa autem dissoluta, continuo in justam latitudinem se extendit.

52. Quod si hæc virgo nupsisset, facile intelligis institam illam aut a congrediente viro, aut a prodeunte fœtu disruptam, excrescere postea in præhumido loco, in condyloma potuisse. Mihi certe cum eam dissecarem, in mentem venit juvenis matronæ, cui post non facilem partum condylomata duo per vaginæ orificium pendere vidi,

(1) Epist. 56, n. 21.
(2) Epist. 42, n. 42.

hujusce institæ, si in medio disrupta esset, et post disruptionem aliquantum procrevisset, similia; ob id etiam quod non majori supra illud orificium intervallo quam hæc institа, oriebantur.

53. Restant artuum tumores. Qui omnes ferme cum sint utriusque communes, juvat in iis fere subsistere qui in proximis fuerint artubus inferioribus mole alii immani, alii mediocri. Immani erat qui, abscessus instar, femur adeo distendebat nobilissimi viri, ut Valsalva, ad curationem accersitus, aperire veritus sit, felici consilio; nam paucis post diebus per se paulatim evanuit totus, ægerque tam bene convaluit, ut plures postea annos sanissimus vixerit, medicis et chirurgis a quibus id accepi, et ægro ipso, qui mihi quem inter amicos intimos habuit, non semel idem confirmavit, mirantibus quonam tanta materiæ copia sub manibus fluctuantis, sine pernicie recessisset. Valsalvam autem his absterritum fuisse credebant, primum ne quam facile esset tumorem ejusmodi aperire, tam difficile esset persanare, et occludere, tum ne propter immodicum materiæ effluxum æger deficeret, sive longo diuturnæ curationis spatio, sive primo ipso incisionis tempore; quasi in ejus manu tunc non fuisset tantum educere quantum ferre ægri vires possent. Quod cum regererem, quæsitum, ut fit in colloquiis, ex me esse memini, quid causæ sit, quare si forte chirurgus e non modico tumore quidquid

continet effluere statim sinat, ægri animo sæpe linquantur: respondisse autem, placere quibusdam tribuere id sanguini in vasa ejus partis, per tumoris materiam antea compressa, nunc laxata, repente ea copia irruenti, ut minor æquo sit quæ ad cor redeat. Sic autem quid aliis potius, quam quid mihi videretur, respondi primum quia non omnibus tumoribus vasa comprimuntur quæ magna sint, deinde quia magna sunt certe vasa illa proxima quæ novimestri fœtu distentus uterus comprimit, eaque compressio feliciori in partu fere temporis puncto tollitur, neque propterea deliquia ingruunt; ut alia quærenda responsio, aut aliud saltem ad illam addendum esse videatur. Sed tumores artuum alii sunt vel isto quem dixi, longe majores: quos aperire frustra aveas; neque enim quod continent, magna ex parte fluxile est, neque in pus verti potest, quin etiam non raro interjectorum musculorum structura mirum in modum vitiata, ac mutata est. Descriptos videbis in dissertatione (1) Jo. Henseleri, quia ejusdemmodi tumorum exempla indicantur plura, quorum aliqua non adeo recentia sunt, ut in Sepulchretum referri non potuissent, et ad Wedelianum illud (2) adjungi, quod in ea dissertatione præteritum est. Plura quoque leges in dissertatione, quæ antea prodierat, Alexandri

(1) Hist. Brachii prætumidi, § 14.

(2) Sect. hac 2, obs. 17, § 3.

Camerarii (1), et quædam in tomo qui ante illarum utramque exierat, Italorum Litteratorum Diarii (2); neque enim vel apud nos perrara sunt, eaque mirifica. Ipse etiam aliud, quamvis cum iis minime comparandum, magnum tamen, hic vidi, quo generosissimi viri crus totum vehementer distendebatur. Quod incassum apertum iri ob hæc quæ modo dicta sunt, pronunciaveram : neque exitus me fefellit, cum æger postmodum nihilominus pungi voluerit. Cæterum non possum adduci ut credam, hujus, aut consimilis generis tumore, præturgidum fuisse brachium viri de quo ad Vallisnerium (3) scripsit Sancassanus, cum primarius chirurgus ferrum impressisset, eam vim sanguinis erupisse, ut chirurgus attonitus hominem jam jam inde moriturum timeret : cursu autem sanguinis desinente, serum multas hebdomadas exiisse ; itaque brachium ad justam molem decrevisse, nullo quoad homo vixit, plures autem annos vixit, in eo artu superstite incommodo. Facit potius is casus, ut in memoriam ejus redeam quem de Rege Lacedæmoniorum Agesilao apud Xenophontem (4), et Plutarchum (5) legeris, ut illi ex ascensu *incer-*

---

(1) Hist. pedis tumidi.

(2) Tom. 29, art. 4.

(3) Opere, tom. 1, p. 6.

(4) Rer. græcar. l. 5. versus fin.

(5) In Vita Agesilai.

tum qua vena rupta, sanguis e corpore sanum in crus defluxerit; altero enim erat claudus; *cumque tibia nimium quantum intumesceret, ac dolores intolerandi accederent, medicus quidam Syracusanus ei propter malleolum venam aperuerit, atque, ubi semel cœpisset, noctu dieque sanguis profluxerit, et quidquid tentarent, fluxionem hanc inhibere non potuerint, donec Agesilaus tandem animo defecit, et tunc sanguis fluere desiit*, ea valetudine insecuta quæ reliquum æstatis, et totam hyemem regem lecto affixit. Quem casum, attentione alioquin dignum, non memini an quis ex eruditis medicis consideraverit. Incertum pariter, quo ex vase sanguis defluxerit ad magnos duos tumores faciendos, a M. Aurelio Severino (1), et a præcl. Alberto Hallero (2) memoratos. Alter quidem *brachium usque ad summum humerum, et anteriorem thoracis partem quæ ad alas spectat*, in immanem illam molem distenderat quam adjecta icon, et dolor quo homo confectus periit, commonstrant. Alter autem *subito post maximum dolorem* ortus, *cedens tractantium manibus, et compressus evanescens*, a scapula ad decimam fere costam se extendebat. Sed primus quid contineret, ne suspicari quidem possemus, cum Severinus nihil præterea dixerit, nec dissecuisse videatur; nisi *inter* abs-

(1) De recond. abscess. nat. l. 4 in fine schol. ad c. 7.
(2) Opusc. pathol. obs. 32, hist. 2.

cessus sanguifluos sive *aneurysmata* proposuisset. Alterum vero sanguine refertum fuisse scimus, qui horis ab incisione non multis profluens, virum occidit, et plurimus, cum postea tumor secaretur, repertus est. Attamen si de utroque tumore illud addi potuisset, initio saltem pulsasse, sicuti de alio, sanguinem continente, et genu *universum omnimode operiente* post aliquot demum annorum intervallum sibi ostenso, subindicavit cl. Preussius (1); minus dubitationis relictum esset iis qui de sanguineis tumoribus, cum rupto venæ alicujus trunco communicantibus, ea legissent, quæ, ut supra (2) commemoratum est, in tractatu Valsalvæ de aure humana, in meaque Epistola Anatomica XIII tradita sunt.

54. Tumores contra sunt quos facile sanatos esse accepimus, quanquam non facili ad explicandum ratione: quæ causa est cur prætermittendos non putemus. Veronensis medicus, vir spectatus, mihi et qui mecum forte aderant, doctis viris narrabat Venetiis anno 1707 cum in ejus patria, idque nuper, equo nobili crura ambo posteriora ad genu articulum vehementer intumuissent aquoso tumore quidem, sed duro, et cum dolore, nec remedia cætera quidquam proficerent, extitisse veterinarium qui se hac ra-

(1) Eph. N. C. cent. 3, obs. 19.

(2) N. 2.

tione sanaturum reciperet, ut corio paulo supra tumorem inciso, et vena quæ ibi non tenuis est, resecta, hanc vinculis duobus valide constringeret, interque hæc ipsam dissecaret. Reclamatum esse primum ab omnibus quibus circumitio sanguinis esset nota, tanquam auxilio non modo non profuturo, sed plurimum nocituro. Attamen cum ille ejusdemmodi affectos morbo septem, aut octo equos, et in his duos in eadem urbe, sic ab se persanatos memoraret, verumque dicere, protinus re inquisita explorataque constaret; permissum esse, et, se qui hæc mihi narrabat, inspectante, ita uti propositum fuerat, esse factum. Itaque tumores inde semper vel primis diebus decrevisse, donec intra vigesimum circiter diem prorsus evanuerint. Quæ cum forte aliis in quibus erat vir ingeniosissimus Dominicus Gulielminus, referrem; hic maluit conjicere, simul cum vena fortasse nervum aliquem, ad ægram partem spectantem, fuisse dissectum, eaque ratione sublatum dolorem, qui originem non a tumore habuisset, sed potius tumori ipse præbuisset, itaque ablata vi stimuli, quæ uti fecisset, ita conservaret tumorem, hunc non difficile fuisse solutum. Ut ut est, nolui hanc tibi curationem reticere; neque enim medicis unquam nocuit quid veterinariis succedat novisse, et prius fortasse ab his, ut in brutis animantibus liberum est periclitari, plura tentata, et facta sunt quam ad homines transferrentur. Vides

exempli causa, ut Petrus Crescentius, qui ante hos quadringintos annos, cum de agricultura scriberet, quædam interjecerit ad chirurgiam veterinariam spectantia, in ægro bove sanguinem ex incisis venis quæ sub lingua sunt, mittere (1) docuerit, aut quomodo pro clysmate injicienda quodam ventriculo excipere, cujus orificium tubo sit instructum, et per hunc in equi alvum immittere (2), aut qua ratione, si in equi tumente glandula excidenda sanguis ex vena aliqua forte prorumpat, hac continuo arrepta, et serico filo arcte constricta, sit ille coercendus (3). Num putas hæc ex antiquioribus veterinariis non hausisse? hos autem non ex aliis longe vetustioribus? ut fortasse antequam Celsus (4) et Galenus (5) cohibere in vulneratis partibus sanguinis profluvium docerent vinculo sauciatæ aut venæ, aut arteriæ injecto, id jam illis fuerit usitatum, dum glandulam aliquam exstirparent, aut dum equis in prælio sauciis mederentur. Verum sive ad hominem traducta est hæc coercendi sanguinis ratio, sive in ipso primum tentata est; mirari subit, cum a Galeni temporibus passim in chirurgorum libris describeretur, eaque inter cæteros in illa

(1) L. 9, c. 65.
(2) Ibid. c. 18.
(3) Ibid. c. 16.
(4) De Medic. l. 5, c. 26, s. 21.
(5) Meth. med. l. 4, c. 3.

quæ supra (1) indicata est, amputati penis curatione usus esset Benivenius *singulas* illius *venas quæ sanguinem fundebant*, arterias videlicet, *apprehendendo, atque ita deligando, ut ora præclusa coirent;* mirari, inquam, subit, neminem ante Paræum (2) extitisse qui ad ea vulnera quæ in artuum amputationibus fiunt, transferri illam posse cogitaret. Sed ne forte credas arteriarum, quæ in artubus præcipuæ sunt, crassitudinem veritos, cum ramorum tenuitate quos Galenus vinciendos præceperit, minime comparandam; certe præcipuus truncus in brachio is est quem ad cubiti flexuram imperiti homines sæpe convulnerant, cum venam aperire duntaxat putant; unde postea, nisi magna primo tempore obstet diligentia, aneurysma pronascitur. Et eum tamen præcipuum truncum in chirurgica hujus aneurysmatis curatione ipsum quoque filis obligari solitum non modo ex Aetii (3), Pauli (4), Albucasis (5), aliorumque etiam inferiorum, ut Guidonis de Cauliaco (6), scriptis non poterant ignorare.

Verum ab aneurysmatis in brachio enati, in

---

(1) N. 50.
(2) L. 11, c. 24.
(3) Tetrab. 4, serm. 4, c. 40.
(4) De re med. l. 6, c. 37.
(5) Chirurg. p. 2, c. 49.
(6) Chirurg tr. 2, d. 2, c. 4.

quam forte incidi, mentione admoneor, ut aneurysmatis potius in poplite exorti observationem subjiciam, tum ne ab artus inferioris tumoribus in quibus fere subsistere constitueram, longius recedam, tum propter ea quæ supra (1) de poplitis aneurysmatibus dicta sunt, quorum præclarum exemplum, ab Hornio (2) descriptum, frustra in Sepulchreto perquisivi.

55. Structori parvulus in poplite apparere et pulsare tumor cœperat. Qui neglectus, crevit ad pomi magnitudinem. Tunc plura, a medicis, chirurgisque præscripta, partim nihil profuere, partim et compressio nominatim, potius officere visa sunt. Itaque intra perpaucos menses sic excreverat, ut parvum æquaret melonem; acerrimisque hominem doloribus excruciabat. Huc accessit universi cruris ac pedis œdema, et genu præsertim ipsius tumor. Denique gangræna, et mox sphacelus invasit. Quem consecuta, ut prædictum fuerat, disruptio, plurimi sanguinis profusione illico vitam ademit sub finem martii anni 1740, quibus ego diebus quædam ad cerebri anatomen attinentia discipulis in nosocomio ostendebam. Cerebrum igitur hujus quoque hominis dissecans, præter cætera quæ huc minus attinent, adnotavi, tametsi exanguis visus fuerat mori; sanguinea tamen puncta in medullaris

(1) N. 10.
(2) Epist. de aneurysm. ad Donzell.

substantiæ sectionibus apparuisse, quæ et majora multo fiebant, cum a lateribus comprimerem: tum illud quod admiratione dignius fuit, cum striata corpora assulatim, ut fit, persecarem, quamvis scalpello in quamcumque vellem partem directo inclinatove demum inciderim tota, nusquam tamen strias medullares, ut semper alias, occurrisse, earumque loco quamdam quasi fasciam perpetuam medullarem se ostendisse, quam secundum eorum corporum longitudinem corticalis utrinque substantia intercipiebat: neque hominem tamen in cerebri, et nervorum usu quidquam a communi consuetudine alienum passum esse constabat: id quod ii perpendant velim, quibus certa quædam placent olim proposita illarum striarum officia. Sed his nunc missis, ad poplitis dissectionem, quam Mediavia, noster peregit transeamus. Sphacelus eo loco, et circa eum locum omnia occupaverat, non sic tamen quin ea quæ dicam, agnoscerentur. Cruralis arteria jam inde ubi a latere femoris interiore ad posteriora deflectit, statim dilatari incipiebat. Deinde ad tractum dimidiatæ circiter ulnæ frustra arteriæ truncum quæsivisses; in sura demum rami in quos se dividit apparebant. Toto autem illo tractu nihil nisi ingens cavum sanguine fœdum, erosis videlicet omnibus atque adeo prorsus absumptis nervo, et vena quæ inter imos a tergo prominentes ossis femoris processus arteriæ comitesse addunt: vix hujus tunicarum

reliquiæ aliquæ supererant, ossibus adhærentes. Ossa autem ipsa quoque erant ex parte erosa, nempe illorum quos modo dixi, processuum posterior facies et summæ fibulæ.

56. Jam vero a vasorum tumore ad ossium tumorem, id est exostosim veniamus, minime hac quidam epistola solliciti cum Schelhammero (1), num exostosis, sarcoma, polypus, alia ejusmodi satis recte inter tumores referantur, neque cum Bidloo (2), num in homine qui *cætero corpore* non sit *sanus*, ossis tumor vocari non possit exostosis, præsertim quando Gorræus (3), in propriis medicarum vocum significationibus proponendis accuratissimus, polypum *esse tumorem*, diserte ait, exostoses autem *esse tumores* etiam *Gallico morbo laborantibus frequentes*. Attamen ut nemini repugnavero qui exostosis nomine malit, quasi quodam genere tumores ossium quoslibet qui præter naturam sint, comprehendere; ita probare non possim qui exostosium enumerantes exempla, inter hæc proferant quæ non constet ad ossium tumores attinere, aut si id constet, exostoses in varias quasi species peculiari addito aut nomine, aut adjuncto non distinguant. Spectare ad ossium tumorem non constat monstrosum brachium in observa-

(1) De hum. corp. tumor. s. 1, n. 3.
(2) Dec. 2, exercit. anat. chir. 9.
(3) Defin medic. in πολύπυς, et in Ἐξόστωσις.

tione LXIX Hildani Cent. IV descriptum; ut potius inter eos tumores quos supra (1) cum Henselero memoravi, hic ipse referendum crediderit (2). Illam tamen quam apud Hildanum exstare diximus, observationem cum in calce cujusdam suæ laudavisset Tulpius, (3) in qua ut os humeri pessime se habens proponat, ipsum tamen os mole auctum inventum fuisse non dicit; Stalpartius (4), de exostosibus verba faciens, non modo illud commemorat Hildani exemplum, sed et Tulpium ibi *os humeri* quod *plurimum increverit*, affirmat proposuisse: quam rem initio quidem historiæ, in Sepulchretum quoque (5), nec sine operarum errore aliquo relatæ, quasi ex aspectu exteriore judicans Tulpius videtur indicare; verum ubi ad dissectionem ventum est, minime confirmat. Post hæc, utrumque exemplum sine ulla dubitatione inter exostoses ab nonnullis repositum videas non secus ac aliud ex M. Aurelio Severino (6); postquam Meryus (7) ut simile descriptis ab se digitorum manus exostosibus laudaverat. Sed M. Aurelius ut non absi-

(1) N. 53.
(2) Hist. ibid. cit. § 4.
(3) Obs. med. l. 4, c. 13.
(4) In schol. ad obs. med. anat. 94, cent. 1.
(5) Sect. hac. obs, 15, § 3.
(6) De recond. abscess. nat. l. 4, c. 1.
(7) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1720.

milem exterius manum descripserit, et delineaverit; *materiam* tamen, *quæ sub inciso vitio reperta est*, non osseam certe, sed *veluti coctæ carnis bulbi cyclaminis apparuisse*, diserte tradidit, *friabilem insuper, et levissimo quoque contactu cessilem*: ut paulo minus difficile ferendus esset qui manum, si exteriora spectes, haud ita dissimilem, ineunte hoc sæculo a Ruyschio (1) examinatam, ad exostoses referret; nam etsi non possibile fuit perspicere, an tubera in quæ excreverat, ex ossibus originem ducerent, illorum tamen unum *quasi ex innumeris minoribus tumoribus partim cartilaginosis, partim osseis compositum* deprehendit.

57. Sed et illos, quos veros esse tumores constet ossis alicujus, non satis est uno exostosis vocabulo, nisi generatim, comprehendere; quippe plurimum alioqui inter se discrepantes. Sunt enim in quibus nihil præter ossis intumescentiam, aut excrescentiam, a natura alienum videatur, quales Meryus (2) esse communes exostoses dixit, qualesque duntaxat esse hoc dignas nomine Bidlous (3) censuit, os omnino sanum, non supra et infra tumorem requirens, sed et hunc periostio rite contectum, neque ullum prorsus intus extrave inflammationis, acrimo-

(1) Epist. anat. 14.

(2) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1706.

(3) Exercit. cit. supra ad n. 56.

niæ, putredinis, corruptionis vel minimum ostendentem vestigium : quæ sententia non unum habuit astipulatorem, et in his discipulum cl. Kulmi in ea dissertatione (1) quæ, ipso præside, inscripta *de Exostosis Steatomatode claviculæ* anno 1732 edita est. Alii tamen plures et antea, et postea eos quoque ossium tumores exostosis nomine designarunt, quibuscum ossium caries esset conjuncta. Utriusque autem generis iterum partitiones occurrunt. Non cariosi enim ossis tumor aut ex densa solidaque substantia est, qualem maxima ex parte pinxit Bidlous (2), aut ex substantia *in totum* cellulosa, vel spongiosa, ut in parte ossis femoris, quæ secundum naturam est perquam dura ad unciæ crassitudinem aucta Ruyschius (3) vidit, aut denique, ut delineavit idem (4) in osse tibiæ, ex substantia exterius quidem admodum crassa, dura, compacta; interius autem cavernosa. Cariosi autem ossis tumores aut cariem sequuntur, cujus externæ injuriæ causa fuerint, ut in maxilla inferiore puellæ quæ ex alto ceciderat, descripta in Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis Historia (5), aut internum, ut sæpius, humorum vitium, sive

---

(1) § 13 et 24.
(2) Exerc. cit. tab. 2, fig. 3.
(3) Thes. anat. max. in fine ad litt. H.
(4) Thes. anat. 10, tab. 2, fig. 10.
(5) An. 1727, obs. anat. 6.

ab lue venerea hoc sit, quemadmodum in tibiæ, imo, ut delineatio ostendit, femoris esse adnotávit Stalpartius (1), sive aliunde, ut in toto osse tibiæ invenit Bogdanus (2), causam referens ad eum morbum quem Arabes *Ventositatem Spinæ* appellarunt; et sane ex eo morbo ossa intumescere notissimum est, neque in artubus solum, sed et alibi, ut Severinus (3) adnotavit, et singulari exemplo in maxilla inferiore confirmavit nuper cl. Kaltchmiedius (4). Quam vero differant hi ossei tumores inter se, ubi aut cellularum quas comprehendunt, variam magnitudinem, aut variam, quæ his continetur cellulis, materiam spectemus, indicare possunt cum aliæ observationes, tum præsertim quæ in laudatæ Academiæ Historia (5), et Commentariis (6) leguntur, ut Farcyi in superiore tibiæ parte, ut Meryi in femoris processibus inferioribus, ut ejusdem in manus digitis. Cæterum vel cum exostoses nihil continent quod alienum ab natura ossium sit, ideoque aptum ad cariem, ad dolores, ad ulcera creanda; ipsa tamen extuberantia præsertim quæ magnæ ad articulos sunt,

(1) Cent. poster. p. 1, obs. 44, et tab. 14, fig. 1 et 2.
(2) Obs. anat. chir. 12.
(3) De recond. absc. nat. l. 5, c. 16.
(4) Progr. de raro spinæ vent. casu.
(5) An. 1737, obs. anat. 1.
(6) An. 1706 et 1720.

tendines impositos nimis distendendo, partium in quas hi desinunt, motibus vehementer officiunt: itaque in duabus quæ novissime indicatæ sunt, Meryi observationibus nullo modo poterant illæ moveri: singulare autem est in ea quam Richius (1) Lutetiam misit, sensibilem flexionis motum in crure substitisse, cum pars inferior ossis femoris plurimum esset amplificata. Sed multo mirabilius est quod de Romana matrona summus anatomicus litteris mandavit Eustachius (2). Erant illi inferiora femoris capita *in tantum tumorem elata, ut viri vel maximi capitis magnitudinem longe superarent*, quemadmodum hanc tumoris naturam non credentibus cæteris medicis sectio tandem in mortua demonstravit; mulier tamen *ad omnes partes facile soluteque movebatur*, quæ res ab Eustachio animadversa, et hoc simul quod ea femoris capita *etsi adeo tumida ac turgida facta essent, nihilominus naturalem figuram retinebant*, ipsum, vivente adhuc muliere, ad verum assequendum perduxerat. Scite igitur Meryus in magna illa exostosi, quam in iisdem capitibus ab ipso descriptam paulo ante commemoravimus, impossibilem cruris flexionem tum a tendinibus vehementer distentis, tum a capitum figura deduxit

(1) Hist. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1739, obs. anat. 4.

(2) De multitudine, c. 8.

adeo mutata, ut ima horum facies ex convexa facta esset plana, imo etiam excavata.

58. Ex his alia colliges exostosium discrimina in figura, non modo in sede, quam et olim, et nostris temporibus vel in extremis oblongorum ossium animadversam vides, tametsi in eorum trunco quem appellant diaphysim, sæpius (quod negandum non est) dicatur occurrere. Sed et alia præter artuum ossa id vitii invadit: quorum exempla omnia non est instituti nostri commemorare. Ex libris qui nunc erant in manibus, quædam attigimus, unde facile existimes, quot possent ad hanc Sepulchreti sectionem addi, in qua non recentia modo, sed et vetera desiderantur. Si alia quæris; cum alibi, tum in Gedanensi illa quam supra (1) indicavi, Dissertatione invevenies. Cujus auctor peculiarem insuper exhibet exostosis claviculæ observationem, quo in osse an ab aliis antea, tantæ præsertim magnitudinis, conspecta esset, non meminisse fatetur. Vidi ego, quatuor postquam illa dissertatio exierat annis, exstantem in permagnæ sphæroidis modum e clavicula pariter sinistra, pariterque olim percussa, adolescentuli, origine Itali, qui Vindobona huc venerat, si forte post multorum tot et tam varias, omnesque inutiles medicationes, hic posset qui curandum susciperet, invenire. Et mihi quoque, ut aliis, facile is tumor imposuisset, ob ea qui-

(1) N. 57 vid. ejus c. 2.

bus integebatur. Sed ossea subjecta durities, et firmissima cum clavicula continuatio fecerunt, ut ejus dissertationis veniret in mentem, nec sine serra tunc adhibita, curationem absolvi posse pronunciarem: quam, ut de periculo nihil dicerem, nec ferrent gracilis et delicati corpusculi infirmæ vires, nec admitteret prava a primordiis usque humorum constitutio: quæ omnia illi præsertim qui ægri matrem ne sine meo potissimum consilio quidquam fieri pateretur, pro sua erga me singulari humanitate monuerat, Pio Nicolao Garellio Equiti, et Cæsareorum archiatrorum comiti meritissimo, per litteras confirmavi, indicata simul quam necdum viderat, Gedanensi Dissertatione. Itaque nihil actum est, ipso quoque, ut ad me rescripsit, probante, et tumorem, inter initia sibi ostensum, nondum ulla exterius addita humorum subsistentium congestione, revera omnino osseum, et manifesto ex clavicula ipsa fuisse, affirmante. Qua structura igitur exostosis hæc esset, et quid contineret non vidi. Vidi in altera quæ ex virili femore prostabat. De qua priusquam scribam, occurram tacitæ interrogationi quidam tuæ. Scire enim avebis qui fieri possit, ut rigidissimæ durissimæque ossium laminæ in exostoses adeo se extendant.

59. Igitur primum fac eorum memineris quæ supra (1) ex quodam Valsalvæ responso prolata

(1) N. 13.

sunt, esse aliquas, ut a primo videntur, exostoses, quæ nihil revera sint, nisi ligamenta, et tendines, quorum a subsistente materia crassitudo et durities auctæ, ossis ad quod attenduntur, tumorem mentiantur. Quales post ictum, luxationem, aliasve ejusmodi extrinsecus illatas injurias aliquando occurrunt, et in nobilissimo abbate, collega nostro, præsertim occurrebant, cui post luxatum ac repositum pedem diu in summo hujus dorso tanta certo loco durities exstitit, ut os aliquod extra suam sedem prominens plerisque videretur, quam tamen cerata gummi ammoniacum habentia, tempus et ambulatio penitus denique sustulerunt. Nec aliæ fortasse fuerunt exostoses illæ quas ab se ipso secundum infimum utrumque cubitum diu gestatas scribit Severinus (1), perpetuo, dum iis inniteretur, incommodantes, donec post aliquot annos nullo remedio sunt discussæ. Eas in jumentis, ait, a veterinariis *soprosso*, quasi *super ossa factos accessus dici consuevisse* : quem locum ex innominato auctore post alia nonnulla, quæ mox apud Severinum eumdem sequuntur, cum describeret Stalpartius (2), mirum est quam male italicam vocem illam *soprosso* sic intellexerit, ut *ossium exulcerationem* diceret significare. Verum ut a falsis exostosibus ad veras, et ab ligamentis, ten-

(1) De recond. abs. nat. l. 4, c. 9, § 4.

(2) Schol. ad obs. cit. supra n. 57.

dinibusque ad propius adhærens ossibus periosteum veniamus; Boerhaavius (1) duplicem exostosis modum proponit, primum ubi solum periosteum obstruitur, deinde intumescens per varios gradus ad ossis duritiem pervenit; alterum, ubi lamellæ ossium a mutuis contactibus recedunt sic, ut viderit ossa cranii quadruplo crassiora quam secundum naturam, fungosa autem tota ut pumicem referrent. Priore igitur illo modo utaris licet ad exostoses illas explicandas quæ in exteriore ossium facie exstantes, ex compacta ossea substantia constant, ut in iis exemplis quæ ex Bidloo, Ruyschioque protulimus (2): multo autem libentius sic explicabis postquam explicationes legeris cl. Hamelii (3), non solum non discrepantes, sed et propriis experimentis confirmatas, dum in viventibus bestiis excitatas ab se ejusdemmodi exostoses secundum varios indurationis gradus inspiceret, et unde proficiscerentur attenderet. Quin etsi fatetur exostoses alterius generis, id est spongiosas, necdum excitare potuisse; modum tamen indicat quo has quoque ex periosteo fieri concipiamus; denique concludens, quidquid vulnerat, irritat, inflammat, aut tumidum facit periosteum, cujusmodi

(1) Prælect. ad Instit. § 711.

(2) Supra, n. 57.

(3) Mém. de l'Acad. roy. des Sc. an. 1743. Mém. 6 sur les os, obs. 31 et suiv.

injurias ante exostosium productionem persæpe constat accidisse, id omne his posse præbere originem: quæ experientissimi viri sententia majus aliquanto apud te pondus habitura est, ubi commentaria quæ antea scripsit, perlegeris, ossium productionem, et reparationem e periosteo deducentia. Quoniam tamen neque desunt qui adversantia opponant experimenta, et ipse, ut prudentem decet observatorem, negat se contendere exostoses omnes a periostei morbo aliquo provenire; si eas excipiendas esse credas in quibus secundum alterum modum a Boerhaavio memoratum, ossis ipsius laminæ a laminis recesserint; non facile intelliges qua ratione, cum durissimæ sint, et rigidissimæ, dimoveri potuerint, et extrorsum urgeri, curvari, expandi, crescere; nisi si iterum molles factas censeas, et quasi ad cartilaginis naturam pristinam rediisse. Cujus mutationis exstant sane in medicorum libris complura exempla, quorum non pauca indicata videbis ab eruditissimo Hallero (1); et ne a supra commemoratis observationibus longius abeamus; Tulpius quoque (2) ossa vidit *adeo tenera, flaccida, ac mollia, ut instar ceræ scalpello facillime concideruntur*, et Richius (3) emollita invenit, ut illam exostosim pro specie

(1) Not. *h*, ad Prælect. Boerh. in Instit. § 401.

(2) C. cit. supra ad n. 56.

(3) Cit. supra ad n. 57.

quadam habuerit spinæ ventosæ scorbuticæ. Huc adde quæ haud semel a cel. Heistero (1) non modo in pueris, sed et in viris deprehensa sunt tam mollia, ut scalpello facillime scinderentur, cum affecta essent spina ventosa: quamobrem sicut existimat a pravis humoribus venereis, scorbuticis, variolosis, rachiticis quoque; nam rachiticos extremorum ossium tumoribus obnoxios esse constat; per sanguifera erosa vascula in ossium cava, et cellulas effusis, et oleum medullare vitiantibus, ut existimat, inquam, ab istiusmodi humoribus osseas lamellas emolliri; sic emollitas, ab eorumdem congestione, et pressione extrorsum urgeri, et paulatim expandi, arbitratur. Quam, aut non valde absimilem explicationem quin sequaris in iis præsertim tumoribus, quos lamellæ osseæ molles adhuc comprehendant, vix dubito, in illis potius hæsitaturus in quibus cum eæ rigidæ ac duræ undique perciperentur, moles tamen augeri pergeret, imo incrementum annis ultimis nancisceretur maximum, puta quantum digitorum illa apud Meryum (2), et claviculæ in Gedanensi Dissertatione (3); quanquam in his duobus exemplis restat explicationi locus, in hoc qui-

(1) Inst. chir. p. 1, l. 5, c. 9, not. *a*, ad n. 5, et diss. de oss. tumor. n. 28 et seq.

(2) Cit. supra, n. 56.

(3) Cit. supra, n. 57.

dem propter cartilagineas partes in ambitu hic illic osseis interjectas, in primo autem ob eumdem ambitum cariosis ulceribus, pluribus in partibus interruptum. Sed hactenus hæc; vel plura enim attigimus quam opus sit, ut cujus esset generis, et unde facta illa exostosis intelligas, quæ a nobis in eo de quo protinus sermo fiet, conspecta est, et per dissectionem perlustrata.

60. Viri annos nati ad triginta, de quo nihil aliud constabat, nisi apoplexia fuisse sublatum, artubus in gymnasium illatis cum ibi anatomen docerem januario mense anni 1732, extuberantia in sinistri femoris osse occurrit, sphæroidis forma, pomi autem mediocris magnitudine. Exstabat hæc aliquo supra inferiora ejus ossis capita intervallo, a facie posteriore. Serra os, ipsamque secundum longitudinem dissectam cum inspicerem, eam quidem ex osseis cellulis constantem vidi, medullari oleo liquido, et flavo scatentibus, ossis autem cavum quod exturberantiæ illi respondebat, majori copia refertum olei ejusdemmodi. Cujus utrobique flavedinem, et liquiditatem adnotatione dignam faciebat medulla in ulteriore ossis cavo subrubens, atque concreta; augebatque adnotandi causam tempestas præfrigida, qua cum cætera conglaciarent, pars illa olei ne minimum quidem concrevisset.

61. Mutatio ista medullaris olei in exostosi, et

ad exostosim secuta hanc sit, an præcesserit, tibi conjiciendum relinquo. Satis enim superque de osseis tumoribus, quantum ad præsens institutum attinet, scripsisse me sentio, jamque has litteras ultra eum quem initio putaveram, modum longe excrevisse. Nec tamen attigi tumores cunctos vel ex iis qui in artus inferiores maxime cadunt, quibus in artubus novissime substiti, cujusmodi inter cæteros varices sunt, œdemata, et pedum clavi; tametsi viderim, nullos ex his esse in Sepulchreti huc respondente sectione prætermissos. Sed de varicibus nihil ferme habebam quod dignum esset adnotatione, nisi forte ad Bidloum (1) rejicere te vellem, ut immanem quorumdam varicum magnitudinem cognosceres; ad quam jam quidem factam intelligendam, tunicarum venæ laxitatem, sive atoniam ponere necesse est, violentiores exercitationes, diuturniores stationes, graviorum onerum gestationes, et adversas motui sanguinis constrictiones, compressionesve, aliave id genus consequentem. Ad eam vero quæ fieri incipit, dilatationem assequendam non attinere valvularum laxitatem, quis concedat? Imo ad pervulgatum valvularum officium, huc maxime spectans, alterum addendum crediderim eodem pertinens, nimirum ut vinculorum instar, sive liga-

(1) Dec. 1, exercit. anat. chir. 6.

mentorum, ab uno ad oppositum ductæ parietem, venam quoad ejus facere possunt, firment; ut minus, cum laxatæ sunt, aut laceratæ, mirandum sit d iatationem augeri. Œdemata autem ibi satis proposui, ubi de chronicis viscerum, et de hydropicis affectibus scripsi: ex quorum antea habitis tractationibus accepta sunt in Sepulchreto exempla fere omnia quæ hic repeterentur. Nec de clavis quidquam esset quod adderem, nisi tu de clavo illo insanabili sententiam nuper quæsivisses meam, cujus clavi tædio vitam inedia finire voluisse virum consularem, eumdemque poetam non ignobilem Silium Italicum, a Plinio minori (1) scriptum est. *Causa mortis*, inquit, ei fuit *valetudo. Erat illi natus insanabilis clavus.* Si plura his scripsisset, qualis ille clavus, aut ubi fuerit, de me non quæreres, ut opinor. Vis divinem igitur? Neque enim, cum Celsum (2) Aetiumque (3) perlegeris, ignoras non modo in pedibus, sed etiam in oculis, nedum alibi, clavos nasci posse, et eorum qui in oculis nascuntur, alium esse qui ab Aetio, ac qui a Celso clavi nomine designatur; ille enim uveam tunicam extra oculum non parva ex parte prolapsam, et jam duram factam, non secus ac Paulus (4), et Ac-

(1) L. 3, Epist. 7.
(2) De medic. l. 5, c. 28, s. 14, et l. 7, c. 7, s. 12.
(3) Medic. tetrabibl. 2, s. 3, c. 34.
(4) De re med. l. 3, c. 22 ubi de prolaps. ocul.

tuarius (1) intelligit; Celsus autem callosa in albo oculi tubercula : qui et clavos alibi exstantes, non solum ex contusione, sed ex aliis etiam interdum causis oriri scribit. Hos tamen omnes sive in pedibus, sive in oculis, sive alibi natos, a figuræ similitudine clavos esse dictos, cum scias; præclare vides, uno hoc nomine quam variæ et natura, et sede, et causis res comprehendantur, nec solum pro his varietatibus, sed et pro asperiore curandi ratione (2) quam facile insanabiles, et tædii, atque ideo dolorum pleni esse possint clavi aliqui, ne dicam omnes, in homine præsertim qui *annum quintum et septuagesimum excesserit*, et *delicato* sit *corpore*, qualem Silium fuisse idem auctor docuit Plinius (3). Quæ omnia etsi ita sint, tamen in tanta rem, ut quisque velit, accipiendi facultate, et, quod consequitur, veri assequendi difficultate, nemini quidem, aliter existimanti, firmiter adversari me posse credam; sed non propterea fortasse fiet quin ad veri similitudinem propius accedere tibi videar, si dixero non alium hic a Plinio clavum designatum esse, quam pedum. Qui enim oriuntur in oculis, rariores sunt, cæteros autem *nonnunquam quidem etiam alibi*, *sed in pedibus tamen maxime nasci*, et Cel-

(1) Medic. l. 2, c. 7.

(2) Vid. exempla plura apud mox citandum Lochnerum, et in epistola indicanda.

(3) Epist. cit.

sus (1), Græcique illi (2), et res ipsa adeo confirmant, ut qui, nulla addita sedis mentione, clavum dicit, iis, præsertim si medicus non sit, pedis clavum potius quam alterius partis, significare videatur: quanquam ne medicus quidem eam facile mentionem, aliudve adjunctum omittet, si clavi nomine designare aliud velit quod minus frequenter soleat eo vocabulo indicari, cujusmodi sunt oculorum clavi, aut furunculorum quoddam genus, quod *nonnullos clavum, aut spinam appellare consuevisse* leges apud Ingrassiam (3), aut pedum ipsorum quidam clavi sic accepti, ut ab auctore medicarum, quæ Galeno adscriptæ sunt, Finitionum (4); in iis enim hæc legitur: *clavus est ulcus in pedis planta orbiculatum, quod callum contraxit.* Cujus definitionis si medico erudito Lochnero (5) venisset in mentem, cum speciem *malignioris* cujusdam *clavi* in pedis eadem parte sæpe ab se non sine consecuta morte conspectam describeret; illius mentionem, ut opinor, libentius fecisset, quam morbi, a Priscis *gemursæ* appellati, utpote qui, si vel clavi aliqua species fuit, non tamen in

(1) Sect. 14 cit.

(2) Act. tetrabibl. 4, serm. 2, c. 82, et Paul. l. 3, cit. c. 80.

(3) De tumor. p. n. ubi de furuncul.

(4) Jam propius finem.

(5) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 192.

planta, sed quod ait Festus (1), *sub minimo pedis digito*, imo *inter digitos pedum nascebatur* ut scripserat major Plinius, pariter ab Lochnero laudatus, libro quidem 26, sed capite 1, de gemursa loquens, ut de morbo *celeriter in Italia restincto* jam olim, ut *etiam nomen* esset *obliteratum*. Quæ omnia exempli causa commemorare volui; non quod minoris Plinii ævo tot clavi significationes fuisse apud medicos, non modo apud cæteros credam; ut certe erat apud omnes illa qua propterea ipsum quoque usum esse conjicio. Ex quo, et ex verbo etiam quo rem enunciavit, *natus*, haud ita omnium, ut hujuscemodi morborum, proprio, illud simul intelliges, cur in sententiam non iverim, ut alias facere solitus sum, medici alterius doctissimi, qui singulari epistola, annis superioribus de Silii clavo edita, fuisse hunc censet capitis dolorem illum, quem clavi nomine tamen vocatum ante Valescum de Taranta, id est ante seculum XIV, se invenire non potuisse pro sua laudabili ingenuitate fatetur. Vale.

---

(1) De verbor. signific. l. 7.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA LI.

De Vulneribus, et Ictibus Capitis verba fiunt.

Tot sunt quæ ad vulnera et ictus attinent in Valsalvæ schedis observationes, ut si unis litteris complecti velim universas, librum videar ad te mittere, non epistolam. Itaque dividere coactus secundum varias illorum sedes, eas quæ ad caput spectant, nunc mitto, cæteras deinceps missurus. Ab iis autem incipiens in quibus cranium nihil, aut levius fuerat læsum, ad eas progrediar in quibus plane fissum, aut perfractum inventum est.

2. Adolescens, annorum sexdecim, conjecto lapide percutitur in sinistra sincipitis parte prope suturam lambdoidem, intervallo duorum circiter digitorum a sagittali. Nullum consecutum est symptoma notatu dignum, nisi quod vulneris labra tumuere, idque aliquot tantum dies ante undecimum. Quo die se prodidit febris cum frigore, et vomitu, at sine ulla capitis molestia. Subsecuti sunt motus convulsivi, aphonia, surditas, cæcitas et decimo quarto die ineunte, mors. Cranium erat illæsum, et tamen subjecta vulneri dura meninx tanto ferme spatio, quanto fuerat vulnus, inventa est crassior, laxior, su-

perficie inæquali, colore ad subflavum vergente: et inter ipsam, et piam pus concoctum stagnans inter processum falcatum et huic vicinam partem cerebri superiorem ad anteriora usque. Cæterum in toto ipso cerebro nulla quæ sub sensum caderet, deprehensa est læsio.

3. Vir ad sexagesimum accedens annum, baculi ictum excipit paulo supra extremam frontis et sinistri temporis partem, nullo tunc, aut proximis diebus apparente symptomate; ut ipse per se quotidie ad Bononiense S. Mariæ de Vita nosocomium veniret, ubi vulneri, cutaneo prorsus, et nullius momenti credito, consueta remedia adhiberentur. Quin etiam per eosdem quatuor, aut quinque dies in foro perstitit castaneas vendens, ut solebat, præfrigida tempestate. Sexto autem circiter die deterius fit vulnus, febrisque cum frigore, et rigore invadit: quæ ad eumdem modum quotidie recurrens, nullo alio accedente symptomate, quam levi sauciatæ partis gangræna, sensim hominem confecit. Cadaver contractum erat a frigida, ut videbatur, aeris constitutione. E vulnere saniei nonnihil inter extremum marginem temporalis musculi, et os descenderat. Gangræna autem erosione sua vulnus ad amplitudinem monetæ quæ *scutum* Romanum dicitur, dilataverat: ibique os nudum in conspectum veniebat. Exsecto cranio, ne diligentiori quidem instituta perquisitione ullum potuit læsionis indicium in eo osse animadverti. Menin-

ges tamen eo toto spatio quo os ipsum detectum fuerat, et saniosæ, et aliquanto crassiores inventæ sunt. Subjectum his cerebrum levem quidem, sed tamen evidentem læsionem contraxerat. Nam exterius ad parvi ciceris magnitudinem corrupta erat ejus substantia, et in medio pertusa foramine perquam exili videbatur. Hoc cum ea corruptione non ultra exiguam altitudinem descendebat.

4. Priusquam alias huc attexam ejusdemmodi historias, nonnulla facile ex me quæres; illud primum, quomodo illæso osse, læsæ tamen subjectæ meninges, et purulentæ, ac saniosæ fuerint; quin cerebrum quoque ipsum in viro non sine aliqua noxa repertum sit? Berengarius quidem, sicut habes vel in II ista Sepulchreti sectione (1), fieri posse suspicabatur, ut sanies per cranii poros ex vulnere externo transiret, præsertim si ex vulnere liberum exitum non haberet: quod nonnunquam certis quibusdam locis accidere posse non est negandum, ut puta qua vascula sanguifera trajiciuntur, aut qua suturæ laxiores sunt. Plerumque tamen satius est cum ipso credere quod Celsi (2) verbis eloquar, *osse toto integro manente, intus ex ictu venam aliquam in cerebri membrana ruptam aliquid sanguinis mittere:* rumpi autem illam ex violenta

---

(1) L. 4, in schol. ad obs. 1.
(2) De medic. l. 8, c. 4.

cranii concussione. Ad eumdemque modum plures explicabis, allatarum similes, observationes, ut Maucharti (1) in primis illam in qua ad decimum usque diem signum malum apparuit nullum, et tamen sub cranio undique illæso quantum noxarum lateret, dissectio ante decimum quartum repente mortui monstravit. Quo autem modo fieri possit, ut in calvariæ concussione vasa intra illius cavum rumpantur, a Petro Simone Rouhaultio (2) fuse indicatum est. Quod si concussio vix ulla fuerit, et intra minime vitiatum cranium interiora læsa reperiantur; vidèsis qua ratione conjiceret Bohnius (3) id accidere potuisse in sua, et aliorum obervationibus; cujus ex scriptis (4) non paucas excerpes quas huic Sepulchreti sectioni adjungas. Verum ut ad eas quas ex Valsalva proposuimus, redeamus; quæres deinde, cur sanguis intra calvariam effusus, non continuo, sed tot denique post diebus inceperit suæ effusionis signa dare? Nimirum quia tenui ex vasculo tenuissimæ guttulæ sensim lenteque destillantes, non nisi aliquot interjectis diebus, ad eam copiam quæ manifesto læderet, simulque ad eam corruptionem pervenire potuerint, quæ meninges cerebrumque vi-

(1) Eph. N. C. cent. 9, obs. 40.
(2) Traité des Plaies de tête, chap. 4 et 10.
(3) Dissert. de trepanat. difficult.
(4) Etiam de renunc. vulner.

tiaret. Utrumque autem citius factum est in eo qui præfrigido aeri se jugiter objiciens, causam præbuit, ut contractis exterioribus vasis, plus sanguinis, ejusque ob cohibitam insensibilem perspirationem minus salubris, ferretur per interiora. Contraria quoque externa causa eosdem potest effectus producere, sanguinem concitando, et fervefaciendo, ut in filio Theodori ex levi ad speciem vulnere capitis mortuo, sicuti, nec sine ratione Vallesius (1) conjicit, cum postquam *nona die* fuerat *in sole versatus*, prima *accesserit febris decima die*. Quod si quæras, cur de duobus, quorum historias scripsimus, is quem citius febris prehendit, nullo præter hanc malo; is vero quem tardius, tot aliis gravissimis accedentibus confectus sit; multiplex discriminis hujus causa potest afferri: primum mora ipsa, qua et copia et pravitas, in pure, quamvis concocto, latens, facile aucta est effusæ materiæ: deinde alia in alio corpore, aliaque ætate humorum, et partium dispositio: denique alia a conjecto lapide, alia a baculo illata violentia. Sic libro Epidemiorum V (2) *qui lapide in caput percussus fuerat a Macedone*, vides ut *voce destitutus esset*, ut *nihil omnino audiret*, ut *moveretur*, id est *convulsive*, quemadmodum recte

(1) Comm. in l. 7, epid. ad 29 et in l. 5, ad 97.

(2) N. 24 apud Marinell.

interpretatur idem Vallesius (1), quæ ferme ea sunt quæ noster passus est adolescens; sed tardius, videlicet undecima die, non, ut ille, tertia; neque enim ut ille, ab ictu cecidit, neque calvariam habuit fissam, idque *supra tempus dexterum*, quemadmodum eadem, paulo fusius repetita libro VII (2), docet historia, minime animadvertente Vallesio, qui tot alias animadverterat, et quærente propterea, *qua parte capitis percussus* ille *fuerit*. Qua ex historia variam et vim percutientis corporis, et sedem præterea percussi capitis in hujus vulnerum discriminibus attendendam esse intelligis. Sed jam alias subjiciamus.

5. Juveni annorum circiter viginti trium, duo vulnera cæsim infliguntur, alterum in sinistra parte frontis, alterum quasi ex directo in occipite. Inanis est ad vomitum irritatio. Moritur circa diem vigesimum quintum. Caput secando, nihil intus, extrave repertum est adnotatu dignum quod ad vulnus occipitis attineret. Vulnus autem frontis primum exterius saniem circa se inter cutem, et cranium ostendit, quæ ibi pericranium, et cutis ipsius interiorem faciem herpetis instar exedentis eroserat, et anteriorem eamdemque superiorem musculi temporalis partem nonnihil separaverat. Intus vero, quanquam os frontis

---

(1) Comm. ad eam historiam, quæ ipsi est n. 56.

(2) N. 18.

nihilo magis quam occipitis, læsionem ostenderat; tamen inter illud os et crassam meningem, sanies erat ad drachmas duas, quæ eam meningem eroserat. Quin etiam a dextris sub cranii superiore parte in vasorum sanguiferorum meningis ejusdem interstitiis materia inventa est saniei similis, sed densior. Cætera intra cranium secundum naturam se habebant.

6. Senex annos natus ad sexaginta, epilepsiæ valde obnoxius, dum ea correptus in terram cadit, simul thoracis sinistram partem, simul capitis idem latus supra temporalem musculum offendit. Thoracis ea pars multum dolet: difficilis est respiratio, et principio sanguis vomendi conatu per os ejicitur. Caput imbecille est, obtusum, grave, ut interrogatus, vix respondeat. Mortui thorace aperto, sinistra cavea sana; in dextera autem serum ad libram circiter invenitur, et pulmo superius ad pleuram adhærens, totusque, ut in peripneumonia solet, induratus. Cordis ventriculi concretiones polyposas continebant, et dexter quidem majorem. In capite sinister musculus temporalis contusus aliquantum: cranio autem recluso, sinistrum inter os petrosum et duram meningem concreti sanguinis portio invenitur, arcte adeo eidem meningi adhærens, ut non nisi vi separari possit. Cæterum pia ad vasorum latera *gelatinosam* seri concretionem, ventriculi paululum serosi humoris ostenderunt: reliquum cerebrum sanum fuit.

7. Vir quadraginta annos natus ex alto cadens, oculum sinistrum contundit: cutis autem supra supercilium ab acuto forsan lapide laceratur. Principio febre corripitur: quæ nonnihil postea remissa est. At circa duodecimum diem, post admissum errorem in exacta vivendi norma, vehementior febris supervenit: cui circa decimum quartum convulsio accedit totius sinistræ faciei partis cum sævo in ipso oculi bulbo dolore. Mors tandem circa vigesimum secuta est.

Capite perlustrato, conspecta hæc sunt. Laceratæ supra supercilium cuti is suberat nervus qui ex orbita erumpens, sursum per frontem reflectitur, ut aut contusus, aut alia ratione facile violatus convulsionem ciere potuerit. Oculi autem bulbus extima parte putrescens, levem erosionem attulerat ossi quod orbitæ et cerebro interjicitur, sic tamen, ut hoc eo quidem loco sanum esset. Nam sinistram versus occipitis partem, modica cerebri portio a nativo colore ad subfuscum vergebat. Dura autem meninx ei portioni respondens, exterius sanie madebat leviter.

8. Quanquam, in casu ab alto, præter eam quæ manifesto contusa est, partem non raro accidit ut alia quoque minus evidenter contundatur, eoque minus mirandum est, imo osse frontis alliso, noxam et saniem intus ad occiput repertas esse; tamen in juvene quoque (1) a sinis-

(1) N. 5.

tris vulnerato, cum saniei similis materia a dextris inventa sit, et in sene (1) non ea pars thoracis quæ humo afflicta fuerat, sed opposita internum vitium ostenderit; inferius (2) de his aliquid adjiciemus: ut de convulsionibus pariter, nervi læsiones qui sub supercilio reflectitur, consequentibus. Nec tamen ei nervo duntaxat, sed et saniei qua meninx crassior madebat, et convulsiones, et mortem hujus viri tribuimus: ut senis morbum et interitum partim peripneumonicæ pulmonis constitutioni, partim sanguini inter cranii basim, illamque meningem concreto, ad eamdemque non minus adhærenti, quam in viro adhærebat, qui ex casu ab alto intra quatriduum interfectus proponitur in Commentariis Petropolitanæ Imper. Scientiar. Academiæ (3). Cæterum quæ intra cranium noxæ, ipso illæso, in his tribus observationibus deprehensæ sunt, ad eumdem modum explicari posse intelligis, ad quem duæ quas ante ipsas legisti, explicatæ sunt (4). Neque aliter explanandas quinque censebis, quas continuo subjiciam, cranio quidem exterius læso, sed intus omnino integro.

9. Senex annorum circiter septuaginta, ex alto

---

(1) N. 6.
(2) N. 16 et 41.
(3) Tom. 7.
(4) N. 4

in terram cadens, posteriorem dexteram sincipitis partem allidit. A casu semistupidus jacet; et quamvis paulo post stupore discusso, suis se pedibus in nosocomium conferat, negat tamen se quidquam de casu scire, ullamve ejus rei memoriam habere. Nulla vulnus primis diebus symptomata comitabantur. Sed vix septimo die superato, gangræna vulnus corripitur: gangrænæ autem febris adjungitur. Attamen illa paucorum dierum spatio sublata, hæc quoque tollitur. Post hæc æger de gravante posteriora capitis dolore queritur, nec tamen vehementi. At circa diem decimum septimum triduo quasdam per artus tensiones sentit. Circa vigesimum autem febre corripitur cum rigore et vomitu. Quæ sine vomitu deinceps modo bis, modo ter quotidie revertens, omnibus sensim deficientibus actionibus, ægrum confecit circa trigesimum diem. Sincipitis os dexterum prope sagittalem et lambdoidem suturam, exteriorem laminam comminutam habebat; intus vero erat omnino integrum. Inter utramque meningem, et in cerebri ventriculis serum inerat; ut universum uncias ferme quatuor æquare posset. Cerebrum molle erat, et flaccidum; et laxiori spatio intra cranium claudebatur.

10. Quatuor in hunc ægrum convenire videbantur eorum quæ cum sunt, magna cerebri credi potest fuisse concussio: casus ab alto, stupor casum continuo sequens, cum ipsius obli-

vione, non perfractum cranium, et majus inter hoc, cerebrumque intervallum. Ludovicus Duretus (1) ad illum Coacarum locum: *quibus concussum est cerebrum, doluitque percussis, aut lapsis; continuo voce capti non vident, nec audiunt, ac fere moriuntur*, satis indicat, quanto opportunius concussioni sit cerebrum, *si forte priscam amiserit ubertatem quæ totam calvariam occupabat.* Hanc autem ubertatem Falloppius (2) ut non secus ac Fernelius (3) in pleniluniis, *quando luna lucet tota nocte,* agnoscebat sic *quando non est plenilunium, calvariam non prorsus repleri a cerebro, sed adesse spatium aliquod, et vasa quæ colligant, esse aliquantulum distracta*, affirmabat *esse verissimum*, idque se *in dissectionibus observavisse.* Quod an alii postea anatomici, non verbis tantum, ut Piccolhominus, a me tibi alias (4), cum in hunc eumdem incidissem sermonem, nominatus, sed accuratis observationibus confirmarint, non memini, tametsi ea confirmatio valde congruere cum sententia illorum potuisset qui pro variis lunæ phasibus variam morborum vim, capitis præsertim, variumque ex hujus vulneribus periculum esse non dubitabant. Memini tamen,

---

(1) Interpret. l. 3. tr. 2, c. 2.

(2) Tract. de vulner. c. 12.

(3) Pathol. l. 7, c. 8.

(4) Epist. 4, n. 32.

cum apud quosdam, et nominatim apud Joannem Salzmannum (1) in quibusdam subjectis inter anteriores cerebri lobos et cranium, *interstitium ad pollicis crassitiem excedens* (an *accedens*) *quandoque conspici*, legisse; tum mihi quoque non æque saltem in omnibus repletum cerebro cranium esse visum, ut in Adversariis (2) indicavi: quanquam varietas hæc an variis lunæ phasibus responderet, neque illi aiunt, neque ego, ut verum fatear, unquam attendi. Non me quidem fugit, ut olim Glissonius (3) scripsit, *in vivis animalibus esse tantum potentia, non actu*, inter ventris viscera *cavitates et vi æquabilis compressionis musculorum abdominis omnes* illius *partes contiguas esse*; ita hodie inter quascumque viventis corporis partes nullum usquam a præstantissimis non paucis viris intervallum agnosci. Attamen cum immutabile cranium sit, cerebrum autem magis minusve possit turgere, sive ab lunæ phasibus, ut ab doctissimo Meadio (4) traditum est, sive a quacumque causa quæ sanguinem augeat, aut expandat; non satis video, cur illud minus, magisve a calvaria distare interdum posse vel in viventibus pernegemus. Accedit huc substantiæ ipsius cerebri contractio, ac densitas, quæ unde-

---

(1) Dissert. de mira cranii fract. § 17.
(2) VI. Animad. 84.
(3) Tract. de Partib. Continent. c. 16, n. 21.
(4) De imper. Sol. ac Lun.

cumque adveniat, (nam vel ab senectute ipsa fieri censebant veteres, et in his Liebautius (1)) molem imminuat cerebri, et, quod consequitur, a calvariæ fornice retrahat, necesse est. Littrius (2) certe et qualem dicimus substantiam cerebri, et a cranio non modice distantem offendit in robusto juvene, qui vehementissimo cursu caput quanta maxima vi potuit, ad parietem allidens, se puncto temporis interfecerat. Quamvis autem eam cerebri constitutionem ipse pro concussionis effectu habeat; erunt fortasse qui cum Dureto pro causa habere malint concussionis vehementioris; multo autem plures calvariam minime fractam, ejusque ad corpus durum, et immobile allisionem. Nosti enim quantum utrique huic causæ concussionis cerebri a chirurgis recentioribus tribuatur, secundæ quidem propterea quod *cerebrum agitatum versus corpus durum, et retro pulsum per illud, subit uno momento duos motus contrarios*; primæ vero, quia *si cranium non frangitur, totus impetus percussionis dirigitur ad cerebrum*, quippe nulla ex parte *interceptus* a magna fractura, aut ab *osse in plura frusta diffracto*. Cur igitur, inquis, cum in sene quem modo ex Valsalva descripsisti, neque causæ deessent hæ duæ, caput enim ad solum alliserat, craniumque non habebat perfractumt, et tot

(1) Schol. ad Holler. comm. in Hippocr. aph. 58, s. 7.
(2) Hist. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1705, obs. anat. 12.

alia esse viderentur, ex quibus magna conjici posset cerebri concussio; ille tamen non ante trigesimum diem est mortuus, nec gravia adeo passus est mala, neque intra cranium quidquam sanguinis aut puris ostendit? Credo, quia ex alto quidem, sed fortasse neque ex altissimo loco, neque in saxa cecidit, et pars impetus percussionis ad laminam, quæ comminuta est, cranii exteriore intercepta fuit. Stupor autem levis brevisque, et oblivio quæ tum acciderunt, cum sine cæteris malis acciderint quæ ab Hippocrate sunt enumerata; minorem concussionis violentiam significarunt. Noster enim Petrus de Marchettis, ut in Sepulchreto quoque istic (1) habes, *aliquot ex prolapsu, aut ictu læso capite, apparente solo hoc symptomate* (*mentis* videlicet *alienatione cum privatione sensus, et motus*, quæ sane graviora sunt quam quæ nostri senis casum continuo exceperunt) vidit *sequenti die omnino liberatos*. Cum propter hæc igitur fuerit concussio levior, eoque levior si forte jam tum cerebrum molle erat et flaccidum, aut ad hanc constitutionem accedens, non mirandum est, quod crassiuscula vasa sanguifera perrupta non sint, sed ea duntaxat tenuissima unde lentissimo defluxu quatuor illæ seri unciæ destillarint, quæ sensim læsis actionibus hominem denique peremere. Quod si forte hu-

(1) Schol. ad obs. 12.

morem illum ex ruptis tenuissimis, non sanguinis, sed lymphæ vasculis, sensim provenisse malueris, arbitratus sic facilius intelligi tum horum disruptionem, tum longam effusi illius sine evidenti corruptione moram, habebis quibus auctoribus id sentias, et in iis Rouhaultium (1), et ante hunc Bohnium, qui dissectiones, etiam suas, unde hoc conjiceretur (2), produxit, et quod in medio primum reliquerat, in altero scripto (3) se lymphæductus *circa anfractus imprimis cerebri* in quodam puero *turgidissimos* vidisse confirmavit. Cæterum in cerebri concussione, vasorum aliquod rumpi, ex creberrimis quidem observationibus apparet, quibus accensere potes editam a Christiano Vatero (4); tamen in lethali concussione id esse perpetuum, quasi effusi humores semper, cerebri autem concussio nunquam per se interimeret, ab iis tradi posse non videtur, quibus laudata Littrii historia, itemque altera cl. Hænelii (5) cognita sit. In neutra enim a gravissima capitis allisione quidquam effusi inventum est. Nec siquis dicat, ideo effusionem non esse factam, quod protinus a concussione simul cum

(1) Tr. cit. supra ad n. 4, c. 11.
(2) De renunc. vuln. sect. 2, c. 1.
(3) De trepan. diffic.
(4) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 165.
(5) Commerc. litter. an. 1741, hebd. 14, in fin.

vita humorum motus desierit, quidquam proficiet. Nam præterquam quod ex secunda historia liquet, hominem duodecim circiter horas ab allisione vixisse; certe neutrum effusio, quæ nulla erat, occidit. Sola igitur per se cerebri concussio id fecit. Quamobrem vel quando effusio conjuncta sit; dubitare sæpe licet, hujus, an illius vis major fuerit ad necandum. Quo autem modo vehementius percussi cranii particulæ concutiantur, concussæque vel majorem quam sua est, concussionem cerebro afferant, hujus autem concussio propriam, non magis invisibilem, quam teneram intimam structuram, hujus fibras contendendo, laxando, contorquendo, comprimendo, complicando, lacerando, aut quavis alia ratione vitiando, inutilem necessariis muneribus reddat, conjecturas legere Bohnii (1) poteris. Quibus perlectis, supervacuum fortasse credes inquirere, an vitium aliquod ejusdemmodi in nervorum quoque trunculos, ubi ex oblongata jam egrediuntur medulla, a magna cerebri concussione inducatur, et num, si inductum sit, ipsum per se solum gravissima illa omnia afferre possit mala quæ tum sequuntur. Jam vero, his disquisitionibus sepositis, ad graviores quam in descripto sene, vulnerum capitis effectus, sive consecuta in vivis, sive in mortuis reperta spectemus, proponendos pergamus.

---

(1) C. 1, cit.

11. Mulier quadraginta amplius annos nata, e scala alta cadens, sinistram sincipitis partem lædit paulo supra os temporis. A casu quasi exanimis jacet: tamen paulo post sana, ut antea, esse videtur, neque læsio nisi cutis, apparet. Quæ tametsi circa decimum quartum diem gangræna, febri comitante, prehenditur: intra dies tamen paucos illa primum, mox hæc abigitur. Verum ante trigesimum diem iterum febris ingruit, cum frigore: eique circa trigesimum quartum apoplecticus affectus accedit cum aphonia, et motus privatione in tota dextera parte corporis, sensu superstite. Attamen quæ dicebantur, se intelligere, nutibus significabat: partem autem illam quædam quasi convulsiones epilepticæ, interdum toto corpore excitatæ, non minus quam sinistram, movebant. Tandem circa quadragesimum diem est mortua.

Cranii exterior lamina, qua parte caput læsum fuerat, in semicirculi formam aperta erat, sed ossis interiora erant integra. Piæ tamen meningis pars illa quæ ei loco subjiciebatur, saniosa erat, et cerebrum ad eumdem locum subfusco pallido colore infectum. Ventriculi autem ejus sani, ut et tota pars dextera.

12. Virgo annorum viginti quinque, in terram cadens, peracuto lapide in sinistra frontis parte sauciata est. In nosocomium excepta, assidua febri torquebatur, quæ in dies augescebat. Vulnus corripi gangræna cœpit: quæ tempestate illa

(mensis erat junius anni 1689) vulneribus omnibus superveniebat. Aliquo post tempore quasi fatua ægra facta, vix audiebat, non loquebatur, in adstantes oculos defigebat. Accessit denique totius corporis tremor : quo durante mortua est initio diei duodetrigesimi.

Os vulneris subjectum parva exterius fovea et quasi foramine excavatum erat, circum quod tres conspiciebantur rimæ. Sed neque hæ, neque, foramen ad interiora perveniebant. Meninges tamen qua parte vulneri respondebant, erosæ erant ambæ, et hinc serosa colluvies prodibat, quæ per universam cerebri substantiam diffusa, gravi ipsam odore, et nigricante colore infecerat.

13. Si forte eadem fuisset tempestas qua, ut hujus virginis, sic et mulieris, et senis de quibus novissime, et viri de quo initio ferme (1) dictum est, capitis vulneri gangræna accessit; locus huc forsan attineret ex libro IV Epidemiorum (2) : *in Æno quicumque capite vulnerati, horridi erant, maligni, et suppurati*, omnino autem ea quam istic in Sepulchreto (3) habes, Pigræi observatio annum quemdam memorantis *in quo capitis omnibus vulneribus prope superveniebat gangræna.* Quædam certe pravæ aut alimentorum præcedentes, aut aeris præsentes, quantumvis inter-

(1) N. 3.

(2) N. 26 apud Marinell.

(3) In Schol. ad § 6, obs. 6.

dum sensibus occultæ, constitutiones vitium communiter, aut morbum alium addunt morbis in eo tempore contingentibus, ut sæpe a medicis adnotatum est, vulneribus præsertim fere cunctis gangrænam, velut annis superioribus Lutetiæ Parisiorum (1), itemque in ea ipsa de qua sermo est, urbe Bononiensi (2).

14. Adolescens annum agens duodevigesimum, gracilis, et subnigri coloris, jacto lapide percussus ad alterum ossium sincipitis, qua ex ipso temporalis oritur musculus, biduum transegit sine ullo, si febrem excipias, quod adnotatione dignum esset, symptomate. Postea autem in S. Mariæ de Vita nosocomio decumbenti vulnus die sexto factum est lividum; quod ex eo prodibat, vehementer fetidum; et febris acuta. His prope octavum soporosa accessit affectio; ut interrogatus nemini responderet. Interdum suspiriosas emittebat voces. Facies tota facta erat tumida et flava. Cum his omnibus ad undecimum pervenit diem, quo cum ingenti superexpiratione interiit. Cadaver universum icterici videbatur. Ex vulnere purulenta materia plures sibi fecerat vias inter cranium et cutem: quam etiam eroserat. Os autem a lapidis ictu aliquid asperitatis

(1) Malouin. Mém. de l'Académie royale des Sciences, ann. 1741 et 1748.

(2) Vid. Commerc. Litter. ann. 1738, hebd. 42, n. 1, sed et aliis postea annis idem accidit ibidem.

superficie tenus contraxerat: nullamque ab interiore facie læsionem, quæ sub sensum caderet, ostendit. Attamen inter os et duram meningem, in hujus vasorum interstitiis materia cinerea animadversa est, non multum puri densato absimilis, ea duntaxat parte quæ ictui subjecta fuerat: eademque duntaxat parte cerebrum quoque ad duorum digitorum transversorum profunditatem, livorem contraxerat. Reliqua intra cranium omnia sana erant. Sana quoque in thorace omnia. Sanguis autem erat maxime fluidus, si in dextero cordis ventriculo excipias polyposæ concretionis inchoamentum.

15. Adolescens alter eadem ætate, sanguineo temperamento, habitu autem subpingui præditus, kalendis novembr. anni 1688, in superiore frontis parte ad lævam sauciatus, continuo cadit cum aliqua capitis perturbatione. Inde ad S. Mariæ de Morte nosocomium adductus, felicem curationis exitum sperare posse videbatur, cum sine febre naturalia munia satis obiret. Ecce autem die undecimo febris ingruit: quæ postridie gravior facta, secandæ iterum venæ causam præbuit. Vulnus pro concocto pure, serosum et sanguinolentum emittebat humorem: pars frontis vulneri subjecta intumescebat: dolores autem capitis, artuum, et dorsi accedebant, qui sub decimi quinti diei finem in spasmodicas affectiones degenerarunt. Eodemque tempore, cum illo ineunte die delirare cœpisset adeo ut vin-

culis coerceri debuerit, vivendi finem fecit. Integumentis communibus circa vulnus dissectis, multa huic circumjecta saniosa materia inventa est, quæ ubi frons intumuerat, ad oculum usque extendebatur. Os autem a sauciante ferro superficie tenus duntaxat læsum fuerat. Hæc exterius. Intra cranium autem crassam inter tenuemque meningem, qua parte hæc vulneri respondebant, saniosæ materiæ copia reperta est; quamvis nullam in iis membranis, nullam in toto cerebro læsionem animadvertere licuerit, nisi quod sanguifera vasa quæ sub pure latebant, a nigerrimo coagulato sanguine quasi varicum instar turgebant. Thoracis viscera, quæ aliquando in ejusmodi morbis affici solent, illæsa erant : polyposa tantum concretio in dextero cordis thalamo conspecta est.

16. Ex his quæ sub finem hujus historiæ scripta sunt, intelligis quare in extrema superiore historia adnotatum sit, sana in thorace fuisse omnia. Quas autem interdum Valsalva noxas in thorace eorum vidisset qui capite vulnerati decesserant, proximæ quatuor ostendent observationes. Earum prima confirmare simul poterit quædam ex iis quæ alias (1) scripsi de nervi sub supercilio reflexi læsionibus. Nam pro harum diversa vi, et conditione leves interdum, et in oculo subsisten-

(1) Epist. anat. 18, n. 7.

tes, gravissimæ autem aliquando, et latius diffusæ convulsiones oriuntur. Ad leves illas ex parte aliqua fortasse attinet is quem alias memoravi, Coacarum locus (1), *visus obscuratur in vulneribus incussis in supercilium, et paulo altius;* ad gravissimas autem, ut puto, Lancisii verba, alias (2) producta, *vulnera iis locis periculosiora solere accidere*, eodemque ex parte saltem attinuisse crediderim, ut convulsionem faciei in viro, cujus vulnus ad supercilium supra (3) descriptum est, ita et multo latius diffusas, vehementissimasque convulsiones quæ vulnus eidem inflictum loco in eo de quo protinus dicam, sunt consecutæ.

17. Juvenis annorum viginti sex, lapide ab inimico conjecto, sauciatur ad dexteram supercilii sinistri partem. Illico quidem cadit; sed continuo surgit, et vegetus hostem insequitur. Postmodum eodem animi vigore ad S. Mariæ de Vita nosocomium se confert. Ubi, postquam debita applicita remedia fuerant, necesse fuit quasi cogere ut remaneret, quippe qui ejusmodi vulnus parvi pendebat. Illo ipso die quartanæ febris intermittentis, qua tum forte implicitus erat, paroxysmus expectabatur; qui et affuit: sed febris continua facta est cum pulsu magno, et ve-

(1) N. 3 apud Marinell.
(2) Epist. anat. 18, n. 7 in fin.
(3) N. 7.

hementi, capitisque dolore non modico. Febri circa diem septimum se comitem addidit delirium cum motibus convulsivis nonnullis. Prope undecimum una, aut altera febrilis accessio ingruit cum peculiari rigore. Cessat tandem delirium: et homo soporosus jacet, nisi quod convulsivis motibus concutitur. Quin noctu animadvertisse pluries se, dicebant adstantes, elato capite, et ambabus constrictis manibus, nisu quasi incredibili e lecto elevatum: quibus desinentibus motibus, mortui instar jaceret. Manus tamen dextera per duos ante obitum dies paralytica fuit, quod ad motum attinebat; nam quod ad sensum, non erat hoc prorsus destituta; octo autem post horis, dexter quoque pes debilius moveri cœpit. Sed jam ante hos dies laboriosa facta respiratione, tandem decimo quarto exeunte mortuus est. Vulnus exterius perlustrando, parvus ad latus ejus sinistrum abscessus animadvertitur; cujus pars saniei musculos inter et cutem, aurem versus prorepserat. Sed os, vulneri subjectum, fissum erat, eique respondens dura meninx læviter læsa: anterior autem pars cranii ab eodem, id est sinistro latere, pure inter duram et piam meningem concluso replebatur. Quod pus subjecta cerebri substantia videbatur imbibisse; eodem enim erat colore; sed superficie tenus. Cætera sana; nisi quod aliquantum seri ad cerebri basim inventum est. Thorace aperto, in pulmonibus varia hic illic tubercula reperta

sunt duriuscula, quorum nonnulla incisa, sinceram saniem emittebant; reliqua, necdum suppurata, glandulosi corporis firmitudinem referebant.

18. Puer annorum circiter tredecim, ictu lapidis vulneratur in dextera sincipitis parte, supra musculum temporalem. Cadit illico cum sensuum internorum obscuratione, et vomit. Defertur in idem nosocomium: neque ad diem usque decimum quartum febre corripitur. Hac accedente, per vulnus multum saniei, per os purulentæ materiæ aliquantum, spuendo, ejicit. Circa diem vigesimum supervenit delirium; circa vigesimum quintum mors. A cranio cutem separando, circa ipsum et pericranium, parvi sunt abscessus animadversi: qui nullam, quæ sub sensum quidem caderet, cum vulnere communicationem habebant. Sub vulnere autem os fractum, atque depressum, arcte adhærebat duræ meningi, cui et nonnullas sui acuminatas particulas infigebat. Laceratio tamen ejusdem meningis sub sensum non veniebat, ut neque ulla cerebri læsio, si unam aut alteram seri unciam excipias, quæ, dum cerebrum eximebatur, per infundibulum prodiit. Thorace recluso, pulmones valde rubentes, parvique in his abscessus pure pleni reperti sunt.

19. Juvenis in sincipitis latere sinistro lapide ictus, concidit. Per se tamen in nosocomium venit S. Mariæ de Morte. Nulla erant sympto-

mata. Viginti circiter exactis diebus, cum jam multum sibi in alimentis indulsisset, febris accessit horrifica, quæ pluries recurrendo ægrum torquebat. A qua etsi liberatus est, detecto tamen in vulnere ossi nunquam quoad vixit, induci cicatrix potuit. Post eas febres tussis ingruerat, quæ sicca diu fuit, donec biduo, aut triduo ante mortem sputa eduxitpurulenta. Gangræna interim ex longo decubitu nates occupaverat : prætereaque illa quæ obitum præcessit, nocte , abscessus in dorso ingens est animadversus : qui per se disruptus magnam puris copiam effudit. Itaque, sine ulla capitis actionum læsione, secundo superato mense, interiit. Cadaver et ab longo ejusmodi morbo, et a mora, quia non nisi post aliquot a morte dies secare licuit, gravissime olens, diligenter tamen dissectum est. Capitis integumentis amotis, ad superius vulneris latus disjunctio conspecta est sagittalis suturæ ; os autem sincipitis qua portione semper detectum fuerat, illæsum; sed in cæteris partibus hic illic carie erosum, præsertim vero prope suturam squamosam, ubi totam illius crassitudinem caries perforaverat. Dura tamen, ei ossi subjecta, meninx intacta fuit, nisi quod ad sublividum vergebat colorem, et quasdam osseas particulas sibi adhærentes ostendebat; ab interiore autem facie sub ipso vulneris loco annexum sibi abscessum habebat, in excavata cerebri substantia conditum, parvum tamen, vix ut minorem avel-

lanam continere potuisset: ex quo, dum ea meninx a cerebro divelleretur, pus crassum, et viride prodiit. In cerebri dissectione serum, sed paucum, in cranii basi animadversum est. Thorace aperto, pulmones inventi sunt parvis abscessibus multis, ac variis excavati: quorum nonnulli a tuberculi natura ad abscessus conditionem vergentes, nondum perfectam continebant saniem, sed duntaxat mutari in fluidam saniosam materiam incipiebant. Pericardium multam aquam; cor nullam polyposam concretionem habebat. Inquirere tandem placuit, num ad ingens cavum abscessus illius qui in dorso erat, ullus per musculorum interstitia pateret aditus, per quem materia a capite illuc defluere potuisset. Verum hujus rei indicium nullum repertum est, cum interpositæ partes, externæ præsertim, sanæ essent. Musculi autem passim in hoc cadavere pallidi, et qui abdominis vocantur, lividi erant.

20. Viro annos nato quinquaginta, baculo pars sincipitis sinistra percutitur, nullo vulnus consequente symptomate. Venit per se ad nosocomium: ubi a peritis chirurgis nulla esse, nisi externa, læsio censetur: feliciterque usque ad decimum quartum diem, ne uno quidem se prodente symptomate, procedit curatio. Sed eo ipso die febris invadit cum rigore, et ad ventrem dolore. Item insequentitibus diebus respirationis difficultas accedit cum sensu ponderis, tussi, et purulenta excreatione. Mors denique circa vige-

simum secundum diem. In capite cum præter eam quæ exterius apparebat, læsionem, nulla in cranio, nulla in cerebro, nisi quod paululum seri in hujus dissectione emanavit, usquam deprehendi potuisset, reclusus est thorax. Cujus utrumque cavum pure plenum; pulmones autem, quamvis a costis soluti, pluribus distincti tuberculis inventi sunt, quorum aliqua jam suppurata, saniem incisa emittebant. In pericardio vix aquæ vestigium. In cordis ambobus ventriculis polyposæ concretiones, in dextero major, in sinistro autem minor. Ventre denique aperto, in hepatis parte dextera crebra tubercula conspecta sunt, et in his nonnulla quæ jam pervenerant ad suppurationem.

21. Vides, ut propriis observationibus adductus Valsalva sit ad scribendum (1), in capitis vulneribus affici aliquando thoracis viscera: quanquam adduci poterat et alienis. Nicolaus enim Massa (2) conspexerat jam anno 1533, præsente Victore Trincavella cum aliis doctissimis viris, ea quæ cum exstare haud videam non modo hic in Sepulchreto, sed neque apud ullos, quod meminerim, qui de rebus ejusmodi egerunt, scriptores, presse hic tibi commemorabo. Quidam ex vulnere inflicto dexteræ capitis parti prope sagittalem suturam, cum meningum incisione,

(1) Supra, n. 15 in fin.

(2) Lib. introd. anat. c. 28.

mortuus erat delirans, et paralyticus; quod ut plurimum, inquit, fieri solet, eo corporis latere quod vulneri opponebatur. In capite duo inventa sunt apostemata quorum pus erat laudabile, alterum in substantia cerebri prope vulnus, alterum in cerebello posteriore. In thorace autem sanies multa et mala deprehensa est intra sinistri pulmonis ulcus, cujus cavum majus erat dimidiato cortice ovi gallinacei. Fuit et sanies manifesta in sinistræ cordis auriculæ facie exteriore, quæ tota etiam exulcerata. Sed in ventriculo etiam cordis dextero in columna carnea apostema erat notabile, ascendens usque ad unam ex valvulis, ipsam quoque tumore notabili, et *apostemoso* tumentem. Et ne forte credas hæc thoracis apostemata ante vulnus jam fuisse, testatur Massa notum sibi fuisse hominem, neque unquam de ullo dolore conquestum, neque tussi vexatum vel postquam vulneratus jacebat, etc. Ad hanc addendæ sunt Marchetti nostri observationes (1). Quæ cum multo notiores sint, atque adeo in Sepulchretum (2) relatæ; videre ibi poteris, quam sæpe in capitis vulneribus erosos pulmones et pleuram invenerit, dimidiumque thoracis caveæ pure refertum, arguatque eos qui non a capitis vulnere hoc deducant. Ipse enim ob prævios colli dolores parte præsertim postica,

(1) Obs. med. chirur. 15.
(2) Schol. ad § 2, obs. 16.

et laterali, materiam purulentam ex vulnere in cavum thoracis descendere, non dubitabat. Quam tamen viam per Valsalvæ in juvene (1) observationem vidisti ne ad dorsi quidem abscessum confirmari potuisse.

22. Habes igitur alios præter Valsalvam qui in capitis vulneribus pus interdum intra thoracem invenerint. Sunt et qui in ventre, ut idem Marchettus (2), qui lienis etiam labem deprehendit, et purulentas pustulas; ut alii, quantum in Sepulchreto (3) referri video, qui in ventriculum quoque, intestina, et mesenterium translata aiunt apostemata. Sed cum iidem, et Marchettus et Bohnius (4), qui promiscue pleuram quoque, pulmones, lienem nominat, jecur non omittant; tum plerique alii viscus hoc unum memorant in quod ex sauciato capite pus traducatur. Idque ex historiis omnibus, et Scholiis cognosces quæ sub observatione XVI in Sepulchreto ipso proponuntur. Neque enim officiet ibi operarum incuria (5), *apostema in capite*, aut *vulneribus hepatis pro apostema in hepate, et vulneribus capitis* scribentium. Illud fortasse potius officeret, ut Ballonium crederes quod de

(1) Supra, n. 19.
(2) Schol. cit.
(3) Obs. 5, § 4.
(4) De renunc. vuln. s. 1.
(5) § 1 et 3.

abscessu scripsit in concava jecinoris parte observato, id tanquam sibi certum proposuisse; quando inspecta illa, unde is locus acceptus est, appendice ad libellum de convulsionibus, non ea leguntur quæ in Sepulchreto (1), *atque id a plerisque chirurgis observatum esse, scio;* sed hæc, *an id fiat, eveniatque, nescio; sed tamen a plerisque chirurgis id observatum esse audivi. Sed si fiat, qua ratione contingat, et an sit verisimile id fieri posse, porro quæstione dignum erit.* Cavebis igitur, ne Ballonium inter hujus apostematis observatores ponas, qui inter explicatores ponendus est, ut contra a quodam non inter explicatores, sed inter observatores referendi erant nonnulli, qui observationis testes duntaxat fuerunt. Sed multo magis cavebis, si forte rem explicare aveas, ne ponas quidquam cum observationibus non consentiens, quasi in plerisque, aut fere semper, aut, quod ponere Barbettus (2) non dubitat, in *solum hepar* e capite pus transferretur. Vidisti enim qui etiam in cor, pulmones, lienem translatum conspexerint: quod ultimum viscus scribi ab illo miror, non dico in his casibus, sed in universum *rarissime in cadaveribus male constitutum* deprehendi. Verum ad hæc sæpe cogit major in explicandis, quam in observandis quibusdam rebus sollici-

(1) § 4.
(2) Schol. ad § 6.

tudo. Quo magis inter eos qui de his postea scripserunt, laudandus est cl. Molinellius (1), qui, ut par est, rem sibi prius accurate observandam, quam explicandam esse censuit: viditque interdum pus in alias quidem partes, sed non in jecur; in non paucis autem neque in hoc, neque in illas translatum; in aliis vero in jecur utique, sed non secus a vulneratis, aut exulceratis aliis partibus quam a capite. A quo ut magis intelligas non sæpe adeo in jecur traduci; sic habeto necdum accidisse mihi, quod meminerim, ut id viderem; Valsalvæ autem in tot dissectionibus vix semel, idque cum in pulmones quoque, plurimumque in ipsas thoracis caveas esset translatum. Fieri tamen potest, ut aliquando ideo non viderit, quod non quæsiverit, et nominatim in eo adolescente (2) cujus facies ante mortem facta erat flava, cadaver autem universum icterici videbatur; nam et in Sepulchreto (3) exemplum habes morbi regii cum duritie, et dolore in regione hepatis, hujusque putredine, capitis vulnus consecuti. Sed ob eam ipsam quam Valsalva animadvertit, flavedinem, non facile creditu est, quomodo jecur se haberet, non quæsivisse: et tametsi in iis præsertim quibus ista, aliaque læsi

(1) Comment. de Bonon. Sc. Inst. tom. 2, p. 1, inter medica.

(2) Supra n. 14.

(3) Obs. 16, § 5.

hepatis indicia sint, vulnus autem capitis siccum fiat, aut repente, et præter rationem minus det puris, suspicari licet, plurimis, quas legi observationibus confirmantibus, pus in jecur esse transvectum; res tamen pro certa non est prædicenda. Subesse enim nonnunquam potest aliqua signorum fallacia, sive hæc multa occurrant, sive etiam omnia.

23. Nam si Molinellii (1) observationem legas in viro cui simul atque sanies manare desierat e capitis vulnere, tumere cœperat, et intendi abdomen, nec vitium tamen in jecinore erat ullum, sed intestinorum superficiem quædam quasi ulcuscula fœdabant cum multa sanie, et quamplurimis disjectis huc illucque tuberculis; facile intelliges, si vitia hæc eam potissimum obsedissent quæ jecur proxime subjecta contingit, intestini coli partem; futurum fuisse, ut complura traducti in jecur puris, fallacia tamen, convenissent indicia: quin etiam fieri aliquando potest, ut conveniant universa, et nihilominus fallatur is qui pus in jecinore prædicat inventum iri. Fac enim relegas quas tibi novissime descripsi, Valsalvæ observationes. Nempe tubercula plerumque invenies sive in pulmonibus, sive in ipso etiam jecore non omnia fuisse suppurata, quin plura interdum (2) glandulosi corporis firmitu-

(1) Loco paulo ante indicato.

(2) N. 17.

dinem adhuc referentia. Quid? si ægro moriente, necdum ulla essent quæ pus habere inciperent. Videtur autem secundum eas observationes, quibuscum, ut puto, Molinellii conjungi potest observatio, pus in viscera aliunde invectum, non puris forma semper deponi, sed haud raro saltem nonnullas ejus particulas cum sanguine permistas, et prorsus disjunctas, in angustiis quibusdam, fortasse glandularum lymphaticarum, hærere, easque, ut in venereorum bubonum productione fit, obstruendo, aut irritando, eoque humores præterituros retinendo distendere, et multo copiosioris quam quod advectum est, puris generationi, a rigoribus illis, et horroribus (1) significatæ, causam præbere. Qua ratione illud quoque intelligitur, quomodo multo plus puris in visceribus, et caveis corporis sæpe deprehendatur, quam modicum vulnus dare potuisset. Quo autem modo non paucæ solum, sed et quam plurimæ interdum purulentæ particulæ non tantum ex capitis, sed et partium aliarum vulneribus, ulceribus, abscessibus alio transeant, ut cum ex pleuriticorum pulmonibus, imo ex artubus suppuratis ad intestinorum, aut renum vias pus nonnunquam tam manifesto traducitur, ut tamdiu fæces, et urinæ purulentæ sint, cum ex artubus nihil effluit, et vicissim tamdiu pura

---

(1) Supra n. 17, 19 et 20.

illa excrementa, cum hi pure manant, et sanie, quæ Paræi (1) observatio fuit; satis hæc circumitio sanguinis docet (2), quæ alteram quoque ejusdem (3), atque, ut alias aliorum omittam, præclaram, nuper ab experientissimo Benevolo (4) additam observationem illustrat. His autem explicationibus non est locus, siquando fatiscentibus naturæ viribus, vulnus siccatur: quod commemoro, ut hujus quoque, inter superiora propositi, indicii fallaciam caveas.

24. Quas novissime produxi Valsalvæ quatuor observationes; si unam excipias quæ, ut ante illas prolata, nullam offert cranii læsionem ad interiora pertinentem, ipsum aut laxatum, aut depressum, aut fissum, fractum, erosum exhibent. Pergamus igitur alias describere spectantes ad singula ista læsionum genera.

25. Mulier quinquaginta annorum, dum in ripa fluminis indusia lavat, baculo ab alia muliere in dextera parte capitis a tergo percussa, in aquam cadit. Cito extracta, quodammodo stupida jacet. Discusso autem stupore, cum symptoma nullum appareret, spesque in dies magis confirmari videretur; ecce circa diem decimum quartum febris ingruit cum rigore: qua ex febre obiit circa

---

(1) Oper. l. 16, c. 49.
(2) Vid. etiam Epist. 25, n. 20.
(3) L. 10, c. 12.
(4) Observ. 22.

vigesimum secundum. Cranio integumentis spoliato, animadversum est, pone aurem dexteram, qua icta fuerat, lambdoidis suturæ dentes inter se esse disjunctos, ex eorumque interstitiis levi pressione tantillum serosi humoris prodire. Intra cranium autem ad eumdem locum paululum sanguinis stagnabat. Cæterum omnio sanum cerebrum fuit.

26. Juvenis baculo percussus ad sagittalem suturam prope coronalem, sex, septemve dies transegit sine ullo symptomate, ut non decumberet, sed per nosocomium ambularet. Verum circa septimum diem vulnus multum fetet: uno autem die, aut altero interjecto, oræ vulneris intumescunt: et quidam ad guttur ardor percipitur. Postmodum febris cum rigore invadit: invadunt et motus convulsivi: mors denique ineunte die decimo tertio. Cranium intus extraque spectatum, nullam prorsus læsionem ostendit, nisi quod sutura, qua vulneri subjecta fuerat, flexuosam lineolam, inter suos denticulos intercurrentem, subfusco quodam colore evidentiorem habebat. Ad ipsum autem suturæ latus nonnulla duræ meningis portio cranio, peculiari quodam modo, adhærebat: quæ facile tamen separata, vix aliquod exhibuit indicium saniei, superficie tenus sibi inhærentis. Pia autem subjecta meninx pallida erat. Præter hæc, nihil adnotatum est; nam cætera, ut totum cerebrum, secundum naturam se habebant.

27. Vir annos amplius triginta natus, contundente ferro ad sinistram superiorem lambdoidis suturæ partem percussus, dum rure, ubi erat, Bononiam redit, concidit quidem; sed illico surgit, atque iter continuo persequens passuum ter millium, in nosocomium se recipit. Cum ibi decumberet, animadversum est vulnus haud satis laudabili colore esse, et aliquot interjectis diebus, abscessum ad ejus latus produci: quo postea ex arte aperto, brevique purgato, melius procedere vulneris curatio visa est. Sed multis in cibo admissis erroribus, jamque aliquot febris accessionibus prægressis, ex improviso circa undecimum diem gravissima epileptica convulsio ingruit: qua remissa, non tamen æger loquitur: etsi quæ alii loquuntur se intelligere significat. Post hæc in sinistra corporis parte convulsivi adnotantur motus; in dextera autem paralysis; facie risum quasi sardonium interdum repræsentante. Naturalis interea pulsus erat: quo postea celeri, turgente, et impetuoso facto, paucis post diebus mors secuta est die undevigesimo. A capite cutem detrahendo, sub hac a sinistris, pluribus in locis, quamvis longe etiam a vulnere dissitis, pus stagnans invenitur, quo os temporis superficie tenus erosum fuerat. Porro lambdoides sutura, qua vulneri subjecta erat, dentes inter se disjunctos; dura autem meninx colorem quasi cinereum ostendit, quem a pure contraxerat inter se, piamque collecto. Pars ejus puris, quasi glutinis

crassi instar, piæ meningi adhærebat; reliqua pars fluida erat, quæ vix semunciam æquabat. Huic piæ meningis portioni subjecta cerebri portio duorum circiter transversorum digitorum tum longitudine, tum latitudine, unius autem profunditate ad sublividum inclinabat colorem. Cæterum reliquæ totius cerebri partes sanæ fuerunt si paucum serum excipias, quod et in ventriculis inventum est, et ad initium spinalis medullæ.

28. Senex annorum sexaginta ab alto cadens, sub lambdoidis suturæ angulo caput allidit. Primum semimortuus jacet. Dein tandem ad se rediens, de læsæ partis dolore conqueritur: quo perstante, non tamen decubuit, donec quarto, aut quinto die in S. Mariæ de Vita nosocomium se contulit. Ibi non modo specilli in vulneris exploratione, sed ne gossypii quidem in detersione contactum ferre sine multo dolore potest. Circa diem septimum paralysi corripitur brachii sinistri: cui, vena secta, motus, sed non omnino, restituitur. Hic æger ad diem usque vixit vigesimum tertium, quo soporosus interiit. Dum calvaria secabatur circa tempus dexterum, pus ex illius cavo emanavit: quod et in vulneris loco conspectum fuerat, dum caput contrectaretur. Quo loco nulla cranii læsio inventa est præter lambdoidis suturæ disjunctionem. Cerebrum ibi ad latus dexterum ulcus habuit duos transversos digitos profundum, a sanie facile sic excavatum.

In vicino autem sinistro latere colore erat subpallido. Inter crassam meningem et tenuem, totum anteriorem lobum dexterum contegentes, pus continebatur non multum, cujus colore ambæ ibidem meninges infectæ erant. In cerebri ventriculis, et ad initium tubi vertebrarum parva limpidi seri portio stagnabat.

29. Repentina suturarum disjunctio, si causam attendas, sine aliqua cerebri concussione esse non potest: si effectum, non sine violenta crassæ meningis, illic magis adhærentis, distractione, et annectentium fibrillarum, ac vasculorum laceratione. Accedit huc puri ex vulnere in cranii cavum sic minus difficilis parata via. Non igitur mirandum est in his quatuor, et in alia pariter quæ supra (1) descripta fuerat, Valsalvæ Observationibus, ubi suturæ alicujus disjunctio fuit, ægros interiisse, citius quidem, aut serius, et levioribus, aut gravioribus affectos malis pro varia tum cujusque dispositione, tum aliarum, quæ notæ omnes esse non possunt, circumstantiarum conditione. De paralysi autem oppositum vulneri aut læsioni latus occupante, quoniam ut in duobus ægris ultimis, sic in aliis quoque de quibus infra scribetur, adnotata est, inferius (2) aliqua attingemus. Nunc a laxato cranio ad depressum veniamus.

---

(1) N. 19.
(2) N. 46 et seq.

30. Herbarius quidam in fronte prope coronalem suturam nonnihil ad lævam ferro percutitur ad contundendum aliquanto magis, quam ad incidendum idoneo. Ab ictu leve animi defectionis initium sentit. Cum se in nosocomium contulisset paulo ante memoratum, ad undecimum usque diem non modo nullum infelicis exitus indicium fuit; sed omnia felicem portendere videbantur. Verum illo ipso die vehemens febris hominem corripit cum rigore, et multæ bilis vomitu, ad vesperam iterato. Quæ ad eumdem modum quotidie reversa est, donec decimo quarto ab ictu die, et ante proximum plenilunium quarto, aere ad austrinam constitutionem vergente, primum quidem est hebes factus, sic tamen ut interrogantibus prompte responderet: paucas autem post horas, dum se a dextero in sinistrum converteret latus, omnibus tum externis, tum internis orbatus sensibus, et difficili pressus est respiratione: quæ licet postea ad naturalem accederet; tamen iterum laboriosa rediit: et sic brevi, eodem quem diximus, die mors ingruit. Os frontis eo qui indicatus est loco, erat leviter depressum, interius autem demissa squama quæ inæquali et acuminato margine ad dextram vergebat, duram meningem a dextris læserat, ut ipsam inter et piam pus stagnaret, quod a vertice quasi ad basim usque cerebri, et ad cerebelli fines ab dextero eodem latere inundaverat. Pia autem meninx, puri supposita, aliquanto cras-

sior facta, a cerebro facile separabatur: quod ibidem ad cinereum colorem, ejus de quo dictum est, puris non absimilem, inclinabat. Porro cerebrum angustiori intra cranium spatio claudebatur.

31. De arctiori intra cranium spatio, ejusque causis, quas inter esse vidimus qui plenilunium reponant et quibus austrina constitutio, expandens sanguinem, addenda est, quorum utrumque in historia hac commemoravit Valsalva, scis a me supra (1) esse scriptum. Quod vero apoplexia, ut tot alios, quemadmodum in Epistolis Anatomicis (2) indicatum est, hominem prehenderit, dum se a dextero in sinistrum converteret latus, hic ea esse causa potuit quod puris copia quæ a dextris erat, sic totum factum sibi subjectum cerebrum tanto periculosius compresserit, quanto jam magis ob angustius spatium intra calvariam compressum erat.

32. Vir annorum quinquaginta cæsim in sincipite vulneratus, illico vomuit. In idem nosocomium excipitur, ubi sub vulnere os ita depressum animadvertitur, nulla ut arte retrahi possit. Vulnus principio non dolebat: post dies autem aliquot formicationis sensu afficiebatur. Ad quem cum motus convulsivi toto corpore accessissent, ineunte undecimo die vita cum morte

(1) N. 10.
(2) XIII, n. 24.

est commutata. Ossis illa portio quæ ab reliquo, percussionis vi recesserat, valide adhærebat duræ meningi, ibi leviter inflammatæ. Inter hanc, et piam erat humor crassitie, et colore sero similis. Præter quæ intra cranium nihil adnotatione dignum inventum est.

33. Mulier eadem circiter ætate, contundente quodam corpore vulneratur supra sinistrum supercilium. Ab ictu vomit, et stupida fit. Stupor tamen post aliquod tempus discutitur, resque feliciter procedere chirurgo videtur, donec elapso decimo die, dolore sinistræ auris corripitur cum horrore, et frigore, quod calor excipit. Tandem accedentibus totius corporis convulsionibus intra paucos obit dies. Os ictui subjectum acuminata lamina cerebrum vulneraverat: quod propterea saniosum ibi erat, et corruptum. Sed quanquam vitium altius descenderat, ventriculos tamen non attingebat. Pars saniei ad basim cerebri circa nonnulla nervorum paria defluxerat.

34. Mulieri annorum triginta caput pluribus lapidibus percussum fuerat, languore illico, et vomitu per plures dies consequente. Vulnus tamen exitum non infelicem spondere videbatur. Verum circa diem decimum febre cum frigore superveniente, arens, et pallidum factum est. His accessit delirium, quod in soporosam affectionem sensim degeneravit. Hæc ægram denique sustulit circa diem vigesimum primum. In cranii

dextera quidem parte fissura deprehensa est digitos quatuor transversos longa; cerebri tamen ea portio quæ fissuræ subjiciebatur nulla erat læsione affecta. A sinistris vero, ubi exterius ingens apparebat contusio, non modo fissum erat cranium fissura ducta in modum circuli, cujus diameter semunciam Bononiensem æquabat; sed etiam nonnihil ibi depressum: quin ab depressa illa portione acuminata lamina introrsum recesserat, crassamque meningem sauciaverat. Itaque huic meningi ibidem purulenta adhærebat materia, et subjecum cerebrum morbidum erat ad tres digitos tum in longitudinem, tum in latitudinem; ad duos autem in altitudinem, ut læsio ad ventriculos non perveniret.

35. Vir ætatis consistentis in sincipitis parte dextera contundente instrumento ictus, nullo prorsus affectus symptomate, suis ipse pedibus venit in sæpius memoratum nosocomium, in eoque decubuit. Duabus exactis horis, balbutire cœpit: et post alias paucas horas paralysi in tota sinistra corporis parte correptus est.

Sinistrum tamen oculum, cum balbutiendo ad interrogata responderet, exacte aperiebat; dexterum semiclausum habebat. Sed et dexteram partem corporis sine peculiari conatu movere non poterat. Duobus, aut tribus ab accepto vulnere exactis diebus, deliravit. Tandem soporosus factus, die quinto obiit. Caput hujus quidem hominis Valsalva, gravioribus occupatus negotiis,

dissecare ipse non potuit. Tamen quæ ab amicis qui dissecuerant, relata sunt, Petro Molinellio, et Joanne Antonio Guicciardino, adnotare non omisit. Fractum erat cranium sic, ut duo magna ejus fragmenta, quasi facto angulo introrsum contrusa, non parvo illato meningibus vulnere, ipsique cerebro, in hujus substantiam ad duos propemodum transversos digitos penetrassent. Erat in eo cerebri vulnere concretus sanguis, et sanguine vasa quoque majorem in modum turgebant. Dum cerebrum e cranio eximeretur, aliqua seri portio prodierat.

36. Quod acervatim tot observationes huc congeram non tam brevitatis causa facio, cum restent non paucæ quas adjiciam, quam ne crebrius easdem repetam animadversiones. Quæ enim in quavis illarum videbuntur digna quæ magis attendantur, infra suis quoque locis commemorabo. Interea autem non subsistamus. Sed quod in depressi cranii exemplis fecimus, alias porro fracti, fissive observationes subjiciamus.

37. Femina quinquaginta annos nata, e scala præceps in terram cadit. Vulnus supra oculum sinistrum apparet; tumida est, et pallida facies: livida tempora: ex ore sanguis exit. Nihil mulier intelligit, nihil sentit, nihil, si manum dexteram excipias, movet, eamque paulisper duntaxat, leviter, ac debiliter. Hora moritur a lapsu decima quinta. Sincipitis externa rubebant integumenta. In osse, partem orbitæ sinistri oculi

superiorem faciente, plures erant fracturæ. A latere dextero arteria quæ per crassam meningem diducitur, lacerata, sanguinem effuderat: cujus coagulati unciæ circiter duæ inter eam meningem et os petrosum, conspiciebantur. Is sanguis ita concretus respondentem cerebri partem læserat, ut quasi erosæ instar appareret.

38. Senex annos natus sexaginta, ab hirco impetitus, in terram cadens, partem capitis sinistram allidit. Vix loquitur: vomit: ore sanguinem ejicit: nullum sensuum internorum præbet indicium, manus convulsivis motibus agitantur: facies rubet: itaque post biduum moritur. Capitis læsio circa superiorem marginem temporalis musculi sinistri, videbatur exterius levis. Sed cute sublata: is musculus totus inventus est sanguine suffusus: reclusoque cranio, non parva sanguinis grumosi copia, crassæ meningi qua eidem respondebat musculo, adeo tenaciter adhærentis, ut ipsi connatus videretur. Erat autem ibidem cranii fractura, cum interiorum vasorum disruptione. Verum cum eidem meningi, qua dextero etiam temporali musculo respondebat, copia vel major ejusdem modi sanguinis adhæreret, neque hic ulla ratione a sinistra parte illuc pervenisse posset, nulla autem cranii fractura a dextris se proderet: valde ea res Valsalvæ animum suspensum tenuit. Nam etsi postmodum cum osseam interioris auris fabricam, in qua

totus erat, examinaturus, in dexteram illam hujus cranii partem scalprum malleo adegisset, fissura ipsi in conspectum se dedit; dubius tamen fuit, malleo hæc, an illi a casu percussioni deberetur. Quod reliquum est, totum cerebrum si paulum excipias seri, quod in ventriculis fuit, secundum naturam se habuit.

39. Vir annorum quinquaginta, lapide percutitur ad medium ferme supercilium sinistrum, qua nervus ex orbita egreditur. Multis ab ictu elapsis horis in nosocomium sæpius nominatum defertur, ubi vinculis in lecto retineri necesse fuit ob immanes convulsivos universi corporis motus. Clausi erant oculi: mentis actiones feriabantur. Denique trigesima sexta ab ictu exacta hora, cum harum ultima illi conquievissent motus, interiit. Cranii portiones plures supra orbitam fractæ erant: quarum una acuta duram meningem pungebat, ibi propterea inflammatam. Quin rima etiam reperta est in opposito; id est dextero latere ea ipsa parte quæ fractæ a sinistris respondebat. In cerebro serum est inventum quodam modo saniosum. Cæterum cum alias quoque caput hujus viri fuisset sauciatum; videre ibi licuit unde tum ablata pars cranii fuerat, crassam quamdam membranam quæ ossis pensabat vicem. Huic membranæ dura meninx valide adhærebat.

40. Præter hoc ultimum, quod cum observatis

olim a Berengario (1) apprime videbis convenire, et præter id quod ad nervum attinet sub supercilio reflexum, cujus læsionem gravibus ipsam quoque excipi convulsionibus supra (2) indicatum est, habet hæc observatio duo alia in quibus paulisper subsistamus. Quorum tamen alterum infra (3) commodius attingemus. Alterum autem ad celebrem illam controversiam attinet de contrafissura. A qua agnoscenda plerosque olim ratio abduxit, infirma tamen, quippe ab ea pendens suturarum cranii utilitate, quam duce Galeno (4) statuebant, quasi creatæ essent ad progressum fracturæ inhibendum; cum æque ac nobis (5), satis omnibus notæ esse possint fissuræ quæ ab uno calvariæ osse in aliud, imo in alia haud rarissime se producunt. Obstabat pariter difficultas in re, si verum fateri volumus, non ita plane, et perspicue, ut acquiescere omnes possent, per rationes quasdam et similitudines explicanda. Verum etsi necdum prolatæ essent explicationes quæ nunc in dissertatione leguntur Georgii Wolfg. Wedelii *de Contrafissura* (6); non æquum tamen erat aut est quidquam ideo ne-

(1) Tract de Fract. Calvar. in document. prope fin.
(2) N. 16.
(3) N. 48 in fin.
(4) De us. part. l. 9, c. 17.
(5) Epist. 52, n. 35 et 36.
(6) Sect. 1, membr. 3.

gare, quod ejus non intelligatur causa. Denique illud insuper plerosque morabatur quod præclari Anatomici et Chirurgi, ex quibus satis est nominari Jacobum Berengarium (1), Gabrielem Falloppium (2), Joannem Baptistam Carcanum (3), Isbrandum Diemerbroeckium (4) in tot fracti cranii curationibus, et post mortem inspectionibus (quod nominatim de Carcano dictum volo, tametsi nullam ex ejus observationibus in Sepulchreto relatam video) nunquam in opposita ictui parte fissum os deprehendissent. Sed hinc raritatem quidem contrafissuræ arguere licebat; si modo ab aliis reapse aliquando compertam esse constaret, negare non licebat. Compertæ vero plures exstant tum non recentes tum etiam recentes observationes: quarum cum alias istic habeas in Sepulchreto sub num. non ut perperam ab operis scriptum est V, sed XI (5), alias autem in Stoschii Dissertatione *de Resonitu* (6), non hic memorabo. Hoc tamen admonebo, quod Paulus (7) olim indicavit, capite non una in parte percusso, *velut in cadendo contin-*

(1) Tract cit c. 1 et 2.
(2) De vuln. c. 12, et expos. in gal. de oss. c. 13.
(3) De vuln. capit. serm. 2, lect. 6.
(4) Anat. l. 9, c. 4.
(5) § 2, 5, 7, 8, 9.
(6) C. 4.
(7) De re med. l. 6, c. 90.

git, fissuram calvariæ quæ citra solutionem continuitatis cutis contingit, postea abscessu circa ipsam facto, et hoc secto apparentem, putatam esse juxta oppositam plagæ partem esse factam, hoc inquam, in cujusque observationis examine caute prudenterque attendi oportere. Quapropter Falloppius (1), etsi in uno vidit os fractum in latere illi adverso quod equi calce ictum fuerat, tamen cum esset suspicio, ab allisione ad solum fracturam illam esse factam, testari se non posse censuit contrafissuram vidisse. Non absimilia autem et Barengarius, et Carcanus, et Diemerbroeckius de eadem ab aliis proposita censuerunt : et sæpius certe æger loqui non potest, aut meminisse quot ictus acceperit, aut in quæ, et qua parte capitis corruerit. Illud præterea attendendum est, num fissura, quæ adversa in parte proponitur, ibi tantum sit, an a parte evidenter percussa, aut ab alia huic propiore incipiens, illuc usque producatur. Neque sic continuata, illa proprie contrafissura est de qua inquiritur; nam ponunt cum Celso (2) *non ea parte qua cutis discissa est, rimam reperiri;* sed *fissum os* fore *parte altera.* Hæc igitur si animadverteris, multo pauciora quam putent aliqui, invenies exempla, in quibus contrafissuram agnoscere te posse credas.

---

(1) C. 13 cit.

(2) De medic. l. 8, c. 4.

41. Nec vero contrafissura proprie est, siquando constet, unum idemque ex cranii ossibus uno duntaxat loco ictum accepisse, neque tamen ibi, sed alibi rimam habeat; quod quidem posse fieri non negabant Carcanus (1), ejusque præceptor Falloppius (2). Quin hic (3) ad hunc quoque modum intelligi posse Hippocratis (4) verba demonstravit, quibus alii contrafissuram proprie acceptam designari omnino crediderunt, videlicet os interdum frangi alia capitis parte quam qua vulnus est; nam si oppositam duntaxat significare voluisset, non erat certe cur magnæ calamitatis loco poneret quod continuo subjicit, tunc medicum ignorare quanam capitis parte fractura sit; fracturæ enim exstantibus in universum indiciis tunc constaret esse in opposita. Non video autem cur non absimili ratione interpretari Celsum ad eumdem modum noluerit (5). Celsus (6) enim ubi fracti cranii indicia exstent, quæ exstare diserte ponit, rima autem sub vulnere non appareat, signa alia non quæreret partis qua fractum sit cranium, si oppositam duntaxat partem intellexisset, cum modo scripsit *solet etiam*

(1) Lect. 6 cit.
(2) C. 12 cit.
(3) Comm. in Hippoc. de vuln. cap. c. 14.
(4) De cap. vuln. n. 10 apud Marinell.
(5) C. 12 cit.
(6) C. 4 cit.

evenire ut altera parte fuerit ictus, et os altera fiderit. Cave enim, potius quam Carcano (1), Joanni Baptistæ Cortesio (2) hic quidem credas, facile affirmanti, *Latinos elegantiores per alteram partem alicujus rei, semper oppositam intelligere.* Qui, si modo a nobis descripta Celsi verba paulisper attendisset, ne illud quidem paulo ante scripsisset, Celsum hoc loco non secundum suam, sed *secundum vulgi opinionem locutum fuisse.* Multo autem minus inter contrafissuræ exempla recipienda sunt, ut ab nonnullis factum est, illa in quibus aut effusus sanguis, aut sanies, aut vitium quodcumque aliud quod, osse ibi illæso, contigerit, intra cranii partem ictui oppositam inventum sit. Quod etsi Berengarius (3), Falloppius (4), aliique in pluribus se deprehendisse testantur, simul tamen negant se contrafissuram vidisse. Hæc enim non nisi fracto osse unquam est ab illis, et vetustioribus intellecta: vasa autem quomodo sub illæso osse in adversa parte rumpi queant, et suo ipsi modo explicarunt, et ex laudata Wedelii dissertatione (5) conjici potest. Itaque si vel ponas nullam præter eam quæ manifestius videbatur, per-

(1) Lect. 6 cit.
(2) Tract. de vuln. cap. p. 2.
(3) C. 1, cit.
(4) C. 12, 13, 14 cit.
(5) Sect. 1, membr. 3 et 4.

cussam fuisse calvariæ partem in eo juvene (1), et in eo viro (2) in quibus non secus atque in proxima observatione dicemus, saniem et noxam apparuisse Valsalvæ superius diximus in opposita, aut etiam in opposita; habebis tamen unde rem explices, ut in femina (3) pariter; quanquam in ea plures ictus ponere proclivius est; et in sene (4), in quibus novissime scripsi effusum fuisse sanguinem in adverso, aut in adverso quoque latere. Ex iis autem quæ de contrafissura perpendimus proprie, aut minus proprie accepta, facile males in eodem sene animadversam in opposito osse rimam malleo anatomico, conspectam vero in eo (5) quem continuo post illum descripsimus, hostili uni ictui fortasse tribuere, quippe non ut illam in alio, nec contiguo, sed in uno eodemque osse deprehensam.

42. Vir annos triginta natus, ex febre acuta multum delirans, per fenestram in terram se dejicit, et capitis sauciat partem sinistram supra musculum temporalem. Non loquitur: facies rubet: tota corporis sinistra pars immobilis jacet, nisi quod una aut altera a casu hora, dum vulnus tractaretur, pes leviter se contraxit, et

(1) N. 5.
(2) N. 7.
(3) N. 37.
(4) N. 38.
(5) N. 39.

mox extendit. Ad tertium usque diem sic vivens, fato cessit. Temporali sinistro musculo suberat calvariæ fissura : cui tamen nulla intus quæ sub sensum caderet, læsio respondebat. Sed in parte huic opposita crassam inter tenuemque meningem effusus erat sanguis ad uncias circiter duas; ut hemiplexiam sinistri lateris ipse faceret; non vulnus ab eodem latere, aut fractura. Cæterum sanum fuit cerebrum totum, nisi quod omnia per tenuem meningem repentia vasa erant sanguine valde turgida, et proximæ partes quadantenus inflammatæ : hæc vero ad delirium fortasse magis, quam ad percussionem attinebant.

43. Vides quam facile decipi potuisset qui, vulneris tantum spectata sede, ausus esset de sede causæ hemiplexiam efficientis judicare. Quod minime faciendum esse mea illa pariter ostendit, huic similis, observatio, quam in Epistolis Anatomicis (1) leges. Sed ad sedem causæ hujusmodi hemiplexiæ, dissectione quoque, ut par est, quæsitam, præter alias quæ supra descriptæ sunt, illa etiam historia pertinet quæ protinus describetur : quando reliqua in modo proposita occurrentia sive de sanguine in adversa vulneri parte invento, sive de vasis in delirio valde turgidis partim a me paulo ante, partim alias (2) ut memineris, exposita sunt.

(1) XIII, n. 16.
(2) Epist. 7.

44. Juveni annum vigesimum agenti, vulnere cæsim inflicto temporalis musculus sinister in transversum, inciditur. Ab ictu, brevi facto itinere, cadit, neque ita multo post loquendi facultatem amittit. Interrogantibus tamen, nutibus, quamvis tarde, respondet. Delatus in idem quod crebrius dixi, nosocomium, nonnullis exactis diebus, aliquid, sed delirans duntaxat, loquitur. Interim manum dexteram non movebat amplius: quæ tamen si pungeretur, se dolorem æger sentire ostendebat. Circa diem obiit decimum quartum.

Cranio dissecto, repertum est vulnus, quod non temporalem tantum musculum, sed et os inciderat, alte in cerebrum penetrasse, et serosam colluviem, quæ ibi occurrebat, cerebrum porro erosisse; ut erosio in sinistrum usque ventriculum perveniret. Cum autem serum, huic non absimile, dum cerebrum eximeretur, circa equinam sellam prodiisset, veri simile erat, ex eodem ventriculo illuc per infundibulum defluxisse.

45. Juvenis duorum circiter et viginti annorum, magno ictu cæsim ad superiorem ejusdem sinistri musculi temporalis partem sauciatur. Concidit illico, nec loquitur, ut vix vivere videatur. Loquendi postea facultas, cæteræque omnes restituuntur. Sed circa quartum diem aphonia redit: quanquam aliquoties postea, sed raro nonnulla protulit verba: cum aphonia autem convulsivi motus junguntur, in sinistra quidem parte cor-

poris aliquando solum, et leves; in tota autem dextera assidui, ac adeo vehementes, ut corpus interdum in hoc latus curvari videatur. Inter hæc tamen æger quæ dicantur, intelligere se nutibus ostendit. Ingravescente autem in dies febre, denique sensim præ virium languore deficientibus convulsivis motibus, et nonnullis ante obitum horis quiescentibus, circa diem interit decimum tertium. Vulnus non modo temporalem musculum inciderat; sed per subjectum os alte in cerebri substantiam descenderat, Dura meninx erat circa vulnus multo crassior facta. Circa idem, intraque, saniosus occurrit humor, ex cujus forsan mordaci natura convulsiones fuerant excitatæ: certe cum vulnus eo usque pervenire videretur, ut transversum duntaxat digitum ab sinistro ventriculo distaret; non illuc tamen usque ferrum pervasisse, sed profundiorem excavationem ab succo erodente, in vulnere genito, factam esse cognoscebatur. In cerebri ventriculis nonnihil stagnabat seri. Cæterum quod in hoc juvene sinistra cerebri parte læsa, convulsiones in corporis dextera magis sævierint, eodem Valsalva referendum censebat quo et paralysim in corporis latere opposito cerebri læsioni semper ab se antea animadversam.

46. Inter eas quæ ex ipso hactenus descriptæ sunt observationes, unam (1) habes in qua cum

(1) N. 11.

resoluta esset ea pars corporis quæ læsioni cerebri erat opposita, quædam interdum accedentes quasi epilepticæ convulsiones non illam minus, quam non resolutam, agitabant. Sed alteram (1) quoque habes in qua cum pariter resoluta esset pars adversa, convulsivi motus in ea quæ resoluta non erat, adnotabantur. Nullam vero habes in qua res contra atque in altera ista, occurrerent: quod sane prorsus convenit cum *theoremate* illo *catholico* Saliceti, quod Epistola Anatomica XIII (2) memoravi : ubi tamen neque eorum dogmata reticui (3), qui non modo promiscue in alterutra parte paralysim, aut convulsionem accidere, sed et plerumque paralysi quidem respondentem vulneri partem corripi, convulsione autem oppositam, tradiderunt. Quibuscum adeo consentiebat Ballonius, ut libello de convulsionibus hanc potissimum sibi explicandam quæstionem sumpserit, quam et in ipsa libelli fronte proposuit, *cur sauciatis dextera capitis parte convulsio, sanæ* (id est oppositæ vulneri) *partis contingat.* Id ut ponerent, majorum dogmata impellebant, præsertim Hippocratis, tot locis idem repetentis, ut Marcellus Donatus(4) cum hos singillatim indicaret, eorum, puto, nu-

(1) N. 27.
(2) N. 14.
(3) N. 15.
(4) De Hist med. Mir. l. 5, c. 4.

mero obrutus, illius oblitus sit, memorata Epistola (1) a me producti, in quo tamen vetustissimus ille præceptor (2) diserte docuit, capite vulneratos *impotentes fieri, si in dextris fuerit vulnus, in sinistra parte; si vero in sinistris, in dextra:* quo nihil dici luculentius potest; quanquam Donatus scribit, *de paralysi oppositæ partis nullibi Hippocratem, quod meminerit, verba fecisse.* Quod vero antiquiores illi, et asseclarum haud pauci non hoc, sed illud quod tanto pluribus locis traditum fuerat, accidere ut plurimum, existimarent, hinc magna ex parte factum crediderim, quod mortuorum capita non dissecantes, ex vulneris sede quam in capite videbant, sedem quoque arguerent detrimenti cerebro illati, aut si hanc aliquando, cranio ab ictu ipso, aut inter curandum suis ferramentis perforato, vulneri subesse conspicerent, majus certe, et præcipuum vitium in opposita cerebri parte esse posse, minime suspicarentur, contra atque censendum esse anatome docuit, ut supra (3) demonstratum est.

47. Cæterum non hæc eo dico quod nesciam convulsione haud ita raro id latus corporis prehendi quod adversum est cerebri lateri, vitio revera præcipuo laboranti. Quid enim Poupartius ex propria, itemque ex Chiracii anatomica ins-

(1) N. 14.
(2) Epid. l. 7, n. 19 apud Marinell.
(3) N. 43.

tum fieri. Quin etiam ante illos Carcanus (1) diserte hæc scripserat: *non pars vulneri correspondens, at opposita semper paralysi corripitur, sicut et Hippocrates verissime dixit, et experientia nos docuit. Verum est, quod dixit Hippocrates, oppositam convulsione, non paralysi teneri; ego autem dico, potius paralysi eam affici*: quod Carcani dictum cum tot aliæ, tum insignis illa observatio confirmat cl. Danielis Hoffmanni (2), qui in puero, cui *cerebrum* a sinistris *quassatum* fuerat *cum notabili substantiæ deperditione*, sinistri pedis convulsivam agitationem vehementissimam, dexteri autem lateris paralysim, quæ immobile prorsus fecerat, adnotavit. Et illi quidem causæ utriusque affectus sedem statuebant in eodem cerebri latere quod convulso, aut resoluto corporis lateri oppositum est, causam autem alterius affectus alteram, ut puta irritationem, aut inflammationem, si convulsio est; compressionem vero, aut disruptionem, si paralysis. Ad hunc autem, similemve modum accipiendum est quod Valsalva in proposito juvene (3) convulsiones eodem in universum referendas censebat, quo in cæteris resolutiones. Cur vero hujus, aut illius causæ effectus in adversa cor-

(1) De vuln. cap. serm. 3, lect. 5.

(2) Dissert. de hac rarissima sanatione.

(3) N. 45.

poris parte se prodant; nisi aliquam ponas decussationem, haud facile intelliges. Ponebant et illi, et multo ante eos alii: qua in re quid mihi verisimilius videatur, satis alibi (1) indicatum est. Nec quamvis aliqui decussationem illam minus probent, quam vel Hippocrati olim, ipsi quidem aiunt, fuisse probatam, neque originem, et vim nervorum spinalium a medulla oblongata, aut altius derivandam esse censeant; assentiri ipsis non possum, nisi prius doceant, quomodo gravem cerebri duntaxat læsionem universi corporis paralysis consequatur, aut quomodo liceat propositæ quæstioni aliter satisfacere, sive convulsio, sive resolutio opposito in latere contingat. Porro ex iis qui nobiscum hanc ut plurimum in hoc ponunt, sunt qui convulsionem altero in latere fieri dicunt, quia hinc resolutis musculis illinc oppositi prævalent, seque contrahentes, inferiorem maxillam, aut truncum corporis ducunt, aut curvant eam in partem in qua ipsi sunt. Verum ut quærere omittam num hæc contractio jure possit pro convulsione accipi, aut si possit, quid ad eos attineat de quibus hic potissimum agitur, motus convulsivos; certe quod Cæsalpinus (2) ex illis qui vel olim haud multo aliter opinabantur, quærebat, et nos quæremus: *quæ læsio oppositorum musculorum excogitari*

(1) Epist. anat. 13, n. 17 usq. ad 22.

(2) Quaest. cit. 10.

possit, si totum brachium convellitur, aut crus ex vulnere capitis in parte opposita, aut in respondente? neque enim brachii, aut cruris alterius musculis, musculi brachii oppositi, aut cruris sunt antagonistæ, in artubus autem potissimum illæ occurrunt de quibus hic loquimur, convulsiones. Hoc Thomas quoque Bartholinus (1) animadvertit in puero, cui ex vulnere temporis dexteri convellebantur sinistrorsum non modo nares, et os, sed etiam brachium. Ille enim, qualiacumque sunt, adscripsit quæ in sectione hac Sepulchreti extremum scholium secundum habet ad § 2 Observationis VIII, quamvis ex quo auctore sint, ibi quidem non appareat. Certe autem, ut hoc quoque adjungam, ad paralyses explicandas quæ in adverso contingunt latere, nervearum originum decussationem vel altius quam a medulla oblongata, repetere cogimur, ut alias(2) ex oppositæ retinæ tunicæ resolutione ostensum est, idque nunc confirmare liceret ex Peyronii (3) observatione visus in alterius lateris oculo toties amissi, aut restituti, quoties in opposita parte vulnerati cerebri, ubi hujus substantia deerat, pus aut retinebatur, et subjectum corpus callosum premebat, aut inde eximebatur;

(1) Cent. 5, hist. anat. 2.

(2) Epist. indic. n. 18, 19 et 21.

(3) Commerc. Litter. an. 1731, hebd. 30, prope fin.

itemque ex altera cl. Petzii (1), qui sinistro cerebri hemisphærio ita sauciato, ut substantiæ magna pars lacerata secederet, non modo utrumque artum dexterum movendi facultate carentem; sed et obscuratum visum, auditum autem vix ullum superstitem ab eadem dextera parte adnotavit. Igitur quam decussationem ad paralysim in latere opposito explicandam agnoscere debemus, quare ad convulsionem non agnoscamus? Cæterum cur in eo de quo novissime dictum est, juvene immanes illi assidui, et diuturni convulsivi motus nonnullis ante obitum horis desierint, causam Valsalva indicat, cum ait, sensim illos præ virium languore defecisse. Sic et illi multo vehementissimi, qui supra in quodam viro (2) descripti sunt, ultima vitæ hora conquieverant. Eademque fuisse videtur causa, cur altero in viro (3), itemque in muliere (4) delirium tandem in lethalem soporem degeneraverit. Sed alias fissæ calvariæ observationes accipito.

49. Juvenis viginti annorum, in sinistra occipitii parte cæsim vulneratur. Nullum ab ictu adnotatur symptoma: et felix initio videtur curatio. Diebus tamen progredientibus partes, circa vulnus valde, tument. Febris cum rigore, et delirio

(1) Et an. 1736, Hebd. 34, n. 2.
(2) N. 37.
(3) N. 35.
(4) N. 34.

ingruit ad duodecimum diem; mors autem ad decimum quartum. Dum cadaver e lecto auferunt, non parva sanguinis copia effluit e vulnere. Sectione autem instituta, tota ea pars capitis quæ intumuerat, sanguine turgida invenitur. Etsi vero in exteriore ossis facie ferrum, quod vulnus inflixerat, levem duntaxat incisionem reliquerat; ad hujus tamen latus fissura erat, cui respondens crassa meninx purulentam materiam sibi valide adhærentem habebat: huicque subjecta cerebri pars naturalem colorem nonnihil in atrum mutaverat. Præter hoc, nihil adnotatu dignum in toto reliquo cerebro fuit.

50. Vir triginta tres circiter annos natus, ex alto in terram cadit. Non loquitur: sensus omnes interiores amittit. Primum vomit; deinde conatus solum vomendi remanet; convulsivi accedunt motus: facies rubet: pulsus est turgidus: sanguis e naribus, et sinistra aure erumpit: difficulter respirat: intraque viginti quatuor a lapsu horas e vita excedit. Capitis sinistra pars musculum temporalem habebat contusum, arteriæque temporalis ramos laceratos. Illo sublato musculo, duobus transversis supra aurem digitis, cranii fissura inventa est forma arcus: et prope hanc fissuram concretus sanguis ad duas uncias cranium inter et crassam meningem; quæ tamen, ut et reliquum cerebrum, sana erat. In ventre, aere turgebat ventriculus, ut etiam in thorace pulmones, dexter præsertim:

qui ambo rubebant, nullo modo parietibus adhærentes. Pericardium nihil, aut parum seri; cordis ventriculi aliquantum sanguinis spumosi, et fluidi continebant.

51. Vir alter, annorum ad quinquaginta, a currente effrænato equo percussus, et ad terram afflictus eo impetu est, ut cum ad lapidem occipitium allisit, fracti ossis crepitus auditus sit. Primum semimortuus jacuit: paulo post, verba nonnulla; sed quæ vix potuerunt intelligi, proferre conatus est. Ex aure dextera, e naribus, ex ore sanguinem effundebat, cujus in fauces confluxu propemodum suffocari videbatur. Vomitu etiam tentatus est: qui mox ea vehementia rediit, ut animam agere crederetur. Semihora autem a casu exacta, nullum amplius sensus indicium dedit, ut neque motus, nisi quod semel aut iterum caput quassavit, et quod naturali adhuc respiratione utebatur. Facies interdum livescebat; sed plerumque erat pallida. Denique horis elapsis duodecim, tarde respirare cœpit; ut, si quod aliis accidere solet attenderetur, credi posset intra pauca temporis momenta interiturus. Ipse tamen duas horas cum ea respiratione vitam trahens, hora obiit a capitis allisione decima quarta.

Medium, sed paulo tamen dexterius, diffissum erat os occipitis ingenti, et lata fissura, quæ per ejus basim ad magnum foramen producta, hoc oblique secans, ad petrosum usque processum

perveniebat. Magna autem sanguinis effusi copia sub cerebri basi, et in anteriore quoque ejus parte crassam inter tenuemque meningem reperta est.

52. Qua ratione fieri in hoc potuerit, ut cum fissum esset occiput, copia tamen sanguinis in anteriore quoque capitis parte inter meninges effusa deprehenderetur, ex iis intelliges quæ superius indicavimus (1): quanquam cum multus sanguis esset sub cerebri basi; inde fortasse pars illius potuerat antrorsum quoque pergere inter meninges. Quod si non fuit, vasa non desunt, nec ea tenuia, quæ ab harum altera in alteram trajecta, in magnis ejusmodi concussionibus, si præsertim plurimum distenta sint, non difficile rumpantur. Sed tunc, etiam extra ipsam calvariæ caveam possunt alia disrumpi, unde sanguis per aures, nares, os effluat. Quæ facilius accident, si fissura perveniat ad processum petrosum, ut in hoc viro, aut si sanguis, ut in superiore, sit prope nova tympani foramina inter cranium, et crassam meningem effusus. Per illa enim viam esse in tympani caveam, ex hac vero per Eustachii tubam in nares, faucesque, non est cur hic monstrem, qui hac de re, atque adeo de sanguinis e cranio per has vias exitu jam olim alibi (2) satis scripserim.

(1) N. 41.

(2) Epist. anat. 6, n. 6 et seq.

53. Vir quidam cæsim in anteriore, itemque in posteriore capitis sinistra parte vulneratus, et in sæpius memoratum nosocomium exceptus, quarto a vulneribus die queri cœpit de sævis ad lumbos doloribus, qui intra paucos dies universum corpus jam occupabant. Die decimo sexto aphonia correptus, tum usu omnium sensuum internorum amisso, tandem vigesimo quinto moritur. Vulnerum anterius ad initium usque substantiæ cerebri medullaris pervenerat. Posterius vero supra transversum crassæ meningis processum, cerebrum usque ad sinistri ventriculi cavum sauciaverat. Eo ventriculo non parum seri continebatur, quod linguæ impositum, longam mordicationem reliquit; ut ex ejus acrimonia nervosi generis irritatio, indeque universales illi corporis dolores forsan repetendi videantur.

54. Agricola annorum circiter quadraginta, ab alio agricola ad dexterum ipsum latus mediæ ferme suturæ sagittalis runcina vulneratur, hujus rostro tam alte adacto, ut intra cerebrum perveniat. Totam ab ictu contremit corpus, intellectus actiones retardari incipiunt, atque in omnibus sinistri lateris partibus movendi facultas labefactari, donec, circa diem quartum, superstite sensu, omnino illa pereat. Facies multum rubebat: interiores sensus obscurabantur: respiratio gravis, pulsus debilis fiebat. Denique rubicunda materia per os rejecta, die septimo obiit. Cranii fornice exsecto, qui vulnere non modo

perforatus erat, sed et osseam squamam, e sua sede elevatam habebat, dum crassa meninx ad cerebrum extrahendum, circa initium medullæ spinalis inciditur, non parva sanguinis effluit copia. Cæterum vulnus sinum perforans longitudinalem, inde in sinistrum usque perveniebat ventriculum, in quo serum cum grumoso sanguine latebat: in ejusdemque ventriculi basi sordidum ulcus conspiciebatur. In thorace pulmo sinister multum a stagnante sanguine turgebat.

55. Valsalvæ inter scribendum, ut fit, accidisse, ut pro ventriculo dextero, qui subjectus erat vulneri, sinistrum posuerit, ob nullam interjectam, aut additam animadversionem credibile est. Qui enim cerebri noxam invenire solitus esset in eo latere quod resoluto corporis lateri opponeretur, ut ex compluribus quæ supra (1) descriptæ sunt, observationibus, et ex eo quod diserte in 45 adjecit, satis, superque constat, nunc si contrarium in agricola hoc conspexisset, adnotationem in rem insolitam prætermittere potuisse non videtur. Quod tamen non eo dico, quod vulnus a dextris non potuerit in sinistrum, præsertim adeo vicinum, ventriculum levi obliquitate deflectere, aut quod ipse nunquam in cadavera inciderim quæ læsionem in eo cerebri hemisphærio haberent quod paralytico

(1) N. 11, 17, 27, 28, 35, 42 et 44.

responderet corporis lateri. In Epistola enim Anatomica XIII (1) non alïorum modo aliquot ejuscemodi observationes indicavi; sed et meam proposui: quanquam in earum nonnullis quid desiderari possit, et quomodo reliquas, meamque, salvo Valsalvæ dogmate explicare liceat, non reticui (2). Unde sumere aliquid fortasse poteris, ut hanc quoque explices, nedum siquid in illa quæ supra num. 35 proposita est, in palpebris minus respondere videatur.

56. Finem huic epistolæ imponere juvat duabus vulneris, punctim pariter inflicti, observationibus, sed tanto majori attentione dignis, quo magis levis in utraque apparebat ictus, et qui ad faciem potius quam ad cerebrum spectare videretur.

57. Vir triginta annos natus, biliosi temperamenti, pungente ferro ad dexterum oculum percussus, triduum sine ulla sensibili actionum læsione transigit. Die quarto venit ipse in crebrius indicatum nosocomium: eodemque die mortuus est, præter medicorum opinionem, quia nullum usquam apparebat lethale vulnus; sed simplex duntaxat in eo oculo contusio. Calvaria autem reclusa, cum parva purulentæ materiæ copia inter os frontis, et crassam meningem inveniretur, et quæreretur locus unde illa prodiisset,

(1) N. 25.
(2) Ibid. et n. 26.

specillo os e directo oculi dexteri perforatum repertum est. Itaque externa internaque vulneris totius via diligenter inquisita fuit, et manifesto comperta. Scilicet ferrum oculum inter et orbitam sine illius læsione ulla, ad hujus osseum fornicem pervenerat, quo perforato, substantiam cerebri pervaserat, ut vulneris finis lato duntaxat digito a parietibus distaret ventriculi dexteri.

Cæterum etsi hyems erat, cadaver autem cito ab interitu dissecabatur; ea fuit viscerum, ac vasorum flacciditas, ut tactum sine læsione non ferrent, tantaque simul totius corporis graveolentia, ut parem ad illud tempus se Valsalva non invenisse confirmet, hæc omnia in pravam rejiciens, quæ vulnus præcessisse debuerat, humorum dispositionem.

58. Ex omnibus, quas legisse meminerim, cerebri per vulnus orbitæ læsi observationibus vix ulla mihi, ea quæ inter vulnus et mortem intercesserunt, spectanti, videtur hac esse mirabilior. Etsi enim alii de quibus scripserunt Horstius (1), Ballonius (2), Fantonus pater (3), et Jo. Phil. Burggrafius (4), non nisi nono, undecimo, decimo quarto, aut vigesimo primo obierint die;

(1) Sepulchr. l. 1, s. 3, obs. 38.

(2) Ibid. l. 4, s. hac 3, obs. 17, § 1.

(3) Sect. ead. obs. 5, § 10.

(4) Act. N. C. tom. 6, obs. 130.

alii autem de quibus Petrus Borellus (1), et Schmidius (2), nihil mali suspicantes, aut eo die genio cum sociis indulgentes, ad duas leucas, aut ad quadrantem milliarii ambulaverint; hi tamen aut postridie mortui inventi sunt, aut mox repente exanimes ceciderunt; illi vero aut dolore primum capitis, et gravioribus deinde symptomatibus vexati, aut his continuo ingruentibus afflicti, dies illos omnes traxerunt. Neutris adnumeravi alios quosdam, ut quem Sennertus (3) proposuit, statim apoplecticum factum, et nona circiter inde hora mortuum; quia sine orbitæ læsione acutus ille gladius videtur per nervi optici foramen, aut, si mavis, per vicinum alterum, quod lacerum appellant, cranii caveam subiisse: quod etiam in Diemerbroeckii (4) observatione, quam hic in Sepulchreto frustra quæsivi, potuisse fieri non negabis, ægro *nullis actionibus animalibus privato* ad decimum usque diem, tunc autem accedente *febre vehementiore*, intra biduum extincto. At *Scolpeti globus per orbitam oculi dextri sic adactus, ut e sinistra occipitis parte emerserit*, quemadmodum cl. Helwichius (5) descripsit, sine orbitæ fractura transire

(1) Sepulchr. obs. cit. 17, § 2.
(2) Ibid. in Addit. ad hanc sect. obs. 9.
(3) Obs. cit. 17, §. 4.
(4) Anat. l. 3, c. 10.
(5) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 120.

potuisse non videtur, ut si velis casum hunc ad eorum classem referre quos secundo loco memoravi, per me liceat, præsertim cum femina a vulnere exanimis corruerit. Utram vero ad classem attineant nescio, quos ex vulnere orbitæ peremptos scripserunt Bohnius (1), Ruyschius (2), Jacotius (3), imo Dodonæus (4), cujus nomen, dum in Sepulchreto hæc observatio describeretur ex Schenckio (5), prætervisum, perperam ex præcedente acceptum est. Nescio autem, quia ex narratione illorum neutiquam, ut ex aliis, et nominatim Valsalva, constat quot dies sauciati exegerint nullo se ostendente symptomate, ut puta sopore, quem Dodonæus memorat quidem, sed quo die inceperit, reticet: Bohnius hoc tantum habet, tertia ab ictu die esse mortuum: Ruyschius autem nihil aliud scribit, nisi brevi post acceptum vulnus, quod illis qui curationi præerant, videbatur exigui momenti, mortem ingruisse. Qui, tametsi aliæ, ut intelligere potuisti, jam exstabant ejusdemmodi observationes; adeo raram existimavit hanc suam, ut inter ea quæ Bidloo nunquam occurrere potuisse credebat, *vulnus orbitæ oculi lethale* recensuerit (6).

(1) De Renunc. vuln. sect. 2, c. 1.
(2) Obs. anat. chir. 54.
(3) Sepulchr. obs. cit. 17, § 5.
(4) Medic. obs. c. 3.
(5) Obs. medic. l. 1, ubi de vuln. cerebri.
(6) Resp. ad Bidl. vindic.

Decebat tamen inter cæteras quæ Sepulchreto additæ sunt, hanc observationem non omittere, nec quæ ad ipsam adjecit Ruyschius, nimirum superiorem partem orbitæ esse adeo tenuem, et fragilem, ut in multis scriptoriæ chartæ non superet tenuitatem, et perforari solo digito possit: ideoque orbitis inflicta vulnera non esse (ut in pluribus accidit eorum quæ commemoravimus) floccifacienda, præsertim si ferro, aut ligno inflicta sint non obtuso, aut vulnerati somnolentia, nausea, febre, vertigine, convulsione (adde ex historiis indicatis non levi capitis dolore, sensuum torpore, paralysi, delirio, alio ejusmodi symptomate) corripiantur. Hæc autem animadversio, sicuti nonnunquam ad curandum valet terebra ossi frontis tempestive adhibita, quod altera Borelli observatio (1) ostendit, ita, ut plurimum, juvat saltem ad prædicendum. Ut plurimum dico: etsi enim cæteri sunt mortui, hic tamen apud Borellum evasit, et cl. Fantonus in Scholio ad parentis observationem (2), quæ vulneris quidem striati corporis diserte mentionem non habet, sed eamdem esse apparet quæ supra ex Sepulchreto (3) indicata est; militem sibi notum memorat, qui ad internum orbitæ angulum acutis-

(1) In Schol. ad cit. § 2, obs. 17.

(2) 35.

(3) § 10, obs. 5.

simo ense sauciatus, cum in oculi imbecillitatem, et hemiplexiam incidisset, in hoc valetudinis statu ad multos annos vitam perduxit. Huc addes, opinor, venatorem illum, de quo Elias Camerarius (1), punctim in eodem angulo vulneratum in confinio palpebræ superioris, exile illud vulnus paralysi totius oppositi lateris excipiente, proximi oculi amaurosi, et memoriæ non levi imminutione, paralysi tamen, his persistentibus, sensim deinceps valde levata, vivere pergentem, ut menses jam quatuor ab inflicto vulnere traduxisset, cum observatio scripta est, et ferme novem, ut videtur, cum Augustam Vindelicorum est missa. Quo felicior fuit juvenis alter ab Nebelio (2) propositus, qui per sinistram orbitam sauciatus, cum statim paralysi ejusdem lateris, motibus autem in opposito convulsivis, aphonia, et mox delirio, ac oblivione correptus esset, post tertiam hebdomadam pauca sanie ex dextera aure cujus magnus præcesserat dolor, per aliquot dies effluente, integram sanitatem post sex circiter ab accepto vulnere hebdomadas recuperavit. Ne vero forte mireris, hemiplexiam subjectum vulneri latus, convulsiones oppositum contra ac sæpius fieri solet, ut supra (3) diximus, invasisse, scias oportet, vulnus acuto gladio *sub externo*

(1) Eph. N. C. cent. 3, obs. 55.
(2) Earumd. cent. 6, obs. 54.
(3) N. 47.

oculi sinistri cantho per palpebram inferiorem.... punctim, et sursum versus ita inflictum fuisse, ut gladii cuspis oblique sub bulbo illius oculi per ejus orbitam osseam versus anteriorem cerebri basim penetrarit. Adde igitur mecum quod obliquus ille gladii incessus, et magnus dexteræ auris dolor, et salutaris saniei per ipsam defluxus indicant, *hemisphæri* cerebri *dexteri:* sicque intelliges facile, sinistrum corporis latus, non dexterum, fuisse cerebri læsioni oppositum. Per te autem intelligis, pertinere aliquando ad cerebrum vulnera non modo orbitis, sed et infra orbitas inflicta, quod et Egermeieri historia (1) ostenderat, et hæc altera Valsalvæ nostri confirmat.

59. Juvenis annorum viginti quinque, punctim acuto ense circa inferiorem marginem orbitæ oculi sinistri sauciatur. A vulnere cadit: cessant omnium interiorum sensuum functiones: non loquitur. Si nonnullos convulsivos motus excipias, vix ullum motus indicium dat; ut cum specillum in vulnus immittitur, aliquem doloris sensum ostendit. In singulas horas respirationis motus augetur. Novissime deficiente pulsu, circa horam ab accepto vulnere decimam moritur. Cerebro e cranio exempto, specilloque in exterius vulneris orificium indito, compertum est, secundum latus ferme ossis spongiosi superioris ensem

(1) Sepulchr. sect. hac 3, obs. 3, § 13.

in cranii caveam perrexisse: quod et fragmenta ossea in hac, et vulnerata ibidem cerebri substantia confirmarunt. Quoad autem vulnus per cerebrum procederet, frustra specilli ope quæsitum esset, quod ob cerebri mollitiem æque novas facere, quam factam ostendere viam posset. Dempta igitur dura meninge, et pia animadversa, quæ in sincipite, inflammatæ instar partis, sanguine turgebat, tum ventriculis lateralibus apertis, in utroque concretus sanguis, qui e vasis, facile ipso vulnere ruptis, effluxerat, conspectus est. Ex iis redundasse in quartum ventriculum, nam in hoc quoque occurrit ejusmodi sanguis, videbatur.

60. Habes Valsalvæ observationes, hoc etiam magis commendandas, quod in omnibus ferme dies, horæve adnotatæ sunt, quibus aut symptomata, aut mors ingruerit: quod etsi medicis, chirurgisque scire perutile est; tamen in aliorum plurimis desiderantur. Nostræ vero ne numero quidem sunt cum illius comparandæ. Attamen quia satis prolixa hæc epistola est, in proximam rejicientur. Vale.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA LII.

De vulneribus, et ictibus capitis sermo absolvitur.

Quæ ad Capitis Vulnera Ictusque pertinent, historias reliquas his litteris propositurus, eumdem quem superioribus, ordinem conservabo, initium ab illis ducens in quibus calvariæ læsio, aut nulla, aut certe levissima fuit. Nam etsi Celsus (1) *raro*, ait, *evenire, ut os quidem totum* in calvaria *integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rumpatur;* frequens tamen cadaverum sectio posteros docuit, integro osse, persæpe aliquid ejusmodi, aut etiam gravius accidere. Quod Valsalvam, suis dissectionibus edoctum, et ipse dicentem audivi, et tu potuisti ex iisdem, inter primas superioris epistolæ descriptis, cognoscere. Ad quas addes præter tot alias quas Sepulchretum versans, offendes, has etiam quæ protinus subjicientur.

2. Mulier annos nata ad quinquaginta, plurium liberorum mater, pinguior aliquanto quam agrestes, qualis ipsa erat, pleræque esse mulieres solent, in fossam cadens, alterum sincipitis latus

(1) De medic. l. 8, c. 4.

ad præduram glaciem alliserat, medius enim erat mensis december anni 1725. Ab eo ictu allisum os retectum fuerat ad duos tresve digitos. Quod ob vulnus in nosocomium hoc venit: ibique nulla paralysi, nulla convulsione, nullo graviore prægresso symptomate; vix enim aliquam senserat vomendi voluntatem; infirmis nec viribus, nec pulsibus, repente arido, ac livido facto vulnere, postridie, qui undecimus erat ex quo ceciderat dies, interiit. Cadaver, etsi præfrigida illa tempestate, et viginti quatuor, haud amplius, ab obitu horis incidi, grave olebat adeo, ut intra diem unum dissectionem omnem absolvere coactus sim. Plura tamen adnotavi quæ tum ad naturalem, tum ad contrariam attinerent constitutionem. Hæc altera duntaxat referam. In ventre contractum omentum, ventriculus oblique nimis dextrorsum inclinatus. Sub eo colon intestinum non in transversum means, sed deorsum curvatum, idemque ab initio ad curvaturam hanc usque plurimum dilatatum, et livens. Æquo longior lien. Testes non modo albi, duri, inæquales, sed in eorum altero latens ad centrum corpusculum album, subrotundum, ferme et cavum, et cartilagineum. Tubæ ambæ duobus transversis infra majus orificium digitis prorsus imperviæ. Vagina intus nigricans, et ad imam fere anteriorem partem quasi ab acri humore erosa: cujusmodi erosio in altero quoque latere cervicis uteri animadvertebatur.

In thorace pulmones a tergo pernigri. Cor laxum pluresque in ejus ventriculis polyposæ concretiones. Vasa, ut et in reliquo passim cadavere, multo sanguine referta. In capite demum, os sincipitis qua allisum fuerat, intus extraque lividum; nulla tamen rima fissum. Meninges, sub quibus non pus, aut sanguis, sed aqua effusa erat, qua parte respondebant livido ossi, ipsæ quoque ex subviridi livebant. Sic eo tantum loco et cerebrum livore affectum erat, non altius tamen descendente, quam ad digitos duos. Fetor cum aliarum, ut dixi, partium, tum harum præsertim, erat gravis.

3. Viri qui pariter ex alto ceciderat, caput memini fuisse ad me allatum anno 1722. Calvaria cum esset nec fracta, nec fissa, fere eamdem tamen et meningum, et cerebri ipsa quoque exhibuit constitutionem.

4. Femina paupercula, subpinguis, ex dolore amissi, cum ipsa junior etiam tum esset, mariti, amens facta, a paucis annis ita per urbem vagabatur, ut nemini quidem noceret, sed improborum injuriis ipsa esset opportuna. Itaque præterquam quod ante aliquot menses peperisse dicebatur, novissime a scelesto quodam adolescentulo ejus caput ferreo pessulo ictum fuerat, cum decimo, an undecimo ab ictu die, non sine concussi cerebri indiciis, in nosocomio mortua est. Cadavere in gymnasium postridie illato, ut ante februarii finem anatomen absolverem anno

1728 vix uti licuit. Nam etsi cum intestina detrahi jussi, idoneum satis visum est; insequenti tamen die virebant jam pleraque ventris viscera. Hæc nihilominus animadverti. Crassior erat totus uteri fundus: grandiores testes, et rotundiores: cum horum àltero connatum erat penitus suæ tubæ orificium. Testes autem ipsi dissecti nihil peculiare ostenderunt, nisi quod plus habebant humoris, quam soleant. Thoracis utrique caveæ aqua inerat. Cordis posterior facies virere jam incipiebat. Caput autem pessime, ut par erat, inter omnes partes se habuit. Nam etsi cranium erat integrum, pus tamen inter ipsum et crassam meningem, et hæc præterea quasi sphacelo affecta deprehensa est.

5. Vulneratorum corpora fetida, viridia, et putrida non multo post mortem persæpe fieri, mirandum non est, cum icta pars jam pure, et sanie scatere cœpit, et multo magis sphacelo corripi, velut hic. Pravæ enim, corruptæque particulæ per venosa, aut lymphatica disrupta vascula sanguinem subeunt, cum eoque per omne corpus feruntur. Id in capitis quoque vulneribus locum habere, non semel vidimus, in anu præsertim quam, de sterilitate ad te scribentes (1) commemoravimus. Tempestate enim frigidissima, et ventris visceribus cito detractis, septum ipsum

(1) Epist. 46, n. 26.

transversum paulo post virescebat. Hæc auter eorum cadaveribus facilius accidunt, qui siv aliis partibus, ut aorta erat vetulæ illius, siv ipsis duntaxat humoribus ante acceptum vulnu ad putredinem essent dispositi. Quem in num rum haud secus ac virum in oculi orbita saucia tum, de quo superiore epistola (1) scriptum est agrestem illam feminam referes cujus paul ante (2) dissectionem protulimus; tantæ enin odoris gravitatis non satis in capite ejusmod læsio respondebat; quanquam hæc cur mino ex parte quam prius fuerit, aliquando vider possit, cum ex modo dictis colligi licet, tum dilu cidius infra (3) indicabitur.

6. Feminæ alteri eadem ætate, sed bene multi ante annis, id est anno 1706 vulnera inflicta fue rant duo brevi et incidente ferro, non multi ta men ponderis, quorum altero læsa erat ea par temporalis musculi dexteri quæ pone angularem zygomatici ossis apophysim, ut vocabulis utar cel Winslowii, condita est, alterum aliquanto erat inferius. Ambo tamen vulnera jam ferme ad cica tricem perducta erant, cum mulier et frigid aeris injuriis se objiciens, et duri cibi mastica tione temporalem agitans musculum, tota mox facie valde extumuit, rigoribus concussa est; et

(1) N. 57.
(2) N. 2.
(3) N. 9.

convulsivis ad caput motibus: levi etiam subinde correpta delirio donec stertens, in Bononiensi nosocomio S. Mariæ de morte extincta est. Caput non solum, sed et alias mulieris hujus partes postridie dissecans, qui dies fuit ad VII kal. apriles, hæc primum in genitalibus præter naturam animadverti. Testium alteri cystis parva inerat ex flavo virens, in qua globulus quasi sanguinis concreti, nescio quid rutili in centro habentis. Uterus crassioribus erat parietibus, interiore tunica laxa, sub qua aliquot locis sanguineæ guttæ transpiciebantur, an quod menstrua purgatio adventaret? An potius quod uterus non bene valeret? nam alba, sic satis fluida, materia passim inter valvulas cervicis occurrebat, quasi mulier uterino fluore laboraret: et sane osculum uteri laxius erat quam subjecta vagina ejusque orificium requirerent, idemque superficie tenus tanquam ab acri materia nonnihil læsum. Calvaria aperta, duram meningem crassiorem factam, et quasi a guttulis sanguinis, quas tamen abstergere non posses, hic illic rubentem deprehendimus non uno loco qua cerebri basi subjicitur, ut ad latera sellæ turcicæ, et sub ipsa glandula pituitaria, sed nusquam magis quam sub dextero anteriore cerebri lobo. Sub quo et ad latus quoque externum ejusdem lobi inter utramque meningem pus erat ex subflavo ad cinereum colorem vergens. Substantia tamen cerebri, et cætera quæ sunt intra cranium, erant illæsa; etsi paulo tur-

gidiora apparebant sanguifera vasa quæ per tenuem meningem decurrunt, et sub hac aqua erat pauca, ut pauca quoque, et subrubra in lateralibus cerebri ventriculis, et polyposa concretio in superiore falcis sinu. Cum viam per quam pus ex vulnere potuisset cranium subire, diligenter quæreremus, ossa hujus omnia ab interiore facie comperta sunt prorsus illæsa. Tunc vero ad exteriora perlustranda transivimus. Sub vulnere superiore, inferius enim, minus profundum, aliorsum tendebat; cavum erat circum quod, et in quo, pus stagnabat: per quod cavum, cum mulier viveret, specillo immisso chirurgus quidam intra cranium se pervenisse dicebat. Et via sane per os, a vulnere perforatum, ex eo cavo erat puri, non in cranium tamen, sed in oculi orbitam: quæ res tenui discrimine chirurgum deceperat. Ex orbita vero, ubi quoque pus repertum est, quo itinere traductum esset in cranium, nullum omnino erat indicium, sive naturalia inspectaremus foramina, sive quæ forte morbi vi aperta fuissent, perquireremus; præsertim cum dura meninx nusquam erosa conspiceretur. Quæ animadversio ad id etiam valuit, ne per tenuissimam quamdam rimam pus transiisse crederemus, quæ postquam scalpro denique adacto, orbitæ fornicem elevassemus in hoc videri visa est.

7. Attamen in istiusmodi perquisitionibus quæ sive in viventibus, sive in mortuis fiunt, ut in

illis videndum est, ne ubi duæ naturales caveæ tenui intersepto disjunguntur, specillum quod in alteram pervenit, alteram subiisse, præpropere existimemus; ita in his præstat scalpro malleoque abstinere, ne si qua forte rima se prodat, ulla esse possit dubitatio, nostræ violentiæ, an accepto ictui debeatur; ut nulla certe alterutrius generis in eo fuit quem paucis post diebus ibidem persecui.

8. Senex erat magno corpore, flavo colore, qui alias pro asthmatico curatus fuerat. Is cum ab alto cadens allisisset ad saxum sinciput dexterum, vulneris quod inde retulerat, curatio bene procedere videbatur, cum circa undecimum diem accessit spirandi difficultas cum stertore. Nullus in thorace dolor. Querebatur potius assidue de molesto quodam sensu infra ipsum hypochondrium dexterum. Quem ad locum admota manu, percipiebamus quasi bullulam ex istis quas pluvia in superficie aquæ excitat, quæ alterne se attolleret, ac statim subsideret, moxque rediret, abiretque, eodem semper loco servato. Interea caput bene valere videbatur: sed homo dormire non poterat, et convulsivi ad carpos subsultus pulsum explorantibus occurrebant. Qui, ut semper, frequens, nunc vero etiam parvus factus erat. Itaque intra unum et alterum diem, ab difficilis respirationis adventu mors accessit. Cadaveris erat distentum abdomen. Quod cum diduxissem, ventriculus, et intestina aere turgida se se

ostenderunt, et ex his tenuia quodam loco quasi inflammata, nec sine aliquo fetore. Jecur durius-culum. Lien adeo laxus, ut nullo negotio digitis posset discerpi. Hernias, et laceram a pylori annulo pendentem laciniam, quippe alibi (1) satis descriptas, ut undenas quoque singulis in lateribus costas, in Adversariis (2) memoratas, prætermitto, cum satis hic sit indicare, in hoc homine illa fuisse. In thyroidæa autem glandula lobi alterius inferiorem partem globulum majusculum, duosque item alios habuisse lenti humoris plenos, idcirco prætereo, quod in aliis sæpius ejusmodi res commemoravi. Thorace quæ continerentur, præstat adscribere. Anterior pulmonum facies erat per membranas ad pectus annexa. Ipsi nusquam duri; at quanquam nec crura tumebant, nec pedes, aqua circumfusi erant multa; rubra, et aliquanto pauciore sinister, ex viridi sublutea dexter. A dextris quoque pleura erat putrida, ut non modo facillime avelleretur, sed frustis per se avulsis in illa aqua nataret, et pulmonis membranæ, quæ sana ipsa erat, adhærens, pus mentiretur. Pericardium subrubram aquam; cor sanguinem spumosum habuit; magna ex corde oriens arteria concretionem polyposam. Sincipitis vulnerati os patebat ad sesquidigitum, livescens, et circulari quasi sulculo com-

(1) Epist. 43, n. 31, et Epist. 29, n. 17.
(2) II. Animad. 32, in fin.

prehensum, ut si exterior cranii lamina subsedisset. Interior autem facies, ipsi respondens, colore quidem erat eodem; sed nullo sulculo comprehensa. Nec vero ibi, neque alibi aliud præterea calvaria vitium habebat. Dura autem, ei uni loco subjecta, meninx ichore crassiusculo madebat facie quidem superiori; inferiori adhærentem habebat, sic tamen, ut nullo negotio detrahi posset, quasi alterius duræ meningis frustum, quod attente examinatum, persimile inventum est spuriarum membranarum quibus in thoracis inflammationibus persæpe pulmones, ac pleura obducuntur. Sub eo frusto tenui meningi exterius adhærebat quasi majuscula gutta crassi, et subalbi ichoris. Inter hanc autem meningem, et cerebrum non ibi duntaxat, sed passim, aqua interjiciebatur non multa. Quæ in lateralibus etiam ventriculis non deerat, hæcque subrubra. Cæterum omnis cerebri substantia ubique sana: cerebellum permolle. Omnes denique corporis musculi flaccidi fuere.

9. Quod ad sensum attinet quasi bullarum assurgentium, et subsidentium, molestum illum quidem, sed facile ad flatulentos halitus, attollentes se in certa aliqua intestinorum parte, neque in aliam abeuntes, referendum, si id mecum omittas, et reliqua perpendas; nempe observationem hanc quoque ad quatuor addes antea descriptas, et ad plures alias superiore epistola ex Valsalva propositas, ex quibus intelligitur

osse nulla fissura pervio, a percussione tamen capitis vitiari aliquid intra cranium posse, ex eoque vitio mortem oriri. Nam quæ seni huic etiam in thorace reperta sunt præter naturam fortasse illa quoque ex iis quæ erant intra calvariam originem, aut incrementum habuere, parte aliqua pravi ichoris indè in thoracem translata, hominis præsertim asthmati obnoxii. Sed et mulierem memini ex frontis ictu mortuam, in thoracis utroque cavo, præter expectationem, fœdam aquam habuisse: cujus historiam mulieris alias ad te inter eas mittam quæ ad claudicationem spectant (1). Ad hanc suspicionem ansam dant quæ circa non rarum pravæ materiæ ex percusso cranio in thoracem transitum ex Valsalvæ, aliorumque observatione adnotavimus (2). Et quamvis sciamus, ubi de meningibus et cerebro agitur, non minus acrimoniam, quam copiam attendi solere lædentis humoris; non tamen incongruum prorsus est, ubi hujus pauxillulum intra mortuorum calvariam deprehenditur, interdum saltem suspicari, reliquias id esse aliquanto majoris copiæ quæ postquam illas partes vel magis quàm appareat, læserit, mox per vasa in alias traducta sit, aut per universum corpus dispersa, unde etiam ex parte universalis putredinis indicia, et gravem potissimum odorem

(1) Epist. 56, n. 26.
(2) Epist. præced. 51, n. 17 et seq.

deduximus (1). Quantulum autem lethalis ichoris, aut vitii ab eo inducti haud raro intra cranium supersit, aut certe inveniatur, præter complures Valsalvæ historias (2) et duas primas nostras, et hanc ultimam, hæ aliæ ostendent quas nobiscum Mediavia noster diligentissimus communicavit.

10. Seni, cum ebrius esset, in altero sincipitis latere vulnus saxo inflictum fuerat: ex quo tamen neque cecidit, neque vomuit. Vulnere per chirurgum diebus insequentibus dilatato, subjectum os haud ita procul ab angulo quem sagittalis et lambdoides suturæ intercipiunt, sublividum repertum est; quapropter idoneo ad id ferramento rasum fuit. Nec medicus deerat, nihil eorum prætermittens quæ ejusmodi in casibus fieri solent. Vulnus autem subsiccum erat, nec boni coloris; febris aderat; pulsus erant debiles: æger noctu surgebat, æstum causatus; et junius quidem erat mensis anni 1739; sed id tamen videbatur læsa nonnihil mente fieri. Tandem febris abit: meliores fiunt pulsus: jamque æger famem se amplius ferre posse negat. Nulla tamen in re peccanti post aliquot dies redit febris cum sensu gravitatis capitis, torpore quodam mentis, levi delirio, faciei et oculorum rubedine. Itaque medico iterum opem ferre, sed frustra conante,

(1) Supra, n. 5.
(2) Epist. præced.

brevi post tempore senex obit, vigesimo circiter ab ictu die. Cranium erat crassissimum: crassa proportione etiam dura meninx. In illo nihil usquam vitii; quia ibi etiam, ubi in vivente rasum fuerat, extra intusque erat naturali colore. Hæc pariter sana. Non sic autem altera meninx, cujus exteriori faciei qua percusso loco respondebat; pauxillum adhærebat muci, ex flavo viridis, teterrimi odoris. Ei muco subjectum cerebrum subnigrum fieri incipiebat tanto spatio quantum duo transversi digiti quoquoversum obducerent, nec profundius quam sit corticalis cerebri substantia. Bene autem se habebant reliqua, nisi quod subrubens serum non paucum in lateralibus ventriculis inerat, sed in eo plus qui vulneri subjiciebatur. In utroque plexus choroides pallebant.

11. Mulieri, comitiali morbo jam diu obnoxiæ, percussum est caput. Initio nihil mali quod esset adnotatione dignum, ut si interrogaretur, levissima omnia, vel nulla esse responderet. Sed aliquot exactis diebus, paulatim mala se ostendere, et crescere, febris intendi, quædam præterea quies accedere somnii instar assidui, sed sine somno, ut, si attenderes, tenui voce murmurantem audires. Sic nullis aut primis, aut posterioribus proficientibus auxiliis, mortua est. Calvaria non modo rimam nullam, sed vix qua icta fuerat, nonnihil mutatum colorem ostendit. Ei duntaxat loco mucus suberat purulentus, ut in sene diximus, aut paulo plus. Præterea ex in-

teriore cranii facie qua ipsi imminebat sinui falcis, prominentia ossea exstabat, levis illa quidem et brevis, sed ejusmodi, ut si digitum per ipsam a posterioribus antrorsum duceres, pungeretur. Verum hæc ad epilepsiam fortasse, ad ictum certe non pertinebat.

12. Ad eumdem fere modum eodem anno 1739 aliis, ut seni, aliis, ut mulieri, ex capitis ictibus rem accidisse narrabat Mediavia, animadverteratque, sicui gravia, quæ initio fuissent, mali indicia propemodum obliterarentur, deinde autem febris ex levi gravior repente fieret, cum frigore ingruens, et mentis perturbatione, si ea quidem ingrueret die undecimo, mortem advenisse decimo quarto: si illa decimo quarto, hanc decimo septimo.

Quæ dum legis, multoque etiam magis cum Valsalvæ tot legeres observationes (1); non dubito, quin sæpius mireris, miratusque sis, nullam terebrati cranii mentionem esse factam, in iis præsertim civitatibus, in quibus eximii rei chirurgicæ doctores floruissent, qui capite sauciatis eo auxilii genere tam prompte olim, quod vel ex eorum scriptis cognoscimus, opem ferre consuessent. Mirari tamen desines, ubi aliam aliis ætatibus, non modo apud alias, sed et apud easdem gentes tot auxiliorum fortunam spectaveris, sævi potissimum generis, incertique simul

(1) Epist. 51.

eventus, ut hoc est. Non promptitudo, non dexteritas, non animus chirurgis defuit. Hic ægris potius, aut eorum consanguineis, aut aliis quorum intererat, defuit, hinc crudele ad speciem opus, inde operis exitum cernentibus, tunc opinor, cum abnuere cœperunt, sæpe adeo infelicem, ut populo, rei medicæ ignaro, sic occisi qui servari non potuerant, viderentur. Tot autem, tam variæ, et tam difficiles ad conjiciendum sunt causæ ob quas cranii perforatio, quamvis perite, innocenterque perfecta, inutilis tamen sit, ut facile fieri potuerit, ne inter multos iisdem annis terebratos præter perpaucos evaserit quisquam. Noli autem mirari quod dixerim, sic accidere potuisse, cum Tronus apud Bohnium (1), ne uno quidem excepto, revera *omnes periisse* testetur, qui capite vulnerati, in magno civitatis Italiæ nosocomio terebram experiebantur. Quid? quod in multo majori apud exteros nosocomio, non ante sæculi decimi sexti finem, sed hoc nostro, non sub temerario quodam, sed sub experientissimis chirurgis idem, aut fere idem accidere, litteris mandatum est, neutrubi autem culpam omnem in aerem conferre licet insalubribus quamplurimorum ægrotantium effluviis infectum, quando in utroque constat capitis vulnera vel gravia alia ratione curata, consanuisse, et con-

(1) Dissert. de trepanat. difficult.

pariter quinque exempla a Carcano (1) fuisse litteris tradita, ne tum quidem ulla secuta convulsione, cum totus in transversum dissectus est, invisique ipse anno 1734 hic juvenem qui, pugione per eum musculum a summa ejus anteriore parte in auriculæ usque concham pone tragum adacto, hæmorrhagia quidem magna, sed nulla febre, nedum nulla convulsione, vexatus, felicissime evasit. Illa igitur scio, timentibus etiamtum aliis, ab Italis proposita esse, aut peracta. Sed idem scio, et extrema cogente necessitate esse peracta, nec sine gravi, quod non dissimulant ipsi, periculo, convulsionum præsertim, quas non Hippocrates (2) solum, aliique, sed et Marchettus ipse (3) consecutas vidit, ut propterea musculi illius sectionem suadere noluerit, ne dicam, *nunquam* esse instituendam diserte scripserit. Sive igitur chirurgi eo tempore quo apud quasdam civitates male audire cœpit cranii perforatio, hac tutissimo quodam loco, et quatenus licere crediderunt, peracta, in cæteris illos imitari non sunt ausi, ægrique nihilominus perierunt; sive imitati sunt, et secutis, opinor, convulsionibus, aliisve malis, ægri tanto miserabilius perierunt (quærimus enim, non quid necessario acciderit, sed quid accidere

(1) De vuln. cap. serm. 1, lect. 8.

(2) In Coac. juxta Dureti interpret. l. 3, tr. 2, c. 1, n. 1.

(3) Syllog. cit. in addit. ad obs. 15.

potuerit, ut auxilii hoc genus desereretur) quem in metum populus, et quam in opinionem ab utrolibet eventu facile adductus fuerit, vides.

13. Sed præter eas quæ dictæ sunt, fieri tunc potuit multis aliis de causis, ut sine utilitate calvaria terebraretur; imo non sine manifesto detrimento, quæ res vel magis aversos fecerit animos ab hoc auxilio: ut si chirurgus forte ignarus, quam sæpe in cranii interiore facie insculptæ sint foveæ illæ quas alias (1) tibi memoravimus, tubercula, ut olim vocabant, crassæ meningis haud raro alte adeo excipientes, ut ibi una, eaque tenuior, externa lamina ossibus præsertim sincipitis, interdum et frontis supersit, quarum ignoratione rerum vereor, ne ipsas observatores quidam pro cranii, et meningis morbis proposuerint; si ille igitur contra aliquam ex iis foveis casu, nam certæ earum sedes non sunt, terebram demisisset, prius utique meningem, et quæ ipsam attollunt, violasset, quam primam laminam totam a se terebratam esse crederet: aut si alius retecta ope terebræ eadem meninge, eique pus subesse ratus (subest enim aliquando, ut complures docent observationes, in iisque etiam duæ a Murryo (2) editæ, quas anatome confirmavit) eam meningem incidisset, isque aut signis deceptus; inter quæ *omnium certissimum* num

---

(1) Epist. 8, n. 3.

(2) Quæst. paris. an. 1736, proposita n. 5.

esse possit *pulsatorii*, *ab arteriis cerebri* illi *impressi motus cessatio*, alii viderint; ferri aciem non in pus, quod nullum esset, sed in tenuem meningem, cerebrumque immisisset, aut non deceptus, arteriæ ramos, per crassam meningem repentes, sauciasset. Mitto errores cæteros qui in opere non ita facili, accidere plures potuerint non sine ægrorum noxa, enumerare; et ad reliquas causas redeo, propter quas id opus inutile esse potuerit. Quarum ut aliquas tantum commemorem, certe ut sanguis inter meningem duram, et cranium, et iis quidem locis esset effusus, quæ perforare nihil vetet, tamen si concretus arcte adeo, et tenaciter ad eam meningem adhæsisset, ut non sine vi divelli posset, quemadmodum et aliis pluribus, et Valsalvæ ipsi non semel invenire contigit; nihil enim, ut vel supra animadvertere potuisti, comminiscimur, sed omnium fere in superioribus, aut in his litteris habes exempla; quid cranium perterebrare profuisset? Dices fortasse: at si vel ante mortem sic adhæsisset, perito chirurgo non defuissent quæ infunderet, ut dissolveret, et reglutinaret. Fac non defuisse. Quid? si pars aliqua ejus sanguinis ibi esset quo adire infusus humor non posset; neque enim ignoras arcte cum cranio meningem illam cohærere, et hinc consequi, ut nequeat cum uno in quo a cranio separata sit loco, alter, vel propinquus, in quo pariter separata sit, communicare, aut certe ita expedite, ut opus esset

tum ad subeundum, tum ad egrediendum. Nec me præterit, quibus instrumentis chirurgi possint partem aliquam meningis proximam a calvaria diducere, ægrum autem, spiritu per intervalla cohibito, cohærentem materiam urgere, eique faciliorem ex suis recessibus exitum parare. Sed vicissim pericula quoque video, ne forte meningem avellendo, hanc chirurgus lædat, aut vas aliquod ex iis etiam majusculis violet paulo ante memoratis, quæ per exteriorem illius faciem prominentia, intra calvariæ ramosos illos sulcos excipi nosti: neque istos non timeo ægrotantis conatus, si modo imperata audire, et facere is possit, neque, ut multi, sine sensu et motu attonitus jaceat. Cohibito enim spiritu dum homines connituntur, plus sanguinis in capite retineri, vel facie eorum inspecta, eo tempore tumente et rubente, manifestum est, sive quod undique tunc minus expeditus, otiante videlicet pulmone, est sanguinis reditus, sive etiam ob eam quam credidit Santorinus (1), aut ob aliam aliquam ejusdemmodi causam, capiti peculiarem. Itaque cerebri turgentibus vasis, tenuis meninx undique ad crassam urgetur, et siquid humoris inter hanc, et cranium forte intercedit, id quo minor resistentia est, per apertum in hoc foramen eliditur, si quidem huc non

(1) Obs. anat. c. 3 in fin.

interclusum aditum habeat. Verum et vasorum distentio novæ sanguinis per læsa vasa eruptioni, et nimis violenta, ac nimis sæpe repetita crassæ meningis compressio hujus inflammationis præbere causam potest. Utrumlibet autem horum minime facere ad ægrum servandum vides. Est præterea sanguis interdum fluxilis, et qui per illud foramen possit elabi; sed ea copia, ut priusquam educatur, cerebrum adeo presserit, ut ex ea pressione homini moriendum sit, cujusmodi ferme exemplum habes in una etiam ex nostris epistolis anatomicis (1). Huc adde, potuisse corruptione sua jam lethale vitium meningibus attulisse. Insuper quæ de sanguine dixi, omnia de pure quoque, sive magis de sanie, et ichore dicta putato.

Quid vero? si nihil horum sit, concussio autem cerebri tanta fuerit, ut intimam ipsius structuram maximopere vitiaverit. Relege, quæso, observationem stulti, ob allisum vehementer caput extincti, quam epistola ad te VIII (2) descripsimus, et cum ea confer damnati, quam ex Littrio tunc adnotavimus (3), et ad quam superioribus litteris (4) commemoratam, aliam ex Hænelio addidimus. In nemine illorum trium sanguis erat effusus; duo tamen primi illico,

(1) XIII. n. 16.
(2) N. 15.
(3) N. 18.
(4) N. 10.

tertius intra duodecim horas ab ea allisione interierat. Fac, ex illis aliquem dieculam, ut si paulo minor fuisset concussio, vivere potuisse; cranium autem attonito quasi ex interna sanguinis effusione, esse perforatum. Num exire sanguis potuisset, qui effusus non erat? Spectant huc etiam illa Ballonii (1); *aliquando illæso cranio, leviter contusa carne, cerebrum intus est concussum*: et paulo inferius, *experientia observatum est, innumeros a morbis cerebri post convulsiones et concussiones interiisse, quorum in cerebro per anatomen nil videre contigit quod terrifici symptomatis causa extitisset. Et id plerosque fefellit ratos se aliquid* ἀξιόλογον *reperire posse in cerebro laborantium extinctorum. Adeo occulta sæpe causa convulsionis!* Est contra cum in cerebro est magna et conspicua læsio, aut intra calvariam multum sanguinis effusi: nec tamen, ea perforata quidquam ex cerebro educi potest aut sanguis ex ea inutiliter educitur. Vide primi casus exemplum in observatione Eliæ Camerarii (2), qui frustra terebratum cranium narrat propterea quia ictum capitis suppuratio consecuta intra cerebrum latebat, exterius undique integrum. Alterius autem casus exempla elicere ex observationibus eorum potes qui sanguifera vasa, arteriasque in primis, disrupta intra percussam cal-

(1) L. de convulsione.

(2) Act. N. C. tom. 2, obs. 149.

variam deprehenderunt. Satis est Bohnium (1) inspicias, qui ter vidit. Fac, arterias aut non esse ex grandioribus, aut non prorsus ruptas; neque enim temporis satis esset, ut de terebra cogitaretur. Quid tamen prodesset cranium perforare ad effusum sanguinem educendum, si novus usque et usque ex quantumvis minoribus, nec omni ex parte ruptis arteriis eodem effunderetur? Mitto causas alias, etiam quæ non tam chirurgorum, quam ægrotantium, aut assidentium, incuriæ, erratisve, non semper in vulgus notis, fuissent imputandæ, et ad eam venio, ob quam sæpius, quam ob cæteras, accidisse puto, ut calvariæ terebratio inutilis populo videretur.

14. Nam ut signa sint ex quibus liceat suspicari sanguinem intra calvariam esse effusum, quis scire pro certo possit, an revera, et, si hoc etiam sciret, quam in partem effusus sit, et quod consequitur, ubi sit os perterebrandum? Nemo sæpe adest cum homo cadit ex alto, aut cum ab inimico percutitur; ipse autem loqui sæpe non potest: et icta loca modo plura apparent, modo etiam nulla, in quibus oculorum, manuumve judicio etiam post imposita emollientia emplastra, et resolventes sacculos, rubor aliquis, tumor, aut mollities percipiatur. Quin aliquando in ea capitis sede quæ percussa non fuerat, ultro

(1) De renunc. vuln. s. 2, c. 1.

apparere tumorem, Rouhaultius (1) vidit, et qua id ratione fieri possit, indicavit. Neque alia quæ antiqui, aut recentes proposuerunt, indicia satis prosunt, ut si vel ille, qui loqui non potest, nec intelligere manum subinde ad certam capitis sedem admoveat, vel medici, alterum forte corporis latus resolutum animadvertentes, in opposito capitis latere noxam esse conjiciant. Nam præter unum qui majorem fortasse exterius dolorem moveat, alia esse possunt loca sub quibus majus revera lateat internum vitium: neque hoc resolutio aliqua semper consequatur necesse est; aut si consequitur, non propterea tamen ut affectum capitis latus, sic lateris partem noscimus in qua potissimum vitium sit. Hanc autem ipsam cognoscere necesse esset, ut aperiendum foramen ipsi responderet, nec frustra apertum esse omnes intelligerent. Verum in cognoscenda quam fallaces sæpe sint conjecturæ, vel hinc apparet, quod etsi pars ipsa icta ab ægro indicetur, imo ecchymosi, et tumore se ipsam præclare indicet, non raro tamen casus incidunt in quibus alia sit pars contusa, alia in quam effusio facta sit. Quod cum ex quibusdam superiore epistola descriptis observationibus, aliisque intellexeris; tum præsertim ex hac cognosces, quam continuo subjiciam, Mediaviæ nostri historia, eo digniore

(1) Traité des plaies de tête, ch. 10.

quæ hic scribatur; quod in ea terebratum cranium est.

15. Juvenis agrestis robustus, ex alto cadens, caput alliserat. Nullum omnino consecutum aut tunc, aut proximis diebus symptoma est. Itaque triduum perrexit, sicut ante, vivere, et rure eadem facere quæ solebat. Postea in eo qui contusus fuerat, loco (is erat ad alterius ossis sincipitis illam partem quæ lambdoidi suturæ propior est), tumor manifestus, et addita febris ut in nosocomium veniret, impulerunt. Ex arte a medico chirurgoque curatus, jam esse videbatur propemodum sanus, præsertim cum toto eo tempore peculiare latentis mali indicium se ostendisset nullum. Circa diem a lapsu decimum septimum, cum famem diutius ferre non posset, plurimum comedere ausus est. Mox febris rediit urgentior, cum dolore caput universum gravante, et vomitu. Ne tum quidem in quo clam omnibus deliquisset, est fassus. Cum remedia cætera frustra essent, mentio injecta est auxilii quod omnes hic renuunt, ipse autem minime formidavit. Igitur qua caput constabat fuisse allisum, ibi ab strenuo spectatoque chirurgo os, nihil prorsus vitii ostendens, ea diligentia atque arte perforatum est, ut nocere id non posset, si non juvaret. Nihil tunc, aut postea exivit. Dura meninx sanissima et conspecta, et servata est. Intereaque æger aliquanto melius se habere videbatur: nec qua in re antea peccasset, amplius occulebat;

cum repente pleuritide ad imam sinistram thoracis partem gravissima correptus est, nullisque proficientibus auxiliis, intra paucos dies interiit, cum materiam sanguine etiam nonnihil tinctam, sed non multam, rejecisset, neque ullum præter ea quæ dicta sunt, accessisset laborantis capitis indicium. Cadaver, cujus ex ore fœda exivit materia, infra jugulum sinistrum duntaxat, ad mediocre spatium, livebat, grave autem adeo olebat, ut vel frigidissima illa tempestate, inierat enim januarius mensis anni 1742, ferri non posset. Itaque nihil, nisi cranium, quod erat crassissimum, apertum est. Nullum prorsus in eo, aut in iis quæ continebat, vitium fuit, si perpaucam flavam quasi *gelatinam* excipias, quæ sub dura meninge ad spatium trium quatuorve digitorum quoquoversus extensa reperta est, non sub contuso ubi terebratio instituta fuerat, capitis loco; sed magis ad anteriora.

16. Si historiam hanc cum iis quas superius (1) scripsimus, animadversionibus conferas, facile causam unde huic juveni pleuritis sit orta suspicaberis, perpaucam autem quæ sub dura meninge inventa est, materiam reliquias fuisse illius quæ ibi aliquanto majori copia prius extitisset, reliqua in thoracem potissimum, sed et in corpus universum, ut fetor ostendebat, translata.

---

(1) N. 9 et 10.

Quod si res ad hunc modum se habuit, optandum erat, ut priusquam inde materia dilaberetur, terebrato cranio fuisset educta. Sed quis scire poterat, cranium non sub contuso loco, sed anterius ubi nullum erat peculiare collectæ materiæ signum, terebrari oportere? Verum fac id divinari potuisse: quæro ex te, quo tempore cranium fuisset terebrandum? Num ante diem decimum septimum. At nullum erat signum effusi humoris. Num postquam signa aliqua se obtulere? Etsi chirurgus exercitatissimus Carcanus (1) diserte inculcaverit, *pravis apparentibus symptomatibus*, non primis diebus, sed *temporis successu*, cum tunc ea *ex jam facta*, *vel quæ fieri incipit*, *corruptione provenire soleant*, *de salute infirmi rarissime esse sperandum*, *imo de eo fere semper actum esse;* tamen ægrotanti, raro hic exemplo anceps hoc remedium malenti, quam nullum, deesse noluerunt; quando ipse Carcanus aliquem servari posse non negavit, imo nec Falloppii testimonium reticuit, unum ab se circa trigesimum, vel quadragesimum diem perforato cranio, et sanie educta, conservatum esse affirmantis, non facilem se ad credendum præbente Carcano, sed multo difficiliorem præbituro, si raræ aliæ, sed non minus certæ, hujus generis observationes prodiissent, Sculteti in primis (2) qui *post vigesi-*

(1) De vuln. cap. serm. 3, lect. 5.
(2) Obs. 13.

mam octavam a læsione septimanam idem quod Falloppius, se præstisse, nominato homine, indicatisque loco, et tempore, confirmavit. Factum est igitur in hoc juvene quod fieri potuit. Sed illa ob quam historiam hanc proposui, causa obstitit, ne felix eventus responderet.

17. Atque utinam una hæc esset historia, nec plures apud alios exstarent, hujus non dissimiles. Quæ, et tot insuper, aliæ ob alias causas, inutilem pariter, neque ita raro, usum terebræ ostendentes, fecerunt ut non solum inter veteres, sed inter recentiores etiam, medici non ignobiles fuerint, qui illam *frustra sæpe,* imo *sæpissime frustraneam* esse scripserunt. Verum terruerunt magis qui et olim *non modicum* ab ea *periculum*, aut *certius* esse *periculum*, et nostro quoque tempore *non absque gravi periculo exerceri posse* terebrationem, asseverarunt. Num vero, inquis, tunc etiam cum ab excellenti chirurgo exercetur? Certe qui ad Ptolemæum illum Ægypti Regem *in caput graviter vulneratum*, de quo in T. Livii Epitome (1) fit mentio, accersiti sunt, non vulgares medicos fuisse credibile est. Rex tamen *inter curationem*, *dum ossa* medici *terebrare contendunt*, *expiravit.* Quis vero quam præstans medicus, et chirurgus Falloppius fuerit, ignorat? Ipse tamen ea simplici erroris confessione quæ

---

(1) L. 52.

summis viris digna est, ob rem quamdam sero ab se in terebrando cranio animadversam diserte hæc scripsit (1) : *animadvertatis quæso : ego fui in causa mortis centum hominum , ignorans causam hanc.* Quæ modo dicta sunt, cum essent tot libris tot scriptorum neque unius temporis, neque unius regionis, mandata, latere omnia non potuerunt, nec possunt. Itaque mirari non oportet, quod inutilibus præsertim, aut noxiis experimentis subinde adjectis renuere cœperint hoc auxilium nostrates, neque in una modo, aut altera civitate, sed in Italiæ plerisque, et præter nostrates alii quoque, inter quos tunc etiam cum apud nos illud vigeret, fuisse indicat Wepferus (2), populares suos, his verbis: *Itali, aliique locorum calidiorum incolæ, protinus trepanum arripiendum statuissent: idemque Exc. D. D. Burgouverus facturus erat, nisi æger, et adstantes ab auxilio his in locis insolito, et vel solo nomine plerisque terrifico abhorruissent, ipsiusque conatibus obstitissent.* Num postea animos addidisse renuentibus, credis gravem apud Lipsienses professorem Joannem Bohnium dissertatione edita *de trepanationis difficultatibus*? quas antequam singillatim exponat, haud dubitat affirmare, *multum sane eamdem periculi involvere, aut sæpe frustraneam seu incongruam*

---

(1) Comment. supra ad n. 12, cit. n. 17.

(2) Historiar. apopl. auctar. in Schol. ad hist. 6.

deprehendi. Earum difficultatum plerasque cum supra satis memoraverim; de illa una potius aliquid addam quæ ex novissime producta observatione deducebatur, nimirum de ea quæ in tempore definiendo, adhibendæ terebræ opportuno, persæpe occurrit, difficultate. Quam juvat altero confirmare exemplo, hac in civitate a me viso. Juvenis erat mulier, haud infimo loco nata, gracilis, non robusta, sana tamen, ut quæ nihil nisi convulsiones gravissimas quidem, at semel, annis superioribus toto corpore passa fuerat. Cum bene igitur valeret, sederetque humiliore sella, forte accidit ut improvisa re, et strepitu perculsa, caput, ut fit, retrorsum ageret, et ad marmoreum mutulum, qui pone ipsam e pariete prominebat, alterum occipitis latus vehementer allideret. Dies erat martii penultima anni 1739. Neque tunc, neque primis illis diebus incommodi quidquam sensit. Deinde in loco icto doloris aliquid, cui successit in subjecto cervicis latere, nonnihil tumente, quidam musculorum qui ibi sunt, quasi rigor, nec sine dolore. Levia tamen adeo hæc erant omnia, ut mulier quæcumque antea consueverat, domi forisque perageret. Quis ausus esset cranii perforationem tunc imperare? aut, si forte ausus esset, putasne cæteros permissuros, aut delicatam mulierem fuisse passuram? Nunc reliqua accipe. Cum ad augustum usque mensem ita uti dixi, se mulier egisset, quippe quæ præter id quod memora-

tum est, nihil ferme aliud sentiret incommodi, ad illam accersor die ejusdem mensis decima sexta. His quæ retuli, ab ejus medico narratis, addentem audio, a diebus jam aliquot mulierem febricitare, nec leviter, durisque pulsibus, subtumidos, rigidos, et dolore affectos esse illos cervicis musculos, dolores etiam secundum spinam dorsi descendere, maxillam inferiorem a superiore non sine difficultate diduci: ægram propemodum esse stupidam, lenteque respondere; quin aliquando leviter delirasse; non satis bene vidisse: oculos quasi convulsos visos esse. Sed hæc ultima tunc abesse; cætera ab aliquot jam diebus superesse. Insuper dolorem his diebus ad locum olim percussum rediisse, quamvis tactus, visusque judicio nihil ibi appareat mali. Nimis vera retulisse sensi, cum mox ægram vidi, nullique jam esse remedio locum, perspexi. Itaque levibus nonnullis in quæ cadere calumnia non posset, consuetudinis duntaxat causa, propositis, cum seniori ex affinibus dixissem, quam vehementer ægra mihi displiceret, non rediturus discessi; reapse duabus illa, aut tribus post horis loqui desiit, et intra duos tresve dies mortua est. Cujus si calvariæ interiora examinare licuisset, non dubito quin, ut Marchettus noster (1) pus supra membranas et cerebrum, in eo deprehen-

(1) In additis ad obs. 15.

dit, qui leviter capite vulneratus ut ne os quidem esset detectum, tribus post mensibus febre correptus, ex eaque dolore in ictum locum redeunte in quo nihil apparebat mali, mortem obierat, tanto ego magis in hac deprehenderem, quæ non, ut ille, sine ullo vulneris capitis symptomate et in febre, et ante illam, fuisset, sed et quibusdam menses jam quatuor, et quod excurrebat, tot autem ex quo febris corripuerat, esset vexata. Satis jam superque intelligis, casus incidere in quibus aut nulla, aut tam levia, inter initia, se offerunt effusi intra cranium sanguinis signa; tot autem, et tam gravia post longum intervallum confertim ingruant, ut neque primo illo opportuno tempore æger eo timore percelli possit, ut terebram admittat; neque extremo sperare possint medici opem se per eam allaturos, cum tam longo spatio, et tam perniciosis indiciis exstantibus, non illa partium corruptio abesse credenda sit, quæ in rarissima ea Sculteti observatione (1) mirifice abfuit.

18. Sed quid, inquis, capite sauciatos, aut eorum consanguineos, et cæteros quorum interest, adeo ab hoc auxilio aversos facit, tunc quoque cum gravia statim non desunt symptomata? Relege omnia quæ supra (2) sunt scripta de causis propter quas in quibusdam civitatibus credi-

(1) Cit supra in fin, n. 16.

(2) N. 12 et seq.

bile est id remedii fuisse desertum, et ad illas hanc quoque adde quæ ex proxima Mediaviæ historia colligitur.

19. Puero annos nato ad quatuordecim, pertica ictum fuerat alterum sincipitis latus, circa medium quintilem mensem anni 1739. Eodem tempore seni quoque percussum fuerat caput. Uterque ab ictu ceciderat, vomuerat, et mox febri prehensus erat. Uterque in idem nosocomium recipitur et pari tum medici, tum chirurgi, diligentia curatur. Hactenus similia omnia. Nunc disparem primum pueri, deinde senis exitum accipe. Puerum cum febris reliquisset circa diem quartum, undecimo iterum adorta est, torpore semper, nonnunquam delirio stipata, aut convulsionibus aut sanguinis, cujus jam satis emissum fuerat inter initia, e naribus eruptione. Itaque, nullis proficientibus remediis, intra perpaucos dies interiit. Cranium vel præclara luce opposita inspectum, non modo non fissum, sed nihil fere ostendens discriminis repertum est, si percussam partem cum reliqua comparares. Verum inter percussam partem, duramque meningem quidpiam muci simile occurrit, et sub eo meninx illa colore non suo. Inter ipsam vero et meningem alteram qua totam propemodum hemisphærii illius superiorem faciem convestiebat, pus ex flavo viride, fetens, multum; meningis autem ipsius quantum pure obductum fuerat, tantum erat triplo, aut quadruplo crassius factum, et superficie

quasi granosa. Nihil præterea, ne in ventriculis quidem, in quibus aquæ non erat quidquam, est animadversum. Sic puer. Senex autem omnino incolumis sanusque discessit.

20. Nunc si populo dicas: facile poterat ille puer icto osse perforato, et sanguine qui subtus effusus erat, educto, si admissum fuisset id auxilii, servari; continuo regeret; at senex qui iisdem symptomatibus initio pariter correptus fuerat, sine auxilio illo sospes evasit. Non desunt certe quæ hæc dicentibus referas. Sed quid ad populum qui ex felicibus cunctis sine terebra succedentibus gravium capitis ictuum curationibus nova semper argumenta capit ad illam aversandam? Nec apud nos tantum, sed et alibi, ut opinor; nam alibi quoque exempla sæpe occurrunt ejusmodi curationum. Quæ percusso, aut vulnerato capite, signa essent gravium intra cranium læsionum, quæ terebram postulare viderentur, non pauci tibi ostendent libri, iique in primis qui ad Commercium attinent litterarium (1). Exempla aliaubi quærenda sint, tum Acta indicant Erudit. Lips. (2), tum Jo. Andr. Conradi dissertatio (3), et alii quos brevitatis gratia sciens omitto, non secus ac

---

(1) Vid. an. 1739, hedb. 52, n. 1, et an. 1741, hedb. 16. n. 3, et an. 1743, hedb. 35, n. 2, et hedb. 47, n. 1 ad 193, 194 et 714.

(2) An. 1693, m. nov. in relat. novæ edit. Barbet.

(3) De vuln. front. inflict. in resolut. ad n. 2.

Grimmii (1) observationem, et Burgouveri (2) duas, quarum altera illa est in qua, nisi obstitissent assidentes, cranium ipse erat terebraturus; ut chirurgus etiam ille de quo meminit Rouhaultius (3), nisi Meryus dissensisset. Ægri tamen omnes quos indicavimus, sine terebra ope, nonnulli etiam cito, sunt persanati. Ut vero plane intelligas, quam veraciter dixerimus hujusmodi curationibus fieri, ut magis magisque homines terebrationem aversentur, narrabo tibi quod hic accidit anno 1729. Cum ferocientes equos habenis coercere auriga non posset, e rheda concitatissimo cursu rapta, se ejecit matrona generosissima, eique idem quod fere cæteris qui idem faciunt, contigit, ut præceps in humum rueret, eamque, ut locus, et anni tempus ferebant, lapidibus, et durissima glacie contectam. Itaque caput vehementer adeo offendit, ut quasi pro mortua domum referretur. Medici cum omnia quæ agi debent, ac solent, diligenter peregissent, sperabant, quod Marchettus, ut superiore quoque epistola (4) dictum est, in aliquibus viderat ex prolapsu, aut ictu læso capite *in mentis alienationem, cum privatione sensus et motus*, *incidentibus*, neque alii

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 87.
(2) 6 et 7 in auctar. supra ad n. 17 cit.
(3) Tr. supra ad n. 14 cit. c. 7.
(4) N. 10.

tamen symptomatibus correptos quæ ab Hippocrate memorantur, se pariter *sequenti die* mulierem *omnino liberatam* esse visuros. Sed cum ea spes ipsos falleret, ad ægram accersor. Cujus neque caput quidquam ostendebat signi qua potissimum parte fuisset allisum, neque sensus, aut vox, quæ nulla erant, nobis id poterant significare. Auctor igitur fui, ut quando cætera peracta erant, quæ ad revellendum, resorbendumque pertinerent, siquid forte sanguinis intra calvariam effusum esset, universo capiti ea protinus adhiberentur quæ moderate attenuando corroborandoque, absorptionem illam adjuvarent. Vel ubi fissum manifesto cranium esset, Cornelium Celsum (1) exterioribus remediis multum tribuisse. Quid postea Galenus, pluresque alii olim fecissent, ex Magato (2) intelligi posse, qui ipse quoque inde curationem incepisset. Quid Magato recentiores sentirent, me vel ex ea, in qua sæpius versarer, meorum anatomicorum lectione didicisse, et nominatim Bartholini (3), Wepferi (4), Ruyschii (5). Nos quidem in Italia esse, regione multo quam illorum

(1) De medic. l. 8, c. 4.
(2) L. 2, supra ad n. 12, cit., c. 38, 41 et 49.
(3) Cent. 2, hist. anat. 41.
(4) Exerc. de loco aff. in apopl. et in auctar. schol. ad hist. 6.
(5) Obs. anat. chir. 60.

calidiore; sed et Magatum, ut alios omitterem in hac fuisse: et eo anni tempore magis, quan sæpius aliis apud illos, hic frigus urgere; itaqu nostram quoque matronam haud secus ac Ruyschii mulierem, inde læsam esse quod *e curru i terram cecidisset gelu induratam.* Igitur me quidem eodem illo fomento usurum, quo is non rar usus esset felicissime, neque alieno a cautis Magati monitis, et quædam eorum habente qua ipse laudaverat. Itum est a medicis in hanc sententiam; nec ivisse pœnituit, cum ejus remedi continuato usu ægra primum meliuscula fact sit, deinde ad se redierit, et, nullo demum superstite incommodo, sic evaserit, ut donec senectute ipsa confecta est, annos amplius vigint incolumis vixerit. Sed felix hic eventus eo magis homines a cranii perforatione aversos reddidit, fomentumque illud ipsum ex eo tempor cum a medicis laudatum, atque a chirurgis, tum ab ægris præsertim, aut a consanguineis optatum, frequentissimo in usu hic fuit; ut veritu sim aliquando, ne temere usurpatum, alicui tantum noceret, quantum aliis profuerat. Nam fervidissima apud nos æstate adhibitum etiam vidi, velut in eo casu quem res hæc ad memoriam redigit, nec propter hanc tantum, sed et propte alias quasdam animadversiones paucis tibi memorabo.

21. Generosus Comes cum forte non humil scabello insisteret, hoc vacillante retrorsum ce-

ciderat, et ad parietem occiput tanto vehementius alliserat, quod hoc calvum, ipse autem procera statura erat. Nihil tum mali, nisi quod multæ scintillæ oculis observari visæ sunt. Postea vero ad frontem, et ad oculos dolor molestissimus, vigiliæ, febris, alvi fluxus. Febris abit. Mox redit cum iisdem symptomatibus. In consilium vocor. Erant quibus alvi fluxus potissimum displiceret. Hæc enim legerant apud Marchettum (1): *præter signa ab Hippocrate proposita, observandum* esse, *quod semper alvi fluxus vulneribus capitis accedens, absentibus licet aliis symptomatibus, cerebri læsi signum est.... Hos vero fere omnes mori, ob læsum cerebrum parte interna, qua in spinalem medullam exporrigitur, ubi nervorum ortus*, et in his ventriculo prospicientium. Ego vero cum diligenter omnia exquisivissem, atque ut erat mensis quintilis anni 1739, aquæ, (ea enim pro potu præscripta fuerat) plus facile sumi intelligerem, quam senis ventriculus ferre posset; omittam, inquam, disquirere, num Marchettus cum symptomata alia abesse dixit, ea quoque excipere voluerit quæ ab Hippocrate ait fuisse proposita, et quæ certe hinc absunt. Hoc tantum dicam, si æger cibis ac potionibus, præsertim incongruis, referto ventriculo, cecidisset, continuoque illa rejecisset; profecto ea vomitione

(1) In addit. ad obs. 15.

terreri non oporteret. Nunc igitur quoque, cum alia esse videatur causa cur laxata alvus sit, non est cur id nobis metum incutiat. Paulo minus aquae potetur, eaque nonnihil ita medicata sit, ut laxare nequeat stomachum. Fomentum vero, nam hoc uti audiveram, tempestate hac non dubito et dilutius aliquanto, et moderatius, et pannis nec laneis, nec adeo multiplicibus exceptum a vobis adhiberi. Neque ita multo post, omnia recesserunt symptomata, aegerque convaluit, vivitque, haec me scribente, vegetus, quamvis annos natus sex et octoginta. Sed priusquam de fomento illo verba facere desinamus, animadvertas, velim, si non per ipsum, at certe per valde similia servatos esse fere omnes quos sine terebra, quae alioquin necessaria videbatur, persanatos esse diximus (1), aliosque ejusdemmodi, ut puta quos Slevogtius (2) his verbis indicat: *talibus remediis hodie a nostris chirurgis in dies gravissimae capitis laesiones corriguntur, quae olim sectionibus, ustionibus, scalpturis, terebrationibus, aliisque horribilibus operationibus opus habebant*; et iis remediis interdum *solis*, ut a Gallo chirurgo Pinconio (3) sanatus es rusticus *sine voce per decem decumbens dies*, e

(1) N. 20.

(2) Dissert. de carie cran. § 20.

(3) Vid. Dan. Hoffman. dissert. de sanat. cerebri quasi.

pro desperato habitus, a Grimmio (1) adolescens, *delirio*, *vomitu*, *febre*, *etc.* correptus, Trewio (2) puer *omnibus sensibus privatus*, latere ictui opposito *paralyticus*, altero *perpetuis convulsivis motibus agitatus*. Sæpius tamen alia adjuncta sunt auxilia, et in his, cum licuit, antequam ulla adhiberentur, venæ sectiones, ut *venæ*, *sanguinis quantitate aliqua detracta*, *quasi famelicæ reddantur*, ut Wepferus (3) loquitur, et *avidius effusum sanguinem resorbeant*, quem ea quæ diximus, exterius adhibita, et illuc unde terebratio sæpe educere non potest, sua vi (quicumque modus, et via sit) certe pervadentia, *ita disponant*, *ut vasa sanguifera denuo* valeat *subintrare.* Sic enim et aliorum, et suas explicat observationes; nam et supra (4) effusi intra calvariam sanguinis per *fomenta* illa *congrua dissipationem frequentissime suis in oris feliciter citra trepani usurpationem*, *citra ullam ægri noxam*, *præstitam*, ait, *se meminisse.* De ista autem resorptione cum alias (5) ea ad te scripserimus observata in cerebro post prægressas olim apoplexias, imo etiam post antiquum imperforato cranio, capitis vulnus, unde illam agnoscendam esse

---

(1) Obs. 87, supra ad n. 20 cit.
(2) Commerc. litter. an. 1741, ibid. cit.
(3) Schol. supra ad n. 17 cit.
(4) Exercit. supra ad. n. 20 cit.
(5) Epist. 2, n. 16.

credamus; nihil amplius addemus. Nihil quoque de altero terebrationis usu, ut possint depressa calvariæ ossa excitari, pungentia fragmina extrahi internæ quæ forte fissa sit laminæ exstantes quasi aculei excidi qui quamdiu, et quantum nocere possint, præclara inter cæteras Platneri (1) per anatomen observatio ostendit; nihil, inquam, huc adjicere melius censeo, ne si forte huic etiam alteri utilitati, quam certe remedia alia, et natura ipsa præstare minus valent, aliquid interdum objici posse dicerem; viderer magis vulgi timori, quam rationis, et sapientum dictatis, indulgere.

22. Nunc enim quando de terebranda calvaria tantum supra scriptum est, quantum non modo ad susceptum sermonem absolvendum satis sit, verum etiam, quod nolim, ad falsam injustamque suspicionem movendam, me forte cum populo in hoc facere, ab eoque auxilii genere, quod caute, et opportune adhibitum, ultro fateor esse utilissimum, atque adeo necessarium, præter modum abhorrere: ad dissectiones redeamus. Ex quibus cum duæ Mediaviæ nostri supersint, ante meas cæteras, illas adscribam. Prima ad eas attinet quæ hactenus sunt propositæ; videlicet in quibus cranii siquod erat vitium, ad interiora non perveniebat. Altera autem ad eas in quibus pervenerat.

(1) Instit. chirurg. § 532, not. d.

tris observationem IX quam cl. filii scholium ad XXXV. Atque ut illam Avenionensem (1) omittam longe rarissimam, quippe in qua cum cranii, meningum, cerebri ea esset læsio quam ostendit curatio, nullum tamen ab initio ad perfectam usque sanationem, id est ad dies sex et septuaginta, symptoma extitit; est apud Bohnium (2) historia, ex Lamzwerdio, symptomatum binis sincipitis fissuris non nisi die trigesimo sexto supervenientium; suntque aliæ ex Montano apud Rouhaultium (3) eorumdem non nisi decimo septimo, vigesimo, aut vigesimo primo Antuerpiæ plerosque illorum quibus eo anno caput ictum esset, aggredientium, omnesque occidentium. Illas insuper legito quas Poupartius, et præsertim Vacherius cum regia scientiarum Parisiensi academia (4) communicarunt. Ex his, atque aliis quas sciens omitto, mirari desines siquando, ut in modo a nobis proposita, sic in aliis quibusdam aut hac, aut superiore epistola traditis, non levia videbis in cerebro vitia dies aliquot sine pravis indiciis, in primisque sine febri delituisse. Quamplurima sunt quæ in illo, non tantum secundum naturam, sed et præter

(1) Commerc. Litter. A. 1731, specim. 21.

(2) De renunc. vulner. sect. 1.

(3) Tr. supra ad n. 14 cit., c. 11.

(4) Hist. de l'an. 1700, obs. anat. 19, et de l'an. 1743, obs. anat. 12.

naturam se habente, quemadmodum fieri possint, minime assequimur. Hæc majores quoque jure meritoque fuisse miratos, vel ex iis intelliges quæ in sectione hac Sepulchreti ad Salmuthi observationem (1), huc maxime pertinentem, adscribuntur ex Berengario, seu mavis ex Carpensi, ut a patria sæpius vocitant; quæ res non animadversa fucum fecit recentiori, haud inerudito alioquin, chirurgo, qui cum Berengarium dixisset, cranium in suturis ipsis feliciter aliquando perforasse, continuo, quasi de alio loqueretur, idem pariter ait fecisse Carpensem. Sed a tarda post ictum morte ad citissimam, ut in altera, quam promisimus, observatione, veniamus.

25. Mulier rustica, per scalas præceps ruens, caput adeo graviter offendit, ut illico loquendi, sentiendi, et artus, præsertim inferiores, movendi facultate amissa, sanguinem e naribus et altera aure effundens, intra horam moriatur.

Cranii, quod multum sanguinis effusi continebat, fracta erat basis in transversum, fractura ab uno ad alterum latus ante ossa petrosa per sinuum sphenoidæorum posteriora transeunte, et ossea præterea parte meatus auditorii cum membrana tympani in aure illa quæ emiserat sanguinem, disrupta. Laterales quoque rupti erant sinus crassæ meningis: et præter alias, cerebellum ipsum nonnihil læsum.

(1) § 8, obs. 10.

26. Si præter hanc cerebelli qualemcumque læsionem, aliæ non fuissent gravissimæ, ut vehemens cerebri concussio, hujusque, et cerebelli tanta compressio, quantam copia effusi intra cranium sanguinis ex ruptis lateralibus præsertim sinibus efficiebat, num censes tam citam futuram fuisse mortem? Equidem non facile ipse crediderim; quanquam cerebelli non leves, et repentinas læsiones longe citius, et certius sciam, quam pares cerebri læsiones plerumque occidere consuevisse, perfectiora saltem, ut vocant, et adulta, et ad hominis, quem hic spectamus, structuram propius accedentia animalia. Itaque in hac controversia in quam forte incidimus, et in qua memini te alias de me quæsivisse quid sentiam, noli cum doctissimis alioquin viris non modo insecta, sed neque aves, aut fœtus, aut recens nata animalia commemorare. Ipse enim vel olim adnotavit Aristoteles (1), *palam in insectis, ut vespis et apibus hoc accidere*, nempe ut *ablata* ea particula *quæ vocatur caput,.... vivant.* Diu autem est ex quo mihi adolescentulo affirmabat Valsalva, avibus se cerebellum summopere vexavisse, neque eas tamen esse confestim mortuas. Quin ipse quid viderim in felibus duobus, ante biduum natis, cum viventium capita inciderem æstivo tempore, nar-

(1) De juvent. et senect. c. 1.

rare possum. Retecto enim, in utroque, cerebr altero hemisphærio, et tenuis meningis utilitat animadversa in cerebro coercendo; nam qu forte aliqua lacerata erat ejus meningis particula, illac particula cerebri se extrudebat, prominensque perstabat; assulatim illud totum hemisphærium ademi, neque propterea movendi neque sentiendi facultas in respondentibus, au in oppositis artubus imminui, nedum perire visa est. Nec vero periit, cum mox alterius felis cerebellum vulnerassem. Periit autem statim ac alterius cerebellum, et initium forte spinalis medulla alte incidi, ac dilaceravi; periit inquam in artubus, et toto corpore, quantum mihi ante oculo tunc erat; si cor tamen, auriculasque ejus excipias; harum enim, illiusque motus vegeti perstiterunt. Imo cum aliquanto post tempore capu a trunco abscidissem: sic nihilominus, ut si nor abscidissem, perstabant. Mox igitur amputatis vasis magnis, cum ipsis cor abstuli, quod tunc denique cito conquievit, etsi mox inter digitos compressum, valido etiamtum nisu conari sensi Vera igitur ab iis dici scio, qui feles potissimum diutius resistere in anatomicis experimentis scripserunt. Simul tamen etiam intelligo, si quæ in hoc animantium genere, præsertim recens natorum, animadvertimus, multoque magis quæ in avibus, insectisque, et humanis ipsis fœtibus, puta qui non modo sine cerebro, et cerebello sed et sine oblongata, et spinali medula aliquando

nascuntur, si hæc, inquam, solum attendamus; fore intelligo, ut multa adversus harum medullarum, et cerebri, nedum adversus cerebelli usus, consequi posse videantur. Nolim quoque hic plurimum tribuas quibusdam cerebelli vitiis quæ longiori, aut minus longo quidem tempore, sed certe non repente fiunt. Prioris generis hæc sunt. Ex Maucharto (1), itemque ex Littrio (2) in duobus hydrocephalis pueris cerebellum aut induratum, aut skirrhosum sic tamen, ut in hoc bina, quamvis exigua, superessent loca in quibus cerebellum secundum naturam se habebat, in illo autem lobus alter, ut minus grandis, ita minus quoque esset durus: ex Brissæo (3) durus quoque tumor, sed in medio cerebello enatus: ex cl. Lieutaudio (4) os non parvum intra alterum ejus lobum: ex Peyronio (5) totum cerebellum in membranam conversum, quæ corpus gallinacei ovi magnitudine involvebat, ex glandulis pluribus, durisque compactum, quod potius, in corpus, ut de cerebro olim accidisse videtur, quam in illam membranam, cerebellum esse mutatum, et sub ejus larva delituisse, aliqui fortasse suspicabuntur, non secus ac quasdam ce-

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 4, obs. 59.
(2) Hist. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1705, obs. anat. 13.
(3) Apud Platner. inst. chir. adnot. ad § 548.
(4) Hist. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1737, obs. anat. 8.
(5) Mém. de la même Acad., an. 1741.

rebelli ipsius partes in quibus deprehendit Harderus (1) globulos tres parvos; nam major in spinalis medullæ initio fuit; aut Wurffbainius (2) varia corpuscula glandulosa, cerebello quidem flavo, et fetido, sed non putrefacto; aut Flascus apud Lancisium (3), neque enim Lancisius vidit, corpus ex pluribus globulis compactum. Nec vero ad totum pertinuit cerebellum, ut videntur aliqui indicare, alii autem diserte affirmant, is skirrhus quem in mendica puella invenit cel. Hallerus, quando hic ipse (4) *cerebelli mediam partem*, id est *lobum sinistrum* occupasse, scribit; ut facile non æquaret quem ego (minus tamen durum, minusque compactum) sub initium anni 1754, in viri cerebello offendi quippe præter eumdem pene totum lobum, tenentem mediæ quoque partis, et proximam lobi dexteri portionem, quemadmodum ex historia, a me alio loco (5) ad te perscribenda, cognosces. Ad alterum autem attinent in cerebello vitiorum genus; si quam observationem Peyronius (6), inter nonnullas quoque superiorum, protulit, ut alii etiam postea, ex Fantono patre, facile seponas, quando

---

(1) Apiar. obs. 58.
(2) Eph. N. C. dec. 2, A. 9, obs. 237.
(3) De nox. palud. effl. l. 2, epid. 2, c. 6.
(4) Opusc. pathol. obs. 1.
(5) Epist. 62, n. 15.
(6) Loco indicato.

filius clarissimus (1) pro cerebello *corrupto* intelligendum existimat cerebellum duntaxat mollius, nec nativi coloris; attinent, inquam primum, quæ massæ (2) est, apostematis in cerebello post vulnus sincipitis, *suppurati cum sanie laudabili*: deinde altera ab amico ad nos scripta anno, 1735 lobi cerebelli dexteri, quem totum viridis et fetida sanies pervaserat, postquam proximum os temporum hic illic carie affecerat, duramque meningem corroserat : tum hujus, si causam spectes, non dissimilis nostra, ad te alias (3) missa, sed eo dissimilis quod sanies lobum eumdem cerebelli superficie tenus idque ex aliqua tantum parte vitiaverat: quarta denique cl. Planci (4), abscessus duas tertias lobi illius partes occupantis. Nemo quidem ex primo, aut ex altero vitii genere morte repentina illico, et cum sanus videretur, sublatus est; sed nec vitium repente est factum; iis autem quæ paulatim fiunt, natura corporis quodammodo adsuescit, et quod deficit, aliunde quo ad ejus facere potest, supplet. Cujus rei in nervis ipsis exemplum proferam. Quid enim causæ fuisse putas, quamobrem canis cui dexterum, sinistrumque

(1) Schol. in edit. ult. ad eam obs. quæ 9 est.

(2) L. introd. anat. c. 28.

(3) Epist. 14, n. 3.

(4) In append. ad Epist. de monstr.

recurrentem cl. Emett (1) dissecuerat, vocem, quam illico perdiderat, postridie cœperit recu-perare, eamque in dies crescentem? Nervus re-currens tertius, inquies, ut qui pone asperar arteriam latens, consecari non potuerat. At in solitus is nervus certe etiam pridie fuerat: fueran que ramusculi, opinor, alii, a vagis nervis supr horum sectionem a Valsalva (2) peractam, au aliunde exorti, qui laryngem peterent in catella, quæ, cum frustra antea conaretur, nono demun latrare potuit die. Scilicet sensim, aut ego fallor, spiritus qui per majores illos dissectos nervo ire amplius non poterant, meatus, antea minu patentes, per minores nervos, altius cum majo-ribus sive extra, sive etiam intra cerebrum com-municantes, eodemque contendentes, sic sati sibi dilataverant. Sic satis, inquam; in homini-bus enim ad quos hæc transferes, cerebelli vitii paulatim increscentibus affectos, postquam tan-dem ipsum totum occupaverint, veri simile vi est, cordis, et pulmonum motum semper ita ut antea, viguisse; quin diserte in quibusdam eorum, ut in Littrii puero traditum est, debi-lem respirationem, pulsum autem perquam exi-guum fuisse, et in observatione quam ad me scriptam dixi, languor adnotatus est, in eaque pariter quam ad te misi, ut vires, pulsusque om-

(1) Tentam. de cur. morb. cephal. n. 30.

(2) Epist. anat. 13, n. 37.

nino concidissent, videre potes. Multo difficilius esset objectioni satisfacere quam apud gravem quemdam auctorem legisse memini; neque enim quis fuerit, recordari nunc possum; nempe in fure, cujus infirmissima erat memoria, nullum cerebelli vestigium a Benivenio repertum esse, nisi Benivenius (1) hæc tantum scripsisset, fuisse in eo fure *posteriorem capitis partem, ubi memoriæ sedes est, adeo brevem, ut tantillam cerebri portiunculam contineret;* ut siquis ob antiquam illam de memoriæ sede credulitatem, de cerebello potius quam de cerebro, accipere id velit, non tamen omnino defuisse cerebellum agnoscat. Quæ omnia cum ita sint, hæc seponamus, et illuc unde controversia et nata est, et dirimi facilius potest redeuntes; non leves, easque repentinas cerebelli læsiones cum cerebri non levibus, imo, si vis, etiam gravioribus, et repentinis læsionibus, quales a vulneribus sunt, comparemus.

27. Cerebri esse quædam vulnera, quæ mortem citissimam afferant, non modo non est negandum, sed mirandum est potius duas, haud amplius, observationes in hanc rem indicatas esse a quibusdam eruditissimis viris, in quarum neutra mors statim secuta est; cum ex tot auctorum præstantissimorum experimentis contra ignorare

(1) De addit. nonnull. ac mirand. morb., etc. causis, c. 89.

nemo possit, cerebello inflicta vulnera vita plerumque aut illico, aut non multo post ac mere consuevisse. At enim eadem celeritate nc semper adimunt. Nempe fassus sum. Sed quoti tandem, et quam tarde hoc acciderit, quær Franciscus Antonius Cattus, anatomes apud Ne politanos professor, in opusculo (1) ibidem r cuso, anno 1557, *experimento facile comproba se posse* id scripsit quod sine cerebelli vulne non videtur præstitisse. *Reliquæ cerebri part omnes*, inquit, *licet vulnerentur, non tamen st tim mors sequitur; at vulnerato posteriori ve triculo, extemplo animal concidere, ac interi conspicimus*. Quod si præter cerebellum, quo tametsi non undique, ut cerebrum suos, qua tum hunc ventriculum tanquam sui proprium comprehendit, ipsum tamen complet, proxim que operit; suspicari velles, subjectam quoq oblongatam medullam convulnerasse; exper menta (2) non deessent ex quibus intelligere non propter hanc convulnerationem potiss mum, mortem subitam sequi debuisse. Opta dum esset, ut Coiterus in iis anatomicis obse vationibus, quas sexdecim post Cattum annis vu gavit, attigisset aliquid ad cerebellum spectan quando et ipse, quod ad cerebrum attinet agn

(1) Isagog. anat. c. 25, in fin.

(2) Vid. apud Teubeler, dissert. de vulnerib. cerebri n semper lethalib., § 43 et seq.

rum, hædorum, et canum viventium, recentiores antevertit, hæc scribens : *quod summa admiratione dignum existit, brutorum viventium cerebra detexi, vulneravi, et intactis nervis, eorumdemque principio, et ventriculis mediis illæsis, exemi; at nullum vel vocis, vel respirationis, vel sensus, vel motus offensionis signum in iis deprehendi. Aves absque cerebro aliquandiu vivunt, ut quilibet in gallinis vel pullis gallinaceis, si rostrum superius cum dimidia capitis parte absciderit, cerebrique majorem exemerit partem, experiri potest.* Superiori autem, et hoc sæculo experientes viri ne cerebellum quidem avium eximere omiserunt. Sic cl. Zimmermannus (1) cum cerebrum, et cerebellum columbæ detraxisset, hæc subito, et omnino periit : quod id conjicias unde potissimum acciderit; cum alteri columbæ cerebrum ademisset, hæcque ad aliquod tempus viveret tamen, *cerebello exempto subito* periit. Verum ne a perfectioribus, ut supra est propositum, animalibus recedamus, cum has litteras ad te primum misi, unus inter plurimos aut statim, aut non multo post mortuos memorabatur in hac controversia Chiracii canis qui horas viginti quatuor a sumpto experimento superstes fuerat. Nunc autem video, a cl. Zinnio in ea dissertatione qua pericula ab se facta etiam in cere-

(1) Dissert. de irritabil. § 27, exp. 7 et 8.

bello proposuit (1), canem produci qui eo viscere perforato, horas totidem vixit; imo alterum quoque cui abscissa a Petito parte sinistri lobi cerebelli, vita perstitit dies sex. Verum hæc perrara exempla esse constat, et omnino pauca, si cum tot aliis canum, quos statim obiisse novimus, conferantur, aut quos ipse vix *post quartum quintumve minutum*, vel *per horam fere*, ut duos tresve, vel *tribus horis*, ut unum, vel summum *per* 12 *horas*, ut quemdam alium, vitam produxisse, ex suis, aliorumque selectis observationibus fatetur. Quod si graviorum cerebelli vulnerum, nec tamen citissime lethalium, in hominibus exempla quæramus, vix credo fore duobus plura. Alterum ex Petito produxit Peyronius (2) militis qui horas vixit tres et quadraginta. Alterum in Sepulchreto (3) leges ex Binningero, Helvetii qui, nisi forte in numeris describendis error aliquis irrepsit, dies superfuisse videtur amplius quatuor. Aliud famuli ex Borello (4) huc adjici non posse existimo; neque enim video, quomodo ensis per orbitam pervenire possit ad cerebellum, illæsa interjecta parte cerebri, quod pro cerebello ibi facile legendum puto; is tamen famulus quocumque ensis adac-

(1) In schol. ad eam dissert. partem, § 1.
(2) Mem. supra ad n. 26 cit.
(3) Sect. hac obs. 8, § 8.
(4) Cent. 2, obs. 19.

tus fuerit, postridie mane inventus est mortuus. Cur autem alia, a me pariter animadversa, exempla non esse referenda putem inter vulnera cerebelli graviora, mox ea commemorans, ostendam. Sed militis illius cerebelli sinistrum lobum certe trajecerat globus plumbeus : in Helvetio autem *sinistri cerebelli principium nigrum et corruptum apparuit, et ex ipsius substantiæ intimis, ossis ex conico acutum cranii forte frustulum extractum est*, ab eodemque sinistro latere artus fuerant resoluti: quod sic in transitu commemoro, quia in Planci quoque observatione supra (1) indicata artus non oppositos, sed subjectos vitiato cerebelli lobo corripuit hemiplexia; ut dubitatio quæ Cæsalpino (2), et mihi pariter (3) aliquando suborta erat, tolli posse videatur, si per alias plures harum similes observationes constanter appareat, sedem causæ, hemiplexiam facientis; aliter in cerebello, quam in cerebro plerumque soleat, deprehendi. Tunc autem ubi simul cerebrum, et cerebellum vitiata essent, credere quis posset, minus illud valere ad paralysim in adverso latere, quam hoc in subjecto, inducendam, si in aliis quoque idem adnotaretur quod ab Foresto (4) in lethargico puero

(1) N. 26.

(2) L. 2, quæst. med. 10 in fin.

(3) Epist. anat. 13, n. 23.

(4) L. 10, obs. medic. 11.

adnotatum est, cujus latus corporis dexterum cum totum esset sine sensu, et motu prorsus resolutum, non intra sinistram cranii partem, sed intra dexteram abscessus non in cerebro tantum verum etiam in cerebello deprehensus fuit. Sed ad susceptum sermonem ut redeam, cum pauca adeo exempla sint vitæ post grave inflictum humano cerebello vulnus vel ad breve tempus protractæ; quis ex adverso doctus, et exercitatus chirurgus est qui innumera non legerit, nec aliqua ipse viderit vulnera cerebri vel gravia, vita longe diutius producta? Ex quando hac de re nulla videtur esse posse dubitatio, omnesque fateantur necesse est, multo citiorem ab illis quam ab his vulneribus, mortem afferri consuevisse videamus, num et certiorem. Profecto mortui sunt omnes illi in quibus vitiatum, ne dum sauciatum, cerebellum commemoravimus. Sed ut in vulneribus subsistamus, quot tandem eorum evasissè leguntur quibus non leviter cerebellum fuerit, sed profunde vulneratum. Certe huc non attinere illum vides, de quo relatum Platnero (1) est, *curatum* fuisse *postquam non minima occipitis pars cum notabili cortici cerebelli portione ense ablata fuerat.* Nec magis attinere videbis Abyssinum illum, a Veslingio nostro (2) sanatum. Quamvis enim aliqui, u

(1) Adnot. supra ad n. 26 cit.

(2) Obs. anat. et Epist. medic. 13.

nuper animadverti, sic proponant, hominem *ætate jam gravem, cujus cerebello vulnus, duorum digitorum latitudine fuerat inflictum:* si tamen Veslingium attente perlegas, facile intelliges (mitto 50 *majorem* annis, *sed viridem viro senectam* fuisse) occipiti quidem *latum vulnus inflictum esse*, hoc autem *utramque meningem pervadens, cerebellum ad duorum digitorum latitudinem strinxisse,* id est superficiem ejus rasisse, quomodo Nonius Marcellus (1) illud Virgilii exponens Æneid. libro 8 (2) *stringentem ripas*, ideoque leviter vulnerasse, ut Servius ad alium Virgilii locum (3) *strinxit*, inquit, *est significatio levis vulneris.* Hic autem memineris, Veslingium ab Riolano (4) fuisse notatum, quasi scripserit *compta et eleganti oratione, interdum obscura, quia terminis et vocibus usitatis* inter medicos *non est usus.* Quod si illud quoque vulnus animadvertissent ex quo Falloppius noster (5) scripsit, *cerebelli primo quantitatem grani viciæ crassioris egressam esse: secundo cum frustula ossea extraxisset ex substantia ejusdem, adhuc aliam particulam crassiorem priori egressam esse*, proclive fuisset respondere hoc insuper

(1) De propiet. serm. sub litt. S.
(2) Vers. 63.
(3) Æneid. l. 10, vers. 478.
(4) In ipso initio animadvers. in synt. Vesling.
(5) De vulnerib. c. 6.

vulnus illis superioribus adnumerantibus, non modo hominem, cum ea scripta sunt, non persanatum, sed duntaxat *jam ferme sanum* fuisse; verum etiam, idque præcipue, si profundum fuisset vulnus, et si frustula illa ossea, ut in Helvetio de quo paulo ante dictum est, *ex* cerebelli *substantiæ intimis* fuissent extracta; auctorem postquam de isto vulnere quod, ferme jam sanatum censebat, deque aliis cerebri persanatis scripserat, non sic fuisse suum sermonem statim conclusurum, *quare non omnia cerebri vulnera, sed profunda tantum sunt lethalia.* Quæ cum ita sint, recte fecisse Joannem Bohnium (1) existimabis, qui cum multa vidisset ipse, et plurima, si quis alius, de vulneribus scripta legisset, hæc tradidit: *si experientiam consulamus, vix unum forsan observare continget, qui ex lacerato cerebello evaserit, cum plura passim obvia sint illorum exempla, quibus satis ingentia quoque cerebri vulnera coaluisse perhibetur.* Quorum sanationis observationes et ipse indicat (2) bene multas, et Donatus (3) quoque, et Schenckius (4) collegerant, quas inter vel quædam sunt vulnerum in cerebri usque ventriculos pervenien-

---

(1) De renunc. vuln. s. 2, c. 1.

(2) S. 1.

(3) De Medic. Hist. mirab. l. 5, c. 4.

(4) Obs. medic. l. 1, ubi de cerebri vuln.

tium, Augenio (1), imo et Galeno ipso (2) se vidisse, testantibus, ut mirari subeat quod in quodam Sepulchreti scholio (3) adnotatum est, *vero simile* esse, *miranda quædam vulnera capitis, cum evidenti cerebri læsione, cujus etiamnum particulæ vita superstite demptæ sunt, non lethalia fuisse, quod cortice tenus offensum fuerit, illæsa medullari substantia, quam ubi vitium attigit, fatis concedendum fuit.* Si enim lectæ fuissent illæ observationes, ex earum non paucis cognitum esset, non modo num vitium ad medullarem substantiam non pervenisset, verum etiamnum corticalis duntaxat substantiæ portio, ut in illo apud Platnerum cerebelli vulnere, detracta esset. Sed tu præter illas, poteris quasdam alias sane mirificas legere apud Martianum (4), ex quo nemo, quod meminerim, adhuc produxit, aliasque item apud Wepferum (5), et Saltzmannum (6), ut alias modo prætereeam. Quorum hic tamen non secus ac Bohnius, post tot recensitas ingentium cerebri vulnerum sanationes, cerebelli vulnera diserte excipit (7), *ut pote quæ semper, et absolute funesta esse, experientia com-*

(1) L. 9, Epist. 2, quæ esse deberet 3.
(2) De us. part. l. 8, c. 10.
(3) Ad § 8, obs. 5 hujus sect.
(4) Annot. ad Hippocr. epid. l. 7, s. 1, vers. 377, prope fin.
(5) Exerc. de loco aff. in apopl.
(6) Dissert. de mira cran. fract. § 10 et seq.
(7) § 12.

probat; Wepferus autem sic illas absolvit, ut cum globuli plumbei trajectionem in uno per cerebrum, in altero per cerebellum, et cerebrum memoret; illum quidem *paulo post*, hunc vero *protinus* extinctum narret. Quanto igitur et citius et certius cerebelli, quam cerebri vulnera soleant esse lethalia, satis a nobis confirmatum est. Nunc ad nostras fissi, fractive cranii observationes veniamus.

28. Virgo annorum septemdecim, pallidi coloris, cum amatore quocum vetuerat pater, forte loquebatur. Intervenit hic de improviso, atque ut erat truculentus nec omnino sobrius, crasso arrepto fuste cum brachium, tum præsertim caput filiæ cædit ea vehementia, ut fustis rumpatur. Sic vulnerata, horis post quatuor defertur in Bononiense nosocomium S. Mariæ de morte. Interrogantibus non respondet, pulsuque est humili adeo, ut sanguinem mittere non audeant. Leve brachii vulnus erat, capitis autem et plura, et gravia; in his gravissimum omnium unum, quod et præcipuo dolore afficere videbatur, pone aurem sinistram, ex qua ipsa postea effluebat sanies: qua non multum madebant vulnera. Intra dies circiter quatuor ægra cœpit, interrogata, respondere; sed ut plurimum vix pauca, ut puta negans, aut aiens. Interim vehemens, frequensque fit pulsus, et febris animadvertitur quotidie vespertino tempore augescere. Tum menstrua purgatio tempestive accessit: nec ad mortem us-

que intermisit: quæ perpaucis post diebus sensim, et placide secuta est, postquam febris semel duntaxat, idque triduo ante obitum, levi, brevique cum frigore ingruerat. Cadaver hujus virginis mihi anno 1704 in genitalium partium examine plurimum versanti, perutile inter alia et virginum, et mulierum fuit ad ea indaganda quæ de hymene, de uterinæ cervicis valvulis, de menstrui sanguinis fontibus, aliisque ejusdemmodi in I postea Adversariis proposui. Is sanguis, etsi fluere, ut dixi, ad mortem usque non intermiserat, tamen ut multo lentius extremo tempore prodibat, in crassi cylindri formam intra vaginam, uterique cervicem non secus ac solet vitreis vasis ex incisa vena exceptus, concreverat, osculumque uteri, et cervicem, nisi forte id tribuas naturali eo tempore illarum partium laxitati, dilatasse videbatur. Neque in ea sanguinea concretione pars omnino deerat subalba. Sed paucis adnotare præstat quid in fundo uteri, et testibus peculiare animadverterim. Illius anterior facies sulculis inæqualis erat tribus aut quatuor secundum longitudinem ductis. Testes autem convestiens membrana nonnullas parvulas quasi cicatrices ostendebat: quas inter in teste altero quiddam apparuit ulcusculo simile inæquali, et colore ex flavo nigrescente. Per foramen quod ipsi inerat manifestum, a me tenue specillum demissum, in cellulam non exiguam, sed inanem, descendit. Vesiculæ autem quæ his

in testibus non deerant, sero plenæ, cum post coctionem dissecarentur, nihil quidquam mihi ostenderunt concreti humoris, sed intra crassiusculam tunicam omnino vacuum sinum. Verum hæc postea omnia conspecta sunt. Caput vero, jam antea persectum, vulnerum omnium cinereum fœdumque colorem ostenderat: et dum ejus detraherentur integumenta, fœdi alii colores, et inter hos niger, apparuerant. Detectum cranium lambdoidem suturam habuit laxatam; ad eum autem locum in quo pone aurem vulnus gravissimum fuisse diximus magnam fracti ossis partem, ab reliquis adeo sejunctam, ut nullo negotio leviter trahentem secuta sit. Circumsecta, et intus extraque inspecta calvaria fissuras ostendit duas, utramque tabulam pervadentes, quarum longissima ab eo incipiebat loco ubi magna illa fractura fuit. Cui loco respondens inferior pars sinistri cerebri hemisphærii tanto spatio corrupta erat, quantum occupasset parvum pomum. Cætera sana deprehendimus, si duram tantummodo meningem excipias, quæ levem quamdam quasi ecchymosim habebat qua longiori illi fissuræ subjecta fuerat.

29. Præter hanc, aliasque fortasse, illam quoque in eodem nosocomio sectionem habui huc attinentem quæ jam satis in epistolis anatomicis descripta est (1). Ex qua cum alia quæ his, et su-

(1) XIII, n. 16.

perioribus litteris attigi, tum illud præsertim confirmari videbis, esse aliquando effusum sanguinem non ubi icta, et fissa calvaria est, sed intra oppositam ejus partem. Nunc ad aliquot Patavinas dissectiones transeamus, initio ab ea ducto, in qua baculi pariter ictibus fissam calvariam conspeximus.

30. Vir quidam ex Liguria, luscus, et mendicus, ebrius cum aliis ebriis mendicis rixatus, ab horum baculis retulit duos, levem quidem in manu altera, gravem autem ad tempus sinistrum, ut ex subjecta aure sanguis exierit. Mox tamen conciliata pace, ibidem cum ipsis ad ignem considet, multoque iterum se vino, quasi redintegratæ amicitiæ pignore, ingurgitat: nec multo post illa eadem nocte moritur. Cadaver postridie, quamvis extremo januario anni 1746, etiam tum calebat, cum ante noctem in gymnasium illatum est. Ubi cum anatomen docerem, insequentibus diebus persectum fuit; idoneum enim ad pleraque erat; tametsi ad imam tibiam sinistram erat exulceratum, scrotum autem, quasi ab ecchymosi, ex rubro violaceum, ventremque in primis habebat tumidum. Abdomine enim diducto, tumorem a ventriculo esse compertum est, quem vinum, et aer distendebant adeo, ut magis in alio non meminissem, cum intestina, tenuia præsertim, essent ferme inania, ut frustra aliqui, ut in homine non multo post tantam vini ingurgitationem mortuo, chylifera aliqua

vascula per intestina, et mesaræum se visuros, speraverint: quanquam initio dum plenus etiam tum ventriculus manu sinistrorsum attolleretur, plerisque imposuit per ipsum exterius pergens parallelum, gastroepiploicis vasis, quasi chyliferum vasculum; quod tamen statim perspectum est aut nervum, aut aliud ejusmodi esse, cum valvularum nullum haberet indicium, disectumque, et compressum nihil quidquam humoris daret. Ut abdomen, sic mesaræum, et omentum, quod sursum retractum offendimus, flava pinguedine referta erant. Lien ex maximis quos viderim, secundum quamvis dimensionem, sed præsertim secundum latitudinem, et longitudinem, secundum quam erat a facie quidem sima in se complicatus. Intus diluta fuit pallidaque rubedine; at nusquam durus. Nec durum jecur, magnum quidem, sed intra naturæ modum, ejusque cystis plena bilis valde flavæ; urinæ quoque vesica plena, ut ad tres digitos exstaret supra ossa pubis. Urethra sine orificiis quæ in oculos incurrerent, canaliculorum nostrorum, an a prægresso olim morbo? nam neque e præputio glans exeri poterat, nisi ex parte aliqua, sine sectione neque ea pars quæ exeri poterat, illa erat in qua extrema hiat urethra. Intra scrotum nil vitii fuit. Nec intra thoracem, in quo nihil erat adnotatione dignum, nisi quod in cordis caveis, et magnorum vasorum sanguis omni caruit polyposa concretione, quemadmodum et in cunctis reliquis hujusce

corporis vasis. Caput autem plura obtulit quæ adnotaremus. Faciei musculos omnes, et interjectas membranas, et glandulas parotides fuscus quidam ex coccineo rubor infecerat. Eæ glandulæ magnæ erant: an ob eamdem, subsistentis videlicet sanguinis, causam? an ob aliam quoque? nam et thyroidæa, et in primis maxillares internæ erant magnæ: num in ejusmodi lurconibus, quippe sæpius, magisque agitatæ, et exercitæ grandescunt? Musculus temporalis sinister, is videlicet qui ictus fuerat, totus, si partem fronti propiorem excipias, a stagnante sanguine nigricabat, ea copia inter musculi fibras effuso, ut ad cochlearia aliquot, inter incidendum, exciderit. Cranio circumsecto, in quo pro frontalibus pituitariis sinibus spongiosa inventa est ossis substantia, inter illud crassamque meningem, qua ictui respondebant, sanguinem semiconcretum offendimus ad duas tresve uncias, extensumque a posterioribus antrorsum ad quatuor aut quinque transversos digitos, a basi autem cranii sursum ferme tantumdem. Ab ejus sanguinis compressione meninx illa, et cerebrum evidentissime subsederunt tanto spatio, quantum ab illo occupatum fuisse diximus. Porro sanguifera vasa per eam meningem, magisque per tenuem sic erant distenta, ut vel minimi ramusculi pulcherrime ruberent ubique, magis tamen a dextris, an quod in id latus, quippe minus dolore affectum, moriens cubuisset? an etiam,

quantum ad crassam meningem attinet, quod hujus vasa ob effusum sanguinem non æque a sinistris plena esse possent atque a dextris? quanquam et ad basim dexteri cerebri hemisphærii inter ipsum et tenuem meningem, ad aliquem tractum effusum sanguinem animadvertimus, sed paucum adeo, ut sugillatio potius, quam effusio, videretur. Parem proportione vasorum plenitudinem ex grandiusculis passim sanguinis punctis in medullari non cerebri modo, sed et cerebelli substantia fuisse intelleximus; per lateralium autem ventriculorum parietes ipsa distenta vasa conspeximus, quanquam in pauca, quæ iis ventriculis inerat, aqua subturbida choroides plexus pallerent. His ita perspectis, oculos convertimus ad exsectum cranium, et in sinistro osse temporum fermè capillarem rimam, sed ab exterioribus ad interiora pervadentem, animadvertimus. Incipiebat hæc digitulo transverso supra eum locum ubi secta, ut solet, calvaria fuerat. Pergebat autem ad hujus basim, et ad communes usque superiores fines intimi meatus auditorii, et tympani se extendebat; quamobrem discludens utrumque membrana disrupta erat, hoc autem sanguine plenum, et ille sanguinolentus. Compertis sic causis quæ interna vasa, externaque ruperant, et quod consequitur, sanguinis tum intra cranium, tum ex aure effusi, restabat in homine, quem luscum fuisse diximus, cæcus oculus examinandus. Is erat dexter. Cujus

adnata tunica confertioribus sanguiferis vasculis, quadam præsertim in parte, distinguebatur, ad corneæ ambitum pertinentibus. Hæc non modo opaca, sed et multo minor quam par est, nec solita figura erat. Tum demptus ex orbita oculus, ipse quoque non paulo apparuit minor, nec sphæram, ut solet, sed unum ex iis quos nostrates appellant *bottoni*, quibus videlicet in vestibus pro fibula utimur, apprime referebat, facie altera depressum, altera in humilis coni modum extuberantem. Quarum tamen facierum cum hic illa esset anterior, hæc autem posterior, multo longior erat diameter faciei anterioris, quam axis, seu recta linea ab hujus medio ad posterioris medium ducta. Secundum quam lineam cum durum hunc oculum bifariam divisissem, et nihil, nisi humor prodiisset, quem, nisi colore fuisset subatro, aqueum vocasses; frustra crystallini, aut vitrei humoris reliquias quæsivi; nec vestigium quidem supererat. Verum sub contracta sclerotica tunica choroides erat cujus inter fuscum colorem sanguineus hic illic, ut solet, non obscure apparebat, annexaque choroidi uvea, at non sicuti hæc, integra, ut iridem, et ciliare corpus internoscere non liceret. Universæ autem choroidi pro retina tenuis lamella suberat ossea, quæ ab nervi optici insertione profecta, et undique integra, figuramque oculi quam descripsimus, servans, et aqueum de quo dictum est, humorem complectens, ad corneæ usque ambi-

tum se extendebat, ubi arctius quam usquam, ad uveam adhærebat, quemadmodum vel posteaquam dissectum oculum sex dies in aqua macerassem, iterum animadverti. Ejus lamellæ, revera osseæ, frusta omnia adhuc asservo, quorum grandiuscula nonnulla et figura, et adhærente uveæ, et choroidis portione, rei quam rarissimæ, si tamen antea ab ullo conspecta est, fidem facere iis qui tunc non aderant, præclare possint. Tunc vero cum ii qui aderant omnes et rei medicæ doctores, et studiosi satis superque hæc cuncta spectassent, constaretque ex ipsa inspectione, cæcitatem fuisse antiquam, quæcumque ejus causa fuerit, quæ neque ex mortuo quæri, neque ex aliis poterat, quippe mendici alienigenæ vitam alibi actam ignorantibus, non est visum prætermittendum, ut quomodo se haberet opticus ejus oculi nervus, inquirerem, et cum altero qui sinistrum, nempe sanum, petebat oculum, compararem. Manifestum igitur continuo omnibus vel sine dissectione inter unum, et alterum nervum discrimen fuit. Hic enim alter ita uti sanissimus solet, se habebat. Ille vero depressior, tenuior, et colore carneo obsoleto ab eo loco ubi cum altero intra cranium conjunctus fuerat, ad oculum usque conspiciebatur. Quin toto eo tractu quo crassa meninge erat convestitus, cum in transversum secuissem, quæcumque sectio arteriæ cujusdam potius, quam nervi, esse videbatur, quippe in se contracta, et crassiore

facta illa meninge, et tubuli ab ea efformati cavum mucosa implente substantia illius ejusdem quem modo dixi, coloris. In ipsa autem conjunctione ut res se haberet, quæri non potuit, cum ea pars in cerebri dissectione fuisset antea fortuito læsa. Sed tamen ab eo loco introrsum ad tractum digitorum duorum nullum prorsus a quoquam adnotari discrimen potuit inter nervum dexterum, et sinistrum; neuter enim, ut infra dexter, mollior erat, mucosusque, aut subrubens, aut extenuatus; sed parem uterque firmitudinem, crassitudinem, albedinem ostendebant.

31. Etsi longior historia hæc fuit, non longam tamen satis erit adnotationem attexere. Velim igitur, quæ de optico hujus cæci oculi nervo scripsi, cum iis conferas quæ epistola habes XIII (1). Meas omnes satis inter se convenire harum rerum observationes, intelliges; hanc autem ultimam, quod ad oculum ipsum attinet, quidpiam multo et spectabilius, et rarius continere, tunicam videlicet retinam totam ex mollissima, et nervea in duram, osseamque conversam. Id enim cujus raritatis sit, inde poteris existimare, quod cum postea in rem hujus notræ similem incidisset anatomicus eruditissimus Hallerus (2); *lapillos*, inquit, *aliquos in lente crystallina repertos fuisse legi, ejusmodi*

(1) N. 7 et seq.

(2) Opusc. pathol. obs. 53.

autem retinæ *morbus nescio an visus sit.* Non adeo raræ sunt, raræ tamen sunt in aliis quoque oculi ipsius partibus sive in osseam, sive in lapideam naturam mutationes. Noli enim facile credere, tot esse conspectas quot in collectione quadam recensentur; nisi prius in libris invenias qui nimis properanter, ut opinor sunt, in ea designati. Mihi certe quatuor aut quinque ex iis qui in manibus erant, inspicienti, præter spem accidit, ut vel nihil, vel nihil ad rem in locis reperirem quæ indicantur, uno excepto, perperam tamen indicato, quam insuper ad scleroticam tunicam attinere animadvertes, non *osseam* quidem, ut dicitur, *inventam*, sed osseam habentem squamulam quæ, ipsi inhærebat, si Blasium inspexeris, non *L.* 6, *c.* 8; sed *P.* 6, obs. med. 8, cum tab. 8, fig. 13; qualem bracteolam se vidisse postea, *inter choroideæ laminas*, Gunzius (1) scripsit. Sed cl. Morandus (2) exemplum protulerat multo antea, ut in ea collectione omitti non debuisset, rarum præsertim, atque, ut ait « fortasse unicum ossificationis intra oculi globum. Nam præter humorem crystallinum qui » consistentia erat durissimi lapidis, non temue inter choroidem et retinam tunicam deprehendit ossiculum, posterius convexum, anterius cavum. Denique, ne de istiusmodi partium oculi

(1) Progr. de Ozena maxill. prope fin.
(2) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1730.

indurationibus aliud addamus, quale nos in mu-liere ossiculum, crystallini loco offenderimus, alias(1) ad te scriptum memineris. Cæteras quæin historia novissime proposita ad ictum attinent capitis, post ea quæ his, et superioribus litteris sæpe attigimus supervacuum esse vides, hic ite-rum explicare. Sanguinis autem per aurem exi-tum, qua via et ratione in viro hoc contigit, eadem in aliis quoque contigisse, quos videlicet epistola hæc (2), et epistola item XIII (3) proponunt, satis, etiam me tacente, per te memineris.

32. Bajulus annos natus necdum quadraginta, egregio corporis habitu, ebrius cum esset, inter incedendum cecidit, frontemque graviter allisit, unde magna ibi sugillatio. Et tunc quidem vo-muit. Sed nullum postea symptoma apparuit præter unum, idque gravissimum, ut torpidus jaceret, nihil sumens, nihil loquens, nisi quod ubi chirurgi aliquid agerent quod dolorem affer-ret, tunc vehementer querebatur, magnumque edebat clamorem. Sic illatus in nosocomium, in-tra quartum a casu diem est mortuus, cum ibi ego anatomica studiosis ostenderem, sub initium decembris anni 1741. Frontis os qua allisum fuerat, vidi rima bene longa exterius, interius-que diffissum, cui rimæ sanguis intra cranium

(1) Epist. 13, n. 10.
(2) N. 25.
(3) N. 16.

grumosus suberat, sed non multus. Neque aliud præterea offendi quod ad ictum attineret. Nam ossiculum, quod haud ita procul deprendi, inter crassam tenuemque hujus viri meninges conditum, jam diu ante id tempus ibi increvisse, ex ejus descriptione intelliges, quam XXV ad te epistolæ (1) inserui, neque ullo modo pro squama haberi potuisse, quæ ictus vi ab interiore ossis facie decussa, intra meninges se conjecisset, ut in fabro illo murario, cujus dissectionem habes apud cl. Fantonum (2), acciderat.

33. In eodem nosocomio Patavino meis frequentissimis auditoribus, quos inter ingenio, studio, assiduitate præstabat vir nobilis Jacobus de Scopulo, is qui paucis post annis merito inter publicos professores relatus, medicus est consultissimus, si quis alius, et disertissimus; ibidem, inquam, demonstravi quæ fracta essent ex casu ab alto in viro quodam sub initium aprilis anni 1740; itemque in juvene ante novembris finem anni 1742. Quæ tametsi ad thoracem quoque attinent, tamen quia caput gravissime læsum fuerat, huc adscribentur.

34. Vir dum altam vitem putaret, in solum lapidibus stratum præceps ruit. Loquendi facultatem continuo amisit. Cum semivivo ex liquore nescio quo cardiaco, ut vocitant, aliquid in os

---

(1) N. 8 initio.

(2) De observ. med. et anat. epist. 1.

ingessissent, evomuit, et quanquam pulsus, qui contracti fuerant, se proderent, tamen cæteris omnibus in pejus tendentibus, alvique, et vesicæ recrementis per se exeuntibus, mors intra quartam a casu horam est consecuta. Cadaver, cujus ex ore, et naribus sanguis prodibat, trigesima a morte hora, etiam tum erat omnino rigidum, nec sine vehementiori vi flexile. Sinciput non uno loco sugillatum, sed ibi maxime ubi communes sunt ejus et frontis fines. Et sane os frontis mox vidimus intus, extraque, per medium ferme, rima difissum, quæ a sincipite recta descendens, et per fornicem orbitæ oculi dexteri haud procul ab ethmoide osse pergens, postquam sic totum os frontis pervaserat, in eam denique partem ossis sphenoidis transibat per quam in orbitam se se trajicit nervus opticus. Ex quo fissuræ itinere cum intelligas, per frontalem sinum pituitarium non ire non potuisse; intelligis quoque sanguinis viam, e naribus, ut dictum est, et per communicationem harum cum faucibus, ex ore etiam prodeuntis. Sub crassa meninge ad anteriora fluidum sanguinem, eumque non multum, nec multum quoque, et pariter fluidum, imo quasi cum aquæ aliqua parte commistum in laterali utroque ventriculo deprehendimus: qui cum fluidus esset, minus mirandum est, quod etiam in tertio, imo et in transitu ad quartum ventriculum fuerit, quo videlicet, præsertim dum moveretur cadaver, facile meare potuerat. Tho-

race recluso, et pulmonibus, qui si partem sinistri summam excipias, quæ per tæniolam membraneam tenuissimam cum pleura nectebatur, undique soluti erant, mollibus, et concidentibus in se repertis, et omnino sanis, tametsi qua dorsum spectabant, ita ut par est in eo qui supinus mortuus erat, quasi ab inflammatione rubebant, cum sublati essent manibus, tantum sanguinis fluidi in utrumque pariter thoracis cavum, sed tamen aliquanto plus in dexterum effusi, conspeximus, quantum libras sex superasset. In pericardio serum limpidum exigua copia. Arteriæ pulmonaris, et magnæ truncos pinguedine, licet homo non esset pinguis, quasi omnino tectos, ut et cor ipsum offendimus; in hujus autem ventriculis nigri, et quadantenus grumosi sanguinis parum, nisi quod ad dexteri orificium venosum mediocris polyposa concretio fuit; unde studiosi nostri vera esse quæ adversus vulgarem de harum concretionum origine errorem sæpe admonueramus, intelligere potuerunt, cum illa certe in homine, quem, si hydrocelem exciperes, sanissimum fuisse constabat, non nisi post mortem, aut paulo ante mortem, inter fibrillas tricuspidum valvularum subsistentibus crassioribus et viscidioribus particulis sanguinis, coalescere potuisset. Tum his visceribus ablatis, et exhausto sanguine de quo dictum est, cum vasa unde is in thoracem effusus esset, perquirere vellemus; intercostalia fuisse cognovimus, quippe utrinque

costis aliquot ex superioribus haud procul a spina ita perfractis, ut inæqualia earum extrema, pertusa pleura, intra thoracem prominerent aliquantum. Eratque ad ea, et circum ea loca ampla sugillatio a sanguine sub pleura stagnante. Revoluto autem in ventrem cadavere, ablatisque dorsi musculis, non modo sanguinem, qui sub his pariter, imo majori aliquanto copia, stagnaverat, ad costas easdem ostendi, sed et rem in eo qui cadens os frontis fregerat, intellectu non perfacilem, nimirum præter costas, sex dorsi vertebras ex superioribus ita fractas, ut earum non parva frusta ab iisdem penitus essent divisa. Sed de re hac quid conjiciam, infra (1) videbis. Nunc ex vertebrarum illarum, et quod consequitur, ex medullæ inclusæ tanta læsione cur excrementa retineri non potuerint, vides. In ventre nihil humoris effusi, nihilque præter naturam se habens invenimus, si jecinoris particulam aliquam excipias subnigram, itemque in scroto hydrocelem geminam: cujus cum tibi alias (2) descriptionem miserim, hic non oportet iterare. Et vir quidem ita se habuit.

35. Juvenis autem annos natus viginti quatuor, torosus, arte lanarius, cum ex alto pariter cecidisset, intra horas pariter a casu quatuor interiit. Hic tamen cum primum ad lapsum accursum

---

(1) N. 36.
(2) Epist. 43, n. 25.

est, interrogantibus potuit pauca responder dein continuo loqui desiit. Cadaveris artus era rigidi duobus a morte exactis diebus; tertio a tem exacto, non amplius. Sinciput a sinist cum musculi temporalis parte sugillatum. Du cranium circumsecarent, sanguinis non paru effluxit. Cujus tamen inter illud et crassam m ningem tantum superesse mox vidimus, qua tum uncias tres æquare, aut quatuor posset. Er niger, et in grumos concretus, neque alibi qua sinistro in latere infra os sincipitis, et ad crar basim. Itaque in lateralibus ventriculis cum s rum esset non paucum, nonnihil quidem turl dum, sed nullo modo cruentum vidi. Nec val rubebant plexus choroides : vasa tamen erant i meningibus turgidiora. His, neque enim al erant præter naturam intra cranium, anima versis, cranium ipsum inspiciens, fissuram qua in sinistro osse sincipitis incipientem videran persecutus, conspexi per subjectum os temp rum pergentem ad processum usque Petrosun inde autem eamdem, aut si aliam, cum ea coı junctam, per interjectam ossi temporum, frontis sphenoidis partem, hac percursa, in ear produci postremam ossis frontis regionem qu orbitæ oculi extremum fornicem facit. Erat au tem hæc tam longa fissura per crassitudine ossium universam traducta, ut si altera man anteriorem, altera autem posteriorem eoru quæ diximus, ossium partem prehenderes,

memini, in cadavere anno 1702 publice dissecto, cujus cranium ab alterius lateris ictu fissuram habuit coronali suturæ parallelam, sed multo quam ea longiorem, ut quæ pone ipsam per totum ferme cranium, basi excepta, ferebatur, utramque tabulam pervadens. Quam observationem, cætera tunc perscripsissem, non eram certe inter superiores prætermissurus.

37. Antequam de calvariæ ictibus verba facere desinamus, illud non est prætereundum, utraque ejus tabula prorsus illæsa, illæsisque subjectarum meningum, vasis, accidere aliquando ab ictu valido obtusi corporis, ut vascula quæ inter eas tabulas medullæ subserviunt, rumpantur et sanguinem fundant qui procedente tempore corruptus, eoque acrior factus, quod *succus medullosus*, ut animadvertit præcl. Nicolaus Rosen (7), admiscetur, qui tunc *mora et calore in pessimam degenerat rancedinem*, interiorem tabulam carie afficiat, hominique, jam ictus oblito et nihil ejusmodi timenti, intro defluens, meninges vitiet, necemque afferat. Cujusmodi casus exemplum non unum et mihi est, et aliis notum, fuitque laudatis a Bohnio (2) auctoribus, ut Jo. Petro Passerio, eique præsertim ex cujus in Hippocratem de capitis vulneribus commentariis nullam calvariæ sectionem fuisse, miror in hanc

(1) Dissert. de ossib. calvar. p. 1, § 1, not. *f*.

(2) Dissert. de trepanat. difficult. prope finem.

partem Sepulchreti relatam; Petro Paawio. Fi etiam nonnunquam, ut ambæ inde exedantu tabulæ, quemadmodum præ cæteris vidit, fuse quead me scripsit vir, cum viveret, non minor humanitate, quam doctrina præditus, Pius Ni colaus Garellius eques et archiater Cæsareus. Re digna est quam, saltem in pauca contractam, hi tibi non omittam.

38. Mulier per marmoreas scalas retrorsun ruens, occiput vehementer alliserat; sed præte brevem, levemque adeo stuporem, ut mox pe se redire domum potuerit, modicamque, et qua cito evanuit, sugillationem, nihil tum mali inde retulit. Post aliquot tandem menses in percuss capitis sede tumor apparuit avellana haud major qui cum dolorem afferret nullum a muliere neglectus, sensim increvit, ut tertio circiter jam exacto anno, esset magnus: quo tempore a chirurgis quibusdam pro cystico subcutaneo tumore habitus, ut qui neque cutis colorem mutasset, et sine dolore premi posset, ab ipsis, nisi mulier renuisset, fuisset exsectus. Paulo post doloribus ægra torqueri cœpit, qui a tumoris sede incipientes, per cranium ferme universum ita extendebantur, ut hoc funibus quasi quibusdam sibi constringi videretur. Non erant illi quidem assidui, nec semper æque graves, nonnunquam tamen graves adeo, ut mentis perturbationem inducerent: quo autem magis procedebat tempus, eo crebriores, et vehementiores fiebant. Per hæc ad

annum a casu ventum est sextum. Quo elapso, ecce de improviso apoplexia ingruit, paucasque intra horas mulierem perimit Vindobonæ, anno 1735. Tumore aperto, ejus cavum sanguine plenum inventum est pene atro, nec concreto solum, sed tam denso, ut arreptus digitis secutus sit universus, tunc demum portione aliqua fluidi sanguinis exeunte. Id vitium, dectractis integumentis, incipere compertum est a percussa olim parte, id est superiore ossis occipitis ad latus sinistrum; pergere autem per os sincipitis ejusdem lateris usque eo, ut tribus, haud amplius, transversis digitis a coronali sutura distaret. Occupabat insuper dexteri ossis sincipitis partem, ut omnis caries sex digitos in latum, septem, eoque amplius in longum pateret. Qua ossa non erant omnino pertusa, reticularis ossea apparebat substantia, e cujus exteriore facie attollebant se passim lamellæ osseæ, pleræque ut crassiuscula charta tenues, sed durissimæ omnes, et acutissimæ: quæ foliaceos quasi fungos, alios alia amplitudine, per vegetationem quamdam osseam enatos, non ineleganti spectaculo referrent. Dura meninx facta erat crassissima toto eo spatio quo vitiato cranio subjiciebatur, hujus autem parti quæ icta olim fuerat, multo arctius adhærebat. Per eamdem meningem repentia vasa cum a dextris naturalem servarent modum, a sinistris valde erant turgida, et dilatata, eorumque in sana, quæ eodem in latere supererat, calvariæ parte vesti-

gia spectabantur multo quam a dextris, ampliora, et profundiora. Quod reliquum est, vasa quoque plexus choroidis sanguine multum distenta, et seri effusi portio aliqua sub cerebri basi reperta est.

39. Cæterum in ea erat opinione Garellius, violatas compressasve ictuum occasione arteriolas, quæ non modo inter cranii tabulas, sed et intra alia sint ossa, dilatari, et in aneurysma distendi, et cariem vel priusquam rumpantur, ut adsita ossibus aneurysmata solent, vel rupta parere. In eamque opinionem adductus fuerat a tribus quæ cum descripto cranio asservabat, femoris ossibus. Quorum unum tumorem ostendebat in quem dilatatum fuerat ad pugni magnitudinem, carie exesum passim atque pertusum, tresque osseas emittentem productiones, quarum maxima digitum longitudine, et crassitudine æquabat; simul autem foramen per quod arteria os subibat, perangustum alias, in eo osse adeo amplificatum, ut nullo negotio minimum admitteret digitum. Ossa duo reliqua præter fracturam, quæ olim præcesserat, consolidatam, affectum carie habebant tumorem, et pro arteria insculptum ossi foramen pariter dilatatum. Itaque hoc morbi genus necdum quantum mereret, illustratum, explicatumque censebat. Sed hæc ex ejus ad me litteris hactenus. Tumorem autem quem ipse in femina ista vidit, et sede, et diuturnis, gravissimisque doloribus, et incluso sangui-

ne, et subjecta cranii parte osseis prominentiis acutis aspera, conferre quadantenus cum eo poteris qui ex Anglicis philosophicis *Transactionibus* commemoratur, in laudata alias, quæ sub cl. Kulmi præsidio Gedani anno 1732 proposita est, dissertatione (1): externa vero causa spectata, et tumoris tardo post ictum initio, et nullo diu, postea autem acerbo, quamvis non continuo, dolore, et cranii carie, hiatuque non modico, possis magna ex parte cum eo comparare quem in altera muliere ab Jo. Saltzmanno (2) adnotatum habemus.

40. Ad caput, universe acceptum, cum vulnera illa quoque attineant quæ faciei infliguntur, cursim huc aliqua adjungere visum est de oculorum, nasi, labrorum, linguæ vulneribus. Ac de iis quidem quæ non tam oculorum sunt, quam orbitarum, et cerebri, superiore epistola scriptum est. Quibus et illa adjicias quæ toto orbitæ cavo emenso, per hujus foramina, ultimosque parietes ad cerebrum in hominibus aliquando, semper autem in iis ovibus pervenerunt, quas Romæ Wepferus (3) cunctas vidit omni sensu, motuque privatas statim ac lanio cultrum ad manubrium usque in alterutrum oculum immiserat: quod *non nisi carotidibus juxta infundibulum*

(1) De exost. steat. clavic. c. 2, § 22.
(2) Act. N. C. tom. 2, obs. 100.
(3) Exerc. de loc. aff. in apopl.

abscissis, ventriculis omnibus *integris permanentibus, factum* Wepferus *non dubitabat*: quanquam, si, quod obvium erat facere, sic mactatarum cranium ipse dissecuisset, in quibusdam fortasse convulneratum quoque aliquem ex ventriculis deprehendisset. De oculi autem ipsius vulneribus per quæ humores effunduntur, si quidem aqueus tantummodo effusus sit, nec quidquam punctum, aut incisum, nisi cornea tunica, bene sperandum esse jam Aristoteles (1), Celsus (2), Plinius (3) exemplo hirundinum, columbarum, palumbarum, lacertarum viridium, mustelarum quoque indicaverant, prius quam post Galeni (4) in puero observationem, Galeni etiam asseclæ tum in hominibus, tum in aliis animantibus confirmarent. Sed vitreo humore, et multo magis crystallino effuso, num recte, ut antea, cerni possit: id vero est quod difficile credant ii, qui humores hos per corneam ejicientes, ut iris, et ciliari corpus labefactentur, animadverterint, quorum utriusque integritas ad perfecte videndum est necessaria; ne de retina quidquam dicamus, sine qua videri non potest, quæ subducto vitreo humore collabascit, aut certe corrugatur. Fac tamen, aqueo

(1) Hist. animal. l. 6, c. 5.
(2) De medic. l. 6, c. 6, n. 39.
(3) Nat. hist. l. 29, c. ult.
(4) De sympt. caus. l. 1, c. 2.

fecte restitutum esse affirmavit, sed *ex parte*, *et non æque feliciter* sive in ansere, sive in gallo, gallinaque, in quibus periculum fecit. In hac tamen re natum fuisse humorem crystallinum intra octo hebdomadas, scribit quidem, sed necdum ad justam pervenisse magnitudinem; et quanquam addit, *si adhuc per aliquot asservata fuisset* hebdomadas, *dubium non esse*, *eum ipsum plane restituendum fuisse*; dubios tamen relinquit legentes; quippe cum postea in re tam facili experimentum non iteraverit, ut in longius tempus produceret. Sed et Zambeccarius (1) cum olim affirmasset, ut humoris aquei regeneratio merum (quod fatetur) naturæ est opus, sic ejusdem naturæ opus esse *humoris vitrei*, *et crystallini regenerationem et restitutionem; quid autem ex ejusmodi regeneratione accideret*, *se alia vice esse elocuturum;* nunquam deinde, quod sciam, etsi diutissime vixit, ea de re edidit quidquam. Imo scio, Sancassano, de eadem per litteras quærenti, anno 1724 respondisse, sibi postquam ea scripserat, non fuisse tempus periculum faciendi : tamen credere, posse duos illos humores iterum gigni, sed tardius aqueo: id autem credere, tum quia ex Benevolo constaret, quibus crystallinus humor acu fuerat propter opacitatem depressus, ad hujus

(1) Experim. circa diversa e viv. exsect. viscera.

implendum locum vitreum processisse, tum quia hi duo humores nutriuntur, nutritio autem est generatio, itaque ut nutriebantur, sic iterum gigni posse. Quæ ideo protuli, ut quid expectari ab illo potuisset, existimes. Denique cum Theodorus Kerckringius (1) diserte asseverasset; se *cuilibet oblato animali passim discindere oculos, exprimere omnes humores, eosque spectatoribus etiam auferendos tradere, atque exiguo tempore visum in integrum restituere: idque aliquando exercitationis causa ita effecisse, ut uni eidemque cani unum eumdemque oculum tertio discinderet, ac tertio sanaret*; quæro ex te, si revera *omnibus* expressis humoribus, visus revera *in integrum* restituebatur, quæro, inquam, ex te, quid causæ esse putes, cur industrii ejus anatomici cum cætera adhuc memorentur, res ista eximia una adeo a longo jam tempore sileatur, ut ejus quasi inter mortua memoria, ne mentio quidem ab eruditissimis viris nunc fiat in recensendis aliorum huc spectantibus experimentis?

41. Ad nasi autem vulnera spectant quædam etiam ex mirificis illis quæ ad cerebrum attinuisse credita sunt, velut quod ad Wepferum (2) scriptum est fuisse Equiti Polono inflictum, sagitta ab uno capitis latere ad alterum sic adacta,

(1) Spicileg. anat. obs. 100.
(2) Exercit. supra ad. n. 40 cit.

ut ex æquo exstaret utrinque. Cum enim infixa fuerit *infra temporum ossa versus prominentiam ossium jugalium utriusque lateris*, Eques autem *præter febrem symptomaticam, vix alia graviora, quam quæ vulneratos communiter comitari solent, passus sit symptomata*; mihi quidem non modo infra cranii basim, sed per maxillarium sinuum, et nasi caveas fuisse videtur sagittæ via. Ad sinus quoque, alios quidem, sed pariter ad nasi cava pertinentes, spectasse conjicio, vulnus illud quod ex Procopio Freindius (1) refert. Subiens enim *supra dextrum oculum juxta os* nasi; *sagittæ cuspis ferrea, utcumque ampla ac longa, ita alte desedit, ut conspectum effugerit* annos plures sine dolore et molestia; ejusmodi intelligo quæ nobiliorem indicaret cuspidis sedem. Excepta enim frontali sinu, eique proximis ethmoidæis, et denique sphenoidæo, satis spatii, in magno præsertim capite, habere potuit, ubi sine præstantium partium injuria delitesceret, quamvis longitudine, et ferme etiam crassitudine minimum digitum æquasset. Sic etiam cum scite explicavit Hildanus (2), cur lethale non fuerit vulnus sub oculo incipiens, et in opposita superiore cervicis regione desinens, et viæ ferri partem primam per maxillarem sinum posuit; id pariter vulnus pro illa parte ad

(1) Hist. medic. ad an. 560.

(2) Cent. 4, obs. chir. 2.

nasum attinuit. Sed et ipse Bononiæ vidi vulnus per se magnum, ad speciem autem multo maximum, ut pote quod simul ad utrumque eum sinum, simul ad nasum externum, et ad ossa huic subjecta non modo spectabat, sed ita illorum cava reseraverat, et sanguine fœdaverat, ut ad grandem inflicti vulneris hiatum, naturali eorum cavorum profunditate accedente, horrendum visu spectaculum sese offerret. Fistula enim ferrea, quam *archibuso* appellant nostrates, cum forte pyrii pulveris vi, nimia copia inclusi, hoc accenso, dissiliret, puero nasum, et de maxillari utroque osse tantum abstulerat, ut maxillares ambo sinus simul cum caveis nasi paterent, quæ eo quoque apparebant majores, quod ea pars etiam illius utriusque ossis quæ naso, atque ori interjicitur, anterius partim absumpta erat, partim fracta deorsum pendebat, ut plumbeum tubum inter eam, et inferiorem maxillam interponere oportuerit, per quem, donec pars fracta consisteret, et penicilla, ac linteola medicamentis illita, de nasi caveis demi possent, puer aleretur, et spiritum duceret. Servatus est enim Pauli Piellæ medici, et chirurgi experientissimi diligentia. Quem ego, non modo alios qui una adstabant, horrore primum perculsos, et ab insolito, miserandoque spectaculo se avertentes conspexi, cum statim ab accepto vulnere puero in nosocomium delato, cruenta ejus facies retecta est, adeo amplum profundum-

que primo aspectu visum est vulnus, quod mox attentius contuendo, et cum partium naturali, ex anatome nota, structura, et dispositione comparando, gravissimum quidem, et magnum, sed multo reapse minus profundum esse, quam videretur, cognitum est.

42. De vulnerato autem labro illud memini. Cum alter eadem ferme ætate puer, annorum videlicet, ad duodecim, sed generosissimæ stirpis, inter currendum in faciem cecidisset, fregissetque in transversum ad marmoreum pavimentum unum ex superioribus dentibus incisoriis, ab ea dentis parte quæ abrupta fuerat, superius labrum transfixum est. Jamque attenta chirurgorum cura, circumjecta vulneri labri pars detumuerat, molliorque erat facta: neutrum tamen vulneris orificium ad glutinationem vergebat; imo huic flaccidior humidiorque in vulnere caro pertinaciter repugnabat, extranei aliquid intus latere suspicabamur; sed quod reapse latebat, id nemini in mentem venire poterat, cum abruptam dentis partem, ut ea vulneris orificium exterius fecerat, sic illac excidisse, et æger, et domestici omnes jam inde ab initio tum pro certo credidissent ipsi, tum mihi chirurgisque affirmassent. Ea tamen ipsa pars dentis intra vulnus condita erat: qua facile detracta, vulnus cito, nulloque negotio ad cicatricem perductum est. Ex quo disces, in ejuscemodi examinibus nulla, etiam veri simillima, narratione stare opor-

tere, nisi eorum qui rem suis ipsi oculis se pervidisse testentur.

43. Atque utinam sicut is puer feliciter postea adolevit, et nunc inter primarios inclytæ suæ civitatis patricios floret, ita alter quoque, non inferiore loco natus, cum ex suo vulnere ipse quoque convaluisset, non esset postea multo graviore morbi genere nobilissimæ familiæ ereptus. Erat is trimulus, cum lusitans lapsus est, mentumque ad marmoreum gradum allidens, linguam tunc forte exertam, inter dentes ita compressit, ut incideret, et obliquo vulnere, minimum transversum digitum longo, nec minori ferme ab extremo apice intervallo illam anteriorem linguæ partem ab reliqua tantum ad tractum prorsus divideret, quantus est ab laterali ora ad lineam medianam. Parentes, et consanguinei omnes mœstissimi, in primisque pueri magnus patruus, triumvir litterarius, ex me per litteras quæsierunt, non jam quo auxilii genere sanari posset, cum propter ætatem medelæ omni constrictis dentibus pertinacissime repugnaret; violenter autem cogi ob febrem, et linguæ tumorem, quæ ambo accesserant, non liceret, sed illud unum, quod ad solatium pertinebat, an spes ulla esset fore, ut naturæ auxilio relictus, expedite, et recte loqueretur. Rescripsi continuo, non esse desperandum, pluribus in eam rem productis exemplis, præsertim casu, ejus simillimo, qui

casus extat apud Hildanum (1). Eventus quoque, Dei beneficio, simillimus fuit. Ut enim meis ipse auribus, cum forte Venetiis essem, insequenti anno audivi, *nullo modo, ut ipsis Hildani verbis utar depravata* erat *loquela*, fuitque etiam quoad vixit, donec videlicet perniciosissimæ variolæ interemerunt. Et quod miraberis etiam magis, etsi recte expediteque loqueretur; linguæ tamen eæ partes quæ vulnere disjunctæ fuerant, cum suam singulæ cicatricem duxissent, non coaluerant inter se: itaque anterior illa non secus ac statim a vulnere, sejuncta etiamtum, ac pendula conspiciebatur. Hactenus de capitis vulneribus. Vale. (*)

---

(1) Cent. 1, obs. chir. 28.

(*) Numerosis observationibus quas in præcedentibus Epistolis protulit Morgagnus de vulneribus et ictibus capitis, quædam addemus de fractura cranii in puellis nascentibus.

Quando pelveos ostium abdominale, seu introitus angustatur promontorio ossis sacri, semper plus minusve difficulter partus absolvitur, et solummodo post repetitas uteri contractiones, post validos matris nisus, obstaculum superatur, et caput puelli in excavationem pelveam transit; sed in hisce casibus, parti capitis quæ respondebat prominentiæ sacri, invenitur depressio plus minusve lata et profunda, cum fissuris in facie interna ossis parietalis, quæ a centro depressionis ad circumferentiam feruntur. Alias adest vera et completa in osse ruptura longitudinalis aut obliqua, cujus fragmenta plus minusve dehiscunt et deprimuntur.

Hæ cranii et cerebri læsiones, quæ in adulto semper et cito

mortem afferrent, non sunt æque funestæ in puello nascente, et quandoque sponte sanantur, ut pluries vidimus in domo puerperii; si uteri contractiones fuerunt raræ et debiles, infans plerumque moritur in partu aut paulo post; e contra et cum auxiliis idoneis speranda est infantis conservatio et sanatio : quotidie et paulatim depressio deletur, sanguis effusus absorbetur, fragmenta ossis coalescunt et post duos tresve menses cranium recuperavit formam, soliditatem, et functiones integre et rite exsequuntur.

Hæ species læsionum quæ in actu parturitionis eveniunt, magnam merentur attentionem, præcipue in relationibus medico-juridicis, ne dicantur signa violentiæ criminalis post ortum infanti illatæ.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA LIII.

De Vulneribus, et Ictibus Colli, Pectoris et Dorsi verba fiunt.

Etsi in sectione hac III (1), qua una Sepulchreti auctor ictus, et vulnera complecti voluit partium omnium, quædam interdum repetuntur, ut puta observationis XX, § 1; in XXII, § 1; et XXI, § 4; in eadem § 8 et § 5, inter § 7 et 8, et quæ in scholio ad § 1, observationis XXIV; in scholio ad ejusdem § 4, prætereaque est nonnunquam ubi aliquid in rerum ordine fortasse desideres; tamen in appositis ad hanc sectionem additamentis gravius peccatur. Nam præterquam quod nihil ad vulnera, aut ictus attinens observatio huc intruditur XXVI, quæ cum scholiis grandes paginas occupat decem, et præterquam quod observatione X, § 1, observatione XX et XXI, eædem Paræi, et Bartholini historiæ rursus producuntur, quæ jam supra in sectione ipsa observatione XXIII, § 17 et § 4, et observatione XXVI, § 8, propositæ fuerant; præter hæc, inquam, nulla omnino ordinis ratione habita, a pectoris vulnere ad tibiæ vulnus transi-

(1) L. 4.

tur, et inter pectoris vulnera, tum capitis vulnera, tum ventris passim interponuntur. Mihi vero nec iterare quidquam, et ordinem servare in his ad te epistolis statutum est. Itaque cum de vulneribus ictibusque capitis novissime scripserim, nunc de proximis colli, pectoris et dorsi agam. Et quoniam circa hæc, Valsalvæ et nostræ observationes non eo numero sunt, ut unis litteris perscribi nequeant, utrasque, ut plerumque facere consuevi, his proponam, et ab ipsius observationibus initium ducam.

2. Mulier quinquaginta annorum, cæsim in collo vulnerata, concidit, nec manus pedesve movere potest. Post aliquot dies manus iterum, sed non pristino vigore, moventur. Leve accedit delirium, et denique ante septimum diem mors. Cadavere clam sepulto, dissectione quidem ipsa confirmari judicium non potuit de læsa spinali medulla. Hoc tamen ex artuum paralysi, ex vulneris loco, et ex parvis quæ de ipso prodierant, ossis fragmentis veri adeo simile visum est, ut observationem hanc prorsus omittendam non censuerim.

3. Vir annos natus triginta quinque, bilioso temperamento, novembri mense anni 1688, ad medium sterni inter quintam costam et sextam cultro sauciatus, illico ingenti virium prostratione corripitur, ut, cum pulsus vix perciperentur, medici brevi interiturum putarent. Tribus tamen exactis horis, sensim redire incipiunt

vires: itaque in S. Mariæ de vita nosocomium defertur. Postridie dira tussi vexari cœpit, diarrhœa quoque. Sed hæc, crebro quidem, verum paucæ viscidæ materiæ excretionem ciens, die sexto desiit. At tussis in dies ita augebatur, ut ferri vix posset. A primis etiam diebus sensus erat ingentis in ventre ponderis, qui se progrediente morbo, per totum ventrem extendit, nullus tamen in thorace. Primis quoque diebus pulsus nonnihil turgidus, mediocriter autem celer, hanc quidem postea celeritatem servavit; sed in dies parvus magis, magisque factus, octavo tandem die sensim cum vita defecit. In cadavere ad primam a dextero sterni latere incisionem, sanguis illico qui eam thoracis caveam implebat, magno cum impetu prosiluit. Sublato sterno, et sanguine spongiis exhausto, novus iterum per diaphragma, quod saucium erat, ex ventre sanguis in eamdem thoracis caveam influebat. Quamobrem ventrem quoque aperire continuo oportuit, effusumque intra ipsum sanguinem exhaurire: cujus concretæ fibræ, per intestinorum extimam tunicam in retis modum dispositæ, sic ei tunicæ adhærebant, ut scalpello duntaxat separari possent. Itaque omni sanguine amoto, et visceribus in conspectum datis, ad vulneris explorationem reditum est. Mediastinum, primum omnium vulneri respondens, saucium erat, tum pericardium, denique partes dexteri ventriculi cordis, ut rima vulneris intra eum ventriculum

perveniret, atque hoc compresso, nonnihil sanguinis ex ipso per rimam prodiret. Proximum autem mediastini vulneri erat diaphragmatis vulnus, per quod sanguis ut supra dictum est, ex una in alteram fluebat caveam.

4. Ex quo Galenus(1) tradidit, si ad cordis ventriculum vulnus penetret: *protinus hominem mori necesse esse;* si non penetravit, *aliquos non solum ea die qua vulnerati sunt, sed sequenti quoque nocte vivere potuisse*, mortuorum dissectiones haud raro secus accidere, ostenderunt. Quarum plures quidem habes in Sepulchreto, sed non omnes. Exstant enim quæ addi possint, nec solum e postea editis, ut puta quæ in regiæ scientiarum Academiæ Parisiensis non uno volumine (2) prolatæ sunt, verum etiam multo antiquiores, ut quæ a Falloppio nostro (3) habita est: unde constat, sive vulnus, ut in hac Falloppii, in cordis parietibus subsistat, sive, ut in illis, in ventriculum perveniat, diutius quam vetustiores opinabantur, vitam aliquando posse produci. Valsalvæ observatio si cum cæteris omnibus comparetur, ut ex iis non est in quibus ad longius tempus vita sit tracta, sic neque ex iis est in quibus ad brevius. Habet autem, quod ad conjunctum diaphragmatis vulnus attinet, quædam adnota-

(1) De loc. aff. l. 5, c. 2.

(2) Hist. an. 1735, obs. anat. 9, et an. 1744, obs. anat. 9, etc.

(3) Tract. de vulnerib. c. 28.

tione digna, et unde utilitatis aliquid capere medici ad dignoscendum possint. Indiciis enim exstantibus vulnerati cordis, et sanguinis ex eo effusi, si ponderis sensus in thorace nullus sit, in ventre autem non modo sit, sed in dies augeatur, conjecturæ locus erit de septo transverso ita sauciato, ut sanguinem e thorace transmittat in ventrem, præsertim ubi signum aliquod non desit ex iis quæ septum illud vulneratum esse confirmant: cujusmodi erat in ægro proposito molestissima illa tussis gravisque adeo, ut ferri vix posset. Quod signum ut a quibusdam omittatur, certe a summo chirurgo Falloppio (1) non est præteritum. Noli autem mirari quod in proxima observatione non adnotetur. Neque enim semper cujusque morbi universa occurrunt indicia; itaque illa habebit alia quæ in hac non leguntur. Præterea autem sæpe ab observatoribus adnotantur duntaxat præcipua. Denique pro varia in eadem parte vulneris aut constitutione, aut sede alia alias signa magis se objicient. Quanquam autem in hac, et proxima observatione quæ vulneris sedes fuerit, ex cæteris quæ adscribuntur, conjici quadantenus licet, optandum tamen esset, ut in ea, totaque adeo vulneris via describenda nihil a Valsava præteritum fuisset quod a quopiam posset desiderari, imo in primæ

(1) Eod. c. 28.

hujus historiæ initio diserte id quod voluisse videtur, scripsisset; nempe cultrum inter costam quintam et sextam a dextris sic adactum, ut versus sterni medium ascenderet.

5. Senex annorum septuaginta, a viginti circiter annis cæcus, cadens sinistram thoracis partem adeo graviter ad silicem allidit, ut costas frangat. Excipitur in idem nosocomium. Pulsus erat durus: dolor in læsa parte gravans, et pungens : respiratio difficillima. Quæ difficultas etsi circa quartum diem nonnihil remittere visa est; ineunte tamen sexto iterum est facta gravior: unaque delirium accessit. Quibus perstantibus omnibus, circa nonum æger est mortuus. Thoracis cavum sinistrum sanguinis effusi erat plenum. Costæ autem lateris ejusdem legitimæ, suprema excepta, omnes erant fractæ sic, ut septima, aspera, et inæquali fractura diaphragma vulnerasset: quod circa id vulnus undique erat inflammatum. Quod ad cæcitatem spectat, quemadmodum crystallinum utrumque humorem Valsalva affectum invenerit, epistola scripsi anatomica XVIII (1).

6. En alterum diaphragmatis sauciati, et sanguinis intro effusi exemplum. Nulla hic tussis, nulla in ventre ponderis, sed gravantis in thorace, pungentisque doloris, respirationis diffi-

(1) N. 29.

cillimæ, et delirii mentio. Pone hic vulnus non ad tendineam septi transversi partem, sed, ut veri simillimum est, ad carneam; neque in ventrem patens, ut eo transmittere effusum a disruptis una cum costis intercostalibus vasis, sanguinem possit, sed in laceratis, compunctisque identidem a diffractæ costæ asperitate fasciculis carneis superioribus consistens, ob eamdemque causam inflammatum; jam unde extiterint omnia inter hanc et superiorem observationem discrimina, intelliges. Quamvis autem in sex fractis sinistris costis, et sanguine, illud thoracis cavum implente, satis causarum sit difficilis respirationis, tamen si hanc difficiliorem tunc esse factam, animadverteris, cum ad eam accessit delirium, id est secundum veterum magistrorum sententiam, cum ad vulnus diaphragmatis inflammatio accessit; inter illas causas hoc etiam nomine diaphragmatis quoque læsionem connumerabis. Neque enim semper decepti illi credendi sunt, cum paraphrenitidem in hujus inflammatione agnovere: quanquam non necessario has duas conjungi, a me tibi alias (1) ostensum est. Nam neque ex diaphragmatis vulnere semper exoritur sardonius risus: quod cum aliæ, tum duæ commonstrant modo propositæ observationes. Nec tamen falso id proditum fuisse

(1) Epist. 7, n. 14.

apud Aristotelem (1) ex Hippocrate (2) potest intelligi, unde illum accepisse, credebat Vallesius (3). Confirmavitque Plinius (4) ex *gladiatorum spectaculis*, Romæ frequentissimis. Cujus ego aliquando inspiciens locum, non tam miratus sum, quod Celsum (5) secutus, diaphragma membranam esse dixerit, cui *nulla sit caro, sed nervosa exilitas*, quam a Dalecampio festinanter adscriptam, nec relectam, ut opinor, adnotationem, in qua *falsum id esse monstrat anatome*, inquit, *septi quidem ambitus nervosus et membranosus est, media vero* pars *carnosa.* Sed illuc redeo. Sive istam risus similitudinem in convulsivis diaphragmatis concussionibus spectas, ut Hippocrates videtur fecisse, qui risum hunc dixit *tumultuosum*, sive etiam in facie, ut plerique solent, et in his Bartholinus (6), rem confirmans exemplo quod apud *Saxonem* suum indicat, et per phreniticos nervos explicans minus perspicue quam nuper subtilissimus prosector Meckelius (7) cervicalium unde illi oriuntur, ramulis per faciem productis; utrolibet igitur

---

(1) De part. animal. t. 3, c. 10.
(2) Epid. l. 5, n. 34 apud Marinell.
(3) Comment. in hunc locum n. ipsi 94.
(4) Nat. hist. l. 11, c. 37.
(5) De medic. l. 4, c. 1.
(6) Anat. quart. renov. l. 2, c. 3.
(7) Hist. de l'Acad. roy. des Sc. de Berlin, an. 1752.

modo sive utroque accipias, sicut is risus non propterea quia non in cunctis diaphragmatis vulneribus occurrit, commentitius est; sic neque delirium, licet non omnes diaphragmatis comitetur inflammationes. Quod si nullam habere rationem placet vetustæ observationis; attamen negare non poteris, diaphragma, quo præcipuo utimur ad respirandum instrumento, non vulneratum modo, sed et inflammatum, et suo ex parte ob costæ septimæ fracturam orbatum fulcro, inter causas difficillime istius respirationis esse præcipue connumerandum.

7. Vir annos natus circiter quadraginta, qui venerea lue diu laboraverat, per sævissimos ad articulos dolores, et spirandi, in ascensu præsertim, difficultatem torquente, cum ex altissimo loco, ad quem videlicet per scalam quadraginta graduum ascendebatur, in terram ruisset, primum quidem auxilium implorabat, sed paulo post loqui amplius non poterat, et celeri morte occupabatur. In ventre et capite nihil præter naturam fuit. Sed thorace aperto omne pericardii cavum inventum est plenum concreto sanguine: qui ex magna arteria prope cor erupisse videbatur. Nam specillum, extrinsecus illac immissum, intra illius cavum visum est pervenire.

8. Venam ex casu ab alto in ventre disruptam agnovit, ut alias (1) ad te scribam, ipse Valsalva.

(1) Epist. 54, n. 18.

Cur igitur in hoc viro si ob similem causam vas aliquod rumpi in thorace debuit, non venæ id potius, quam vasi contigit crassissimis tunicis prædito, quale arteriæ magnæ truncus est, prope cor præsertim? Fac cogites, hominem ex venerea lue obnoxium fuisse spirandi difficultati, arteriam autem magnam non perruptam esse inventam, sed parvo, et fortasse obliquo, ut videtur, foramine pertusam. Sic tibi, eorum memori quæ de morte repentina scribens ex labe sanguiferorum vasorum (1), arteriæ illius vitia, tunicas sensim perforantia, et sanguini exitum vel intra pericardium aperientia proposui, sic tibi, inquam, facile veniet in mentem, quid in hoc homine præcessisse potuerit, unde ibi læsus arteriæ truncus tum sanguinem haud satis propellendo, respirationis difficultatem, tum denique addita ingenti ob ejusmodi casum concussione, quæ reliquum adhuc aliquem in tunica extima perrumperet obicem, effundendo, mortem celerrimam afferret. Quod vitium, si Valsalva interiorem arteriæ faciem inspexisset, non difficile, ut opinor, fuisset animadversum. Utcumque id est, certe quod in corde offendit senis illius cujus protinus historiam describam, jam diu antea fuisse, ex vitii ipsius natura manifestum est.

9. Senex annum agens septuagesimum, ab

---

(1) Epist. 26.

alto cadit, et thoracis dexteram partem ad terram allidit. In idem illatus nosocomium quod supra nominavimus, tanta respirandi difficultate, acutaque adeo febre corripitur, ut septimo intereat die. In thoracis cavo dextero nonnihil pulmo induruerat, totusque magna inflammatione affectus erat, superius præsertim, qua et ad pleuram arcte adhærebat, et abscessum continebat. Pulmo autem sinister rubicundus, sed a tergo magis, ut nonnihil inflammatus videretur, nigras hic illic maculas per suam substantiam disjectas ostendit. Pericardium magnam aquæ copiam, et cor grande adeo continebat, ut bubulum prope æquaret. In cordis ventriculis inerant polyposæ concretiones subalbæ, et sic satis molles, magnæ in singulis; major tamen quæ in dextero.

10. Non dubito quin si incommoda quæsita essent, quibus senex prius quam caderet, esset obnoxius, reperta fuissent aliqua ad tantam istam cordis magnitudinem referenda. Et quanquam in allisione illa satis causæ fuit, cur pulmo dexter inflammationem, et ex hac in suppurationem transeunte, abscessum contraheret, a veri tamen similitudine alienum non est, eo facilius contraxisse, quod jam antea pulmones a corde illiusmodi tum compressi, tum ob minus expeditam per ipsum, et quod consequitur, per eos quoque sanguinis traductionem laxati, ad hunc retinendum si nova quæpiam causa accederet,

disponiti essent, minusque idonei ad ea prohibenda quæ inde secuta sunt.

11. Nunc quando ictus, et vulnera quæ ad collum, ad pectus, ad latera spectant, ex Valsalvæ schedis proposuimus, quatuor ejus observationes, ad dorsi vulnera attinentes, subjiciamus.

12. Viro annorum circiter quadraginta quinque, pungenti ferro dorsum vulneratur circa quintam et sextam costam, intervallo duorum digitorum transversorum a spina. E vulnere primis diebus non multum sanguinis, postea autem quatuor, aut quinque circiter unciæ quotidie erumpebant. Qua hæmorrhagia circa diem decimum remediis repressa, vulnus intumuit multamque emittere saniem cœpit, cujus in dies augebatur copia. Erat autem viscida, et tenax, ut trahentem longuo ductu sequeretur. Diuturnam ejusmodi excretionem, lenta cum febre conjunctam: sensim déficiente ægro, mors excepit die ab inflicto vulnere quadragesimo secundo. Cadavere dissecto, in thoracis cavum nec vulnus, nec saniem pervenisse exploratum est; et quamvis hæc multos sibi sinus, et cuniculos fecisset, omnem tamen læsionem in exterioribus substitisse.

13. Quanto satius sit tum cæteras, tum vulnerum quoque hæmorrhagias moderari quam reprimere, hæc tibi confirmat historia. Neque ex proxima aliud deerit quod colligas.

14. Agricola annos natus circiter triginta, tem-

peramento bilioso, in sinistra scapula cæsim a secundam usque costam prope vertebras ingen vulnere sauciatus, in idem quod superius dix nosocomium excipitur. Ibi cum a Paulo Piel medico et chirurgo præstantissimo diligenter cu raretur, sputo sanguineo, tussi, difficili respir tione cum pulsu debili ac frequenti crebrisqu animi defectionibus correptus, his omnibus in valescentibus, obire circa nonum diem morte posse videbatur. Sed eo die exacto, et symptom tibus nonnihil remittentibus, vulnus quoque ip sum in melius inclinabat, cum prope decimu septimum repente, quamvis sine inflammation vulnus intumuit, febrisque vehemens cum puls languido, et diffuso per universum corpus r gore, sensus ponderis in thorace, laboriosus an helitus, ac purulentæ urinæ accesserunt, et po hæc, mors denique die ab accepto vulnere vig simo sexto. Thoracis dissectio instituitur cum P tro Molinellio, et Francisco Guicciardino, ej nosocomii medico assistente. Cum sterni exs candi causa, culter in dexterum thoracis cavu pervenit; illico multus exsiluit humor, lactis se non valde absimilis, quo in humore pulmo n tabat. Illo exhausto, cavea in hoc inventa est s nuosa, purulentæ materiæ plena, hianti ore cu eo communicans thoracis cavo. Alterum auten id est sinistrum, cavum thoracis, quod vulner ut indicatum est, respondebat, nec purulen materiæ quidquam, et pulmonem omnino ill

sum ac sanum continebat. Livebat quidem ea pleuræ pars quæ vulneri proxima erat; sed nullum prorsus habebat foramen: nec vulnus, summa diligentia penitus exploratum, ultra secundam ipsam costam introrsum pervenerat.

15. Symptomata, quæ dum ægrotationis historiam legeres, a vulnere esse existimaveris in thoracis cavum perveniente, dissectione perlecta, a pulmonis inflammatione, suppuratione, et hanc secuto empyemate fuisse intelligis. Itaque ut in cæteris ægrotantibus, sic in vulneratis quoque non omnia semper imputanda sunt primo, evidentique morbo, sed huic posse alium qui ab eo non pendeat, adjungi cogitandum est, et vel quando symptomata a primo esse videntur, num ab adjuncto aliquo potius sint, suspicandum et diligenter inquirendum, velut hic ex indiciis, quorum fortasse nonnulla erant, inflammationis, non ad sinistrum qua ex parte erat vulnus, sed ad dexterum pulmonem spectantis.

16. Juvenis annos natus viginti duos, cultro sauciatur quasi in medio dorso; sic tamen, ut vulnus nonnihil vergens ad sinistras, tendat initium versus sextæ et septimæ costæ. Non multo post inflictum vulnus, febris accedit; huic autem, post dies aliquot, levis spirandi difficultas, levis quoque, et irrita tussis, magnus vero circa stomachum dolor nec modicus totius abdominis tumor. Demum ingravescente respiratione, prope

decimum sextum diem æger moritur, apparente toto corpore icterico.

Ventre aperto, intestina conspiciuntur aere turgida: jecur vero secundum naturam se habens.

Thorace inspecto, in imo utroque ejus cavo nonnihil seri invenitur. Cum autem pulmo sinister ad pleuram valide adhæreret, membraneæ productiones per quas cum hujus suprema anteriore parte nectebatur, quasi sanie madidæ visæ sunt: itemque peculiaris adhæsio illa visa est, qua idem pulmo cum pleura ibi committebatur, ubi vulneri respondebat, ut sine laceratione separari non posset. Vulnus vero etsi inter spinæ adjacentes musculos ad pleuram ipsam perveniebat, hanc tamen perforasse non constitit. Ceterum pulmones multis in locis tuberculis scatebant majoribus, minoribusque: quorum plura, jam suppurata, saniem incisa emittebant, alia illæsæ glandulæ similitudinem adhuc servabant. In pericardio paululum seri. In singulis cordis ventriculis singulæ polyposæ concretiones, inde in auriculas annexasque venas productæ; major in dextero, minor in sinistro.

17. Hic juvenis quoque, nisi accedens ad cæteras noxas, interna fortasse aliqua convulsio, cui circa stomachum dolor, intestinorum ab retento aere distentio, et ictericus totius corporis color imputentur, citiorem attulisset interitum, facile disruptis pulmonum tuberculis sanguinem,

et pus expectorasset, quæ penetranti in thoracem vulneri visa essent adscribenda. Num tamen ex profundo vulnere pus in sanguifera vasa exceptum, quemadmodum ex cerebri vulneribus contingere nuper (1) scripsimus, in pulmones illatum, tubercula illa excitaverit, an vero ipsa jam ante vulnus inflictum, per se esse cœpissent, in medio relinquimus.

18. Juvenis alter sinistra dorsi parte vulnus accipit, quod deorsum oblique et dextrorsum pergens, vertebras radendo, denique inter sextam et septimam costam dexterum thoracis cavum ingreditur. A vulnere per dies aliquot levem spirandi difficultatem patitur, et dolorem quemdam, respondentem in anteriore corporis parte: dolet quoque dum ab uno in alterum latus se convertit. Pruritu etiam quodam modo in hoc, modo in illo loco vexatur. His die quinto accedit tussis cum sputo sanguinis, tum quidam in artubus inferioribus stupor : quem excepit paralysis a corporis medio ad pedes extremos usque, ut movendi, sentiendique facultas non nisi in thorace, et superioribus partibus remaneret: simul ingruit abdominis tumor, et tensio, lotiique, et alvi recrementorum suppressio. Post hujus paralysis adventum, æger melius sibi habere videtur. Animi tamen defectionibus aliquo-

(1) Epist. 51, n. 21 et seq.

ties corripitur: in quarum una, octavo ineunt die, moritur.

Cadaver dum movent, ingens copia sanguini erumpit e vulnere. Hoc inter duas quas diximus costas prope vertebras dexterum thoracis cavun subibat, ut laceratis facile intercostalibus vasis hinc tantum sanguinis exiisse videatur. Pulm dexter qua parte vulneri respondebat, nihil ib quod sub sensum caderet, peculiaris læsioni ostendit, præterquam in extima tunica nonnihi erosa: totus tamen rubens, et tumidus erat. Pe ricardium seri plenum. E dissecto corde spumo sus sanguis, et fluidus erumpebat, in ejusqu ventriculo dextero polyposa concretio repert est. Ventre aperto, intestina omnia aere turgida in iisque humor quidam atro colore tinctus. V sica lotio oppleta erat. In ventris cavo libræ ali quot seri stagnabant.

19. Ut recte Valsalva sanguinis illam effusic nem a laceratis, erosisve intercostalibus vasis ita paralysim a compuncto, aut ab acri sani irritato eorum socio nervo haud perperam fo tasse repetes. Inde enim convulsio, ab hac autei constrictio: unde resolutio, quemadmodui alias (1) explicavimus, fieri tanto amplior potui quod cum longissimo illo nervo quem interco talem vocant, costalis quisque colligatur. Con

(1) Epist. 11, n. 18 et 20

[redacted]

puncti autem nervi costalis indicium habes ex dolore illo qui in anteriore corporis parte, quo is contendit nervus, respondebat. Sed quanquam his positis, non difficile est historiam istam explicare; tamen si melior tibi ratio occurrit qua rem assequamur, non invitus assentiar.

20. Hactenus Valsalvæ observationes; jam nostras accipe: quas eodem ordine adscribemus, quanquam de duabus quæ ad sauciatum collum attinent altera cum ad te alias (1) missa sit, non est cur iterum nunc mittatur. Altera autem brevissima est.

21. Viro imum collum transfixum est anterius adeo ut foramen quod ferrum subiens fecerat, ab eo quod fecerat egrediens, vix digitum pollicem transversum distaret. Is cito, suffocati instar, est mortuus. Cadaver, etsi non ob vulnus, sed ut petentibus amicis multa et varia ostenderem, ad naturales partium structuras attinentia, a me Venetiis sub initium anni 1707, dissectum est; simul tamen hominem ex suffocatione periisse confirmavit. Nimirum asperæ arteriæ annulus ab annulo divisus, aditum sanguini, ex incisis vasis prodeunti, patefecerat, per quem in arteriam illam, pulmonesque irrueret.

22. Super profundis colli vulneribus duo potissimum a me quæsita esse memini. Primum,

---

(1) Epist. 44, n. 7.

sauciato vasorum sanguiferorum trunco aliquo, aut ramo non ex iis minutis quos remediis inditis adstringere satis liceat, quanam arte prohibere chirurgi sanguinis profluvium possint? Respondi, non una posse, si ad tempus aliquod; nulla ferme, si de ægro diutissime servando agatur. Illud enim incisæ ipsi venæ jugulari internæ crusta per candens ferrum inducta, consecuti sunt donec crusta excideret, ut est apud Jo. Bohnium (1): ex quo non hæc modo, sed plures addi Sepulchreto poterant observationes peculiares cadaverum eorum qui ex vulneribus obierunt. Experimenta autem quæ tibi epistola XIX recensuimus, ostendentia carotidibus arteriis, aut internis venis jugularibus vinculo constrictis, non ea cito contigisse quæ olim metuebantur, addere animum chirurgo possunt ad alterutram alterutro in latere obligandam, ut ad tempus aliquod sanguinis fluxus cohibeatur. At diutissime cohiberi non modo per ea quæ crustam inducunt, non posse, manifestum est: sed neque post vincula iis truncis injecta, facile sperandum est, non eas citius, tardiusve noxas esse accessuras quæ mortem per se ipsæ denique afferant, tametsi in vinculis injiciendis nihil a chirurgo peccatum esset, aut prætermissum. Cum enim trunci illi ambo sint, cum vagis, et intercostali-

(1) De Renunc. vuln. s. 2, c. 2.

bus nervis intra membraneam, vel, si mavis, cellulosam quasi vaginam conclusi, perdifficile est in profundo, et a profluente sanguine operto loco alterutrum ita constringere, ut non simul aut alter, aut ex iis nervis alteruter una constringatur, aut acu subter trajecta lædatur. Neque, si obliganda arteria sit, vinculo infra vulnus injecto adstringere satis est, ut illa ostendunt quæ modo commemorabam, experimenta; sed altero supra vulnus opus est. Neque ut in artubus, ita in collo est illi compressioni locus, quæ per fasciam fit, *torcular* vocitatam, ad sanguinis sive in constrictam arteriam impetum minuendum, sive profluvium, dum chirurgus agit, intercipiendum. Universo enim collo eam compressionem adhiberi, tum arteria aspera prohibet, tum vasa cætera non sinunt quæ minime sunt comprimenda. Inter eam autem fasciam, et certas alias colli partes, eamque præsertim quæ comprimenda est, etsi excogites quæ sic interjicias, ut horum prominentia fasciam ab iis locis arceat quæ minime premenda sunt, tamen is qui maxime premendus est, quanam ratione premi poterit, quin simul cum premenda arteria, vena quoque, et nervi quos una ferri diximus, comprimantur? Itaque ex his intelligis summam rei difficultatem. Ex superioribus autem satis perspicis, si difficile est truncum aliquem ita vincire, ne proximæ alteri parti noceas, dum in profundo et sanguine scatente loco res agitur,

satis, inquam, perspicis, quanto difficilius sit ramum aliquem proximum sine eo periculo deligare, cum ad illas difficultates tenuitas quoque accedat, quæ, si nihil aliud, certe pervidendi, quis de ramis vicinis pluribus sauciatus sit, aut ubi sauciatus, facultatem plurimum minuit. Quæ omnia etsi uti dixi, ita esse debere videantur; tamen haud ignarus, nonnunquam succedere posse quæ sperare minus auderes; idcirco responsionem meam contraxi, ut *nulla ferme arte* rem consequi licere dicerem. Nec me ita respondisse pœnituit, cum in curationem postea incidi vulneris, jugulari internæ venæ inflicti, a cel. Schlichtingio (1) propositam, cujus spem, ut omnes imitari possunt, sic utinam et felicitatem consequi possent.

23. Sed illa in colloquiis. Alterum per litteras quæsitum est anno 1735. Juveni viginti quatuor annos nato, bonoque corporis habitu prædito, inflictum quadrangulato acuto pugione vulnus fuerat, quod a colli sinistro latere tribus infra auriculam transversis digitis, oblique tendebat initium versus spinalis medullæ. Etsi e vulnere nihil ferme prodibat sanguinis, tamen illico juvenis concidit, movendi et sentiendi facultate in omnibus quæ infra caput sunt partibus adeo destitutus, ut domum ferendus fuerit, et in lec-

(1) Act. N. C. tom. 8, obs. 29.

tulo collocandus; ibique cum inter paucas quas ægre respirans, edebat voces, frigere se diceret, igniario æreo vase temere femoribus, tibiis, malleolis admoto, exustiones, quæ in fœda ulcera degenerarunt, neutiquam senserit. Alvi primum et vesicæ recrementa non reddebat; post aliquot autem dies lotium inscius, nedum invitus, emittebat. Cum a medico, chirurgoque diligenter curaretur, die exacto decimo septimo, primum aliquid sentire cœpit sinistrum corporis latus, vigesimo autem sinistri utriusque artus digiti nonnihil moveri; inter eum vero, et trigesimum diem sensim utraque facultas magis, magisque augeri in sinistro quidem latere. In dexterum autem, id est vulneri oppositum non nisi trigesimo secundo die redire sensus cœpit, tum deinde et motus, ad eumdemque modum paulatim augescere. Et quanquam sic satis die quadragesimo corpus universum sensus et motus jam erat compos, sic satis, inquam, nondum enim stare, nedum incedere, licebat; imo etsi VII Kal. junii, cum vulnus inflictum fuisset postridie kal. februarii, juvenis vix e cubiculo egrediebatur, et crure utroque extenuato, et quasi arefacto, non secus ac infans qui ingredi addisceret, lente, et pedetentim incedebat; tamen et motu, et sensu infirmiore etiam tum utebatur dextera parte, quam sinistra. Hujus igitur discriminis cum ex me causa quæreretur, ponendam videri in medullaribus illis fibris indicavi, quæ inter dexte-

rum sinistrumque latus initii ipsius medullæ spinalis traductæ (1), læsionis huic lateri ibi quidem illatæ effectus possint in oppositum corporis latus omnino interdum, alias majori ex parte transferre. Quæ explicatio ut nihil habeat peculiare, quippe aliorum subnixa explicationibus hemiplexiæ a vitio oppositi cerebri hemisphærii inductæ: historia tamen hæc cum ostendat, quanto etiam inferius esse aliquando possit vitii sedes eumdem effectum afferentis, minime vulgaris mihi visa est, eoque digna quæ a me tibi inter cætera colli vulnera proponeretur. Jam vero ad thoracis ipsius vulnera progrediamur.

24. Vir ad claviculam alteram vulneratus ante mensem propemodum fuerat, et vulneris quidem curatio bene procedere videbatur, cum denique mentis hebetudine, et rigoribus, quibus nequaquam par calor respondebat, tentari cœpit. Inter hæc mortui cadaver in gymnasium allatum est, unde anatomen, donec magis idonei copia fieret, docere inciperem ante januarii finem anni 1732.

Vulnus in thoracis cavum non perveniebat. Cum vero oppositum vulneri latus jam intra biduum a morte exterius virere animadvertissem, neque intra thoracem causa ulla appareret viroris illius, in parietibus quærendum censui, deprehensumque est pus inter musculos et laterum

---

(1) Epist. anat. 13, n. 20.

et dorsi. Sed et albi abscessus erant, ut ad pyramidales abdominis musculos. Nihil tamen puris, intra ventrem, omenti duntaxat, et intestinorum pars aliqua virebat. Jecur quidem, lien, ventriculus, et vesica æquo erant majora. Sed nullum præterea vitium aut ipsa, aut viscera alia ostendebant. Sedes illæ tantummodo quas inter musculos pus obtinuerat, vitiatæ repertæ sunt.

25. Ex hac quoque historia satis apparet, pus, in sanguifera vasa exceptum, alio transferri. Inter musculos enim, non claviculæ illi proximos, sed oppositos aut longe dissitos quomodo, non per sanguifera vasa traductum, ipsum per se pervenisset? Sed longe majoris momenti, id est vulnerati cordis, observationem proferamus.

26. Mediolanensis pauper annos natus ad quadraginta, sic satis torosus, et sanus, nisi quod fœda scabies artus hic illic deturpabat, bene pransus, et potus, cum altero suæ sortis rixatus cultro inflictum vulnus accepit, duobus infra sinistram mamillam transversis digitis. Pauco tunc, et postea sanguine prodeunte, per se progressus est ad passus septuaginta : tum consedit, et quæ in prandio sumpserat, vomens, ibi intra semihoram, aut certe non multo amplius tempus interiit, VI idus martii anni 1725. Cadaver in lyceum illatum, ut anatome absolveretur, quam secundo loco tunc habebat cl. Joanes Baptista Vulpius, summa ab utroque nostrum diligentia perlustratum est. Et plura quidem adnotata sunt

non ad hunc locum spectantia, ubi fere quæ minus secundum naturam visa sunt, ea duntaxat proferimus. Quæ ut priusquam de vulnere scribam, paucis perstringam, huc redeunt. In ventre lien, cætera sanus, aliquanto major secundum omnes dimensiones fuit, quam justæ et quadratæ staturæ hominis, et jecinori videretur convenire. In cujus vesicula quod pauca esset bilis, minime sum miratus qui scirem, et vomitum et copiosum prandium, unde expressa esset, præcessisse, et sane ad bilarii ductus osculum, in eaque vicinia duodenum intestinum flava bile madidum conspiciebatur. Quod ad caput attinet, sanguifera vasa erant turgida, facile etiam ob distendentes aereas bullulas, quarum plurimas passim in cerebri vasis, et sub tenui meninge vidimus, extricatas fortasse a sanguine ob tempestatis teporem præsertim post longam ab interitu moram; ad cranii enim interiora examinanda non nisi decimo tertio die pervenimus: quo tempore, detracto cerebro, cranii cavum animadvertimus multo ad occiput fuisse amplius in dexterum latus, quam in sinistrum. Sed thorax, et vulnus, quæ primis diebus inspeximus, ad hunc modum se habuere. Illius cavum sinistrum multum habuit effusi sanguinis, multum pericardium quoque, fluidi quidem, et, qualis in hoc cadavere alibi etiam visus est: magis æquo soluti, et fere aquosioris, an ab epoti humoris copia, qui cio per chylifera vasa in sanguifera traducitur?

Angustiæ tamen, et obliquitas vulneris obstiterunt, ut opinor, ejusmodi sanguini, ne per vulneris externum orificium proflueret. Quo ab orificio viam cultri persequentes, cognovimus hunc ab eo, quem diximus, loco inter costam, et costam adactum, oblique sursum, et dextrorsum ad mediastinum, pericardium, et anterius latus sinistri cordis ventriculi pertundendum, circa medium ferme longitudinis ejusdem lateris pervenisse. Erat quidem in exteriore cordis facie vulnus angustum, sed non minus longum, quam transversus extremus apex minimi digiti, ut aperto a me eo ventriculo, mirarer primum, in facie interiore finem vulneris non apparere, donec ratus quod erat, ab appositis carneorum lacertulorum reticulis vulneris foramen obduci. his, ut epistola anatomica XV (1) dictum est diligenter amotis, manifestum omnibus fuit vulnus tota parietis crassitudine, intimaque membrana pertusa, in cavum ventriculi pervenisse In pulmonibus non modo faciem ipsam anteriorem ex nigro variegatam, sed et ciborum partem deprehendimus, quam, dum hi vomitu rejicerentur, perturbatis in tumultuosa illa totius corporis agitatione, et deficientium virium languore, instrumentorum quæ ad fauces sunt, opportunis officiis, larynx interceperat, ut illorum porto

(1) N. 61.

non exigua, præter illam quæ in bronchiis erat, in ipso asperæ arteriæ trunco substitisset. Qua ex re quoque celeriorem fuisse mortem non dubitavimus, et certe facies vel primis diebus turgens a vasis sanguine distentis, suffocati hominis videbatur.

27. Cordis vulnera quæ ad ventriculum sinistrum perveniant, rarius occurrunt, quam quæ ad dexterum. Ita enim cor positum est, ut vulneribus quorum pleraque ex adverso infliguntur, multo minor pars illius, quam hujus ventriculi, objiciatur. Quod eadem providentia factum censeo, qua crassiores sanguiferorum vasorum trunci, ubicumque id licuit, aut profundius positi sunt, aut ad minus patentem injuriis sedem retracti. Sic crurales magna ex parte per femina et per poplitem; sic brachiales per id humeri latus feruntur quod thoracem respicit, non quod exteriora. Sinister autem cordis ventriculus is certe est, cujus vi sanguis ad cerebrum, et in omne corpus impellitur, ut si ea valde infirmetur, et ejus ventriculi impediatur munus, protinus mori necesse sit: quod vere Galenus (1) pronunciavit fore *præcipue* si cordis *sinistræ partis venter fuerit vulneratus*. Nunc si cordis tot vulnera memoria repetas, quot in Sepulchreti hac III sectione (2) leguntur, minus

---

(1) De loc. aff. l. 5, c. 2.

(2) Obs. sub. n. 23, et in addit. obs. 3.

jam miraberis, longe plura esse quæ ad ventriculum attineant dexterum, quo illa quoque duo attinent quæ superius (1) ex historia indicavi regiæ scientiarum Academiæ Parisiensis: ex perpaucis autem quæ intra sinistrum pervenerint, nulla esse post quæ vitam ad diem, non dico vigesimum tertium, aut decimum sextum aut nonum, aut septimum, sed ad quartum, aut quintum homo produxerit, ut non semel produxisse videbis post vulnus perforans ventriculum dexterum. Perforato sinistro, illico mortuum invenies tum quem Diemerbroekius (2), tnm quem Timæus (3) proponit. Horam quidem vixit quem Lucius (4), imo quatuor aut quinque alter, cujus in Sepulchreto mentionem exstare non credo, quem describit Dolæus (5), utrumque cordis utroque ventriculo trajecto. Sed quid hora, aut horæ aliquot ad tot quot diximus, dies ad sexdecim nimirum, imo ad tres et viginti, ut certe vidit Fantonus pater; hujus enim illam observationem quæ in sectione hac (6) legitur, ad ventriculum spectare dexterum, si forte ob aliquem typographi errorem dubitas; omnis tibi evelletur

(1) N. 4.
(2) Obs. 23 cit. § 2.
(3) Ibid. § 18.
(4) Ibid. § 16.
(5) Eph. N. C. dec. 2, A. 2, obs. 188.
(6) Obs. cit. 23, § 12.

scrupulus, si eamdem, ut semel, iterumque a cel. filio (1) est postea edita, perlegere volueris. Est quidem in Sepulchreti calce, altera parentis observatio (2) in eo qui *vixerat* 17 *dies*, cum esset *cordis septum in basi vulneratum*, *vulnere leviter penetrante sinistrum ventriculum*, *et in dextro finiente*, sive, ut filius (3), postea edidit *vulnere leviter attingente*, sive *leviter lædente sinistrum cordis ventriculum*, *et in dextrum penetrante*, ut facile conjicias, *a tenui et peracuto gladio* per septum oblique adacto, obiter perstrictum sinistrum, apertum autem, quamvis *parvo foramine* non secus atque in illa altera de qua primum dixi, observatione, fuisse dexterum. Ne vero in historia hæreas quæ in eamdem hanc sectionem (4) ex Henrico ab Heer est relata, *credens*, quia *basim cordis ejusque conum cum insigni laceratione transverberatum globis* sclopeti *duobus* offendit, vulnus in sinis trumventriculum pervenisse; totam lege, agnoscesque, in neutrum penetrasse, neque enim mirantibus quomodo ad septimæ diei finem potuisset ægri illius vita produci, satisfacere licuisset, ostendendo, ut tunc fecisse se dicit, majorum dogma, *sola cordis substantia læsa*, *si ad ventriculos vulnus*

(1) Patern. obs. 33.
(2) Obs. 17.
(3) Ibid.
(4) Obs. cit. 23, § 10.

non penetret, *aliquos dies posse ægrum vivere*, *dum phlegmone superveniente abripiatur*. Nec me quidem fugit, præter variam sedem, rectitudinem quoque, aut obliquitatem, brevitatem, aut longitudinem, præsertim vero amplitudinem, aut angustiam vulneris plurimum facere ad accelerandam mortem, aut retardandam, ut magis minusve cor læditur, aut plus minusve sanguinis ex utrolibet ventriculo effundit. Quocirca et hominem hunc quem ipse dissecui, aliquanto amplius vitam trahere potuisse existimo, nisi ad vulnus suffocatio accessisset; (eorum enim quæ cum vulnere cordis junguntur, in illis qui citius intereunt, ut puta in quadam Maucharti (1) observatione, habenda est ratio) non tamen quamdiu traxit is quem supra (2) ex Valsalva descripsi, qui dextero perturso ventriculo, ad octavum pervenit diem. Colligendum autem hoc discrimen videtur ex collatis inter se tot illis quas indicavimus, hujus, aut illius sauciati ventriculi observationibus, nisi obstet aliquid eorum quæ modo sunt dicta, aut alia etiam, ut in hoc qui fuit a me dissectus, imposita alia aliis, et sic vulnus operientia lacertulorum reticula, ut in eo quem inspexit Bartholinus (3), vulneris *labia*

(1) 9, Eph. N. C. cent. 1, obs. 18.
(2) N. 3.
(3) Sect. hac, obs. cit. 23, § 15.

concidentia, ut in eo quem Billyus (1), *grumus sanguinis concreti vulnus cordis obturans*: aut si nullus obex sit, ipsa cordi in se contrahendo, et, quod consequitur, in sanguine per vulnus extrudendo summa infirmitas, quod in memoratis Fantoni historiis crebræ animi defectiones, aut sanguinis effluentis copia indicant. Quas fortasse ob causas, ex parte saltem, non ante sextum interiit diem is adolescens, cujus dexterum cordis ventriculum sauciaverat culter, vulnere sex lineas Parisienses æquante, secundum horizontem inflicto, pollicum trium a mucrone intervallo, et ab externo pariete ad oppositum perveniente. Magna fuerat sanguinis profusio, magna, præter leviores animi defectiones, nec una syncope, tribus autem postremis diebus nulli ferme amplius pulsus, qui secundo et tertio die cum vehementis febre viguerant; quæ cum aliis ab initio ad finem usque diligentius sane adnotatis, quam in plerisque vulnerati cordis observationibus legisse meminerim, videre poteris ab auditore olim meo Stephano Gaspareno (2) medico et chirurgo Feltriensium spectato, presse quidem, at perspicue descripta. Hactenus exposita cum recenserem, eximius allatus fuerat Archiatri illustris Senacii de corde tractatus, cujus illud

(1) In addit. ad hanc sect. obs. 3, in schol.

(2) Osserv. med. chir. 9.

caput (1) quod de vulneribus cordis inscribitur, cum perlegerem, nihil quod ad theoriam, ad observationum utilem inter se collationem, ad signa, et ad ipsam quoad licet, curationem pertineret, desiderari posse vidi. Quamobrem tibi auctor sum, ut totum, nec semel verses. In observationes enim simul incides quarum nonnullis ipse carebam, et in eas præcipue, quas indicat, proprias, inter easque præsertim quæ illuc attinent, ut confirmet posse vulnera in ventriculos pervenire, nec magnam tamen contingere sanguinis effusionem, sive quia grumo sanguinis occlusum profundum vulnus invenit, sive quia vulnere ipso irritatæ fibræ ita se contrahant, ut sanguini exitum intercludant, sive quod vulnus obliquum sit; exemplum autem singulare profert magnæ obliquitatis; vulnus enim vidit in quo gladius per substantiam cordis a mucrone ad basim trajectus fuerat. Cujusmodi genus obstaculi etsi in ventriculi dextri vulneribus ob parietis tenuitatem minus facile fieri posse admonet; non negat tamen, sanguinis effusionem ex ventriculo hoc quoque interdum esse non ita magnam. Utrolibet autem ex ventriculo si hæmorrhagia haud tanta sit, ut celeriter per se occidat; magnum tamen postea ex accedente inflammatione, et nisi hæc discutiatur, ex non modica suppura-

(1) L. 4, ch. 6.

tione instare periculum. Sed hæc malim per te videas, quam ex me intelligas.

28. Ex vulnere quoque sanguiferi majoris vasis ex iis maxime quæ thorace concluduntur, arteriosi præsertim, celerrime plurimum sanguinem effundi, hominemque interimi, nisi et ratione manifestum, et crebris esset sauciatorum dissectionibus comprobatum, observatio ostendere posset, quam Sepulchreto addes, Jo. Andreæ Usenbenzii (1). Et tunc quidem facile prosectori licet, unde sanguis prodierit, demonstrare. Contra, si læsum vas tenue sit, sanguis lente exiens, occidere aucta paulatim, sed assidue, sui copia hominem poterit; at vix, imo interdum, nisi tempus injectionis ope inquirendi datum sit, ne vix quidem unde exierit, invenitur, velut in viro, cujus altera thoracis cavea ex vulnere conspecta est plurimo sanguine referta. Sed unde hic effluxisset, obscurum adeo fuit, ut ne Mediaviæ quidem nostri mihi perspecta diligentia potuerit inveniri. Historiam minime alioquin contemnendam, ut ipse mihi narrayit eodem sectionis die, qui fuit kalendis maii anni 1742, sic tecum protinus communicabo.

29. Coquus hic erat ex Gallia, quem is quocum forte rixabatur, districto ense, obliquo a dextris sinistrorsum ictu, sauciaverat. Et vulnus quidem manifestum erat circa latus dexterum

(1) Eph. N. C. cent. 7, obs. 58.

medii fere sterni: num vero in thoracis cavum perveniret, neque specillo, neque arte ulla alia dignosci poterat. Tussis, et sputa, sanguine interdum hic illic infecta, certi nihil significare in homine poterant, a longo jam tempore tussi, et cinereis, ac sanguinolentis sputis, cum spirandi difficultate obnoxio. Hæc tamen facta erat nunc multo major, febremque habebat adjunctam cum magna pulsuum frequentia, duritie, impetu, sine ulla tamen intermissione, aut inæqualitate. Postremo quoque vitæ die, qui ab inflicto vulnere quartus fuit, etsi pulsus facti erant pessimi, æger tamen et supinus, et in utrum liberet latus cubare perrexit; quin etiam in lectulo sedens, epistolam scripsit: neque unquam de cordis angore, aut dolore ullo conquestus est. Mortui vulnus rimando, una quidem ex iis quæ cum sterno committuntur, costarum cartilago incisa ad suæ altitudinis usque medium reperta est; sed reliquum ensis iter perspicue deprehendi non potuit. Sic enim thoracis cava se habuere. Dexterum nihil nisi pulmonem continebat, ad pleuram undique annexum, flaccidum, subnigrum, pessime constitutum, sine ulla tamen duritie, cavum autem sinistrum fluidi sanguinis plenissimum fuit, in quo pulmo, undique solutus, et sanus, natabat. Sterni interior facies sinistro in latere sugillationem quidem aliquam, sed incisionis nullum prorsus habebat vestigium, quod neque ullo in vase, neque in pulmone deprehendi potuit. Peri-

cardium, quod a dextris crassius factum, sui parte aliqua cordi videbatur adhæsisse, pus flavum, mucosum, non multum, continebat. Cordis exterior facies inæqualis, et quasi corrosa. In ventriculis non sanguis, sed polyposæ concretiones fuere. Substantia autem cordis laxa adeo, et flaccida erat, ut tametsi circa basim ventriculi dexteri, ubi pars quædam exigua mucosi illius puris exterius adhærebat, visa sit foramen habere, facillimeque specillum admiserit; dubium tamen fuerit, num foramen antea esset, an ob laxitatem ipsum sibi specillum fecisset. Sic veteres thoracis morbi, ut vivente homine, medicos, ita mortuo, anatomicos suspensos tenuere.

30. Ensem in sinistram thoracis caveam pervenisse, et vas aliquod sanguiferum vulnerasse, effusi in eam sanguinis copia ostendit, tametsi quodnam illud vas fuerit incertum est. Cum ea autem caveæ utriusque, et cordis, ac pericardii constitutione quomodo illa esse, aut abesse possent quæ ex historia certissime constat fuisse, aut abfuisse, quanto difficilius est intellectu, tanto magis hujus memoria observationis est retinenda ut fieri interdum quæ minus consueta sunt, non ignorantes, signorum præsentiæ, aut absentiæ multum quidem plerumque, sed non semper omnia tribuamus.

31. De thoracis vulneribus hactenus: de quibus memorabilem ob levia signa gravissimi eorum effectus historiam leges Jo. Hadriani Slevog-

tii (1). Nunc ictuum, et compressionum quæ sine vulnere thoraci accidunt, nonnullas observationes additurі, ab illa initium ducemus quæ nobiscum olim fuit ab Ignatio Pedratto, Cremonensi medico, quem tibi alias (2) laudavimus, communicata. Tu cum altera conferre poteris, ab Slevogtio eodem (3) proposita.

32. Vir ex equo labitur, jacentis pectus equus percutit altero pede. Nulla inde exterior læsionis nota, sed difficultas spirandi tanta, ut neque sanguinis missionibus, neque datis impositisve opportunis remediis consequi potuerint medici, ne intra decimum quintum ab ictu diem mors ingrueret. Costa nulla in dissecto inventa est quæ fracta esset, sed inter costas, et pleuram non parvus tumor quasi ex putrido sanguine congesto, cum labe respondentis pulmonis.

33. Puer rusticus annos natus ad decem, humi jacebat, cum rotæ carri super thoracem traductæ sunt nescio quo positu jacentis. Hoc scio, intra horæ dimidium exspirasse, Bononiæ autumno anni 1706. Cadaveris cum partes quasdam, secundum naturam se habentes, anatomes studio perlustrarem, in thorace effusum sanguinem, et costas aliquas a sinistris depressas, et fractas, a dextris autem pulmonis inferiorem lobum a tergo

(1) Dissert. inscr. vomicæ pulmon. et cæt. exempla § 61.
(2) Epist. 21, n. 43.
(3) Dissert. modo cit. § 21.

disruptum, id est magno secundum longitudinem, profundoque hiatu apertum offendi; in corde vix aliquid sanguinis; nullam autem polyposam concretionem.

34. Post ea quæ superioribus epistolis scripta sunt de magnis intra caput, exterius integrum, ex ictuum vi repertis læsionibus, hisque interdum in opposita ictibus parte; non magnopere, opinor, expectas, ut has duas explicem observationes. Secundæ tamen accedere causam vides a repentina compressione, viscus aeris et sanguinis plenum arctante, et ad oppositas costas urgente. Ad primam autem illa videbis attinere quæ de ruptis, integro abdomine, ventris partibus interioribus alio loco (1) proponentur. Hic potius juvat quasdam alias, quæ a te Sepulchreto addi possint, historias commemorare, ad thoracis ictus, et compressiones, de quibus agimus, attinentes. Missa igitur suspicione Gahrliepii (2) de ossibus inter pleuram, et tunicam pulmonum ad juncturam costarum genitis, quasi prima eorum causa fuisset olim pectoris ad solum vehementissima allisio; lege apud Bohnium (3) de illo sene adeo violenter ad scamnum alliso, ut costis quinque *transversim* fractis, intra *nycthemeram* suffocatus obierit. Alterum quo-

(1) Epist. 54, n. 14 et seq.
(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 43.
(3) De renunc. vuln. sect. 1.

que idem auctor (1) dissecuit multo citius mortuum, quia præter costas multo plures confractas, nonnullasque luxatas, ex disruptis intercostalibus vasis, et altera ex internis arteriis mammariis effusus intra thoracem sanguis suffocationem acceleraverat. Hic autem currus onusti rotis fuerat subactus. Suffocatio pariter, sed inopinato, et die morbi undecimo, hominem sustulit quem prostratum equi pedes calcaverant, rota autem onusti currus, per dorsum traducta, compresserat. In hoc, præter alia, tres costas fractas, et quarumdam cartilagines plane disruptas conspexit Theodorus Zwingerus (2). Meryus (3) autem senis, cui pectus rotæ presserant transeuntis rhedæ, fractas costas invenit duas, emphysematis tumore primum ad fracturæ sedem incipiente, et, cum respirationis difficultate, deinceps per ambitum ferme totum corporis augescente, donec quarto die mors ingruit, ut mirari non oporteat quod agricola (4) cujus lateri a fugiente equo tota aratri moles sic incussa fuerat, ut costam frangeret, cum emphysema accessisset, quotiescumque aerem inspirabat, *in effractæ costæ regione protuberaret tumor magnitudine ovi gallinacei*, mox in exspiratione re-

(1) Ibid.
(2) Dec. modo cit. 3, A. 5 et 6, obs. 277.
(3) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1713, obs. 4.
(4) Act. N. C. tom. 5, obs. 51.

trocedens. Sed hic, ut robustus, et juvenis, alio modo curatus ac senex ille, servatus e Pene omiseram historiam mirabiliorem, et ea quæ supra de cordis vulneribus scripta sui ferme attinentem. Christiani Vateri (1), est c feminæ, a præterlabente curru in pectore g viter percussæ, eoque ipso die extinctæ, cum c prehendisset costas superiores prope sternui una cum clavicula, a sinistris fractas, etsi n nus erant introrsum flexæ, multoque minus p ricardium læserant, tamen intra hoc, integrui et sanguine effuso distentum, cordis ventriculu invenit dexterum non procul a mucrone *ult longitudinem unguis ruptum.* Quam observati nem cum ea conjunges, quæ ex regio chirur Boirello in Sepulchretum (2) est relata, nem viri tertia aut quarta hora mortui postquam gla plumbea, e *sclopeto* emissa, pectus subiera quæ etsi citra pericardium substiterat, tamen i tra hoc, prorsus illæsum, sanguine autem o pletum, cordis vulnus repertum est pariter ventriculi dexteri parte inferiore. Quibus in h toriis duabus minus te esse miraturum cred quod vulnus seu ruptio ejus ventriculi tam cita mortem attulerit, si animadverteris, ex illæ pericardio minime sanguinem, ut in cætei cordis vulneribus, exire potuisse, illicque ig

(1) Dec. 3 cit. A 9 et 10, obs. 104.

(2) In additis ad sect. hanc 3, obs. 1.

tur coacervatum constipatumque id effecisse quod, propter internam causam in pericardii integri cavum effusus, potest, ut alibi (1) est indicatum, efficere. Quod vero cor, pericardio illæso, ruptum sit, causam quidem Boirellus se proxime indicaturum promiserat, cum suam edidit observationem (2). Sed num præstiterit invenire non potui. Vaterus autem quid cogitaret, in calce ejus observationis, videbis. Mihi quidem, aliorum cogitata non improbanti, sane ubi de corde, aut arteriis agitur, ab ictu corporis a quo non attingantur, disruptis, addendum videtur id quod Lancius (3) in arteriis ab simili ictu infirmatis non dubitabat esse attendendum, nimirum an forte percussio eo temporis puncto contigerit, quo dilatabantur; tunc enim ab ictu non recedentes, imo illi occurrentes, et contra nitentes, suæ ipsæmet augent læsionis causam. Quanto autem paries, per se tenuis, dexteri cordis ventriculi, cum dilatatur, tenuior fit, tanto erit noxæ a percussione opportunior. Quod si addas sanguinis in quibusdam corporibus majorem copiam, tanto magis eum parietem et dilatatum intelliges, et extenuatum, et subitæ, vehementissimæque percussionis vi non difficillime rumpendum. Nec ta-

(1) Epist. 26, n. 18.
(2) Zodiac. med. Gall. A. 2, m. jul., obs. 20.
(3) De aneur. l. 2, c. 2, propos. 21, cum schol.

men eam duntaxat Lancisii animadversion satis esse credo, ut rationem assequamur q factum illud sit, quod a se visum, cum Salsu esset, Valsalvæ et mihi asseverabat Jacobus cogninus in R. Taurinensi aula primum consil rius, et medicus, deinde in hoc gymnasio colle noster, dum viveret, ornatissimus.

35. Senex aliena in sylva ligna cædens, ab s væ domino in medio furto deprehenditur. I maledictis, et minis resistentem prius increp tum denique fugientis dorsum semel, haud a plius, fuste percutit. Percussus post duos tres passus mortuus concidit. Arteria magna, li vertebræ, costæque essent integræ, atque il sæ, rupta in transversum, et discissa repe ta est.

36. Quod superius (1) de eadem arteria di cum post casum ex altissimo loco se Valsal pertusam obtulit intra pericardium, idem ta magis hic dicam necesse est, ubi in tra versum occurrit disrupta. Senex erat percuss in senibus autem quoties, et quantum eros intus arteriam illam viderimus, nostræ ad epistolæ satis ostendunt. Si forte jam disrupti per se proxima erat cum vertebras ad q adhæret, vehemens ictus concussit; non it veri similitudine alienum videbitur, potui

(1) N. 8.

perrumpi, præsertim cum ob varios deprehensi, irati, in fugam acti senis affectus simul abnormes contractiones arteriam quibusdam locis arctarent, simul rixa, et fugiendi conatus celerius sanguinem, et vehementius in ipsam urgerent; ut omittam a duobus ejusmodi ictibus (quos hypochondria tamen exceperant) Samuelem Grassium, ut in Sepulchreto etiam (1) leges, præter lienem, et venam cavam, ipsam quoque arteriam magnam in juvene discerptam vidisse. In bajulo autem, de quo mox dicam, tum repentinæ mortis, tum eorum quæ in mortuo fracta reperta sunt, causæ fuerunt per se omnibus evidentissimæ, neque ad thoracem duntaxat, sed ad caput etiam spectantes non secus ac in viro et juvene quos litteris superioribus (2) descripsi, ut observationem hanc, quæ ibi quoque proponi potuisset, non alia ferme ratione hunc distulerim, nisi ne tum forte prolixior essem.

37. Bajulus, vir subpinguis, et lacertosus, cum valeret optime, et nescio quid in præalto tecto curaret, inde in stratam silicibus viam præceps ruens, illico mortuus est, cum mense januario anni 1725 tempus instaret quo solemnis in theatro anatome haberi hic solet. Cadaver igitur gymnasio concessum est, et a nobis eo diligentius persectum, quo ad eam rem erat in plerisque

(1) In Addit. ad hanc sect. obs. 31.
(2) N. 34 et 35.

magis idoneum. Sed quæ secundum naturæ co suetudinem fuerunt, in aliud tempus, si pau excipias, servantes, cætera nunc memoral mus, nec tamen omnia; cum aliqua ex his at gerimus, alias ad te scribentes, ut mox si quodque loco indicabitur. Ventre aperto, a quem tenuium intestinorum tractum totum i venimus lividum : et cum a morte necdu exactæ essent horæ viginti duæ, chylifera va cula transpeximus sub extima tunica ejus i testinorum illorum partis quæ ventriculo pr pior erat, cibis distento, quamobrem bilem sua cysti paucam animadvertimus. Quibus aut pylori annulo prominentiæ insiderent, epist scriptum est XXIX (1), sicuti XLIII (2) quomo urethra se haberet, est indicatum. Truncus mag arteriæ tota ea parte qua ad ventrem pertinet, l illic initia ostendebat interius futuri ossis; in rius autem, et exterius inspectus, pro una t ex se nascentes cœliacas, quarum una exilis, d non parvæ, omnes inter se proximæ. Thoı costas fractas habuit septemdecim. Sinister pul cum pleura cohærebat. Vena cava superior ipso fine a facie quidem interiore leviter qu erosa apparebat; arteria autem magna, ipsa qu que interius, haud procul a corde, ad non b vem tractum reticulata ex crassis, albisque

(1) N. 17.
(2) N. 9.

bris: præterea ad curvaturam intus pariter induruerat in squamam osseam. Cranium denique ad occiput, et sincipitis posteriora, in fragmenta disruptum erat.

38. Si præcipuam subitæ mortis causam attendere voluissem, proponenda fuerat historia hæc epistola superiore; vides enim ex cranii in fragmenta comminutione, eaque ad occiput, quanta esse concussio debuerit non cerebri modo, verum etiam cerebelli. Sed ego tum ob eam quam ante dixi, rationem, tum ob tantum fractarum costarum numerum huc malui differre. Ex illa epistola exempla habes in quibus costas quoque, sed multo pauciores, quin et vertebras aliquot dorsi fractas conspeximus. Itaque non ea tantummodo, sed et illud hic prætermittimus quod tibi descriptum est alias (1) lanarii vulnus, scapulæ inflictum, hoc unum ex anatome addentes, in ejus partis vulneribus cavendum esse, ne superior ejusdem lateris artus agitetur; hujus enim motus obstat, ne illa facile ad cicatricem perducantur.

39. Priusquam epistola proxima de vulneribus scribamus quæ ad ventrem attinent, non est hic vulnus omittendum quod simul ad ventrem, simul ad thoracem pertinebat, præsertim cum in thorace de quo hic loquimur, inciperet, in eodemque desineret.

---

(1) Epist. 16, n. 28.

40. Sartor annos natus viginti, ob fortuitam nullius momenti causam ab alienigena vulneratus est ancipiti, neque angusto cultro ad imam partem lateris dexteri, ne quid sceleri deesset, VIII kal. aprilis anni 1742, quo nimirum die resurrectio servatoris nostri celebrabatur. Ab accepto vulnere non cecidit. Sed continuo in nosocomium quod longiuscule inde aberat, delatus, in via vomuit, alvique, et vesicæ excrementa emisit: illucque pervenit toto jam corpore frigidus, sine viribus, sine pulsibus aut his obscurissimis, vix ut paucas pias voces proferre posset. Cum sanguis exigua copia proflueret, vulnusque propterea dilatarent, nihil sentire se ostendit. Itaque post horam, aut paulo amplius, ab inflicto vulnere, sine spirandi difficultate, ullaque sanguinis per os ejectione, mortuus est.

Cadaver ibidem VI kalendas, et sex insequentibus diebus accurate persecuimus, quippe nostris aptissimum studiis et magnitudine, et habitu, quem nec pinguem possesdicere, nec macilentum Hic tantummodo quæ ad vulnus spectant, etsi quid aliud occurrit præter expectationem, adnotabimus. Abdomine, quod neque tumidum neque tensum erat, et tantam continebat tamen, quantam dicemus sanguinis copiam, inciso, et diducto, leviter cruenta omnium viscerum superficies apparuit. Quorum animadversis sedibus, et in his omenti, quod cum a dextris oblique ad ventris medium descenderet, a sinistris sursum retractum

erat, et revolutum ut ventriculum operiret, continuo ad vulneris examen perreximus. Culter nonam inter et decimam costam imum dexteræ thoracis caveæ latus subierat: mox pertusa, costis illis vicina, diaphragmatis parte carnea, proximum jecinoris ipsum latus transfixerat, ingrediens per faciem convexam aliquo ab infima crepidine intervallo, fissura duos circiter transversos digitos longa, paulo autem minori, per cavam faciem egrediens, ut tota cultri per jecur via non longior esset duobus ferme transversis digitis. Egrediens autem transverberaverat renem dexterum aliquo ab summa parte intervallo, a facie anteriore ad posteriorem transeundo oblique pariter, ut in jecinore, quasi dimidio minori quam in hoc, fissuræ longitudine. Denique iterum diaphragma pervaserat, et per hujus carnem quæ est pone renem, infimum prorsus thoracis cavum adierat, et postquam ad latus duodecimæ dorsi vertebræ intercostalis nervi truncum, et venæ sine pari quamdam propaginem læserat, subiens musculos proximos qui ad spinæ latus feruntur, eosque ad transversi pollicis profunditatem, post tot alias partes uno ictu trajectas, novissimos omnium convulneraverat. Itaque etsi neque in musculis intercostalibus, neque in diaphragmate, neque in jecinore, neque in rene, neque in spinæ latere, neque in iis quos postremo indicavi, musculis, vas aliquod majus sauciaverat; tot tamen ex minoribus inci-

derat, ut intra tam breve tempus quo superst vita fuit, non minor copia sanguinis effusa vic retur, quam si emulgentia vasa, aut vena por rum, vel potius ipse cavæ truncus, quæ illæ invenimus omnia, fuissent vulnerata. Subla enim manu intestinis, tantum nigri sangui sub ipsis, et multo magis intra pelvim consp tum est, quantum plerisque eorum qui adera viginti saltem libras æquare videretur: qua quam cum sic fluidus esset, ut pauci omni grumi in eo possent animadverti, neque usqu in universi cadaveris confectione polyposi qu quam in vasis, aut corde ipso conspectum s veri simile est, post mortem quoque ex inci vasis defluere perrexisse, et effusi ante morte copiam auxisse. Certe elapso quarto ab inter die, ex ipso vulneris fine quem ad spinæ la descripsimus, sanguinem etiamtum prodi conspeximus. Num autem illinc per transfix diaphragma in ventrem descenderit, an con ex ventre in supini cadaveris thoracem pars s guinis ascenderit, incertum est. Illud certu cum priusquam thorax aperiretur, ventris vis ribus amotis, exhaustoque sanguine, diaphr ma inspectaremus, sanguinem ex ultimo huj vulnere prodiisse, tum manu ad eam diaphr matis partem appressa, fluctuare aliquid su eum locum perceptum esse, et rugitum que dam et sonum, qualis a conclusis intra intest flatibus solet, auditum; et aperto denique t

race aliquam in hoc repertam ab eo latere sanguinis copiam, eumque pulmonem sursum, nec mediocriter, retractum. Erat enim is a pleura undique solutus; cum sinister anterius, et ad latus, præsertim vero posterius, ad illam annecteretur. Præter hæc neque in thorace, neque in ventre quidquam dignum fuit quod hic adnotetur. Frustra enim propter vulneratum renem, in vesica quæsitum est, num cruenti aliquid haberet; nam pauxillum, quod in ea contracta restabat, lotii incruentum fuit. Quid vero in tunica alterius testis albuginea animadverterim, alibi (1) indicatum est. Ex iis autem quæ in capitis dissectione conspexi, hæc minime sunt prætereunda, vertebralem arteriam dexteram, intra cranium saltem, quadruplo fuisse, quam sinistra, latiorem: et in tenui meninge non exterius solum, sed et qua laterales cerebri ventriculos convestit, fuisse vasa non minori sanguinis copia distenta, quam si homo ex phrenitide obiisset. Sic etiam in iis ventriculis, quorum singuli aquæ limpidæ cochleare circiter habuere, choroides plexus ex subatro rubebant. Sic quacumque medullaris incidebatur substantia, sanguineæ passim existebant guttulæ: quas si abstergeres, cerebrumque comprimeres, continuo aliæ erumpebant latiores; mirum in tanta sanguinis in ven-

(1) Epist. 43, n. 30.

trem effusione, nisi ob læsum intercostalis nervi truncum convulsivas quasdam contractiones excitatas esse putemus, quæ sanguini ex cranio reditum intercluderent. Quibus contractionibus vomitum quoque possis tribuere; quanquam in rene, et septo transverso vulneratis causarum fortasse satis habes, unde vomitum extitisse credas.

41. Sed utcumque hæc fuerint, illud præcipue ex observatione proposita, aliisque similibus colliges, si qui chirurgi anatomen forte minus calleant, in gravissimos posse errores prolabi, vulnera quæ inter costas subeant, ad thoracem duntaxat pertinere existimantes. Nimirum fornicati diaphragmatis ignoratione decepti, supremamque propterea ventris partem inter costas excipi, nunquam animadvertentes, hujus quoque viscera iis vulneribus lædi sumul posse, ne suspicantur quidem. Tanto autem magis id augetur periculum, siqua causa in ventre sit quæ sursum magis diaphragma compellat, sive hæc sit, ut in obesa muliere (1) commemoravimus, pinguedinis copia, sive flatuum, sive aquæ, sive etiam moles distenti uteri, aut alterius visceris, ut puta hepatis, a quo vel secundum naturam haud raro altius attolli diaphragmatis partem dexteram, alibi (2) admonuimus. Periculum autem majus

(1) Epist. 27, n. 2.
(2) Epist. anat. 1, n. 13.

est, si non stanti, sed jacenti fuerit vulnus inflictum. Neque ita raro istiusmodi occurrunt vulnera, ut quatuor saltem exemplorum non meminerim, quæ Sepulchreto possis inserere, præter unum Glissonii (1), quod ab iis qui Sepulchretum confecerunt, et adauxerunt, omnino inseri debuisset. Primum est Maucharti (2), illius quod supra (3) ex Valsalva produxi, in eo simile quod sanguis quantum e thorace exhauriebatur, tantum per diaphragmatis vulnus continuo illuc influebat ex ventre. Alterum Goetzii (4) est. Tertium cel. Heisteri (5). Krameri (6) autem est quartum. Et in his quidem omnibus vulnus e thorace, quem primum subierat, per diaphragma in ventrem descendens, jecur perforaverat. Porro ob eamdem quæ dicta est, conformationem, positionemve diaphragmatis, et in posteriora declivitatem, etiam fit, ut si vulnera supremæ abdominis parti imposita, longius pergant, non ventris solummodo viscera, sed et thoracis simul cum diaphragmate saucientur. Verum ejusmodi vulnera a nobis, qui locum hic unde incipiunt, attendimus, inter ea quæ ad proximas litteras

(1) Anat. hep. c. 9, in fin.
(2) Eph. N. C. cent. 1, obs. 19.
(3) N. 3.
(4) Act. N. C. tom. 2, obs. 181.
(5) Dissert. de medicinæ utilit. in jurisprudent. n. 61 et seq.
(6) Commerc. Litter. an. 1741, hebd. 27, n. 1. ad cap. 2.

attinent, referenda esse vides. Eas igitur quam primum expectabis, et valebis. (*)

(*) « Ut in cæteris ægrotantibus, sic in vulneratis quo-
» que non omnia semper imputanda sunt primo evidentique
» morbo, sed huic posse alium qui ab eo non pendeat ad-
» jungi, cogitandum est, et vel quando symptomata a primo
» esse videantur, num ab adjuncto aliquo potius sint, suspi-
» candum et diligenter inquirendum. »

Hæc aphoristica sententia quam Morgagnus protulit n° 15 hujusce Epistolæ, est in praxi medica et præcipue in relationibus medico-juridicis majoris momenti quam ut prætermittatur sine ulla animadversione.

Etenim quando pronuntiandum est de vera et continuo proxima mortis causa, non sufficit exponere læsiones quæ tunc in cadavere cernuntur, sed attendere debet medicus omnibus variisque antecedentibus aut concomitantibus circumstanciis; multum præsertimque debet attendere naturæ, ordinique symptomatum quæ supervenerunt in decursu morbi; nam quandoque exstant diatheses aut dispositiones internæ, et ut recte monet Morgagnus, morbus cum alio adjungi aut in alium converti potest; et omnia non semper et *immediate* imputanda sunt primo evidentique morbo.

Alteram addere animadversionem necessarium nobis videtur observationi enarratæ n° 26 hujusce Epistolæ.

Agitur de paupere Mediolanensi qui « bene pransus et po-
» tus cultro inflictum vulnus accepit duobus infra sinistram
» mamillam transversis digitis, quod pertudit anterius latus
» sinistri cordis ventriculi; attamen pauco tunc et postea san-
» guine prodeunte per se progressus est ad passus septuaginta,
» tum concidit et quæ in prandio sumpserat vomens, ibi in-
» tra semi horam aut multo non amplius interiit VI Idus
» martii. »

Supervacaneum foret repetere varia quæ in cadavere visa

sunt; hæc solum memorabimus quæ scripsit Morgagnus: « in pulmonibus non modo faciem ipsam anteriorem ex nigro » variegatam, sed et ciborum partem deprehendimus, in bron- » chiis et in ipso asperæ arteriæ trunco : qua ex re quoque » celeriorem fuisse mortem non dubitavimus, et certe facies » vel diebus primis a vasis sanguine distentis suffocati homi- » nis videbatur. »

Itaque quamvis vulnus cordis fuerit per se lethale, Morgagnus tribuit celeritatem mortis suffocationi quam attulerat ingressus ciborum in bronchiis, et in ipso asperæ arteriæ trunco repertorum. Sed, ut jam a longo tempore demonstravimus in nostris prælectionibus, multæ magnæque fiunt in corpore, citius aut tardius post mortem mutationes; sic, quando in cadavere stomachus repletur alimentis aut substantiis ad fermentationem aptis, tunc, post aliquod tempus, abdomen tumet, diaphragma sursum propellitur et fluida in stomacho contenta per œsophagum refluentia fauces naresque replent, et dispositione mechanica partium in asperam arteriam deferuntur. Hoc phænomenon quod pluries observavimus præsertim in cadaveribus submersorum aut aliorum sine vomitu extinctorum arte produci potest, in ventriculum immittendo quasdam substantias chimicæ fermentationi aptas. Itaque præsentia ciborum in bronchiis aut aspera arteria non causa, sed mortis effectus censeri debetur.

Faciei coloratio atque congestio sanguinis in ejus venis sæpe in cadaveribus a primis quidem diebus observatæ non satis indicant suffocationem, sed ab eadem causa mechanica et post mortem evenire nobis videntur; ut exposuimus in tabula synoptica cui titulus est : *des Phénomènes cadavériques.*

(*Adnotatio editorum.*)

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA LIV.

Agitur de Vulneribus, et Ictibus Ventris, Lumborum, et Artuum.

Pectoris et dorsi vulneribus, ictibusque propositis, proximum est ut quæ ad ventrem lumbosque attinent, proponamus; additis (ne præter hæc, alia supersint; iis etiam quæ ad artus spectant tum superiores), tum inferiores. Ex Valsalva igitur has primum accipe observationes.

2. Juvenis duorum et viginti annorum a vacca impetitur, et cornu circa alterum inguen sauciatur. Febricitat: sensimque facies, et reliquum corpus tumere incipiunt; tumore tamen ad verum œdema non referendo. Nihil præterea quod memorabile sit, occurrit, nisi tandem circa diem decimum septimum. Tunc enim difficultas spirandi accedit, cum dolore quodam, et impedimento ad fauces, quod ægro boli instar esse videtur, a quo si possit liberari, cætera omnino sanum se fore affirmat. Tamen aliquoties ab assidentibus tremores universi corporis animadvertuntur, ejusdemque tumor, interea auctus, perstat. Tandem circa diem ab accepto vulnere vigesimum secundum mors ingruit. In cadavere vulnus penitus examinatum, incipiebat prope

spermaticorum vasorum per musculos abdominis transitum, pergebatque inter rectum musculum, et tendines obliquorum ubi concreti sanguinis inventa est copia; sed in ventris cavum non perveniebat. In hoc multum aere distenta intestina, multumque erat stagnantis seri; quod pariter et in thorace stagnabat. Cæterum hujus, et ventris integerrima erant viscera. Quin passim musculi naturalem suam servabant soliditatem.

3. Si tumor, quo istius juvenis corpus distendebatur, aliquid forte haberet unde ad emphysema spectaret, intelligi hinc posset emphysema non a vulneribus duntaxat oriri quæ in thoracis cavum, aut in asperam arteriam pertineant. Sic etiam Bartholinus, ut in hac habes III sectione (1) libri III Sepulchreti, cum emphysema non faciem solum, sed universum corpus occupasset, vulnus tamen invenire non potuit profundum, nedum quod ullam interiorem læderet partem. De dolore autem, et impedimento illo ad fauces, memineris alias (2) a nobis injectam esse mentionem non modo ex Valsalvæ, sed ex Wepferi etiam observationibus: quibus addere alias poteris Eberhardi Gockelii (3), Eliæ Camerarii (4), et Mauritii Reverhorstii (5). Eas

(1) Obs. 20.
(2) Epist. 15, n. 9.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 5, obs. 37 et 38.
(4) Ibid. obs. 41.
(5) Epist. inter problem. Ruysch. 14.

omnes si inspicias, videbis, id impedimentum a vulneribus præsertim obortum, et sæpe quidem earum partium prope quas iste juvenis sauciatus fuerat, prænuncium fuisse convulsionum, quas sub tremorum specie hic quoque vides accessisse. Eodemque fortasse attinuit tum intestinorum distentio, tum per remoratum sanguinis, aut lymphæ motum, seri in ventrem, et in thoracem effusio.

4. Vir annos natus quadraginta, plumbeis e sclopo cominus ejaculatis frustulis ad dexteri ossis ilium marginem vulneratur. Nulla primum apparent symptomata. Nonnullis autem post diebus, febris cum maximo rigore invadit et quotidie recurrit, donec circa diem decimum quartum, cum triduo ultimo anhelus fuisset, æger moritur, non sine vulneratorum intestinorum suspicione propterea quod ex vulnere materia prodierat ferme similis alvi recrementis. Vulnus tamen in ventris caveam non pervenerat, hujusque erant omnia illæsa viscera. Scatebat vulnus plumbeis frustulis quæ marginem ejus, quod diximus, ossis minutim perfregerant.

5. Etsi Valsalva huic observationi illud addidit, ex simili vulnere in eadem parte hominem alterum ab se visum esse mortuum, sine ulla alia quæ attendenda esset, læsione, et tu quorum musculorum tendines illinc oriantur, aut illuc desinant, minime ignoras; ne tamen existimes id esse perpetuum, observatio faciat Meekrenii,

quæ vel in Sepulchreti ista sectione (1) legitur. *Spina* enim, *sive appendice ossium ilii a globo* exploso *in varias partes diffracta*, homo non modo *per XII*, ut in Sepulchreto est, sed *per 14 septimanas vixit*, ne tunc quidem, ut videtur, moriturus, nisi globus alia læsisset, gravisque animi subitus affectus novissime accessisset.

6. Juvenis annos nati viginti tres, abdomen sauciatur intervallo digitorum transversorum quatuor infra umbilicum. Consequitur vomitus. Ex vulnere exit omenti portio, quæ intra aliquot dies adeo colore, et habitu mutata erat, ut compactam carnem referret. Brevi post vulnus inflictum tempore accedit diarrhœa. Interea abdomen naturalem servat constitutionem, si partem superiorem, ventriculo respondentem, excipias, quæ leviter intumescit. His deinde comites se addunt spirandi difficultas, et tussis creberrima cum purulentæ materiæ expectoratione, et molestissimo in dextera thoracis parte dolore. Quibus excruciatus æger tandem moritur. Venter reclusus nullam primo aspectu ostendit læsionem. Sed mox quærendo purulenta invenitur materia, quæ a dextris inter mesenterii, et peritonæi membranas, non secus ac si in folliculo contineretur, stagnabat. Hæc ab imo ventris usque ad diaphragma sub jecinore se extendebat.

---

(1) In Additam. obs. 4, cum. schol.

Thoracis quoque respondens cavea dextera non idem modo pus habebat, sed ipso adeo replebatur, ut vix cultro, ad sternum exscindendum, in eam caveam adacto, pus cum impetu prosiluerit. Eo in pure contractus erat pulmo, colore ad atrum vergens. Crassior autem sanies erat circa dexteram diaphragmatis appendicem; ut circa hanc pus ex ventre in thoracem, quasi per colum, trajectum esse videretur, cum tanta ejus copia ad hanc regionem superius atque inferius stagnaret; nullus autem transitus sub sensum caderet manifesto. Eadem effusæ materiæ copia, teterrimo cum fœtore conjuncta, cum id diligentius inquirere prohibuit, tum illud quoque, unde tantum provenisset puris, num forte ex laceratis nonnullis mesenterii glandulis, vasisque chyliferis, quando nulla intestinorum, aut alius partis læsio potuerat inveniri.

7. Cum ipse, qui viventem juvenem viderat, et mortuum secuit, Valsalva fieri potuisse credat, ut vulnus ad mesenterium pervenerit, intestinis videlicet ferri mucronem sua lubricitate declinantibus, ut in nonnullis transverberatis, et sine gravibus symptomatibus brevi feliciterque sanatis, quorum aliquem in hoc nosocomio etiam vidimus, factum fuerit, necesse est; nihil quidem prohibet intelligere unde primum pus prodire cœperit.

Qua autem via e ventre in thoracem transierit, incertum est. In homine etiam supino, nedum

ob spirandi additam difficultatem sic cubante, ut thorax altior sit aliquanto saltem, quam venter, pus ex hujus posteriore parte in illum trajici sic posse, ut tanto majori copia ibi, quam in ventre, congeratur, non ita facile est intellectu. Nec magis facile est, si forte exceptum in alveum sanguinis, traduci postea in thoracem, conjicias: cur enim in idem hujus latus quod respondet, proximumque est lateri quod in ventre obsidet, potius quam in alterum, vel in utrumque, aut in aliam corporis partem? Ponenda igitur quædam precario sunt. At hoc ipso incertam, ut dixi, rem esse patet. Quod vero ad tantam attinet puris copiam; aut inde repetas licet, unde Valsalva, ex multaque mesenterii pinguedine; aut cogites tanto plus puris a pure ipso fieri, quanto acrius est, ut creberrima ista indicabat tussis, et quanto longiori tempore, ut in isto videtur casu, partes afficit, aut irritat, inter quas continetur.

8. Vir quidam paulo post cœnam vulnus accipit, acuto instrumento epigastrium pertundente, nonnihil ad lævam e regione ejus costæ, quæ tertia est ab inferioribus numerando. Illico vomit; sed omnino incruenta: nec paucum e vulnere sanguinem ejicit. Horum utrumque redit eadem nocte. Mane vulnus vehementer dolebat; ut ne levem quidem corporis contorsionem ferret sine querela. Postridie diluculo surgit, et, quod incassum antea tentaverat, alvum recrementis ex-

onerat, secundum naturam se habentibus. Sed cum lectum repetiisset, quodam animi repentino quasi defectu prehensus, vivere desiit post horam ab accepto vulnere trigesima sexta. Abdomen incidendo, musculi circum vulnus inventi sunt ad non breve spatium undique sanguine quodammodo imbuti; ventris autem cavea, etsi abdomen contrectatum, nullo modo tensum fuerat, effuso sanguine oppleta. Vulneri suberant omentum, et colon intestinum qua hoc cum ventriculo colligatur. Levem omentum læsionem, nullam intestinum habebat. Sed ventriculus in medio erat vulnere pertusus, latitudine avellanam æquante. Quamvis autem magna diligentia quæsitum fuerit, num aliud præterea læsum, num vas aliquod majus incisum esset; nihil præter illa quæ diximus, inventum est.

9. Cur, etsi plurimum sanguinis in ventris cavum defluxerat, tamen non secus ac si ventriculus vulnere pertusus non esset, nihil sanguinis per vomitum, aut per secessum apparuerit, docebit scholium quod satis simili observationi XXVII (1) in Sepulchreti ista sectione subjectum est, aliasque insuper causas addisces ex male ibidem omisso Glissonii (2) casu. Illi vero sanguinis in ventrem magnæ effusioni cita mors potissimum tribuenda est, præsertim quæ animi

(1) § 1.
(2) Anat. hepat. c. 9, in fin.

defectionem exceperit. Cæterum vel sine hac fortasse effusione, intra breve tempus eos ut plurimum mori quibus ventriculi nulla etiam pars sit præter fundum sauciata, cum indicant nervi quibus, nec paucis, neque una ab origine provenientibus, fundus instruitur, tum luculenter observationes confirmant, illa etiam quæ modo ex Sepulchreto commemorata est, ob adjunctum thoracis vulnus seposita, eidem videlicet proxima (1), et aliæ, quæ præter has a Bohnio (2) proferuntur, ad Sepulchretum addendæ. Qui tametsi, ut Ettmulleri quoque filius (3), recenset causas ob quas nonnunquam ventriculo inflicta vulnera lethalia non fuerint; neuter tamen reticet contrarias causas, unde videlicet plerumque mors, aut fortunatæ curationis magna sæpe difficultas sequatur. Videsis tria, quæ pariter Sepulchreto addas, vulnerati ventriculi exempla, quorum duo ex Cowpero indicant Lipsiensium Acta Eruditorum (4), tertium habes in commercio litterario Norimbergensi (5). Quod vero tanta sanguinis copia subtus effusa, tensum tamen non esset abdomen, id a me quoque in sartore (6) adnotatum fuisse memineris.

---

(1) § 2.
(2) De renunc. vuln. s. 2, c. 4.
(3) In programm. cit. ad n. 32, Epist. 36.
(4) An. 1699, m. febr. in relat. ejus anat. ad tab. 35.
(5) A. 1736, hebd. 16, n. 4.
(6) Epist. 53, n. 40.

10. Juveni annorum viginti quinque, duo ense vulnera imposita sunt, alterum digitis circiter quatuor transversis infra xiphoidem cartilaginem, sed a sinistris, videlicet circa quartam et quintam costam, ab inferioribus numerando; alterum paulo infra hypochondrium pariter sinistrum. Per utrumque vulnus erupit omentum. Vulneratus primum domum petit: ubi cum præ languore vix stare possit; inde ad nosocomium fertur S. Mariæ de morte. Ibi si decumbere velit, imminere sentit suffocationem; itaque erecta cervice cogitur respirare. Vomit interea. Nihil sumit. Hora decima tertia ab inflictis vulneribus moritur.

Ventre, et thorace apertis, in utroque effusus sanguis, sed non magna copia, invenitur. Vulnus inferius in caveam quidem ventris ipsum quoque pervenerat, sed nulla attigerat viscera. Vulnus autem superius viscera læserat et thoracis, et ventris. Nam sinistri pulmonis inferiorem extremam partem nonnihil inciderat: antea autem late pertuso diaphragmate, et superiore ventriculi parte utrinque convulnerata, non modo hujus cavum effuso sanguine impleverat; sed et ipsi ventriculo viam per diaphragma aperuerat per quam cum omenti portione se intra thoracem conjecerat.

11. De ventriculi vulneribus paulo ante; de vulneribus autem diaphragmatis scriptum est

epistola superiore (1). In qua etsi vulnus diaphragmatis cum vulneribus aut cordis (2), aut jecinoris, et renis (3) conjunctum vidimus, necdum tamen vidimus, ut hic, junctum cum ventriculi vulnere. Quin erat vulnerum illorum initium in thoracis parietibus; hujus autem est in ventris: fecitque is de quo in extrema illa epistola (4) mentio injecta est, diaphragmatis positus, ut ab hoc initio prosectum vulnus, thoracis quoque visceri, quemadmodum ab illo, ventris quoque visceribus noxam intulerit. Quoniam autem id peculiare habet proposita observatio, ut sauciatus ventriculus intra thoracem ascenderit per diaphragmatis vulnus; æquum est, ut super hac re, non rarissima quidem, ut nosti, sed tamen non creberrima, verba faciamus. Diaphragma ex nervea, id est tendinea, et ex carnea quæ illam cingit, parte constans, et foramine non uno ab natura pertusum, sic thoraci, et ventri interjectum est, ut fornicis instar in illius cavum se attollat, nusquam magis quam ad posteriora, declivis, tantoque id magis in homine: quamobrem Pechlinus (5) admonuit, in vulnere quod thoracis parietibus inflictum sit longius a posteriore parte

(1) N. 4 et 6.
(2) N. 3.
(3) N. 40.
(4) N. 41.
(5) Hist. vuln. thorac. art. 11.

dissitis, sanguinis, aut puris effusi exitum, nonmodo inflexione corporis ad vulnus, sed inspiratione quoque esse adjuvandum, nimirum, ut quanto magis diaphragma, tunc contractum, accedat ad planum, tanto minor declivitas sit ab humoribus superanda qui in decliviorem, profundioremque illam thoracis posteriorem partem defluxerint. Hujus autem ipsius septi vulnera, etsi ab Hippocrate (1) dicta sunt esse lethalia; ex voce tamen qua Hippocrates usus est, Galenus (2) intelligenda esse monuit, quæ magna sint, et profunda, non quæ parva, et superficie tenus inflicta; ne si *in parte* quidem *septi nervosa* sint; in hac enim ipsa non hæc, sed illa, scripsit, *non coalescere*. Certe autem in parte carnea sanatorum vulnerum plura afferri videbis exempla: ad quæ tria insuper vel ex uno Bosco (3) adjicias licet. In nervosa vero parte multo difficilius est paria exempla reperire. Attamen in historia ab Sennerti socero adnotata, diaphragmate in nervosa parte transfosso, illud saltem leges, post bimestrem curationem ægrum *satis bene sibi habere fuisse visum* menses quinque, si quidem Sennertum ipsum (4), non Sepulchretum (5) ins-

---

(1) Sect. 6, aph. 18.
(2) Comment. in cit. aph.
(3) De facult. anat. lect. 4.
(4) Medic. pract. l. 2, p. 2, c. 15.
(5) L. 3, s. 8, obs. 27, § 1.

picias, in quo manca in nonnullis eadem historia descripta est. Cæterum vel carneæ, nedum tendineæ, partis vulnera in septo transverso plerumque, nec intra longum tempus, lethalia sunt. Non tamen quotiescumque per illud ventriculus, quemadmodum in Sennerti etiam casu, in thoracem trajectus est, id semper contigit per viam a sauciante instrumento apertam. Nam, ut ovem prætermittam, in qua Peyerus (1) per transversum hiatum, palmo majorem, in carnea superiore diaphragmatis parte, ab immani distentione ventriculorum disrupta, horum alterum e ventre compulsum intra thoracem invenit; certe loca sunt in diaphragmáte, per quæ diductis carneis fibris; et cedentibus membranis, ventriculus, aut intestini pars aliqua, aut alterius visceris e ventre potest in thoracem transire. Sic (præter œsophagi viam, de qua post dicetur) qua nervus alter intercostalis traducitur; illac post vehementissimos intestinorum dolores, coli aliquam, omenti vero, et pancreatis majorem partem transmissam referri video a Platnero (2). Sic etiam anterius inter fibras a xiphoide cartilagine venientes, et proximas solet intervallum esse, per quod simile quidpiam posse contingere, imo contigisse in agricola suspicabar, in quo Romæ vidisse Leprottum audiveram per

(1) Eph. N. C. dec. 2, A. 4, obs. 100.
(2) Disp. de hydrocel. not. φ, ad § 2.

mediam anteriorem diaphragmatis partem de colo intestino tantum in thoracem admissum, quantum, si extenderetur, spithamam æquaret. Sed cum postea ab iis qui secuerant, accepissem, neque illud intestinum, neque foramen, cujus erat diameter duorum pollicum transversorum, per quod subibat illud, et exibat, indicium ullum prægressæ violentiæ, aut morbi ostendisse, et hominem decrepita ætate ex manifesta intra calvariam læsione mortuum; credere malui, sic a primordiis rem se habuisse, non secus ac Chauvetus (1) credidit in militaris Tribuni Legato, in cujus sinistro thoracis cavo præter ventriculum, et lienis dimidium, pars quoque memorati intestini inerat, non per idem tamen foramen redeuntis per quod subibat, sed per alterum, quorum foraminum oræ cartilagineæ arcte ad transeuntia per se viscera adhærebant. Neque aliam in aliis duobus sententiam fuisse videbis, Riverii (2), Bartholini (3), et Clauderi (4), si totum quidem Bartholini locum ab initio usque legeris, quod initium in Sepulchreto præteritum est. De uno eodemque ipse, et Clauderus verba faciunt, sed plura hic de vivente, ille de mortuo commemorat. Summa est, ventriculum, omentum, pa-

(1) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc. an. 1729, obs. anat. 2.
(2) Sepulchr. obs. 27 cit., § 2 cum. schol.
(3) Ibid. § 3.
(4) Obs. 12, in addit. ad eamd. sect.

rum pancreatis, majorem coli intestini partem in sinistra thoracis cavea delituisse, quæ coli pars, una cum duodeno, per idem exibat per quod ingrediebatur, amplum, nerveoque circulo circumscriptum, foramen in subjecto, quod totum erat carnosum, diaphragmate peculiariter apertum. Juvenis vero alter, ab Riverio descriptus, ventriculum duntaxat in thorace habuit, sed a dextris, quæ thoracis pars, cum pulmone careret, sic ab ortu rem fuisse, significabat. Qua autem via per septum transversum prodiret duodenum intestinum, Riverius siluit. Illa non siluit, juvenem toto vitæ decursu spirandi difficultate non fuisse valde oppressum: sic enim in Sepulchreto quoque scribendum fuerat; et vehementissimos a sumpto antimonio vomendi conatus omnino irritos fuisse, impedito, ut Riverius putabat, ventriculo a costarum ambitu. Juvenis autem de quo Clauderus, et Bartholinus, libera semper, si subitaneum, et cito evanescens asthma excipias, usus fuerat respiratione: et inter vomitus propemodum infinitos est mortuus, tametsi ventriculus fortissimis aliquot vinculis ad diaphragma, eamque viciniam alligatus qua committebatur cum gula, parte reliqua sursum conversa ferme ad claviculas perveniebat, totum quasi occupans, cui erat inclusus thoracis cavum. Quæ symptomata infantem vexarent bimestrem, ab ipso ortu male se habentem, in quo Carolus Holtius intestina ferme omnia cum me-

senterio intra thoracem inveni traducta per foramen a natura formatum in diaphragmate a latere sinistro foraminis gulæ, ex Lips. Actis Eruditorum (1) cognosces. A natura quoque ipsa fissuram diaphragmatis factam esse crediderim, per quam in fœtu ventriculum, lienem, partemque hepatis, duodeni intestini, et omenti traductam vidit cl. Stehelinus (2) in thoracis caveam sinistram; sic, inquam, crediderim, cum sinister pulmo uno duntaxat ex lobo constaret, dexteroque esset triplo minor. Sciens prætereo quæ viscera ventris in thorace aliorum fœtuum, quippe prorsus monstrosorum, suilli unius, humanorum duorum, conspexerint anonymus quidam (3), Lemeryus (4), Vernoyus (5), et diaphragma fere omnes perforatum. Susceptus enim sermo postulat, ut ad ea corpora quibus non prima conformatio, sed morbi vis, et vulnera præsertim, ventriculum, aut viscus aliud aliquod traduxerint in thoracem, revertamur.

12. Littrii (6) observatio difficilem respirationem, et crebros, sed irritos, vomendi conatus in cane fuisse indicat, cujus ventriculus thoracem

(1) An. 1702, m. decembr.
(2) Tentam. medic. th. 3.
(3) Zodiac. medic. gall. A. 4, m. febr., obs. 14.
(4) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1724.
(5) Comment. Acad. Sc. imp. Petropol., tom. 3.
(6) Hist. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1706, obs. anat. 10.

per idem foramen subierat per quod gula egreditur. Neque enim sic a natura fuisse, docebant duo, alterum gulæ ipsius longitudo (ab aliis non adnotata) nimirum tanta, ut mox ventriculum in naturalem sedem reducenti minime obstaret: alterum magna fissura in quam fuerat id foramen diaphragmatis amplificatum, per quod gula eadem transire solet, tunc autem duodenum intestinum transibat, quæ fissura cicatricem a longo, ut videbatur, tempore jam duxerat. Sic autem fissum diaphragma Littrius fuisse credebat, a violentissima aliqua sive gulæ convulsione, ventriculum sursum trahente; sive contractione diaphragmatis, simul, et musculorum abdominis, quam ventriculus, tunc forte solidioribus, ut in cane, alimentis plenus, adjuvisset. Ego autem cum ex superioribus plura, tum hæc præsertim ex Littrio censui a me tibi esse commemoranda, ut comparans, intelligere facilius possis; rectene alii alia vomitus instrumenta proponere consueverint, tum ubi ventriculus in thorace sit, a primordiis positus, an vi morbi compulsus fuerit, tum denique; ut alia post attingenda hic omittam; quibus agentibus causis eo compellatur. Nam quod visum est summo ætate hac nostra viro, quanta vis sit qua musculi abdominis in exspiratione sursum urgeant ventris viscera, hinc posse æstimari quod exiguum septo transverso inflictum vulnus dilatent adeo, ut illac ventriculus in thoracem transeat; nempe intelligis,

explicationis Litrii fortasse oblitum, quem effectum partim iis musculis, partim ei septo magna vi deorsum contracto, præsertim dum convulsione, aut conatu, aliquo in cohibendà respiratione cum illis simul connititur, tribuere, ni fallor, decebat, illum omnem iis solis musculis tribuisse. Cæterum si vulnus eo forte incidat, ut foramen amplificet per quod œsophagus trajicitur, evidens est, ad eumdem effectum inducendum satis esse minores vires. Eo autem vulnus in milite inciderat in quo Glandorpius (1) per eamdem œsophagi viam ascendisse invenit sinistram ventriculi partem cum portione duodeni et coli intestini : is vero ex dolore, et hæmorrhagia, syncope maxima cum respirationis interceptione, et singultu absumptus fuerat. Accidere etiam potest, ut minori vi opus sit nonnunquam, nempe in homine cui per se via illa œsophagi latior sit, quemadmodum fuisse a me visam in sutore quodam, ad te scripsi (2). Est contra, cum vis requiritur aut diutius repetita, aut validissima, sive illa eadem via, sive alia superanda sit non satis per vulnus aperta. Repetita est dies octo in eo cui Henricus ab Heer (3) per *strictissimum* diaphragmatis vulnus irrepsisse in thoracem vidit tenuia intestina, ut qui non nisi

(1) Sepulchr. s. hac 3, obs. 21, § 9.

(2) Epist. 37, n. 30.

(3) Sepulchr. obs. cit. § 3.

nono tandem die symptomata est passus, id ostendentia, intraque horas viginti quatuor necantia. Fortasse autem repetita est menses quinque in studioso illo de quo supra (1) ex Sennerto injecimus mentionem; illis enim exactis mensibus, male habere demum cœpit; proximis autem diebus post sæpe iteratos vomitus, et pessima signa, mortuus est; ut quanquam indicium sit, non parvam ventriculi partem septem ante mensibus cum vulnus inflictum est, sinistrum thoracis cavum subiisse, et cor in dexterum latus, ubi inventum est, compulisse; ibi enim ipse *post acceptum vulnus jubebat observare pulsum cordis;* tamen *ventriculum totum*, omentumque, et pancreas *totum* non nisi postremo illo tempore illuc ascendisse, est aliquis credendi locus. Estque etiam magis in eo militum ductore, in quo, si Sepulchretum (2) inspicias, paulo ante laudatum Henricum credas; si vero Pareum (3) unde est, legas, Gillemæum scias deprehendisse magnam coli intestini partem in thoracem compulsam per vulnus, vix minimi digiti capax, carnem diaphragmatis transfodiens. Nam etsi intestinorum dolor sub vesperam ingruere solebat; tamen octavo solum mense ex quo vulnus acceptum fuerat, ad eam acerbitatem increvit, ut

(1) N. 11.
(2) Obs. cit. § 4.
(3) Oper. l. 9, c. 30.

nullo proficiente auxilio interimeret. Quod si forte non idem casus est, quem ex Ballonio in Sepulchretum (1) videbis relatum; ut dolor is non nisi post annum ortus dicitur; sic diuturniore impulsu opus fuisse videtur ad majorem illam coli partem per diaphragma traducendam postquam minor sensim, ut Ballonius ipse arbitratur, subierat. Certe autem vir cl. Fantonus in scholio ad paternam observationem XXIII adolescentis, ante annum sauciati, ventriculum in thoracis cavum intrusum per diaphragma, qua œsophagus transit, discerptum, non antea censet in illam pervenisse, quam crebris ab inflicti vulneris tempore doloribus, et vehementibus vomitionibus contractus, et in diaphragma adactus, hoc tandem satis discerpere, et sic viam sibi dilatare valuerit. Optat vero id quod nos quoque in pluribus hujus generis observationibus, ne illa quidem Valsalvæ prorsus excepta, subinde optavimus, ut quædam insuper adnotata fuissent ad transmissi visceris, aut ad transmittentis septi conditiones attinentia: in hisque nos ipsam ponimus tum visceris; tum vulneris sedem, ut in Clossæi historia (2) quæ partem quidem coli intestini superiorem, ventriculo proximam, spithamæ longitudine supra diaphragma hæsisse ostendi; sed qua hoc parte fuerit

(1) L. 3, s. 14, obs. 8, § 8.
(2) Sepulchr. cit. obs. 8, § 10.

pertusum, illud vero utro thoracis cavo exceptum, non ostendit. Quoniam autem hominem toto biennio nullam ex suo vulnere *in naturalibus, et vitalibus facultatibus* sensisse læsionem scribit, donec colica passione prehensus diem obiit, credibile fuisset, intestinis, quæ *tanquam folle inflata* reperta sunt, impetum in vulnus facientibus, tum demum majori saltem parte illius coli portionis transitum patefecisse, nisi *consolidatum fuisse repertum* nescio quid dicens, num de vulnerato nonnihil colo, an diaphragmate intelligat, nos dubios relinqueret. Sed de repetita diutius vi satis: nunc validissimæ exempla adjiciamus.

13. Certum est, in prima omnium ventriculi intra thoracem contrusi observationum, quæ a Pareo(1) habita est in latomo, contrudentem vim fuisse validissimam. Nam per vulnus tendineæ partis diaphragmatis, vix pollicem latitudine æquans, illuc compulsus, triduo postquam illud inflictum fuerat, inventus est. Bartholinus (2) autem illic non ventriculum modo, sed et partem aliorum viscerum, et nominatim lienis, deprehendit observatione, in plerisque ejus simillima quam ex Valsalva proposuimus. In utraque enim simul cum diaphragmate vulneratus ventriculus, et pulmo est, et mors contigit tertio die: ut tem-

(1) Sepulchr. l. 4, s. hac. 3, obs. 21, § 7.
(2) Ibid. obs. 20, § 2.

pore spectato, validissimam fuisse vim appareat, tametsi in neutra sciamus, quæ diaphragmatis pars sauciata sit, neque in illa Bartholini angustum, an latum fuerit vulnus; nec, quod consequitur, quanta fuerit in diaphragmate resistentia a contrudentibus viribus superanda. Sed hæc in Schoberi (1) casu minime desideramus, qui eo violentior fuit, quod sine ullo vulnere gravissima cardialgia, creberrimis incredibilis copiæ nigricantis materiæ vomitibus, vomendique conatibus diluculo ortis, proxima nocte confectus juvenis, intra thoracem ostendit cum omento, et intestino duodeno, jejuno; et ilei parte ventriculum, ea materia, flatibusque adeo distentum, ut cor et pulmones arcte comprimeret, illuc admissum per idem quo gula emittitur, foramen *maxime dilatatum et atonum*. Quod, si eorum memor es quæ supra (2) cum Littrio, et Fantono attigimus, fieri potuisse non dubitabis. Inverso enim per evidentes convulsiones fibrarum œsophagi ventriculi et intestinorum motu, proclive est intelligere, ventriculum simul ab œsophago sursum raptum, simul (3) ab nondum valde infirmatis diaphragmatis carneis fascibus, foramen illud intercipientibus, repressa deorsum ex rapto ventriculo materia, inanem hunc fuisse

(1) Eph. N. C. cent. 3 et 4, Append. n. 12, c. 1.
(2) N. 12.
(3) C. 2, § 18.

traductum, eademque ratione intestina illa donec persistente, adauctaque vi inversi motus, materia ab inferioribus sursum usque, et usque acta, fasces illos vinceret, ventriculumque distenderet. En tibi viscerum, per septum transversum in thoracem trajectorum exempla propemodum omnia quæ scribendi quidem hoc tempore erant in manibus, ut possis cum proposita Valsalvæ observatione comparare: propemodum, inquam, omnia. Nam quod ex Valentino (1) proferre potuissem omenti, per foramen, in canis diaphragmate olim factum, in thoracem illapsi, et levius est, et sine sedis foraminis illius, et symptomatum mentione. Gravior est quidem, et hæc proponit, sed illam silet, quantum ex Actis possum Lips. Eruditorum (2) colligere, observatio Beckeri in quadrienni puero, cujus ventriculus, lien, et jecur in sinistro erant thoracis cavo, a biennio, ut puto; nam biennium vitæ primum satis commode traduxerat. Nec vero huc attinet, ut quidam videntur credere, Caroli Pisoni *de morb. a sero*, *sect.* 2, *part.* 2, *c.* 7, observatio de immani renis alterius tumore. Si enim illa est, ut opinor, quæ citato Pisonis cap. VII, sub numero exstat XLVI; ab renis tumore septum quidem proponit sursum compulsum; sed non perforatum; perforaverat autem erodendo pancreatis ingens can-

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 2, obs. 124.

(2) An. 1706, m. april.

crosus tumor, suique partem intra sinistrum thoracis cavum conjecerat in Hertodi observatione, alio loco in Sepulchretum (1) relata. Verum, ut suspicionem seponas meam, quam tibi alias (2) super ea observatione significavi, satis superque in illa habes aliarum causarum, per quas prægressa, et repentinam mortem explices. Tandem cum epistolam hanc recenserem, in dissertationem incidens quæ inter chirurgicas a præcl. Hallero collectas est LXIX, in ea ut nonnulla exempla deesse ex iis quæ commemoravi, sic nonnulla esse animadverti, quæ aut propter libros quibus carebam, aut propter linguam qua scripti sunt, inspicere non potueram. Tu in ea leges, in primisque illud puellæ Argentoratensis (3) cujus describuntur et symptomata, et vulnus, quo potissimum intra non multas horas confecta est, in tendinea parte septi transversi, qua lienis et ventriculi portio thoracem subierant, et cor dextrorsum compulerant.

Porro quatuor alia, ut videntur, exempla legi quidem apud Blancardum (4), sciebam. At si cum iis conferas quæ a me supra allata sunt, eadem revera esse, ac totidem ex ipsis, continuo agnosces; quamvis mutatis, non sine stomacho ferenda transformatione, studioso illo apud Senner-

(1) L. 3, s. 22, obs. 40.
(2) Epist. 40, n. 27.
(3) § 4.
(4) Anat. pract. ration.

tum, in Revaliensem duntaxat quemdam (1); filio D. Rat apud Riverium, in militem (2); latomo apud Pareum, in fabri cujusdam famulum (3); et militum ductore apud eumdem, in famulum cujusdam centurionis (4). Quæ duæ novissimæ mutationes cum vel in ipso initio libri sui a Blancardo positæ sint; mirum non est, quod multis candidis sincerisque viris, ex se alios priusquam aliter deprehendant, æstimantibus, et propterea nihil tale suspicantibus, in hisque Bohnio (5) fucum fecerint, ut simul cum duabus modo indicatis apud Pareum observationibus, Blancardi primam, et secundam, quasi non ex illis effictas, laudaverit.

Sed a vulneribus abdominis ad alia ipsius ictuum, compressionum, concussionum exempla e Valsalvæ schedis exscribenda transeamus.

14. Viri annorum triginta quinque abdomen equi calce percutitur: unde sævis doloribus et vomitu correptus, in S. Mariæ de vita nosocomium excipitur. Ibi perstantibus doloribus cum sensu ingentis ponderis in ventris imo, summaque spirandi difficultate, moritur.

Cadaver, a Valsalva, et Petro Molinellio dis-

(1) Cent. 2, obs. 9.
(2) Cent. 1, obs. 70.
(3) Ibid. obs. 2.
(4) Ibid. obs. 1.
(5) De renunc. vuln. s. 2, c. 4.

sectum, etsi nullam in abdominis musculis, percusso loco respondentibus, contusionem ostendit; tamen, ventre aperto, magnam videndam exhibuit copiam sanguinis effusi, qui corrumpi jam cœperat. Rupta erant sanguifera vasa quæ per omentum ducuntur; huic autem subjectum intestinum ileum quasi in transversum omnino discissum.

In thorace pulmones ingenti affecti inflammatione et polyposa non mediocris concretio in dextero cordis ventriculo.

15. Salvo abdomine, quod percussioni primum occurit, conclusas sub ipso partes disrumpi, novum non est. Sic Tulpius (1) bis, sic Fontanus (2), sic Grassius (3), sic Raygerus (4) lienem viderunt disruptum, tres primi a baculi ictu, ultimus ab allisione: quibus historiis, in Sepulchreto propositis, addas licet alias quoque, ut quæ in commentariis exstat Imp. Sc. Petropolitanæ Academiæ (5), et quæ apud cel. Heisterum (6). Utraque enim, illa a pugno, hæc ab equi calce ejusdem visceris disruptionem, eamdemque ex eo immanem effusionem sanguinis in ventrem ostendit. Ab

---

(1) Sepulchr. s. hac 3, obs. 29, § 9, vel potius 8.
(2) Ibid. § 11.
(3) Ibid. in Addit. obs. 31.
(4) Ibid. obs. 30.
(5) Tom. 1, in obs. anat.
(6) Instit. chir. p. 1, l. 1, c. 15, not. ad n. 6.

simili equi ictu in duobus aliis idem accidisse, ex Commercio Litterario (1) cognosces. Idemque in totidem, sed baculo percussis; compertum retulerat Bohnius (2). Nec desunt alia ejusdemmodi exempla, ab ictibus cujusquemodi, et inter hos a lapsu, quæ Jo. Petrus Albrechtus (3), Gotth. Budæus (4), Lucas Schrockius (5), Hieronymus Laubius (6) Joannes Storchius (7) adnotarunt. Quod si alia præterea cupis, duo leges apud Hoffmannum (8), et ubi quæras totidem, laudatum indicabit Commercium (9), ubi vero quædam alia insuper, monstrabit Platnerus (10): quem jure scripssisse intelligis, ex violenta abdominis compressione inclusa *viscera rumpi, lacerarique ita, ut effuso omni sanguine, cita mors sequatur. In liene autem hoc frequentius evenire, observationibus compertum esse.* Nec mirum, si mollem ejus structuram, tenui conclusam tunica, attendas. Quod si morbi vi mollior fiat, et tardigradi sanguinis copia infra costarum munimentum extendantur,

(1) An. 1736, hebd. 16, n. 4, et an. 1740, hebd. 21, n. 1.
(2) De renunc. vuln. s. 2, c. 4.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 9, obs. 6.
(4) Earumd. cent. 1 et 2, obs. 108.
(5) In schol. ad eamd. obs.
(6) Act. N. C., tom. 2, obs. 21.
(7) Commerc. Litter. an. 1731, specim. 36, n. 2.
(8) Medic. rat. tom. 3, s. 1, c. 7, § 34.
(9) An. 1738, hebd. 32, n. 1 ad part. 4 et 5.
(10) Instit. chir. § 717, not. *a*.

tanto facilius disrumpitur, et tanto plus sanguinis, citiusque effundit, eoque celeriorem affert interitum. Imo in Comite quodam (1) cum tumidus, et quasi pultaceus esset factus; per se ruptum, et repentinæ mortis causam fuisse constat. Sed in renibus quanto structura compactior, tanto justior admirandi causa est, cum in citata Laubii observatione legimus, ob externam ex casu ab alto compressionem non modo *lienem ad rupturam usque contusum, sed etiam in dorso renis sinistri foramen, duorum digitorum capax*, fuisse deprehensum; aut apud Mauchartum (2), *baculi teretis, non acuti, validissimam ac pernicissimam impulsionem ad abdomen, citra ullam continui solutionem, sed tamen ex opposito crepantis hinc lethaliter medii renis* fuisse causam. Et quoniam in sermonem incidi de visceribus urinæ inservientibus; fac perlegas Theod. Zuingeri (3) observationem, accurate signa, et anatomen exhibentem juvenis qui noctu ad arboris prominentem ramum forte hypogastrium allidens, nullum quidem exterius læsionis indicium, at disruptionem vesicæ retulit, urina tunc plenæ. Verum, ne quid aliis contingat visceribus prorsus omittamus, supra laudatus Heisterus (4) præ-

(1) Act. N. C. tom. 5, obs. 125.
(2) Dissert. de mydriasi, § 32.
(3) Eph. N. C. cent. 7, obs. 30.
(4) Not. cit.

ter illam quam ante indicavimus, duas protulit observationes, alteram ventris viscerum quæ graviter contusa, et lacerata reperta sunt a vehementioribus, quantumvis tenuioris, bacilli ictibus; alteram in qua jecur medium omnino disruptum a vi extrinsecus illata, deprehendit, tametsi exterius nulla omnino conspiceretur læsio. Disrupti quoque jecinoris exemplum tibi indicabit Platnerus (1), alterumque Commercium Litterarium (2); unde (3) tertium insuper habebis viri ab equo in regione hepatis graviter percussi, ut costæ imæ frangerentur, et visceris illius pars gibba fissuris finderetur compluribus, non ita profundis, ut opinor, cum venter non sanguine, sed multa lympha cruenta repletus fuerit, æger vero non ante quartum interierit diem; ut ad memoriam revocet historiam illam Hippocratis (4): *Puer a mulo percussus ventrem, et hepar, mortuus est quarta die;* quanquam hic puer, ut vides, ad ventriculum quoque percussus fuit, et longe alia habuit symptomata, quæ omnia attendens gravis interpres Vallesius (5), ob acutissimam viscerum illorum, inflammationem; non ob disruptionem, sanguinisque effusionem, puerum mortuum esse

(1) Not. cit.
(2) An. 1738, hebd. 32, n. 1, ad part. 5.
(3) An 1734, hebd. 35, n. 3.
(4) Epid. l. 5, n. 17.
(5) Comment. in hanc hist. quæ ipsi 38.

censuit. Certe si magna sanguinis fuisset effusio, et ratio, et Lanzoni (1) observatio ostendunt citissimam futuram fuisse mortem. Qui enim pugno ad jecur violenter percussus, *extravasationem sanguinis in ventre habuit, et rupturam vasorum in hepate, is mox ab ictu in terram prolapsus, misere expiravit.* Huc etiam septennis pueri spectaret historia (2), quem supinum adeo presserant equi currum trahentes, ut ex rupto a dextris, et lacerato jecinore sanguis in totam ventris, exterius illæsi, caveam effusus fuerit: nisi mortis quam statim obierat, aliæ simul tum in thorace, tum in cervice deprehensæ essent causæ. Sed ut propius denique ad Valsalvæ observationem accedamus, quæ ab ictu rupta sanguifera omenti vasa, ileumque intestinum proposuit; eadem vasa in fœmina, a milite percussa, et postquam totus venter sanguine effuso repletus erat, subito mortua, eadem, inquam, vasa disrupta indicarunt sanguinei grumuli inter omenti folia conclusi, quemadmodum in commentariis leges Petropolitanis, paulo ante laudatis (3), ubi quidem *in rarissima hacce læsione illud forte in considerationem trahendum esse dicitur, quod præter naturæ institutum, omentum fundo uteri connatum esset;* id tamen Val-

(1) Act. N. C. tom. 2, obs. 6.
(2) Commerc. Litter. an. 1740, hebd. 52, n. 3.
(3) Tom. cit. ibid.

salvæ observatio minime necessarium esse ostendit. Quod vero ad intestinum attinet equi calce perruptum, conferre cum hac poteris observationem Krameri (1) in rhedario ab eadem causa, sed neque eodem tempore, neque ab eadem tantum interna læsione mortuo; nisi forte ilei intestini ruptionem tribuendam potius gangrænæ intestinorum suspiceris, quemadmodum cum Helwichio (2) tribuendus ille certe est coli, et ilei sphacelo jam affectorum, hiatus in adolescente animadversus diebus non ita paucis extincto, postquam herus ventrem baculo graviter percusserat. Sed vel sine his, habes in Sepulchreto (3) non modo intestinum jejunum a violentissimis pedum insultibus in lumbos, dorsumque prostrati hominis disruptum, sed et ileum, et colon ob vehementissimam abdominis ad arboris truncum allisionem in altero (4), quamvis integro in utroque abdomine, non uno loco perforata. Noli autem mirari, quod mulieris, aliis a me litteris (5) tibi descriptæ, cum fuisset baculo abdomen percussum, et symptomatibus insecutis gravissimis, ipsa de hujus dolore tantummodo quereretur, nihil tamen læsum, nedum ruptum, in ejus ventre deprehensum fuerit.

(1) Commerc. cit. an. 1741, hebd. 26, n. 2.
(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 120.
(3) In Addit. ad hanc s. obs. 25.
(4) L. 3, s. 14, obs. 47.
(5) Epist. 49, n. 6.

Neque enim omnes ictus eadem vehementia infliguntur, neque omnibus intestina æque disruptioni opportuna sunt tum a natura, quemadmodum cervos Aristoteles quidem scripsit (1) *intestinum tam tenue, imbecilleque habere, ut etiamsi leviter percusseris, possit rumpi, cute adhuc integra;* tum a repletione. Et certe utrique eorum quorum modo historias ex Sepulchreto indicavimus, summe tunc repleta, et distenta præter solitum fuisse intestina a nimio potu, ex earum, et scholii insuper ad primam additi lectione cognosces. Tu igitur, siquando præter ictuum abdominis vehementiam, intestinorum a quacumque causa distentionem fuisse tunc scias, gravissima autem, et peculiaria accedant symptomata; quid intus fieri potuerit, etiamsi nullam in cute læsionem videas, suspicaberis; et, si nihil aliud poteris, at certe suspicionem tuam iis quorum intererit caute indicabis. Imo etsi neque illa distentio fuerit, neque statim adsint illa symptomata, noli sine omni timore esse, ne quidpiam forte latentis mali sensim crescat, ejusque indicia de improviso universa erumpant. Sapienter Plancus ad M. Tullium (2): *non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere potest, quam sciri curarique*

(1) Hist. animal. l. 6, c. 29 in fin.

(2) Inter Epist. ad familiar, l. 6, Epist. 18.

possit. Legesis observationem Lospichleri (1), et vera a me dici intelliges. Viro enim qui ante annos plurimos cum equo corruens, vehementem passus erat *ephippii in stomachum compressionem*, eamque neglexerat, quid tandem lethalis morbi circa ventriculi fundum obortum sit, videbis. Ab ejusmodi autem ictibus etiam in aliis visceribus skirrhos nasci; neque ita raro, scite monuit Platnerus (2), mala, ut nosti, quæ sensim oriuntur, et crescunt, quanquam ab initio ipso nonnunquam accidit, ut indicia acceptæ læsionis se prodant, nec ad finem usque, lente quantumvis, pergere desinant, ut juveni contigit quem ill. descripsit Hallerus (3), ab ebriis compotoribus *calce ad abdomen percusso.*

16. Puero novenni, sub currum cadenti, rota super ventrem acta, mortem in hunc modum attulit. Dolor quidem ventris non magnus erat sed pulsus vix percipiebatur, extrema valde frigebant, æger vix unquam quiescebat, alterno fere motu ex uno se in alterum latus convertens. Denique hora una, aut altera ab rotæ pressione exacta, convulsivis ingruentibus motibus, intra horæ quadrantem decessit. Abdomine, quod valde tensum erat, dissecto, effusus in ventrem fluidus sanguis, et intestina aere turgentia conspi-

(1) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 151.

(2) Instit. cit. § 718.

(3) Opusc. pathol. obs. 25.

ciuntur; jecinoris pars dextera qua costas spectat, ad trium unciarum Bononiensium tractum altererat lacerata. In thorace pulmones ab omni undique nexu liberi sanique inventi sunt, nisi quod a tergo erant leviter inflammati. Ventriculi cordis fluidum, spumosumque sanguinem continebant.

17. Duas, Sepulchretum versans, observationes reperies, quarum altera (1) vacuæ quadrigæ, altera autem (2) rhedæ bene onustæ traductas rotas super ventrem proponit. Et est quidem pondus varium prementis corporis attendendum; at simul varia pressi hominis, sive ætatem spectes, sive compressam ventris sedem, resistentia: erat illorum, qui ibi describuntur, prior annos natus circiter triginta, alter aliquanto plures. Prioris hypogastrium paulo supra pubem, alterius hypochondrium dexterum pressum fuerat. Illius, intra horas mortui triginta sex, nec sine motibus convulsivis; sub integra cute, cæterisque abdominis integumentis, perforatum inventum est ileum intestinum, idque eo facilius, quod, ut in ebrio, fuerit distentum. Alterius vero qui diutius vitam traxit, sub integris costis spuriis integrum jecur deprehenderunt, et nihil eorum quæ in cavea ventris sunt, ruptum; sed magnum tantummodo abscessum inter abdominis musculos,

(1) In addit. ad hanc s. obs. 27, cum schol.
(2) L. 3, s. 17, obs. 23.

et peritonæum. Novennis autem erat puer in quo laceratum jecur Valsalva invenit, et pueri quoque tres illi erant, quorum supra (1) ex cl. Heistero mentionem facientes, viscus aliquod, et in tertio jecur ipsum medium omnino disruptum a vi extrinsecus abdomini illata, cute quantumvis integra, fuisse diximus. Et puer adhuc erat is qui ebrius e plaustro delapsus, axique, et rota posteriore currus eversi, et transeuntis graviter pressus, et decima post hora mortuus, præter intestina hic illic valde contusa, et livida, pylorum, hepar, venam portarum, et renem dexterum, lienemque præterea habuit per medium prorsus rupta, mirante Preussio (2), qui fieri potuisset, ut post tot tantasque læsiones, et immanem mox sanguinis, quo ventrem plenum invenit, effusionem, tot horas viveret, tum illud etiam, nusquam cutem, ne in abdomine quidem, fuisse ruptam, nisi hanc quippe mollem, et quæ facile extendi possit; et mollia subjecta viscera habentem, forte dicamus cedere ita potuisse, ut illæsa permaneret; viscera autem illa in posteriorem ventris parietem qua maxima ex parte est osseus et ad firmissimum subjectum solum violentius adacta, et compulsa, cum cedere propterea non possent, necessario esse fissa. Et videtur sane corporis integumentis naturalibus illud interdum

(1) N. 15.
(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 16, obs. 228.

accedere quod vestibus, ab ictu nonnunquam illæsis, cum subjectum ipsis corpus sauciatur. Sic a spectatæ fidei collega audivi, mulieris uterum gerentis abdomen cum a bove cornu impetitum esset, quamvis vestimentis nec perforatis, nec ruptis, ita fuisse discissum, ut conspici posset uterus, ibique hernia post curationem, sedulo ab se adhibitam, remaneret. Ipse autem in altero collega nostro, Cœnobii hujus celeberrimi S. Justinæ abbate, dum viveret, meritissimo, vulnus vidi super posteriore sinistri ossis sincipitis parte recens ad cicatricem perductum, quod ante quindecim illos dies casu inflictum fuerat ab decidente angulato bilibri lapide, neque pileum, neque cucullum, neque intimum ex laneo panno pileolum, quibus omnibus opertum erat caput, scindente, aut perforante, naturalia autem, iis subjecta, integumenta sic vulnerante, ut multus continuo sanguis efflueret. Atque hæc de ictibus, aut compressionibus ventris scripta sunt. Quarum alterutris, an utrisque, an etiam concussioni vehementissimæ tribuendum sit quod in proxima refertur historia, ipse existimabis. Eam Valsalva et narravit mihi, et in Schedis reliquit.

18. Structor annorum circiter sex et triginta, ex alto ædificio in fimum cadens stupidus remanet. Nulla exterior læsio apparet. Abdomen paulo post tumet, ac tenditur. Pulsus adeo est exiguus, ut vix percipiatur. Intra duodecimam horam in-

terit. Ventre aperto, causa unde tumeret inventa est, sanguis effusus. In nonnullis ejus caveæ membranis sugillatio animadvertebatur. Quo tamen ex rupto vase effluxisset sanguis, difficile erat deprehendere. Verum conjicere licebat ex ramo venæ cavæ, propterea quod hæc omnino erat inanita.

19. Et sane in altero qui lapsus ex alto fuerat sanguinem multum in ventris caveam ex fracta vena cava effusum Jacobus Sylvius, ut in Sepulchreto quoque (1) habes, olim conspexit. Quid vero in virginis ventre, quæ ab alto ceciderat, Valsalva invenerit, alias (2) a me tibi scriptum est. Nunc quæ ad lumbos, eamque viciniam vulnera, ictusve descripta reliquerit, videamus.

20. Vir anno proximus quadragesimo, duobus sclopeti globis ad hunc modum transverberatur. Ingressi sunt globi ad latus dexterum secundæ, et tertiæ lumborum vertebræ; uno duntaxat sibi aperto foramine: exierunt duplicato foramine, majori uno, minori altero, ex abdominis medio, duobus circiter transversis digitis supra umbilicum. Vulneratus ad locum non longe dissitum se confert, ubi a chirurgo remedia adhibentur. Hinc de vehementi dolore queritur: erecta cervice, nec sine anhelitu, spirare cogitur; non semel vomit: lotium, sed incassum, reddere conatur:

(1) Sect. hac obs. 28, § 6.
(2) Epist. 40, n. 9.

pulsus fit sensim parvus et debilis: tandem loquens adhuc, et sana mente, cum aerem hianti ore aliquoties attraxisset, qui certus vicinæ mortis est prodromus, nona ab accepto vulnere hora decedit.

Cadaveris universum dorsum aliquot post mortem horis livere incipit. Postridie mane non modo livor creverat; sed insuper totum caput deforme factum erat, oculusque dexter valde intumuerat. Vulneris labra ad putredinem utraque ex parte inclinabant. In ventre stagnabat effusus sanguis. Ileum intestinum tribus in locis omnino erat laceratum; colon autem ubi ventriculo subjicitur, dimidia ex parte suæ latitudinis vulneratum, omnia intestina rubebant. Cum vulnus paulo infra emulgentem venam dexteram ventris cavum subiret prope sedem ureteris, dubitatum est, hunc fuisse laceratum. Sed cum intolerandus fœtor properare cogeret, res satis non potuit explorari. Dubitatum quoque est, sclopeti globos veneno infectos fuisse.

21. Hic quæri inter cætera a te posset, quomodo cum duo essent globi, tribus locis ileum intestinum lacerassent? nisi animadverteres, gyros hujus intestini, esse ejusmodi, ut parte ejus aliqua parti alteri anteposita, intestinum bis occurrerit in via quam globorum alter tenuit.

22. Vir annorum quadraginta, plumbeis fragmentis inæqualibus, sclopeto emissis in eo cor-

poris positu sauciatus est, ut ad natem sinistram, qua fragmenta illa ingressa erant, tria essent foramina, ad lumbarem autem regionem, qua prope infimam costam egressa fuerant, duo foramina conspicerentur. Circa quintum diem urina supprimitur: nec semel æger queritur de spasmodico ad supremum marginem ossis ilium dolore adeo ut ex improviso totum corpus concutiatur: præ dolore externum chirurgi medentis tactum ferre vix potest. Augetur dolor in dies, ut vehementior, et continua fiat convulsio, præsertim circa guttur et os; mens tamen est sana. Tandem die obit decimo tertio. Vulnere per dissectionem perlustrato nullum plumbeum fragmentum ad interiora pervenisse fit manifestum. Unum tamen, diverso ab aliis itinere, comminutum iverat supremum marginem ossis ilium, qua musculorum tendines annexi sunt. Cæterum in ventre læsio nulla, si quamdam excipias quasi sugillationem intestinorum, et omenti præsertim. Cerebrum vero sanum omnino fuit: ut ne seri quidem ullum vestigium ostenderit.

23. Hic, opinor, vir ille alter fuit quem supra (1) visum esse a Valsalva adnotavi, ex comminutione mortuum marginis ossis ilium, cum ex ea absumptum alterum proposuissem vulnere ejusdem generis, sed frustulis plumbeis non sic a tergo jaculatis. Propius ad eam quam modo

(1) N. 5.

exscripsi, Harderi accedit observatio, quæ utinam dissectionem haberet adjunctam. Exstat in Sepulchreto (1), exhibetque hominem sclopeti globulo pone nates ictum, superiora versus inter musculos et tendines qui ad dorsum pertinent, progrediente: quo ex vulnere ortam denique stranguriam primum videbis, mox convulsionem ad guttur, et os, quæ deinde ad artus, et universum tandem corpus propagata, ægrum sustulit.

24. Post vulnera ictus sequuntur, lumbis, et interjecta his spina excepti. Quibus de ictibus has duas accipe Valsalvæ observationes.

25. Vir quinquaginta annos natus, dum pronus forte ambulat, ligno ex alto cadente gravissime percutitur ad tres inferiores lumborum vertebras. Semianimis concidit: et in S. Mariæ de vita nosocomium illatus, quarta ab ictu hora interit. Lumbi, et speciatim musculorum longissimi dorsi, et sacrolumbi communia principia a contusione sanguine coagulato infarcta reperiuntur. Intra ictas vertebras erat sanguinis grumosi non multum; inclusa tamen medulla omnino illæsa videbatur. Illæsa quoque omnia viscera. In arteriis duntaxat; quæ in denatis alioquin solent parum sanguinis continere, tantum hujus, et coagulati quidem inventum est, ut eo prorsus repletæ es-

---

(1) In additam. ad s. hanc 3, obs. 32.

sent, præsertim ad præcordia, ubi is multo magis concreverat.

26. Vir alter, annum jam agens quadragesimum sextum, cadente ligno a tergo percutitur. Inde in cruribus movendi facultas omnino perit, sentiendi remanet. Alvi recrementa præter voluntatem, lotium catheteris duntaxat ope redditur, quod sub morbi finem, naturali exuto colore, aquam referebat in qua caro recens lota est. In percussa lumborum parte vix dolor percipiebatur. Ita paulatim deficientem mors sustulit die decimo quarto. Cadaveris externa membra laxa erant, et facile mobilia. Ventre aperto, intestina plurimis in locis non levi infecta nigredine reperta sunt, qua læsas partes spectabant. Namque eadem nigredo per totam iliacam, et lumbarem regionem extendebatur, ut sanguis in earum partium interstitiis concretus quodammodo appareret. Lien quoque dimidia ex parte præter modum livebat. Denique, ut morbi signa præmonstraverant, fracta vertebra lumbaris inventa est, nonnullis osseis fragmentis ex ea conspicuis. In thorace pulmones maculis quibusdam nigris distincti, a tergo autem, sinister præsertim in parte inferiore, nonnihil inflammati. Uterque cordis ventriculus polyposam habuit concretionem, sed dexter majorem: hæc pulmonarem subibat arteriam.

Cæterum sanguis in omni fere parte fluidus fuit.

27. Has duas historias si conferas inter se, facile miraberis, illum cujus vertebræ fuisse fractæ non dicuntur, intra horas quatuor; hunc vero cujus una certe vertebra fracta dicitur, non nisi decimo quarto die esse mortuum. An quia vertebra hæc non modo una fuit; sed fortasse omnium infima; illæ vero tres erant? At illæ quoque tres erant inferiores: corpus autem ipsum medullæ spinalis ad tertiam lumborum vertebram scis profecto non pervenire; non videtur autem a paulo pluribus concussis equinæ, ut vocitant, caudæ nervis, quorum certe nullus superioribus prospicit partibus, tantum discrimen repetendum. Idemque dicam, si discrimen forte inde repetas quod intra vertebras illas tres aliquid erat effusi sanguinis, cujus nulla intra hanc unam fit mentio. Equidem eorum quæ læsas vertebras, spinalemque ipsam medullam consequuntur, discrimina sæpe video non faciles habere explicatus. Mitto quas in Sepulchreto habes, Rumleri (1), et Fontani (2) in casu ab alto observationes. Nam etsi illa similia, imo graviora profert quam secunda Valsalvæ, symptomata, mortemque die septimo; non constat tamen, quæ, et quot vertebræ, et quatenus læsæ fuerint: Fontani autem observatio cum vertebras quinque dorsi luxatas proponat, nec solum symptomata ejusmodi non

(1) Sect. hac 3, obs. 29, § 7.

(2) Ibid. obs. 28, § 1.

commemoret, sed vitam ad longum tempus productam indicet; dubitationibus eorum obnoxia est qui vertebrarum luxationes, ut alias (1) indicabimus, non agnoscunt. Meeckrenii igitur historiam ibidem (2) relege in qua sclopeti globus inter duas lumborum vertebras perveniens, his vertebris fractis, et spinalem medullam premendonec ea quæ diximus, symptomata, nec mortem attulit, nisi post hebdomadam duodecimam, imo, ut apud auctorem est, decimam quartam. Et ne forte dicas cum Hornio (3), globum ad extimum adhæsisse integumentum spinalis medullæ, ut ipsam premere non potuerit; huc adde Bohnii (4) observationem, qui globulo perforatam in centurione non solum vidit lumborum spinam, sed et *simul funis medullaris medietatem sinistram, ita tamen ut nec dextra omnino intacta maneret*, gravibus quidem consecutis symptomatibus, at vita nihilominus ad octavum, an nonum diem producta. Verum ne postea forte dicas, inter secundam et tertiam (et multo minus, ut in Meeckrenii historia, tertiam inter et quartam) lumborum vertebram subeuntem globulum, non ipsum medullæ corpus, sed equinam duntaxat caudam vulnerare potuisse;

(1) Epist. 56, n. 35.
(2) In additam obs. 4, cum schol.
(3) In Schol. modo cit.
(4) De renunc. vuln. s. 1 prope fin.

utraque hac historia seposita; lege potius, quæ alibi in Sepulchreto (1) exstat, Plateri observationem. Hac virgo proponitur, cui intra vertebram dorsi octavam aut nonam, sclopeti globus spinalem medullam disruperat, et movendi, sentiendique facultatem a medio deorsum statim ademerat, ad vigesimum tamen usque diem vita protracta. Quin perpende in Reg. sc. Academiæ parisiens. historia (2) quid Cuvilliersius de milite referat, cujus duodecimam dorsi vertebram, inclusumque ipsum medullæ corpus ensis mucro, duos pollices longus, non modo trajecerat, sed ibidem semper hæserat, cum tamen dolores quidem acerbos, sed nullam usquam resolutionem quoad vixit, vixit autem ad menses, attulerit. Cum his nunc confer quam in Sepulchreto (3) habes, Marcelli Lucii observationem. Hominem leges intra horas circiter triginta mortuum, cui sclopeti globus a dextra parte, quatuor digitis sub regione renum ingressus, transibat per medium spinalis medullæ, per sinistram partem egrediens. Certe hic globus non medullæ corpus, sed equinam caudam trajecerat. Qua igitur ratione tanto citius quam in illis, quibus ipsum medullæ corpus trajectum fuerat, mortem attulit, eamdemque tamen multo tardio-

(1) L. 1, s. 15, obs. 26.
(2) Ad an. 1743, in obs. anat. 11.
(3) Sect. hac 3, obs. 26, § 2.

rem quam primo illi Valsalvæ viro in quo illa ipsa cauda non solum non trajecta erat, sed illæsa omnino videbatur? Nimirum difficile, ut dixi, hæc possunt discrimina explicari. Si tamen conjecturis, non undique fortasse improbandis, est locus; duæ videri possunt fuisse causæ, cur eum Valsalvæ virum tam cita mors abripuerit. Ut enim pronus incedebat, cum ruens ab alto lignum tres eas vertebras percussit; tanto has vehementius concussas crediderim, quanto ictum minus ex obliquo excepere, propter eaque disruptis sanguiferis vasis plus sanguinis fortasse, quam ibi apparuit, effluxisse; inde videlicet in concidente ac supino homine mox in cæteras vertebras dilapsum ad medullæ corpus, non aliter propemodum atque a Verneyo (1) fieri creditum est in quibusdam quasi apoplexiæ generibus, postquam in horum aliquo profluere sanguinem vidit non e cranio, sed ex vertebrarum tubo. Compressa enim *ea parte, unde nervi oriuntur plurimi, qui nervi intercostalis ramis præbent originem, partium interiorum motum cessasse* existimavit. Cessasse autem in nostro casu tanto facilius putaverim, quanto magis sanguis (quæ altera meæ conjecturæ causa est) promoventibus ipsum organis resistebat ea crassitie, sive ea æquo minori fluiditate, ob quam adeo con-

(1) Apud Duhamel Hist. R. Sc. Acad. l. 3, s. 5, c. 2, n. 1.

cretus in arteriis, multoque etiam magis circa præcordia repertus est.

28. Ad artuum tandem ictus attinet Valsalvæ insequens observatio: quæ simul quanti sint faciendæ extremorum læsiones ostendit, simul a faucium convulsione instantes toto corpore lethales convulsiones sæpe in vulneribus indicari confirmat.

29. Viro annorum triginta quinque, prægrandi lapide extremum percussum est pedis sinistri. Pars contusa, nisi tangeretur, non dolebat. E medio autem præcipue digiti pollicis, ubi tangendo vehemens dolor excitabatur, nullam purulentam emittebat materiam, nec ullo pacto, laceratas tendinum fibras separabat. Homo in omnibus se bene habebat, idque fatebatur, et sua munia alacriter obibat. Verum sexto die ex improviso tensivis doloribus, diraque ad fauces convulsione prehenditur. Sequitur postea ingens toto corpore convulsivus motus, et hunc mors octavo die. Capite dissecto, nihil præter naturam deprehenditur, si paululum serosæ materiæ excipias stagnantis in cerebri ventriculis.

30. Nunc aliquot nostras vulnerum, aut ictuum earumdem quæ hactenus dictæ sunt, partium observationes, eodem servato ordine, subjiciamus.

31. Vir ab inflicto in hypogastrium vulnere ad latus dexterum lineæ albæ, vomitionibus conflictatus, humilibus, infirmisque pulsibus, nec

sine quibusdam convulsivis motibus, nulla tamen animi defectione, obiit intra diem tertium in hoc nosocomio, ante extremum novembrem anni 1742. Abdomine, quod tumidum non erat, diducto, sanguinem effusum concretum; ileum autem intestinum qua vulneri respondebat, transverberatum offendimus.

32. Etsi in judicio de vulnerum, intestinis vel tenuibus inflictorum, lethalitate cautus prudensque medicus negligere illa non debeat quæ docte, et sapienter super argumento hoc scripsit Abrahamus Vaterus (1); tamen nimis verum esse plerumque experimur quod post Hippocratem (2) tradidit Celsus (3), *servari non posse cui aut jejunum, aut tenuius intestinum vulneratum sit.* Huc Fabricius noster ab Aquapendente (4) hæc addidit: *sic vulneratos observavi habere pulsus admodum exiles, et frequentissimos, morique uno aut altero die; unde si tales videritis pulsus, semper dubitate de tenuibus intestinis vulneratis.* Quantum mihi in quod observare contigit, cui vulnus in umbilicali regione impositum sua ipsum sede jejunum intestinum sauciatum esse indicabat; verum de pulsibus, et verum item de mortis die Fabricius scripsit: quanquam cum secare

(1) Disp. inscr. vulnerum in intest. lethalitas.
(2) S. 6, aph. 18.
(3) De medic. l. 5, c. 26, s. 2.
(4) Pentateuch. l. 2, c. 34 in fin.

non licuerit; tribuendumne id esset intestini illius duntaxat, an mesenterii quoque, et vasorum vulneri, unde sanguis effluxisset, pro certo scire non potui. Nempe dissectionibus standum est. Hæ autem ut quæ sauciata intestina fuerint, pro certo ostendunt, sic faciunt, ut alium in aliis, neque ita raro, vitæ inde terminum fuisse, nimirum pro varia corporum dispositione, variisque adjunctis, intelligamus. Si in hac III Sepulchreti sectione observationem perlegeris XXV, exempla huc spectantia pleraque complectentem; videbis ilei intestini vulnera modo intra horas duodeviginti (1), modo intra dies tres (2), modo intra quatuor (3) mortem attulisse; coli vero alias intra dies totidem (4), alias intra horas quatuor (5); imo cuidam intestina tum crassa, tum tenuia multis vulneribus confossa, vitam abstulisse die quinto (6). Huc adde ex Hoyero (7) duodeni intestini vulnus die quarto; ex Bohnio (8) jejuni paucis post horis; ex eodem (9), ex Usen-

(1) § 9.
(2) § 15.
(3) § 14.
(4) § 13.
(5) § 6.
(6) § 12.
(7) Act. N. C. tom. 3, obs. 18.
(8) De renunc. vuln. s. 2, c. 4.
(9) Ibid.

benzio (1), ex Hallero (2) ilei octavo die, quarto die, primo die fuisse lethale. Mihi vero ex ejusdem intestini vulnere haud aliud ac in proposito viro tempus mortis jam antea contigerat adnotare, ut ex proxima cognosces historia.

33. Vir alter mortuus ibidem erat convulsus tertio die ex quo vulnus circa imam epicolicam regionem dexteram cultro acceperat paulo ante finem decembris anni 1726. Cadaveris hujus quasdam partes, et nominatim renes, quorum alter binis instructus erat ureteribus, toto itinere, ipsoque intra vesicam fine divisis, cum diligentius examinarem, quæ ad vulnus attinebant, adnotare non neglexi. Mesenterium haud procul a fine ilei intestini pertusum fuerat, nullo quidem læso ejusmodi vase unde sanguinis copia effundi potuisset; ut neque effusa erat; peculiari attentione digna. Sed et illud intestinum sauciatum erat.

34. Hoc intestini vulnus obstitit quo minus eo in viro, in quo sanguinis effusio me dubium facere non poterat, observationes confirmarem Friderici Ruyschii. Qui postquam in Thesauris Anatomicis (3) admonuerat, *per mesenterium nervos visibiles existere satis numerosos, quibus læsis graviora producuntur symptomata, dolores-*

---

(1) Eph. N. C. cent. 7, obs. 60.
(2) Disp. anat. collectar. tom. 7, in fin.
(3) I. Repos. 3, n. 13, n. 1.

que immanes, asseveravit in Adversariis (1), sæpenumero se vidisse homines post assiduos intolerabiles ventris cruciatus, intra duos tresve dies mortuos, quorum nullam præter ipsum mesenterium alicujus momenti partem vulnere læsam, re accuratissime examinata, potuit invenire; tametsi mesenterii vulnera lethalia non pronunciaverint auctores qui super his ad id tempus scripserant. Propius aliquanto ad Ruyschii observationes accedit quæ ab spectatæ fidei chirurgo sub initium anni 1724 paucis, postquam ipse habuerat, diebus ad hunc modum narrata est.

35. Alienigenæ viro jam diu hic moranti, proindeque omnibus noto, vulnus inflictum fuerat acuto, ancipiti, et tenui ferro, oblique a sinistris abdomen sub ipsis costis perforante. Angustia, et obliquitas vulneris erant ejusmodi, ut non modo ex vulnere nihil exiret, sed ne specillum quidem ulla ejus chirurgi, aut Masierii ipsius diligentia admitti sinerent in ventris cavum; quo tamen ferrum pervenisse hæc indicabant. Ab accepto vulnere ad quintum usque diem, quo pulsibus deficientibus obiit; semper, si intervallum excipias horarum quinque, idque semel, vomitu rejecit assumpta et bilem. Ventris doloribus torquebatur. Alvus, nisi clysteribus

(1) Dec. 2, c. 4.

soluta, nunquam reddidit quidquam. Sanguis autem etsi ter fuerat detractus, neque in his quæ post clysteres, aut cum illis quæ per vomitum exibant, apparuerat unquam; novissime tamen ante mortem ex ore, at simul e naribus, prodiit. Abdomine dissecto, sub intestinis, aere turgidis, non multum sanguinis effusi conspectum est, idque ad ventris inferiora. Vulnus autem colon intestinum quatuor circiter infra lienem digitis inciderat quidem, sed superficie tenus. Inde vero nullo alio læso intestino, ad mesenterium pervenerat. Quod propterea non modo saucium, sed et tumidum inventum est.

36. Etsi præter mesenterium, facies quoque exterior intestini hic erat saucia; facile tamen intelliges, hanc propius abfuisse ab Ruyschii observationibus; nisi quod paulo diutius vita producta est, ubi cum Boerhaavio (1) animadverteris, *intestinorum quoque superficiem exteriorem verissimum mesenterium esse*. Cæterum cum a sauciato mesenterio mors accidit, neque hujus causam in majuscula quæpiam illius incisa vasa, ut in cive oppidano quem Bohnius (2) secuit, conferre licet; in compunctos ejus nervos cum Ruyschio conferre poteris, majusculos tamen et ipsos: si enim minimorum quoque compunctio lethalis esset, nulla, opinor, exstaret felix, bre-

(1) Prælect. ad Instit. § 816.

(2) De renunc. vuln. s. 2, c. 4.

visque, et sine gravibus symptomatibus transverberati ventris curatio, quam et nobis visam antea (1) scripsimus, et alii, inter quos Waldschmiedius (2) viderunt. Sed nos ense; Mauchartus (3) vero cum ventrem plumbeo globulo transverberatum conspexisset, vulnerato quinta ferme post hora intereunte, mortis autem citæ adeo causam inquireret deprehenderetque, globulum, fundo ventriculi transfixo, *hinc per mesenterium inter colon et ileum, utroque illæso, nec ruptis vasis mesaraicis, transiisse: parum* autem esse animadverteret, *quod ex contentis ventriculi in abdomen descenderat, et nulla usquam esse gangrænæ vel incipientis indicia, aut ullam hæmorrhagiam lethalem;* potuisset a laceratis majusculis mesenterii nervis tam citi obitus causam repetere, nisi certior factus esset, *nullas convulsiones ante mortem, vomitus autem frequentes* fuisse: quanquam intimæ viscerum convulsiones fortasse adstantes latuerunt. Certe etsi vulnera fundo ventriculi inflicta intra breve tempus plerumque occidere, supra (4) a nobis productis indicatisque præsertim observationibus, confirmatum vidisti, tam exiguo tamen spatio robustum, ac sanum virum interemisse, neque Mau-

(1) N. 7.
(2) Eph. N. C. cent. 9, obs. 70.
(3) Earumd. cent. 5, obs. 33.
(4) N. 9.

chartus, ut apparet, credidit, neque alios facillime credituros esse arbitramur.

Verum ad ea quæ ipsemet vidi, redeamus.

37. Molitori famulo unum supra viginti annos nato, sano, robusto, optimoque corporis habitu prædito, id accidit quod juvenibus audacibus, minacibusque, qualis ipse erat, sæpius solet, ut lethale vulnus acciperet. Inflictum hoc fuerat lanionis cultro in epicolicam regionem sinistram. Ut tunc erat prima noctis vigilia, domum per se rediit. Mane in nosocomium illatus, et a medico, chirurgoque curari cœptus est. Eo die levis febris fuit. Sed nocte proxima et vomuit, et ex convulsivis subsultibus semper tremuit. Sicque tremens postridie mane quadragesima circiter hora ab accepto vulnere mortuus est. Cadaver proximo die, qui fuit XI cal. februarias anni 1738, multisque insequentibus, nobis ad anatomen quam in gymnasio docere cœperamus, continuandam ex usu fuit. Abdominis musculi obliqui, et transversus in ea quam indicavi, regione pertusi erant vulnere duos ferme digitos admittente: interque illos aer subierat, ut initium jam esset factum quasi emphysematis. Is aer e vulnerato, ut mox dicetur, colo intestino in cavum ventris egressus, hunc distenderat. Neque aer solum ex illo prodierat intestino, verum etiam recrementa; ut cum in ventre humor esset effusus ad libras duas; pars hujus maxima ex recrementis esset, minima ex sanguine; nullum enim

insigne vas læsum fuerat. Scilicet culter, abdomine, ut dicebam, transfixo, oblique sursum, introrsumque perrexerat, et primum quidem ejus quod memoravi, intestini respondentem partem sic inciderat, ut simul anterior, et posterior ejus facies, et quæ a latere vertebras spectat, discissæ, aeri et recrementis exitum in ventrem darent. Inde autem rene, et diaphragmatis appendice illæsis, quadratum lumborum musculum transfixerat, ultraque hunc in commune illud sacrolumbi, et longissimi dorsi initium sic penetraverat, ut de tendinibus ex hoc initio ad transversos lumbarium vertebrarum processus oblique ascendentibus unus haud omnino, sed, quod multo pejus haberi nosti, ex parte duntaxat esset incisus. Hinc igitur causam plerique fortasse præcipuam deduxissent quare convulsivis subsultibus confectus esset, præsertim cum sauciatum intestinum ne ruberet quidem, aut liveret ad eam ipsam partem qua vulnus habebat. Ventriculi fundus, ab interiore facie inspectus, tenuia vascula hic illic ad aliquod spatium ostendebat sanguine distenta. Cæterum jecur magnum erat, et in transversum prælongum, ut in totum propemodum hypochondrium sinistrum se extenderet. Lien quoque longior, et æquo major; ejus autem arteria non tenuior modo pro ea præsertim visceris magnitudine, sed et minimum tortuosa. Nam minus tenuitatem miratus sum, cum arteriæ magnæ truncum ibi animadverte-

rem, ut in thorace quoque, angustiorem proportione non ad corpus tantummodo, verum etiam ad venam ipsam cavam, cujus in septo transverso foramen erat omnium maximum quæ videre meminissem. Thorace aperto, pulmones undique, id quod minus frequens in adultis hominibus esse non ignoras, solutos quidem conspexi; sed bronchialibus glandulis instructos justo majoribus, ut una compressam nucem mediocrem ferme æquaret. In pericardio aqua erat flavescens, nec paucissima. Cor potius magnum, in eoque sanguis, ut alibi, niger; ibi vero etiam ex parte aliqua grumosus. Magna arteria ultra curvaturam sulcos quasi quosdam interiore facie ostendit secundum longitudinem ductos. Cætera quæ in hoc cadavere adnotavi, huc non attinent.

38. Etsi de ventriculi, et instestinorum et plerorumque aliorum viscerum quæ in ventre sunt, vulneribus plura ex Valsalva, et nobis, et aliis observatoribus hac epistola accepisti; tamen alias ex his ultimis indicabimus historias, quas Sepulchreto, si velis, inseras. Itaque ad crassorum intestinorum vulnera, coli videlicet, ac recti, observationes spectant Harderi (1), et Bautzmanni (2). In hac est simul quod ad diaphragma, in illa quod ad chyli, si recte intelligo, recepta-

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10. obs. 62.
(2) Ibid. obs. 234.

culum, certe autem quod ad renem convulneratum pertineat. Cujus de vulnere epistola quoque superiore (1) mentio facta est. Nunc Laubii (2) addetur observatio, eo spectabilior, quod culter per medium lienem ad renem sinistrum pervenerat. Lienis autem erit altera ex Bernero (3). Porro ad jecoris vulnera, præter exempla illa quæ extremis superioribus litteris (4) indicata sunt, alia Bohnius (5) dabit, ad has vel magis attinentia. Nullius autem ex ventris visceribus profunda vulnera certius, aut citius quam hujus, sunt lethalia propter vasorum tum multiplicitatem, tum quo magis ad diaphragma acceditur, crassitudinem. Quamobrem scite Homerus (6) de Eurypylo lanceam jaculante, *pervasit*, inquit, *hepar subter præcordia: statim autem genua solvit*, et alibi (7) de Patroclo, *percussit ubi mentes fingunt circa prudens cor: cecidit autem*: quem ad locum ob verbum fingunt commentarii instar erit quod in libro habemus de morbo sacro (8). Et ne me hinc forte arbitreris ad poetam præter majorum consuetudinem digredi; vide

---

(1) N. 40.
(2) Eph. N. C. cent. 10, obs. 8.
(3) Act. N. C. tom. 2, obs. 69.
(4) N. 41.
(5) C. 4, supra ad n. 36 cit.
(6) Iliad. l. 11.
(7) Iliad. l. 16.
(8) N. 18.

quæ ad illum de Ulysse, et Cyclope Homeri locum (1), *ubi mentes hepar habent*, Galenus (2) adnotaverit. *Vulneratam hanc venam*, cavam nimirum, qua jecur, in cujus substantia defixa est, ad diaphragma alligat, *aut divulsam*, inquit, *acuta adeo sequitur mors, ut cum Cyclopi, quanquam longe maximo, sapientissimum Ulyssem poeta scriberet insidiari, mortemque machinari, non in aliam corporis partem ensem impulsurum fuisse finxerit, quam qua hepar phrenes continent: .... adeo certe huic loco confidebat, ut si vulnere affectus esset, ne temporis quidem momentum vivere ipsi esset permissurus.* Sed et Riolanus (3) Galenum laudat, quod hoc Homeri testimonium protulerit: quanquam memoria lapsus, quod uterque facturum fuisse Ulyssem aiunt, reapse fecisse dicit. A sauciata autem fellis vesicula num æque celer, ac repentinus obitus necessario sit expectandus, satis a me II epistola anatomica (4) ostensum est, cum omnia quæ ad id usque tempus producta dicebantur, non modo a vulnere, sed a quacumque causa illius ruptionis exempla perpendi. Unum duntaxat, aut alterum ab illo tempore additum legisse memini, quorum alterum inspicere poteris apud

(1) Odyss. l. 9.
(2) De usu part. l. 4, c. 14.
(3) Anthropogr. l. 1, c. 2.
(4) N. 96.

ampliss. Swietenium (1). Vesiculæ quidem vulneri, bilisque in ventris cavum effusioni quæ statim, et quæ deinde successerint non levia, videbis; attamen non ante diei septimi initium mortem obtigisse. Hæc autem in altero exemplo quod protulit cl. Tacconus (2), minime accidit; sed mulier cui abscessus hepatis, cum peritonæo connatus, cystim ruperat, prorsus convaluit. Quin Bohnio (3) adstipulari in eo video cl. Kaltchmidtium (4) quod sine cystis bile vita possit diutius protrahi: imo censere, eam bilem, intra abdomen effusam, præsentaneum per se non afferre periculum. Contra nulli dubitationi obnoxium est, si vesica altera, id est urinaria, ita vulneretur, ut lotium intra ventris cavum ejiciatur; gravissimas (ut etiam cum sauciati sunt ureteres) lethalesque demum hinc esse noxas. Neque enim semper urina omnis per vulnus exit, ut in Ruyschii (5), Bohnii (6), Martini (7) observationibus, donec incipiat per urethram excerni, per quam primo tempore nulla poterat. Sane interdum vulnus non ex adverso, sed a tergo vesicæ infli-

(1) Comment. in Boerh. aph. § 312.
(2) De raris quibusd. hepat. etc., observ.
(3) C. 4 cit.
(4) Dissert. de vuln. hepat. § 48.
(5) Cent. obs. anat. chir. 75.
(6) C. 4 cit.
(7) Commerc. Litter. A. 1731, specim. 41. n. 3.

gitur, ut in tertia quæ ab laudato Bohnio (1) prodicitur historia, in qua pertusum erat vesicæ latus, itemque ut in ea ancilla de qua Alex. Camerarius (2), trajecto per mediam uteri substantiam, indeque per vesicam pariter mediam plumbeo globulo. Itaque ad uterum tandem pervenimus, cujus sauciati, præter hoc ipsum exemplum, alia reperies, in gravidis præsertim, in quibus certe quanto facilius vulneribus patet, tanto periculosius vulneratur. Est inter disputationes chirurgicas, ab Hallero collectas, CXXXI in qua (3) nonnullas huc spectantes legere poteris observationes. Quodcumque autem viscus sauciatum est, etsi indicia habeat sua, illudque in primis quod ex anatome suppetit, propriæ sedis; cavendum est tamen, nequando ab hoc ipso decipiamur, immemores varietatum quæ non raro occurrunt, velut in utero in alterum latus inclinato, aut in colo præsertim intestino a transversa illa sede quam superius habere solet, deorsum magis, minusve inflexo, aut in jecinore, de quo si non his ad te epistolis, at in I anatomicarum (4) quid aliter in aliis viderim, indicavi, ut in Adversariis etiam II (5) ubi et de ventri-

(1) C. 4 cit.
(2) Act. N. C. tom. 1, obs. 160, vers. fin.
(3) C. 1, § 15.
(4) N. 2, 11 et seq.
(5) Animad. 2.

culo quid in quibusdam suspicari oportêat, non reticui. Sed ut viscera singula eosdem semper fines servarent; nonne ut altius exspirationis tem pore diaphragma est, humilius cum inspiramus, ita jecur præsertim, et ventriculus illud sequuntur, eoque magis descendunt, cum valentius inspiramus, cum stamus, cum ab inedia ut inania sunt viscera jecur suffulcientia, ita huic fulcrum quasi deest, ejus descensui obstans, sicut alia ad te epistola (1) scripsimus, de non unius tum veterum, tum recentiorum sententia; quibus addas insuper cel. viros Winslowium (2), et Swietenium (3), qui cl. Garengeoti observatione id confirmari non dubitat, in jecinore hominis, cum ita se haberet, inferius vulnerato. Hæc igitur omnia, aliaque ejusmodi attendere oportet: tum siqua dubitatio est; cum frequentioris sedis notitia, alia ex actione, et munere cujusque visceris, et ex eorum quæ continent, natura deprompta indicia sunt conjungenda.

Ad eumdem modum sanguifera vulnerata vasa suo se produnt sanguine, multo, si majora sint, neque exitui e ventre quidquam obstet, profuso; plurimo, si maxima, ut puta si aorta, aut vena cava: quanquam citius vita desinit, quam spatii satis detur ad dignoscendum. Majoris arteriæ, id-

(1) 26, n. 25.
(2) Expos. anat. tr. du bas-ventre, n. 267 et suiv.
(3) Comm. in § cit.

culorum abdominis portio quæ coli initio vicina fuerat, sugillata apparebat a facie interiore. Sed neque hæc, neque ea intestinorum pars, quam colore fuisse dixi præter naturam, duri aliquid aut tumidi habebant. Interiorem faciem intestinorum examinare gravissimus odor prohibuit. Jecur pallidum, lien æquo major, mesaræi glandulæ imminutæ adeo fuerunt, ut pinguedinem diducere opus esset, ut in conspectum venirent. Thoracis utroque in cavo non minima copia inerat aquæ rubicundæ; in pericardio plus quam solet, sed neque multæ adeo, neque ita rubentis. Pulmo sinister aliqua ex parte nexus erat cum pleura, ipse tamen, et dexter sani. Cranio secto, et crassiore meninge amota, sub tenui nonnullis in locis animadversæ sunt aereæ paucæ bullulæ, tum species illa cujusdam quasi gelatinæ vasa; quæ per hanc meningem repunt, pleraque sanguine distenta; sed illa magis quæ per latera septi lucidi: quin etiam e medullari cerebri substantia inter secandum guttæ sanguinis existebant. Quæ tanto magis attendi, quanto minorem sanguinis copiam in ventris, et thoracis vasis majoribus animadverteram. Nihil aquæ in cerebri ventriculis, ipsumque satis firmum, cerebellum autem valde laxum, laxissimam pinealem glandulam deprehendi, cum hæc, atque alia quæ hic memorare necesse non est, non serius inciderem quam ipso quarto a morte die.

40. Et hic quidem tardius ab ictu abdominis

est mortuus, citissimi autem alter in hac ipsa urbe, sed circa annum, opinor, 1670, cum, hic studiorum causa tunc esset Jacobus Sandri, quem Bononiæ inter meos præceptores fuisse, alias tibi memoravi. Quod mihi is narrabat, totidem verbis accipe.

41. Quidam equi calce in umbilico ictus, illico, apoplectici instar, concidit mortuus. Dissectus nihil aliud præter naturam ostendit, nisi sugillationem, et nigredinem intestinorum, percusso loco respondentem.

42. Audienti hæc mihi adolescenti in mentem venit Hildani (1) observatio, juvenis a rescisso umbilicali jecinoris vinculo mox cadentis, et citissime morientis. Postea vero cum ejus vinculi læsionibus neque rationem, neque plerosque auctores multum tribuere animadverterem; ea cogitatione seposita, in alteram incidi, ad quam Bohnii (2), et aliorum quos ipse laudat, observationes, et quædam præterea Benivenii (3), videbantur excitare, ictuum videlicet abdominis homines prostrantium, et subito etiam extinguentium, propter vehementissimam diaphragmatis, ut ille existimat, concussionem, et convulsionem, unde suffocatio, et asphyxia contingant. Attamen cum ictus de quibus ipse lo-

(1) Cent. 1, obs. 53.
(2) De renunc. vuln. s. 1 et 2, c. 3.
(3) De abdit. etc. morbor. causis, c. 110 in fin.

quitur, non ad umbilicum, sed ad epigastrium spectent; ob hanc rem, aliasque nonnullas ego quidem assensum sustineo: arbitrium autem tuum esto.

43. Ad violentas abdominis compressiones illa præ cæteris attineret quam cisiarius pertulit ab rhedæ rota, per ventrem acta, unde gravissima incommoda, et maximum omnium quæ vidi, arteriæ magnæ aneurysma provenere; nisi eam historiam epistola ad te XL (1) descripsissem. De vulneribus autem, ictibusve lumborum, quo observationes spectant cl. virorum Verdriesii (2), et Quelmaltzii (3), cum in præsentia nulla mihi ex meis in promptu sit, non una autem earum sit quæ ad vulnera, compressionesve artuum spectant, ad has transibo.

44. Vir rusticus, non malo corporis habitu præditus, dum circa lignum operatur, plura ex hoc fragmenta palmæ dexteræ alte infigit, vulnere interstitio illi ferme respondente quod est inter metacarpi ossa indici, medioque digito subjecta: nec nisi postquam convulsivis totius ejus artus motibus correptus est, medico, chirurgove se ostendit. Itaque octavo circiter ex quo vulnus sibi inflixerat, die huc denique in nosocomium defertur. Sanguis tunc primum e

(1) N. 26.

(2) Act. N. C. tom. 1, obs. 86.

(3) Dissert. de pingued. § 17 in fin.

sinistro brachio mittitur, oleum e dulcibus amygdalis recens expressum datur, oleum resinæ terebinthinæ in vulnus infunditur, dexter artus, et spina linimentis quæ adversus nervorum distentiones faciunt inunguntur, fragmenta ligni quædam e vulnere educuntur; sed incassum tum propter id quod mox dicetur, tum etiam quia mali tamdiu prorsus neglecti vis altiores radices egerat, totusque ille artus creberrimis convulsivis motibus sursum manifestissime retrahebatur. Igitur intra horam ex quo illuc delatus fuerat, quadragesimam vivendi finem fecit, cum ibi discipulis structuram humani corporis in cadaveribus aliis ostenderem; ad extremum enim spectabat mensis november anni 1742; itaque hoc quoque usus sum. Nunc cætera, ut consuevi facere, prætermittam: eaque duntaxat quæ ad vulnus, aut ad alia attinent minus secundum naturæ modum se habentia, commemorabo. Manus, et brachium non valde erant tumida. Vulnus orificio erat angusto, et ad circuli formam accedente; adeo autem profundum, ut per illud ossium quæ dixi, interstitium, ad manus dorsum propemodum perveniret, palmari tendinea expansione, et huic subjecto adducente pollicem musculo, et interosseis pertusis, nedum lumbricali; tendinibus autem flectentium secundum, et tertium digitorum illorum articulos, tum nervo secundum vulneris latus, ut vidi, pergente, facile, ut ex iis intelliges

quæ continuo dicentur, insuper læsis. Dum enim vulnus ea libertate quæ chirurgis in vivo permissa non fuisset, penitissime examinaremus; ligni fragmentum parallelopipedi forma, tenue quidem, sed longius transverso apice minimi digiti, dimidio autem minus latum, alte adeo abditum, atque ita intrusum, infixumque deprehendimus, ut non nisi vi illata iis quos diximus, flectentium musculorum tendinibus, eximi sine difficultate potuerit. Eo igitur fragmento, dum subiit, illos tendines male habitos fuisse intelligis, postea autem quam subierat, pus quod paucum, et ichoris fere simile e vulnere exibat, coercendo, acrius ob moram reddidisse, eoque aptius ad illos tendines, aut certe ad illum nervum, dum sensim, sensimque exstillaret, vellicandum. Erant venæ passim tum internæ, tum externæ fluido, atroque sanguine distentæ, quod thoracem, et collum, et caput dissecantibus facile fuit animadvertere, indeque etiam proclivius fuit cognoscere cephalicam venam in sinistro artu non modo infra, verum etiam supra cubitum defuisse, nisi quod supra, levissima, tenuissimaque ejus adumbratio vix per accuratam attentamque dissectionem reperta est. Capite a vertebris abscisso, nihil aquæ ex harum tubo defluxit, nihilque item de ea fuit in cerebri ventriculis, in quibus choroides plexus ex fusco ruberrimos conspexi, ut sanguifera passim quamplurima vascula in medullaris cerebri substantiæ

dissectione. Ipsum autem, et cerebellum, et medulla, et nervi justa erant firmitudine.

45. Dum has tibi describerem gravissimas, lethalesque convulsiones, quæ profundo manus vulneri successere, earum venit in mentem quæ post leve vulnusculum advenerunt digiti indicis, per se quidem non ita graves, sed graviores quam erant, visæ tum ob ea quæ adjuncta habebant, tum propter animalculum, a cujus morsu nihil ejusmodi expectabatur. Generosa inter Veronenses virgo, annos sexdecim nata, cum haud secus ac illa civis sui Catulli (1) Lesbia, passerculum aleret, quicum lusitaret, dum ex humero dextero, in quem forte insiluerat, auferre vellet sinistra manu, improba bestiola rostri ictu vehementiore digitum indicem simul momordit, et sauciavit in ipsa articuli primi, et secundi junctura a parte exteriore. Præter communia integumenta, nervei aliquid tum fuisse laceratum, idem indicavit digitus, qui continuo se flexit, ampliusque extendi, aut moveri non potuit: eoque minus mobilis factus est, cum mox in vulnusculo pus fieret, dolore aucto, et manu quoque contracta, et intumescente. Huc febricula accessit dierum aliquot. Quæ tamen, et omnia quæ dixi, cum manus, tum digiti mala celeri et felici, ut videbatur, curatione sublata sunt. Sed

---

(1) Carm. 2 et 3.

vix hæc erant consecuti, cum ecce tibi ipso quarto decimo ex quo digitus sauciatus fuerat, die repentinus tremor a pedibus, mox a manibus coortus, indeque sensim per universum corpus propagatus, virginem corripit, periculosam, longamque syncopem afferens: qua soluta, non propterea tremores quieverunt, sed cum gemitu, et aliquo interdum ululatu conjuncti, plures perstiterunt horas, donec apertis tandem oculis, et laxata quæ ad superiorem adstricta erat, inferiore maxilla ad se rediret, omnium quæ sibi contigissent, prorsus ignara. Brevi autem interjecta quiete, rursus eodem ordine omnia revertērunt levius quidem, et multo brevius, sed crebro adeo vexantia, ut quotidie sexdecim, aut duodeviginti insultus numerarentur. Jamque sex dies ad hunc modum res perstiterant, cum per litteras, quæ hæc narrabant, consulti sumus pridie kal. sextiles anni 1743. Non perplacuit quidem nobis, aphorismos Hippocratis (1) recolentibus, febrem eo in casu per corticem Peruvianum fuisse abactam, vulnusculum autem tam cito ad cicatricem perductum, recordantibus, Celso (2) visum esse secundum lectionem quam alias (3) retinendam ostendimus, *omnem fere morsum habere quoddam virus*, idemque ob

(1) S. II, 26, et IV, 57.
(2) De medic. l. 5, c. 27.
(3) In Cels. Epist. 1.

gravissima symptomata quæ anseris quoque, et galli morsus excepere, Matthiam Tilingium (1), Jo. Georgium Sommerum (2), et ante hos Joannem Schenckium (3); hunc ex Baccii, illos ex propriis observationibus censuisse. Attamen cum hos omnes morsus aut manibus, aut digito, quemadmodum in proposito casu, illatos fuisse, animadverteremus, partibus quæ aut quia tot tendinibus instructæ sunt, aut quæcumque alia sit verior causa, certe vel sine ulla virulenta infectione laceratæ, et contusæ magnis sæpe, et vehementibus malis obnoxiæ sint; ea respondimus, sive quæ insultus a citius occluso vulnusculo, sive hujus tantummodo occasione non aliam quam in hystericis, originem habuissent; quippe in virgine sanguineo temperamento ad melancholicum inclinante, et succi plena, neque tamen pro humorum copia satis per uterum sanguinis singulis mensibus excernente, ea, inquam, respondimus quæ opportuna esse posse credidimus. Sive autem eorum ope, sive ætatis, ac naturæ viribus ea omnia conquieverint, certe nullam postea iis de rebus querelam accepimus.

46. Lanarius cum lanario, patruo, an avunculo, certe consanguineo, rixabatur. Multo mero epoto uterque calebat, ut III idus novembris

(1) Eph. N. C. dec. 2, A. 2, obs. 75.
(2) Dec. ead. A. 10, obs. 82.
(3) Obs. medic. l. 7, s. 1, obs. 13 in fin.

plerique plebeiorum hic solent; erat enim is dies, anno 1745. Noctu denique a verbis ad arma ventum est. Primus forte cadit, quippe claudus artu dextero. Alter jacentis femur sinistrum cultro vulnerat, atque adeo transverberat. Cultri enim mucro paulo supra genu a latere anteriore interno subiens, a latere posteriore externo prodierat. Ingens continuo per utrumque vulneris orificium fit sanguinis effusio, quæ, ut nox erat intempesta, ab iis qui aderant, non modo inhiberi non potuit, sed ne retardari quidem tantisper, ut intra sex septemve horas virum, denique in nosocomium illatum, non absumeret. Cadaver macrum, sed intra sanitatis modum, studiis erat nostris opportunum, tempus autem anni haud importunum. Itaque idibus, et diebus insequentibus diligenter persecuimus. Sed alia quæ adnotavimus, in alia scripta, ipsius autem claudicationis perspectam causam in alias litteras (1) rejicimus. Nunc cætera adscribemus. Et primum accurate adaperto vulnere, tantæ sanguinis effusionis causa in conspectum se dedit. Cruralem enim arteriam, ad poplitem contendentem, sociamque ejus venam, magna ex parte in transversum incisas deprehendimus. In ventre porro omentum moderate pingue, a dextris erat sinistrisque ad ventriculum retractum: hic vino plenus; nullum tamen chyliferum vasculum per mesen-

(1) Epist. 56, n. 14.

terium, aut per intestina repens usquam occurrit. Ex quibus tenuia, uno excepto duodeno, ex cinereo fusca: coli pars quæ in transversum ducitur, tota, et partium utrinque proximarum portio, ferme ad digiti pollicis tenuitatem contracta. Fellis vesicula quoque contracta erat; idque non solum pauca, quæ inerat, bilis ostendebat, sed et fovea ad illam excipiendam in jecinore excavata, quæ, cum respondere latitudine debuisset, multo erat quam ipsa, latior. Renes grandiores, lien parvus, et insolita quadam figura, nec minus tamen quam illi, sanus; nisi quod mihi inter dissecandum paulo firmior visus est, quam deberet. In thorace pulmones, cætera sani, adeo in se concidentes, vix ut ullos minori volumine vidisse meminerim; sed dexter magis, ut qui summa tantum parte per laxam, nec valde latam membranam alligatus erat ad pleuram, cum sinistri latus magna ex parte esset ad illam arctius annexum. Quod sic concidissent, et colore tamen essent, si posteriorem faciem, ut par est, excipias, ex cinereo albicante, causa erat exigua omnino copia sanguinis, quam in vasis quidem majoribus tum ventris, tum etiam thorace superfuisse, animadvertimus; nam pulcherrimo alioquin erant colore musculi. Sed et cor prorsus erat sanguine vacuum, vix ut in auricula dextera parvulus esset grumus. Hic ad polyposam concretionem vergebat; cum quidquid alibi restabat sanguinis, esset fluidum.

47. Si ab imposito vulnere peritus chirurgus statim adesse potuisset, et vinculo quod torcular vocitant, femur supra vulnus adstringere; tandiu saltem hominem servasset, ut liceret de artu amputando cogitare. Nam transversa tum arteriæ, tum venæ magna ex parte incisio rationes curandi alias inutiles reddidisset, quæ prudenter a cel. Heistero (1) non solum propositæ, sed et feliciter in usum tractæ sunt, cum fere ibidem arteria hæc, at secundum longitudinem, esset vulnerata. Neque ejusmodi incisio cum tanta sanguinis fluiditate conjuncta, poterat vel miseram illam spem præbere, ut grumosus sanguis, quemadmodum in ejuscemodi casu ex Sepulchreto (2) intelliges vidisse Bartholinum, vulnus ad aliquot dies obturaret. Cæterum quod ad vulnera vasorum attinet, in utrislibet artubus curationem aut nullam, aut non sine amputatione admittentia, legesis plures observationes in libro *de renunciatione vulnerum lethalium* (3) ab Joanne Bohnio productas; quem eximium sane virum a me sæpe adeo in his litteris esse laudatum non miraberis, ubi vel exemplorum quæ proposuit, numerum, vel de his perpetuum in Sepulchreto silentium animadverteris, vel demum noveris quid ejus memoriæ debeam, qui mihi, præter

(1) Dissert. de arter. crural. vulner. n. 6 et seq.
(2) Sect. hac 3, obs. 26, §. 8.
(3) Sect. 1.

cætera, suis cum libris aliis, hunc ipsum quoque senex adolescenti benigne miserit.

48. Ad violentas artus inferioris compressiones casus videtur attinere cujusdam adolescentuli, qui in nosocomio decessit S. Mariæ de morte, dissectusque est, cum ego Bononia forte transirem inter initia mensis junii anni 1709.

49. Adolescenti annos nato ad duodeviginti plaustri rota super imum fere sinistrum calcaneum ducta, nullam aliam attulisse noxam videbatur, nisi quod communia avulserat integumenta. Dum levis ad speciem noxæ curatio feliciter procederet; ecce post dies aliquot collum, et dorsum rigida fiunt; ut quasi tetani quodam genere correptus, artus quidem movere posset, collum autem, dorsumque non posset. Huc illud accessit, ut per intervalla vehementissimis totius corporis tremoribus concuteretur. Quibus omnibus ad viginti, et amplius dies ad hunc modum, sana semper mente, persistentibus, cum lumbricum teretem vomuisset, crescente sensim stertore vivere desiit. Pes, sub vesperam inspectus diei ejusdem quo erat mortuus, calcaneum ferme jam sanatum ostendit. Abdomine, quod turgidum erat, diducto, conspecta est pauca aqua effusa, intestina autem omnia, et ventriculus sana quidem, sed valde aere distenta. Intra colon, prop ter appendiculam vermiformem, lumbricus teres mortuus. Thorax quoque in sinistro cavo paucam habuit aquam effusam, illius autem pulmo-

nis posteriorem partem duram, et ex substantia hepaticæ simili. Concretiones polyposæ erant in vasis magnis, et cordis ventriculis, in quorum dextero sanguis quoque cum aereis bullulis. Cranio resecto, in laterali sinu dextero crassioris meningis sanguis concretus, in altero fluidus conspectus est, nec sine bullis etiam majusculis. Bullæ quoque plurimæ sub tenui meninge, præsertim ad sinistrum cerebri anteriorem lobum. Aqua præterea sub eadem; cujus aquæ sapor nonnemini qui gustare voluit, visus esse nullus, aut certe vix levissime salsus. In ventriculis cerebri aqua non pauca. Nec pauca effluxit e vertebrarum tubo, præsertim cum lumbos, et os sacrum attolli jussissem. Laxum cerebellum, firmum cerebrum: et quæ per hujus ventriculos repebant vasa sanguifera, plexusque choroides minime albicabant.

50. Quod censuit Vallesius (1) super illo Hippocratis adolescente qui cucurrerat per viam asperam, indeque *doluit calcaneum maxime inferna parte*, qua, et vicina nigra facta, *dies* omnino *a cursu vixit viginti*, et quod item Augenius (2), cum de pluribus loqueretur, qui levi ex vulnere perierant, et nominatim de M. Sobrirantio *ex plaga in calcaneo admodum exigua inflicta, præter omnium spem decima quarta mor-*

(1) Comment. in l. 5 epidem. n. 47.
(2) Tom. 1, l. 9, Epist. medic. 2, vel potius 3.

tuo, nimirum ab levibus exterioribus ejusmodi causis nihil, nisi occasionem, a malo autem corporis apparatu, succorumque malignitate gravia symptomata, ipsamque adeo mortem oriri; idem facile videbitur tibi in hoc casu statuendum : idque eo magis, quod lumbrici, et tam cita aerearum bullarum ex sanguine, et humoribus evolutio accipi pro indiciis possunt pravæ horum dispositionis, sive, ut majores loquebantur, putredinis. Equidem indicia ejusmodi non contemno, ab Hippocrate ipso (1) deducta, ubi *mori homines ab omnis generis vulneribus*, scripsit, *et nulla re gravibus*; tamen *neque hæc admirari oportere... illud expendendo, quod .... corpora hominum plurimum differunt.* Præterea nec illud Valerii ignorare me nosti, qui tibi alias (2) commemoraverim : *fine vitæ nostræ variis et occultis causis exposito, interdum immerentia supremi fati titulum occupare; cum magis in tempus mortis incidant, quam ipsa mortem accersant.* Denique in his ipsis litteris (3) cum de vulnusculo scriberem virginis illius Veronensis quod gravia sunt consecuta symptomata, quantum istiusmodi indiciis tribuam, videre potuisti. Attamen siquis forte in hoc, illoque casu tum naturam partis spectet quam externa læsit injuria, tum genus

(1) Prædict. l. 2, n. 19 et 20, apud Marinell.

(2) Epist. 26, n. 14.

(3) N. 45.

symptomatum perpendat quæ accesserunt, convulsiones videlicet, unde esse potuerunt pleraque omnia non modo quæ in illa virgine, sed etiam quæ in hoc adolescente acciderunt; constrictis enim hic illic vasis, et lymphæ, ac sanguinis motu diutius retardato, tum syncope, tum aquæ effusiones, tum pulmonis inflammatio facile fiunt; siquis, inquam, hæc spectans, malit ab extrinsecus accedente causa aliquanto plus quam horum occasionem repetere; non pertinaciter refragabor. Vale.

FINIS TOMI SEXTI.

INDEX

EPISTOLARUM TOMI SEXTI.

SEQUITUR DE LIBRO TERTIO.

DE MORBIS VENTRIS.

LIBER QUARTUS.